

An aerial photograph of a coastline. The water is a vibrant turquoise color, transitioning to a deeper blue further out. The shoreline is rocky and features some green vegetation and a sandy area. The text 'Strategija zelene urbane obnove Grada Omiša' is overlaid on the left side of the image.

Strategija zelene urbane obnove Grada Omiša

Grad Omiš

STRATEGIJA ZELENE URBANE OBNOVE GRADA OMIŠA

VitaPROJEKT
Zagreb i Omiš, 2024.

STRATEGIJA ZELENE URBANE OBNOVE GRADA OMIŠA

Voditelj izrade: *dr. sc. Neven Tandarić, mag. geogr.*

Stručni tim: Tin Lukačević, *univ. mag. oecol.*

Mihaela Meštrović, *mag. ing. prosp. arch.*

Domagoj Vranješ, *mag. ing. prosp. arch., univ. spec. oecoing., MBA*

Dora Čukelj, *mag. oecol.*

Katarina Burazin, *mag. ing. prosp. arch.*

Goran Lončar, *mag. oecol., mag. geogr.*

Tanja Težak, *mag. ing. aedif.*

Karlo Vinković, *mag. geogr.*

Marika Puškarić, *mag. ing. oecoing.*

Stjepan Novosel, *mag. oecol.*

Josipa Vrančić

Mjesto i godina izrade: Zagreb i Omiš, 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1	3.3. Povijesni pregled urbanističkog razvoja.....	9
1.1. Zelena infrastruktura.....	1	3.4. Funkcionalno-planska zonacija Grada Omiša.....	11
1.1.1. Načela planiranja zelene infrastrukture.....	2	3.4.1. Zona grada Omiša.....	14
1.2. Kružno gospodarenje prostorom i zgradama.....	2	3.4.2. Priobalna zona	15
1.3. Ciljevi izrade strategije	3	3.4.3. Zona pretežito prirodnih krajobraza.....	16
1.4. Nacionalni okvir za izradu strategije zelene urbane obnove.....	3	3.4.4. Zona pretežito kultiviranih krajobraza.....	17
1.4.1. Poveznica s Nacionalnim planom oporavka i otpornosti 2021.–2026.	4	4. RAZVOJNE POTREBE I POTENCIJALI U KONTEKSTU ZELENE URBANE OBNOVE.....	19
1.4.2. Poveznica s Programom razvoja zelene infrastrukture u urbanim područjima za razdoblje 2021. do 2030. godine	4	4.1. Analiza postojećih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina	19
1.4.3. Poveznica s Programom razvoja kružnog gospodarenja prostorom i zgradama za razdoblje 2021. do 2030. godine	4	4.1.1. Stanišni tipovi i biološka raznolikost.....	19
2. METODOLOGIJA IZRADE.....	5	4.1.1.1. Stanišni tipovi i bioraznolikost u zoni pretežito prirodnih krajobraza	19
2.1. Prikupljanje analitičkih podataka	5	4.1.1.2. Stanišni tipovi i bioraznolikost u zoni pretežito kultiviranih krajobraza	22
2.1.1. Podaci prikupljeni temeljem ciljanih upita.....	5	4.1.1.3. Stanišni tipovi i bioraznolikost u priobalnoj zoni	22
2.1.2. Anketno istraživanje	5	4.1.1.4. Stanišni tipovi i bioraznolikost u zoni grada Omiša	22
2.1.3. Terenski obilazak	6	4.1.2. Pregled zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina	23
2.2. Organizacija i obrada podataka	6	4.1.2.1. Zelene, vodene i druge prirodne površine u zoni grada Omiša.....	23
2.3. Sinteza rezultata i konceptualiziranje razvoja.....	7	4.1.2.2. Zelene, vodene i druge prirodne površine u priobalnoj zoni	31
2.3.1. Sinteza rezultata.....	7	4.1.2.3. Zelene, vodene i druge prirodne površine u zoni pretežito kultiviranih krajobraza	34
2.3.2. Vizija razvoja.....	7	4.1.2.4. Zelene, vodene i druge prirodne površine u zoni pretežito prirodnih krajobraza	43
2.3.3. Koncept razvoja zelene infrastrukture i model kružnog gospodarenja prostorom i zgradama.....	7	4.1.3. Prijedlozi anketiranih građana za unaprjeđenje zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina	47
2.4. Izrada strateškoplanskog okvira.....	7	4.1.3.1. Generalni prijedlozi za unaprjeđenje zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina.....	47
3. OSNOVNA OBILJEŽJA GRADA OMIŠA	8	4.1.3.2. Prijedlozi za unaprjeđenje zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina u zoni grada Omiša	47
3.1. Administrativno-teritorijalna podjela.....	8	4.1.3.3. Prijedlozi za uređenje zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina u zoni pretežito kultiviranih krajobraza	48
3.2. Krajobrazna obilježja.....	8	4.2. Analiza prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja	49
		4.2.1. Stanje izgrađenih prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja.....	50
		4.2.1.1. Prostori i zgrade koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni grada Omiša	50
		4.2.1.2. Prostori i zgrade koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u priobalnoj zoni	52

4.2.1.3.	Prostori i zgrade koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni pretežito kultiviranih krajobraza	54	4.4.3.1.	Infrastruktura odvodnje.....	81
4.2.1.4.	Izgrađeni prostori i zgrade koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni pretežito prirodnih krajobraza	56	4.4.3.2.	Pritisici na tlo	82
4.2.2.	Stanje neizgrađenih prostora koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja	57	4.4.4.	Ekološki problemi i potrebe na zelenim, vodenim i drugim prirodnim površinama	83
4.2.2.1.	Neizgrađeni prostori koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni grada Omiša	57	4.4.4.1.	Pritisici na staništa.....	83
4.2.2.2.	Neizgrađeni prostori koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u priobalnoj zoni	63	4.4.4.2.	Invazivne vrste.....	85
4.2.2.3.	Neizgrađeni prostori koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni pretežito kultiviranih krajobraza	64	4.4.4.3.	Bolesti bilja	86
4.2.2.4.	Neizgrađeni prostori koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni pretežito prirodnih krajobraza	64	4.4.4.4.	Percipirani ekološki problemi.....	87
4.3.	Analiza drugih otvorenih javnih urbanih površina i relevantne sive infrastrukture.....	66	4.4.5.	Socijalni problemi i potrebe	87
4.3.1.	Ulice i trgovi	66	4.4.5.1.	Potrebe koje proizlaze iz sociodemografskih obilježja.....	87
4.3.1.1.	Ulice i trgovi u zoni grada Omiša.....	66	4.4.5.2.	Otuđenje od prirode.....	88
4.3.1.2.	Ulice i trgovi u drugim zonama.....	68	4.4.5.3.	Nedostatak prirodnih sadržaja	88
4.3.2.	Pješačka infrastruktura	68	4.4.5.4.	Potrebe i problemi koji proizlaze iz turizma.....	89
4.3.3.	Biciklistička infrastruktura.....	70	4.4.6.	Urbanohigijenski i javnozdravstveni problemi i potrebe.....	89
4.3.4.	Druge prometne površine.....	71	4.4.6.1.	Nedovoljna tjelesna aktivnost	89
4.3.4.1.	Parkirališta.....	71	4.4.6.2.	Buka	90
4.3.4.2.	Postaje javnog prijevoza	72	4.4.6.3.	Svjetlosno onečišćenje.....	90
4.3.4.3.	Cestovne površine izvan naselja	72	4.4.6.4.	Rizici po dišni sustav	92
4.3.5.	Tržnice	73	4.5.	Analiza planskih i legislativnih obveza i ograničenja	92
4.3.6.	Drugi prostori s nedovoljno zelenila.....	73	4.5.1.	Prostornoplanske odredbe i ograničenja	92
4.4.	Analiza problema i potreba koji proizlaze iz geoprostornog konteksta	74	4.5.1.1.	Pregled relevantnih odredbi po zonama namjene.....	93
4.4.1.	Klimatski uvjeti, problemi i potrebe.....	74	4.5.1.2.	Relevantni uvjeti gradnje i uređenja u građevinskom području.....	95
4.4.1.1.	Klimatska obilježja.....	74	4.5.1.3.	Relevantni uvjeti gradnje i uređenja izvan građevinskog područja	95
4.4.1.2.	Zagrijavanje površina i efekt toplinskog otoka.....	75	4.5.1.4.	Uređenje i očuvanje krajobraznih vrijednosti.....	95
4.4.2.	Prirodni rizici	77	4.5.1.5.	Vodozaštitna područja	97
4.4.2.1.	Potresi.....	77	4.5.2.	Strateškoplanska usmjerenja općeg razvoja	98
4.4.2.2.	Urušavanje stijena i kamenja	77	4.5.2.1.	Strategija razvoja urbane aglomeracije Split za razdoblje do kraja 2027. godine.....	98
4.4.2.3.	Poplave	78	4.5.2.2.	Plan razvoja Grada Omiša za razdoblje do 2030.	98
4.4.2.4.	Požari.....	80	4.5.2.3.	Provedbeni program Grada Omiša 2022.–2025.....	98
4.4.3.	Okolišni problemi i potrebe	81	4.5.2.4.	Plan gospodarenja otpadom Grada Omiša za razdoblje 2017.–2022. godine	99
			4.5.3.	Ograničenja koja proizlaze iz legislativne zaštite prirode.....	99
			4.5.3.1.	Područja prirode zaštićena Zakonom o zaštiti prirode	99
			4.5.3.2.	Ekološka mreža.....	100
			4.5.4.	Ograničenja koja proizlaze iz legislativne zaštite i očuvanja kulturnih dobara	101
			4.6.	Analiza upravljačkih i financijskih resursa	102

4.6.1. Analiza upravljačkih kapaciteta za upravljanje zelenom infrastrukturom i kružno gospodarjenje prostorom i zgradama	102	6.2.1. Strateški plan razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarjenja prostorom i zgradama za zonu grada Omiša.....	133
4.6.1.1. Identifikacija organizacija i tijela koji bi mogli sudjelovati u provedbi strategije.....	102	6.2.2. Strateški plan razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarjenja prostorom i zgradama za priobalnu zonu	140
4.6.2. Analiza dostupnih izvora sredstava za planiranje, razvoj i održavanje zelene infrastrukture i kružno gospodarjenje prostorom i zgradama.....	106	6.2.3. Strateški plan razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarjenja prostorom i zgradama za zonu pretežito kultiviranih krajobraza.....	145
4.6.2.1. Sredstva iz gradskog proračuna.....	106	6.2.4. Strateški plan razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarjenja prostorom i zgradama za zonu pretežito prirodnih krajobraza.....	151
4.6.2.2. Sredstva iz proračuna drugih dionika u provedbi	109	7. OPERATIVNI PLAN PROVEDBE I PRAĆENJA	155
4.6.2.3. Sredstva iz drugih izvora.....	110	7.1. Institucionalni okvir za provedbu, praćenje i vrednovanje provedbe strategije.....	155
4.6.3. Analiza participativnog kapaciteta javnosti.....	111	7.2. Okvir za provedbu s pokazateljima te indikativnim terminskim i financijskim planom.....	155
5. SINTEZA REZULTATA ANALIZE STANJA I KONCEPTUALIZIRANJE RAZVOJA	112	8. SMJERNICE ZA UGRADNJU STRATEŠKOPLANSKOG OKVIRA U PROSTORNOPLANSKE DOKUMENTE	167
5.1. Gdje smo sada?.....	112	9. LITERATURA I IZVORI PODATAKA	169
5.1.1. SWOT analiza.....	112		
5.1.2. Identificirani razvojni potencijali i potrebe	112		
5.2. Gdje smo sada?.....	114		
5.3. Gdje želimo biti?.....	115		
5.3.1. Vizija razvoja.....	115		
5.4. Kako ćemo tamo stići?	115		
5.4.1. Koncept razvoja zelene infrastrukture Grada Omiša.....	116		
5.4.2. Model kružnog gospodarjenja prostorom i zgradama u Gradu Omišu	118		
5.4.2.1. Područja pogodna za urbanu preobrazbu i/ili urbanu sanaciju	119		
5.4.3. Horizontalna načela.....	119		
6. STRATEŠKOPLANSKI OKVIR	120		
6.1. Strateški ciljevi razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarjenja prostorom i zgradama.....	120		
6.1.1. Strateški cilj 1. Zeleno, održivo, kružno gospodarjenje prostorom.....	120		
6.1.2. Strateški cilj 2. Zeleno kao zadana postavka u prostoru	120		
6.1.3. Strateški cilj 3. Održivi, energetske učinkoviti i zeleniji prostori i zgrade	121		
6.1.4. Strateški cilj 4. Participativno upravljanje prostorom i zgradama.....	121		
6.2. Strateški plan razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarjenja prostorom i zgradama u Gradu Omišu.....	122		

1. UVOD

1.1. Zelena infrastruktura

Periurbani prostori specifičan su spoj više i manje izgrađenih i uređenih prostora u kojima je priroda prisutna u različitim oblicima – kroz fiziografiju, zrak i organizme koji u njemu povremeno ili trajno obitavaju. U urbanijim predjelima prirodu ponajviše predstavljaju parkovi i vodotoci dok su u periurbanim i ruralnim dijelovima prisutnije šumske, poljoprivredne i travnjačke forme, rijeke i jezera. I jedni i drugi predstavljaju mozaike ekosustava koji pružaju brojne i raznolike usluge ekosustava (engl. *ecosystem services*) koje omogućuju funkcioniranje ljudskih i drugih ekoloških zajednica u prostoru. One uključuju filtriranje prašine i smoga, ublažavanje ekstremnih temperatura, upijanje oborinskih voda, pružanje mogućnosti za rekreaciju i socijalizaciju, zdravstvene benefite, ali i niz drugih usluga. Premda svaki ekosustav odnosno svaka zelena i vodena površina svom okruženju pružaju niz koristi, u sitnijem mjerilu je osobito važan njihov kolektivni učinak na cijeli grad. Moderni pristup urbanom planiranju teži postizanju sinergijskih efekata ovih površina, doprinoseći kvaliteti okoliša i društvenom okruženju, ublažavanju klimatskih promjena i promicanju urbane bioraznolikosti. Ovaj pristup je sadržan u konceptu **zelene infrastrukture** (ZI).

„Zelena infrastruktura je strateški planirana mreža prirodnih i doprirodnih površina koja je projektirana i upravljana na način da pruža niz usluga ekosustava. Ona uključuje zelene i vodene površine i druge fizičke elemente u kopnenim i vodenim područjima.“

(European Commission, 2013, str.3)

Iz navedene definicije jasno proizlazi da se ne mogu nužno sve zelene i vodene površine i drugi prirodni elementi u nekom prostoru smatrati sastavnicama mreže zelene infrastrukture. Da bi se neki element mogao smatrati dijelom zelene infrastrukture, on bi trebao biti (Building a GI, 2013):

- › visoke kvalitete,
- › funkcionalno povezan s drugim zelenim i vodenim površinama i elementima,
- › u stanju pružiti više od puke zelene ili vodene površine (tj. pružiti niz usluga ekosustava).

U tom pogledu i upravljanje zelenom infrastrukturom treba biti takvo da se osigura multifunkcionalnost pojedinih zelenih i vodenih površina i elemenata, da one pružaju povoljne ekološke uvjete za lokalnu bioraznolikost te da doprinose pozitivnim sinergijskim učincima čitave mreže. Sinergijski se učinak može opisati sljedećim primjerom: jedna parkovna površina može imati povoljan učinak na lokalnu temperaturu zraka, ali da bi se suzbio toplinski

otok cijeloga grada, potrebna je strateški planirana mreža zelenih i vodenih površina čije će zajedničko djelovanje rezultirati ublažavanjem temperature zraka na cjelokupnom teritoriju grada.

Sastavnice mreže zelene infrastrukture se prema fizičkom obliku mogu podijeliti na zelene točke (primjerice solitarno stablo ili rondela), zelene poteze (npr. drvored ili šetnica uz potok) i zelene površine (poput parkova ili urbanih vrtova). Zelene točke imaju najmanji potencijal za uključivanje u zelenu infrastrukturu premda u mogu imati značajan lokalni učinak. Zeleni potezi mogu činiti kvalitetne koridore između zelenih i vodenih površina koje zbog svoje veličine imaju najveći potencijal za doprinos sinergijskim učincima zelene infrastrukture.

Zelena infrastruktura postala je krovni pojam koji se u znanstvenoj i stručnoj literaturi ponekad razlaže na zelenu i plavu infrastrukturu. Dok zelena infrastruktura uključuje kopnene ekosustave i elemente, **plava infrastruktura** obuhvaća vodene i riparijske ekosustave i elemente. Budući da parkovi i šetnice često uključuju vodene površine (jezerca, potoke) i da su vodotoci često popraćeni parkovno uređenim zelenim zonama i šetnicama, zelena i plava infrastruktura su u većini slučajeva neodvojive i stoga ih treba planirati kao jedinstvenu mrežu.

Srodan koncept zelenoj infrastrukturi su i **rješenja utemeljena u prirodi** (engl. *Nature-based Solutions*; NbS). Ta rješenja su „nadahnuta i podržana prirodom, isplativa i istovremeno pružaju ekološke, socijalne i ekonomske dobrobiti i pomažu u jačanju otpornosti. Takva rješenja povećavaju prisutnost i raznolikost prirode odnosno prirodnih obilježja i procesa u gradovima te kopnenim i vodenim krajobrazima putem lokalno prilagođenih, učinkovitih i sistemskih intervencija“ (Bulkeley, 2020, str.4). Općenito se planirane zelene i vodene površine i elementi mogu smatrati rješenjima utemeljenim u prirodi kada na održiv i ekološki prihvatljiv način vrše funkciju za koju se tradicionalno koriste tzv. siva rješenja. Neki zorni primjeri NbS-a su zeleni krovovi, kišni vrtovi i propusne parkirališne podloge. Isto tako, i primjena koncepta zelene infrastrukture u urbanom okruženju može se smatrati NbS rješenjem na strateškoplanskoj razini (odnosno u sitnom mjerilu).

Koristi zelene infrastrukture mogu se podijeliti u četiri skupine: okolišne, društvene, klimatske i koristi za bioraznolikost. Okolišne koristi uključuju procese koji održavaju funkcioniranje i kvalitetu okoliša, poput upijanja oborinske vode, regulacije kvalitete zraka, itd. Društvene koristi su prije svega doprinos fizičkom i psihičkom zdravlju prilike za rekreaciju, ugodno životno i radno okruženje, itd. Klimatske koristi postale su osobito relevantne uslijed sve izraženijih klimatskih promjena, a uključuju vezivanje ugljičnog dioksida i drugih stakleničkih plinova, smanjenje učinka toplinskog otoka i mnoge druge koristi. Konačno koristi za bioraznolikost uključuju bolja staništa za životinjske, biljne i gljivlje zajednice u gradu, ekološke koridore među staništima, itd.

1.1.1. Načela planiranja zelene infrastrukture

Znanstvena i stručna literatura izdvaja pet fundamentalnih načela za planiranje i upravljanje zelenim i vodenim površinama i elementima koja osiguravaju da se postignu kriteriji za njihovu karakterizaciju kao dijela zelene infrastrukture. Ta načela su (Di Marino i ostali, 2019, Monteiro i ostali, 2020):

- > razvijenost u različitim mjerilima,
- > velika međupovezanost,
- > multifunkcionalnost,
- > integracija s drugim sadržajima i funkcijama u prostoru te
- > diversificiranost zelenih i vodenih površina.

Planiranje bi trebalo težiti da sastavnice zelene infrastrukture budu **razvijene u različitim mjerilima** (engl. *multiscale*) – od solitarnih stabala i zelenila na zgradama preko dječjih igrališta i kvartovskih parkova do velikih gradskih parkova, park-šuma i sportsko-rekreacijskih kompleksa. Zelene i plave površine imaju svojstven gravitacijski domet sukladan mjerilu u vidu usluga ekosustava i prilika za šetnju, rekreaciju i druge oblike susreta s prirodom, a istovremeno doprinose sinergijskom učinku cjelokupne mreže zelene infrastrukture.

Sinergijski učinak bit će snažniji što je **veća međusobna povezanost** (engl. *connectivity*) između pojedinih zelenih i vodenih površina i elemenata. Ona proširuje domet njihovih lokalnih učinaka i amplificira sinergijsku dimenziju tih učinaka u sitnijem mjerilu. Međupovezanost je osobito važna s ekološkog aspekta budući da omogućuje mobilnost organizama i posredno podržava interakcije među vrstama i njihovu raznolikost. U ljudskom je mjerilu međupovezanost važan generator prilika za susret s prirodom, povećanje fizičke aktivnosti i mobilnosti koja ne uključuje motorna vozila.

Osobito je važno da sastavnice zelene infrastrukture budu **multifunkcionalni** ekosustavi (engl. *multifunctionality*) koji obavljaju niz funkcija ekosustava koje se mogu podijeliti na one korisne za ljude i one korisne za bioraznolikost. U novije vrijeme se funkcije korisne za ljude sve češće vrednuju kroz koncept usluga ekosustava koji obuhvaća uvjete i procese kroz koje ekosustavi podržavaju i ispunjavaju ljudski život (Daily, 1997). Funkcije korisne za bioraznolikost rezultiraju povoljnim stanišnim uvjetima za širok raspon urbanom okolišu prilagođenih organizama i povoljnim uvjetima za njihovu mobilnost unutar i između pojedinih zelenih i/ili vodenih površina.

Budući da je naš prostor oblikovan kroz spregu prirodnih i antropogenih faktora, projektirane zelene i vodene površine trebale bi biti **integrirane s drugim sadržajima i funkcijama u prostoru** (engl. *integration*). Na taj način se osigurava da se klasična, tzv. siva infrastruktura i njene funkcije nadopune zelenom infrastrukturom čije će je funkcije povećati održivost implementiranih rješenja. Urbano planiranje sve više prepoznaje potrebu komplementarnosti između izgrađenih sadržaja namijenjenih stanovanju, radu, opskrbi, prometu i drugim funkcijama i zelenih površina. S druge strane, sve se češće planira i primjenjuju rješenja utemeljena u prirodi te se integriraju s klasičnim, sivim rješenjima gdje je to potrebno i moguće.

Diversificiranost zelenih i vodenih površina (engl. *multiobject*) odnosi se na istodobnu primjenu zelenih i vodenih površina i elemenata koji se međusobno razlikuju (od zelenih krovova preko urbanih vrtova do park-šuma), ali i čiji se pojedini dijelovi razlikuju umjesto da imaju monotonu unutarnju strukturu. Međusobna raznolikost preduvjet je za osnaživanje otpornosti ekosustava, pružanje raznolikih prilika za rekreaciju, fizičku aktivnost i susret s prirodom te jačanje multifunkcionalne naravi čitave ZI. Interna raznolikost pak povećava prilike za multifunkcionalnost pojedine zelene ili vodene površine, diversificira stanišne uvjete, stvara prilike za različite oblike korištenja tih površina i smanjuje vjerojatnost od monotonosti koja može voditi smanjenju njihova korištenja.

Osim pridržavanja navedenih načela suvremeno planiranje zelene infrastrukture trebalo bi biti inkluzivno i participativno na način da se svi zainteresirani dionici (stanovnici kao budući korisnici zelenih i vodenih površina, organizacije civilnog društva, poslovni subjekti, dionici iz javnog sektora) mogu uključiti u planiranje i upravljanje zelenom infrastrukturom. Stoga i izrada ove strategija uključuje participativni pristup te nudi okvir za uključivanje svih dionika, osobito budućih korisnika, u upravljanje zelenom infrastrukturom i njenim sastavnicama u Gradu Omišu.

1.2. Kružno gospodarenje prostorom i zgradama

Konvencionalni pristupi gospodarenju prostorom i zgradama uglavnom polaze od uske ekonomske analize troškova i koristi koja sagledava troškove obnove i novogradnje, a isključuje dugoročne troškove odlaganja otpada i njegovog utjecaja na okoliš, bioraznolikost i ljudsko zdravlje. Ti pristupi se temelje na linearnom modelu gospodarenja prostorom i zgradama prema kojem je ekonomičnije rušiti i zatim ponovno graditi. U tim okvirima, građevinski sektor je potrošač oko jedne trećine proizvedene energije u svijetu i proizvođač oko jedne trećine globalne emisije ugljikovog dioksida (Zimmann i ostali, 2016). Značajan porast cijena, povećana nestabilnost robnih tržišta i nusproizvodi opasno po okoliš i zdravlje u posljednjim desetljećima doveli su do pojave novih pristupa gospodarenju prostorom i zgradama. Jedan od istaknutih pristupa je **kružno gospodarenje prostorom i zgradama** (Lovrenčić Butković i Mihaljević, 2021).

Kružno gospodarenje prostorom i zgradama podrazumijeva učinkovito i neprekidno korištenje resursa (materijala, dijelova zgrada i samih zgrada i prostora) kojim se radikalno smanjuje količina otpada, racionalizira se potrošnja energije i uporaba materijala, sprječava stvaranje otpada, potiče recikliranje i smanjenje količine opasnih kemikalija prilikom čega posljedično dolazi do razvoja novih materijala i tehnologija.

(Program KG, 2021)

Kružno gospodarenje prostorom i zgradama u praksi obuhvaća faze planiranja i projektiranja, gradnje, korištenja te obnove i reprogramiranja (Program KG, 2021). Uzimajući u obzir dugotrajnu primjenu linearnog modela, jedno od usmjerenja kružnog gospodarenja bit će [revitalizacija i obnova nekorištenih prostora i zgrada](#). Cilj je osigurati novo korištenje prostora i zgrada koje su se prestale koristiti prije završetka njihova cjeloživotnog vijeka. Pritom se poduzimaju aktivnosti kojima prostori i zgrade zadržavaju funkcionalnost i ekonomsku vrijednost u vremenu (trajnost, adaptabilnost i smanjivanje nastanka otpada). Revitalizacija i obnova moguća je u svim mjerilima – od pojedinačnih napuštenih prostora u zgradama koje se koriste preko nekorištenih zgrada do monofunkcionalnih i polifunkcionalnih zona napuštenih prostora i zgrada.

Drugo usmjerenje odnosi se na [kružnu obnovu i reprogramiranje korištenih prostora i zgrada](#). Obnovom se nastoji produljiti trajnost prostora i zgrada, umanjiti i uravnotežiti troškove održavanja te osigurati dobru iskoristivost i održivost korištenja prostora i zgrada. Kod postojećih zgrada se primjenjuje energetska ili sveobuhvatna obnova kako bi se produljila njihova trajnost i omogućilo daljnje korištenje. Kod manjih zgrada i pojedinačnih prostora u zgradama može se uvesti vremenska raspodjela korištenja istog prostora od strane dva ili više različita korisnika (engl. *time & space sharing*).

Osobito važno usmjerenje je [planiranje i gradnja u skladu s kružnim gospodarenjem prostorom i zgradama](#) kako bi se osiguralo da su nove zgrade i prostori usklađeni s konceptom kružnosti materijala, energije, resursa i korištenja. To podrazumijeva osiguravanje korištenja postojećih i oporabljanih materijala te postojećih dijelova zgrada koje se uklanjaju, povećanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih energenata, učinkovitije korištenje resursa (poput kišnice) u gradnji i korištenju prostora i zgrada te odgovornog gospodarenja građevnim otpadom tijekom gradnje, obnove i uklanjanja.

Koristi od kružnog gospodarenja prostorom i zgradama dijele se na okolišne, ekonomske i društvene. Okolišne koristi uključuju pozitivne procese usmjerene na prostor i zgrade, okoliš, energiju i materijale te se većinom mogu jednostavno kvantitativno iskazati i pratiti. Ekonomske koristi usko su vezane uz okolišne i odnose se prije svega na smanjene troškove proizvodnje i odlaganja građevinskih materijala, ali i smanjene troškove u korištenju energije i drugih resursa tijekom cjelokupnog životnog ciklusa zgrada i prostora. Stoga ih je također moguće kvantitativno izražavati i pratiti. Društvene koristi predstavljaju povećanje kvalitete života korisnika zgrada i prostora odnosno čitave zajednice. Njih je teško kvantitativno iskazati, no izuzetno je bitno da budu razmotrene u svakom projektu.

1.3. Ciljevi izrade strategije

Tradicionalni pristup planiranju i upravljanju zelenim i vodenim površinama kao odvojenim prostornim elementima ograničava njihov potencijal za stvaranje pozitivnih sinergija u poboljšanju kvalitete okoliša i društvenog okruženja, kao i u ublažavanju posljedica klimatskih promjena te unaprjeđenju uvjeta za bioraznolikost. Grad Omiš reljefno je razvedeno priobalno područje s nizom više ili manje urbaniziranih naselja distribuiranih na fiziografski različitim terenima. U odnosu na razmjerno gusto izgrađeni Omiš, zeleno okruženje

u kojem su smještena ostala naselja razmjerno je divlje i negostoljubivo. U tom pogledu je prostor za napredak u distribuciji i upravljanju zelenom infrastrukturom prisutan u svim dijelovima Grada Omiša. S druge strane, linearni pristup upravljanju prostorom i zgradama rezultira neučinkovitim korištenjem resursa i stvaranjem viška otpada, povećavajući pritisak na okoliš. Napušteni, nekorišteni i nedovoljno korišteni prostori zauzimaju vrijedna zemljišta u gradu dok turistifikacija dovodi do brzog razvoja smještajnih objekata građenih po linearnom modelu. Stoga je nužno usvojiti strateški pristup u oba ova područja kako bi se postigao održivi prostorni razvoj, stvorilo ugodno životno i radno okruženje za stanovnike grada te poboljšali uvjeti za urbane, periurbane i ruralne ekosustave.

[Strategija zelene urbane obnove Grada Omiša \(SZUOGO\)](#) ima za cilj usmjeriti razvoj i upravljanje zelenom infrastrukturom kao i uspostavu sustava kružnog gospodarenja prostorom i zgradama u Gradu Omišu kako bi se osigurala zelena tranzicija i budući održivi razvoj prostora te doprinijelo postizanju klimatske neutralnosti i sveukupnoj otpornosti na prirodne i antropološke rizike. SZUOGO treba osigurati integraciju zelene infrastrukture u urbano tkivo grada Omiša i u izgrađene cjeline pripadajućih trideset naselja. Pritom planiranje treba biti usmjereno na stvaranje kvalitetno projektiranog javnog prostora koji, kroz primjenu koncepta zelene infrastrukture na različitim razvojnim razinama, doprinosi dugoročnoj klimatskoj neutralnosti i socijalno-rekreativnoj aktivnosti građana. To uključuje upotrebu bioloških i prirodnih materijala, implementaciju rješenja utemeljenih na prirodi, stvaranje novih zelenih površina povezanih s novom ili obnovljenom javnom infrastrukturom, primjenu principa kružnog gospodarstva u građevinskom sektoru, razvoj održive multimodalne organizacije prometa s fokusom na optimizaciju dnevnih migracija, korištenje obnovljivih izvora energije, modernizaciju sustava javne rasvjete, implementaciju digitalnih usluga dostupnih građanima te promicanje participativnog odlučivanja u skladu s lokalnim potrebama i interesima.

SZUOGO će usmjeriti razvoj zelene infrastrukture i primjenu koncepta kružnog gospodarenja prostorom i zgradama u Gradu Omišu tijekom razdoblja od 2024. do 2034. g. Kao prvi ovakav dokument, njegov glavni cilj je analizirati postojeće zelene i vodene površine i elemente u skladu s načelima planiranja zelene infrastrukture te uspostaviti i upravljati zelenom infrastrukturom Grada Omiša, planirajući njezino upotpunjavanje i širenje kako bi se formirala robusna i funkcionalno povezana mreža kvalitetnih zelenih i vodenih površina. Kružno gospodarenje prostorom i zgradama primjenjivat će se na dva načina: prvo, u planiranju širenja ZI radi pojačanja njezinih koristi, i drugo, u operacionalizaciji mjera kružne obnove slabo korištenih i nekorištenih prostora i zgrada te u planiranju novih prostora u zgradama. Strategija je razvijena u suradnji s relevantnim dionicima iz javnog, privatnog i civilnog sektora.

1.4. Nacionalni okvir za izradu strategije zelene urbane obnove

U Zakonu o prostornom uređenju (*MN 153/13, 65/17, 114/18, 39/19, 98/19, 67/23*) zelena infrastruktura je definirana planski osmišljenim zelenim i vodenim površinama te drugim prostornim rješenjima utemeljenim na prirodi koja se primjenjuju unutar gradova i općina, a kojima se pridonosi očuvanju, poboljšanju i obnavljanju prirode, prirodnih funkcija i procesa radi postizanja ekoloških, gospodarskih i društvenih koristi održivog razvoja. Strategije zelene urbane obnove su novi strateškoplanski dokumenti predviđeni Nacionalnim planom oporavka i

otpornosti za razdoblje 2021.–2026., usvojenog od strane Vlade Republike Hrvatske u srpnju 2021. godine. Ove strategije su detaljnije opisane u dva programa: Programu razvoja zelene infrastrukture u urbanim područjima za razdoblje 2021. do 2030. godine i Programu razvoja kružnog gospodarenja prostorom i zgradama za isto razdoblje, oba usvojena u prosincu 2021. godine. Ovi dokumenti postavljaju smjernice za razvoj zelene infrastrukture i primjenu kružnog gospodarenja s ciljem unaprjeđenja održivosti, otpornosti i kvalitete života u urbanim područjima.

1.4.1. Poveznica s Nacionalnim planom oporavka i otpornosti 2021.–2026.

Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.–2026. (NPOO, 2021) izrađen je u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost (engl. *Recovery and Resilience Facility*) Europske unije kako bi omogućio državama članicama korištenje bespovratnih sredstava i zajmova za financiranje reformi i povezanih investicija kojima se ubrzava oporavak te povećava otpornost gospodarstva i društva. Usklađen sa specifičnim hrvatskim razvojnim potrebama, NPOO se sastoji od pet komponenti i jedne inicijative: (1) gospodarstvo, (2) javna uprava, pravosuđe i državna imovina, (3), obrazovanje, znanost i istraživanje, (4) tržište rada i socijalna zaštita, (5) zdravstvo i (6) inicijativa: obnova zgrada. Inicijativa obnova zgrada potaknuta je potrebama za obnovom nakon razornih potresa u Zagrebu i Banovini, a usmjerena je na sveobuhvatnu obnovu zgrada koja osim energetske učinkovitosti uključuje mjere za protupožarnu i protupotresnu sigurnost.

SZUOGO će doprinijeti ostvarenju reforme *C6.1. R5 Uvođenje novog modela strategija zelene urbane obnove i provedba pilot projekta razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama* kroz uspostavljanje zelene infrastrukture Grada Omiša i definiranje područja ulaganja i strateških projekata u područjima razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama na teritoriju Grada Omiša. Usvajanjem SZUOGO-a, 266,2 km² teritorija Republike Hrvatske (0,47 %) bit će pokriveno strateškoplanskim dokumentom koji će doprinijeti poboljšanju postojeće fizičke infrastrukture odnosno prostora te unaprjeđenju opće održivosti prostora. SZUOGO će omogućiti ostvarenje cjelovitog potencijala zemljišta te istovremeno izgraditi osnovu za ostvarenje ciljeva održivog razvoja, osobito s aspekta integracije rješenja utemeljenih u prirodi i zelene infrastrukture, primjene modela kružnog gospodarenja prostorom i zgradama, izgradnje otpornosti na klimatske promjene, otpornosti na druge prirodne i antropogene rizike, razvoj teritorijalnog sustava te primjenu mjera energetske učinkovitosti u Gradu Omišu.

Ukoliko NPOO bude implementiran kako je zamišljeno, SZUOGO će postati operativna podloga za prilagodbu prostornih planova, izradu drugih strateških dokumenata sukladno Zakonu o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske, direktnu provedbu te testiranje različitih modela financiranja na prostoru Grada Omiša.

SZUOGO definira niz projekata koji uključuju razvoj zelene infrastrukture, integraciju NbS rješenja, unaprjeđenje kružnog gospodarenja prostorom i zgradama, ostvarenje ciljeva energetske učinkovitosti, ublažavanje posljedica i prilagodbu klimatskim promjenama te jačanje otpornosti na rizike. Realizacija tih projekata doprinijet će

ostvarenju ciljeva definiranih u okviru reforme *C6.1. R5 Uvođenje novog modela strategija zelene urbane obnove i provedba pilot projekta razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama*.

1.4.2. Poveznica s Programom razvoja zelene infrastrukture u urbanim područjima za razdoblje 2021. do 2030. godine

Program razvoja zelene infrastrukture u urbanim područjima za razdoblje 2021. do 2030. godine (Program ZI, 2021) donesen je u prvoj fazi provedbe reforme *C6.1. R5 Uvođenje novog modela strategija zelene urbane obnove i provedba pilot projekta razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama* iz NPOO-a. Program ZI pruža okvir za provedbu razvoja zelene infrastrukture u urbanim područjima Republike Hrvatske uz identificiranje mjera i aktivnosti, nužnih okvira i preduvjeta za provedbu, očekivanih učinaka tih mjera i predviđene izvore financiranja.

SZUOGO predviđa niz aktivnosti i projekata usmjerenih na uspostavljanje zelene infrastrukture Grada Omiša te unaprjeđenje postojećih i formiranje novih zelenih i vodenih površina što je jedan od prioriteta u okviru Programa ZI. Projekti definirani u SZUOGO-u bit će uneseni u digitalnu bazu projekata razvoja ZI čija je izrada planirana u okviru Programa ZI. Isto tako, SZUOGO sadrži smjernice za ugradnju strateškoplanskog okvira razvoja ZI u prostornoplansku dokumentaciju Grada Omiša što je jedna od intencija Programa ZI.

1.4.3. Poveznica s Programom razvoja kružnog gospodarenja prostorom i zgradama za razdoblje 2021. do 2030. godine

Program razvoja kružnog gospodarenja prostorom i zgradama za razdoblje 2021. do 2030. godine (Program KG, 2021) donesen je u prvoj fazi provedbe reforme *C6.1. R5 Uvođenje novog modela strategija zelene urbane obnove i provedba pilot projekta razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama* iz NPOO-a. Nacionalna politika gospodarenja prostorom i zgradama do 2030. godine bit će usmjerena na obnovu nekorištenih postojećih prostora i zgrada, smanjenje količine ukupno proizvedenog građevnog otpada, promicanje inovacija u razvoju kružnih materijala i proizvoda te primjenu načela ekodizajna u projektiranju i izvođenju zgrada.

SZUOGO predviđa niz aktivnosti i projekata usmjerenih na revitalizaciju i obnovu nekorištenih prostora i zgrada, kružnu obnovu i reprogramiranje korištenih prostora i zgrada te planiranje i novogradnju u skladu s kružnim gospodarenjem prostorom i zgradama. Navedene aktivnosti i projekti jedno su od prioritarnih područja u okviru Programa KG. Projekti definirani u SZUOGO-u bit će uneseni u digitalnu bazu projekata razvoja KG čija je izrada planirana u okviru Programa KG. Isto tako, SZUOGO sadrži smjernice za ugradnju strateškoplanskog okvira razvoja KG u prostornoplansku dokumentaciju Grada Omiša što je jedna od intencija Programa KG.

2. METODOLOGIJA IZRADE

Izrada SZUOGO-a uključivala je nekoliko faza: prikupljanje podataka, analizu stanja, izradu koncepta razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama, izradu strateškoplanskog okvira, izradu operativnog plana provedbe i praćenja te izradu smjernica za ugradnju strateškoplanskog okvira u prostornoplanske dokumente. Tijekom izrade SZUOGO-a korištene su metode kabinetskog i terenskog rada. Kabinetski rad primijenjen je u svim fazama i uključivao je prikupljanje postojećih podataka i analizu svih prikupljenih podataka te izradu međurezultata i konačnih rezultata predstavljenih u kasnijim poglavljima. Terenskim radom prije svega su izravno prikupljeni prostorni podaci kojima je komplementiran kabinetski rad.

U prikupljanju i analizi podataka te izradi SZUOGO-a sudjelovao je interdisciplinarni tim stručnjaka sastavljen od krajobraznih arhitekata, geografa, urbanista, stručnjaka za zaštitu prirode i okoliša, građevinara i ekoinženjera. Interdisciplinarnost je omogućila sagledavanje prostornih obilježja i potencijala iz različitih profila i definiranje informiranog strateškoplanskog okvira.

2.1. Prikupljanje analitičkih podataka

Za potrebe analize stanja, izrade strateškoplanskog okvira i operativnog plana provedbe i praćenja prikupljeni su kvantitativni i kvalitativni podaci iz različitih izvora. Osnovni načini prikupljanja podataka bili su:

- › temeljem ciljanih upita za primarnim podacima i već provedenim analizama Gradu Omišu i drugim tijelima kojima je Grad osnivač,
- › temeljem ciljanih upita javnim tijelima na nacionalnoj razini,
- › terenski obilazak,
- › participativni pristup (anketno istraživanje),
- › pretraga mrežnih izvora podataka (primjerice statistički, klimatski podaci),
- › pretraga tiskane literature (znanstvene i stručne publikacije).

2.1.1. Podaci prikupljeni temeljem ciljanih upita

Na početku izrade SZUOGO-a Gradu Omišu upućeno je uvodno izvješće u kojem su zatraženi tekstualni, grafički i kartografski podaci u digitalnom formatu. Zatraženi su prostornoplanski i strateškoplanski podaci, relevantni podaci i dokumenti o zelenim, vodenim i drugim prirodnim površinama, napuštenim, nekorištenim i nedovoljno

korištenim prostorima i zgradama, pješačkoj i biciklističkoj infrastrukturi, poveznim razvojnim potrebama i potencijalima te upravljačkim kapacitetima (relevantna upravna tijela i organizacije, radne pozicije i dosadašnja ulaganja u posljednjih sedam godina). Pored toga je na temelju preliminarne analize Gradu poslan i upitnik s pitanjima vezanim za teme i lokacije koje se obrađuju u okviru strategije.

Od Hrvatskih voda zatraženi su podaci o vodnim tijelima te opasnostima i rizicima od poplava. Isti su dostavljeni 23. siječnja 2024. g. te su korišteni za analizu vodenih površina i prirodnih rizika te za izradu pratećih dijagrama i kartografskih prikaza. Od Zavoda za zaštitu okoliša i prirode Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja zatraženi su podaci bioraznolikosti, ekološkoj mreži i područjima zaštićenim temeljem Zakona o zaštiti prirode. Podaci su dostavljeni 1. veljače 2024. g. te su korišteni za analizu bioraznolikosti (floru, faunu, strane invazivne vrste) i zaštićenih područja prirode te izradu dijagrama i kartografskih prikaza.

2.1.2. Anketno istraživanje

Anketnim istraživanjem omogućena je participacija zainteresirane javnosti u promišljanju nezelenih i nedovoljno zelenih dijelova Grada Omiša. Prikupljeni podaci korišteni su kao komplement podacima prikupljenim za analizu stanja iz drugih izvora te za osmišljavanje koncepta i strategije razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama. Anketno istraživanje bilo je usmjereno na stanovnike Grada Omiša kao primarne korisnike zelenih i vodenih površina te prostora i zgrada pogodnih za primjenu pristupa kružnog gospodarenja.

Anketnim istraživanjem ispitani su:

- › navike korištenja javnih zelenih i vodenih površina,
- › percepcija prisutnosti i potreba za javnim zelenim i vodenim površinama te njihove kvalitete,
- › preferencije, želje i potrebe u vezi zelenih i vodenih površina,
- › prijedlozi za uređenje nezelenih, nedovoljno zelenih, nekorištenih i nedovoljno korištenih prostora i zgrada, te
- › interes za sudjelovanjem u planiranju i upravljanju javnim, zelenim i vodenim površinama.

Anketni upitnik izrađen je korištenjem webalata Google Forms te je bio dostupan mrežno na webstranici <https://forms.gle/YXVpi64t3GWHj6R7A> te je distribuiran mrežnim kanalima Grada Omiša (<https://omis.hr/novosti/ukljucivanje-javnosti-u-izradu-strategije-zelene-urbane-obnove-grada-omisa-2>) i

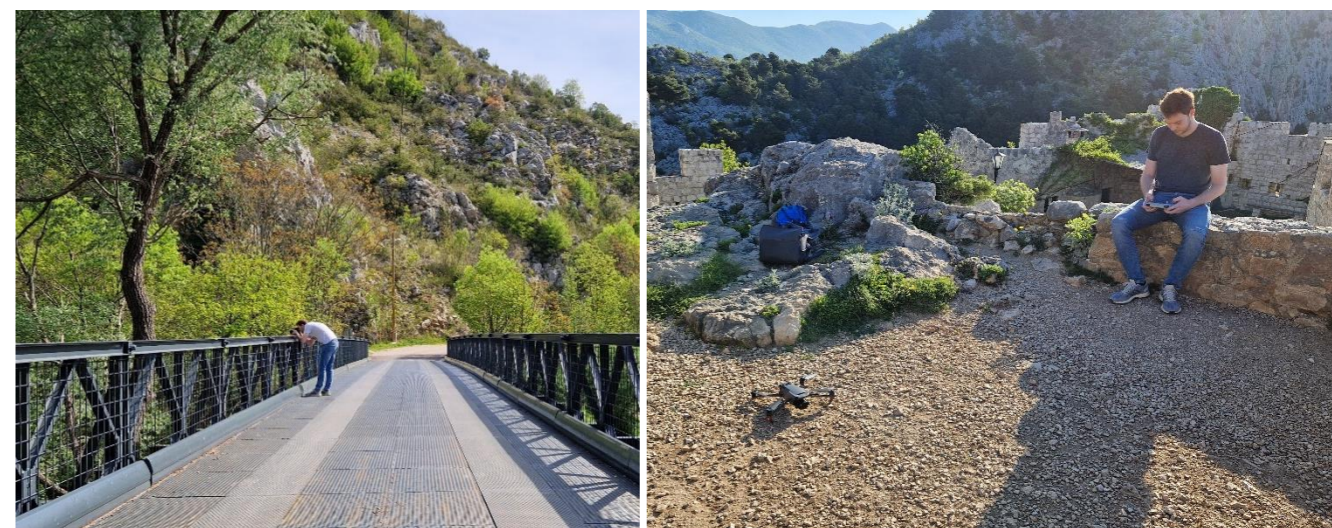
društvenih mreža Grada. Prikupljanje odgovora trajalo je 40 dana – od 6. veljače do 17. ožujka 2024. g. Tijekom tog razdoblja anketni upitnik ispunilo je 127 stanovnika Grada Omiša od kojih većina stanuje u gradu Omišu (67,7 %). Upitnike su ispunili još i stanovnici šesnaest drugih naselja Grada Omiša (Tab. 1). Ispitano je 47 muškaraca, 74 žene te još šest osoba koje se nisu željele izjasniti o spolu. Upitnikom su obuhvaćene sve dobne skupine, a dobnom strukturom dominira kategorija 26–64 godina. Podaci prikupljeni anketnim istraživanjem iskorišteni su u analizi stanja i prezentirani u relevantnim poglavljima.

Tab. 1. Distribucija sudionika anketnog istraživanja po naseljima

Naselje	Broj ispitanika	Udio u ukupnom broju ispitanika (%)
Omiš	86	67,7
Zakučac	10	7,9
Borak	5	3,9
Stanići	5	3,9
Mimice	3	2,4
Tugare	3	2,4
Čelina	2	1,6
Kučiče	2	1,6
Lokva Rogoznica	2	1,6
Naklica	2	1,6
Čišla	1	0,8
Kostanje	1	0,8
Pisak	1	0,8
Seoca	1	0,8
Srijane	1	0,8
Svinišće	1	0,8
Zvečanje	1	0,8

2.1.3. Terenski obilazak

U svrhu boljeg razumijevanja prostora proveden je dvodnevni terenski obilazak čitavog teritorija Grada Omiša 11. i 12. travnja 2024. g. Obilazak je obuhvaćao opservacije terena te fotografiranje lokaliteta iz ljudske i ptičje perspektive (dronom) (Sl. 1). Podaci i uvidi prikupljeni terenskim obilaskom iskorišteni su u analizi stanja, a fotografije su osim za interpretaciju korištene i za vizualizaciju pojedinih prostornih elemenata.

Sl. 1. Terenski obilazak uz fotografiranje lokaliteta fotoaparatom (lijevo) i dronom (desno)

2.2. Organizacija i obrada podataka

Prikupljeni podaci integrirani su u bazu podataka kako bi se različiti izvori i tipovi podataka mogli koristiti u analizama pojedinih aspekata. U prikupljanju podataka osobita je pažnja pridana utvrđivanju njihove kvalitete i starosti kako bi se osiguralo da rezultati nastali njihovom analizom budu ažurni i dostatno informiraju planiranje razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama u Gradu Omišu.

U prvoj fazi analizirani su podaci prikupljeni iz postojećih izvora (prije svega statistički, klimatski i prostornoplanski podaci) i pregled terena s digitalnih ortofotogrametrijskih snimaka (DOF) te su oni pružili podlogu za oblikovanje anketnog upitnika. U drugoj fazi su obavljani anketno istraživanje te prostorna analiza DOF-a i prostornog plana. Rezultati tih analiza su integrirani s relevantnim sekundarnim podacima i interpretirani pomoću njih. Na temelju rezultata druge faze osmišljen je program terenskog obilaska na kojem je jedan od ciljeva bio prikupljanje prostornih podataka radi potvrđivanja i/ili dopune interpretirane prostorne situacije.

Analize su provedene uobičajenim statističkim i GIS metodama te su rezultati prikazani metodama kartografske vizualizacije. Kvalitativni podaci obrađeni su na način da se identificiraju i elaboriraju teme i potkrijepe dodatnim dostupnim podacima. S obzirom na to da je istraživanje obuhvaćalo složene kvalitativne i kvantitativne aspekte, prikupljeni odgovori iz anketnih upitnika su obrađeni i analizirani primjenom metoda kvalitativnog i kvantitativnog

istraživanja. Za obradu i analizu prikupljenih podataka upotrijebljen je Excel iz Microsoft 365 paketa. U početnoj fazi analize, fokus je bio na pitanjima s unaprijed definiranim odgovorima koja su se mogla kvantificirati, nakon čega su kodirani odgovori na ostala pitanja s fiksnim odgovorima te na pitanja otvorenog tipa. Nakon kodiranja, uslijedila je organizacija kodova u kategorije kako bi se dobiveni odgovori mogli praktično primijeniti u kontekstu planiranja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama.

2.3. Sinteza rezultata i konceptualiziranje razvoja

2.3.1. Sinteza rezultata

Sinteza rezultata analize stanja izvršena je kroz dvije etape. U prvoj je etapi provedena SWOT analiza kojom su na temelju cjelokupne analize stanja identificirane snage (engl. *strengths*), slabosti (engl. *weaknesses*), prilike (engl. *opportunities*) i prijetnje (engl. *threats*) relevantni za planiranje razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama. Svaka od tih komponenata SWOT-a objašnjena je na Sl. 2. Zaključci iz analize stanja poslužili su kao ulazni podaci za definiranje koncepta razvoja zelene infrastrukture i modela kružnog gospodarenja prostorom i zgradama u Gradu Omišu.

	unutarnji čimbenici (prostorne, socioekonomske, financijske i druge karakteristike Grada Omiša)	vanjski čimbenici (fizičko, ekonomsko, financijsko i drugo okruženje u kojem se nalazi Grad Omiš)
čimbenici koji mogu doprinijeti ostvarenju strateških ciljeva	<p>SNAGE</p> <p>podrazumijevaju područja, resurse i sposobnosti na koje se Grad Omiš može osloniti u razvoju zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama i koje pružaju najveće mogućnosti za uspjeh</p>	<p>PRILIKE</p> <p>područja, resursi i sposobnosti izvan Grada Omiša koje bi se mogle iskoristiti za razvoj zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama odnosno kroz koje bi se mogle uvećati snage i/ili umanjiti slabosti</p>
čimbenici koji mogu ugroziti ostvarenje strateških ciljeva	<p>SLABOSTI</p> <p>ukazuju koja područja, resursi i sposobnosti ograničavaju ili onemogućuju razvoj zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama</p>	<p>PRIJETNJE</p> <p>predstavljaju područja, resurse i sposobnosti izvan Grada Omiša koji mogu ugroziti razvoj zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama odnosno koji bi mogli umanjiti snage i/ili uvećati slabosti</p>

Sl. 2. Komponente SWOT analize

Druga etapa podrazumijevala je identifikaciju razvojnih potencijala i potreba na temelju rezultata analize stanja. **Razvojni potencijali** predstavljaju postojeće prirodne i/ili izgrađene elemente koji mogu postati dijelom mreže zelene infrastrukture ili sustava kružnog gospodarenja prostorom i zgradama te postojeće ekonomske, političke, socijalne i/ili kulturne karakteristike koje se mogu iskoristiti za unaprjeđenje tih dvaju sustava. **Razvojne potrebe** usko su vezane za socijalne, ekološke, okolišne, klimatske, javnozdravstvene i urbanohigijenske uvjete u prostoru koji se mogu unaprijediti kroz razvoj mreže zelene infrastrukture ili sustava kružnog gospodarenja prostorom i zgradama i promjene u ponašanju i upravljačkim procesima.

2.3.2. Vizija razvoja

Sinteza rezultata analize stanja omogućila je cjeloviti pogled na postojeće stanje u vezi zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama te s njima povezanih razvojnih potencijala i potreba. Polazeći od toga, a uzimajući u obzir plansko razdoblje za koje se izrađuje strategija, definira se vizija razvoja koja ambiciozno, ali koncizno opisuje željeno stanje u godini nakon završetka provedbe strategije.

2.3.3. Koncept razvoja zelene infrastrukture i model kružnog gospodarenja prostorom i zgradama

S obzirom na viziju razvoja konceptualiziraju se razvoj zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama. Konceptualizacija se temelji na saznanjima iz sinteze rezultata analize stanja koji se integiraju sa znanstveno utvrđenim načelima razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama iz relevantne znanstvene literature kako bi se postavili temelji za kvalitetan dugoročni razvoj u ovoj domeni. Koncept razvoja zelene infrastrukture i model kružnog gospodarenja prostorom i zgradama daju okvire i usmjerenja razvoja u tim dvama područjima u planskom razdoblju u sitnom mjerilu.

2.4. Izrada strateškoplanskog okvira

Koncept razvoja zelene infrastrukture i model kružnog gospodarenja prostorom i zgrada pružili su okvire i usmjerenja razvoja za izradu strateškoplanskog okvira. U prvoj etapi se iz vizije i koncepta definiraju strateški ciljevi zelene urbane obnove. Potom se u drugoj fazi konceptualna usmjerenja razvoja u sitnom mjerilu detaljnije razrađuju s obzirom na utvrđene razvojne potencijale i potrebe, a prema definiranim strateškim ciljevima. Navedena razrada obuhvaća definiranje posebnih ciljeva, razvojnih mjera i aktivnosti.

3. OSNOVNA OBILJEŽJA GRADA OMIŠA

3.1. Administrativno-teritorijalna podjela

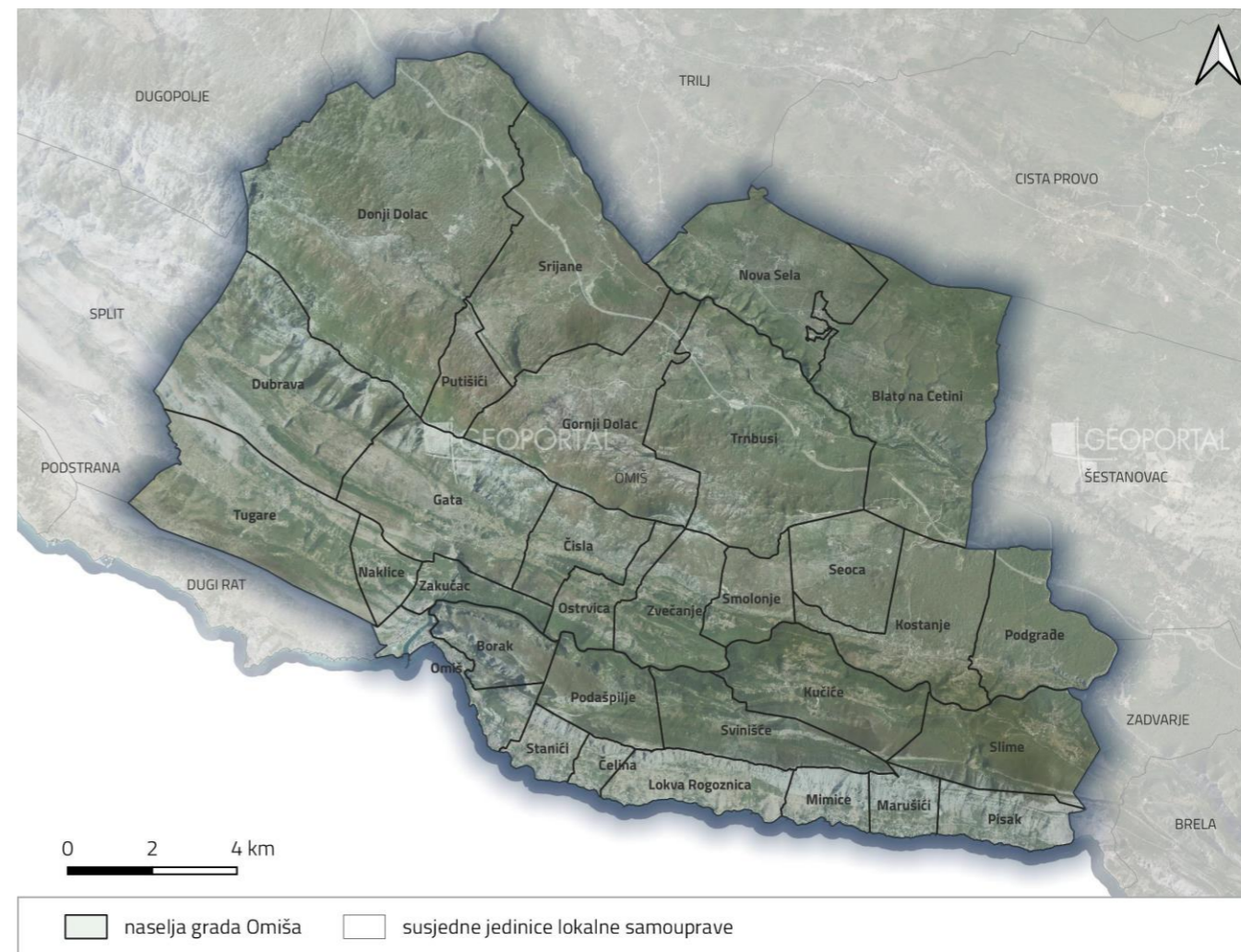
Grad Omiš smješten je u srednjoj Dalmaciji gdje se proteže priobalnim i zaobalnim dijelom Splitsko-dalmatinske županije. Prostire se na površini od 266,2 km². U priobalnom pojasu graniči s općinama Dugim Ratom na zapadu i Zadvarjem na istoku dok u zaobalnom pojasu graniči s Gradom Splitom i Općinom Dugopoljem na zapadu, Gradom Triljem i Općinom Cistom Provo na sjeveru te Općinom Šestanovcem na istoku. Grad Omiš dijelom je Urbane aglomeracije Splita (UAS) kao njen najistočniji predio. U tom pogledu može se očekivati da će neke aktivnosti razvoja mreže zelene infrastrukture te kružnog gospodarenja prostor i zgradama možebitno trebati planirati i provoditi u dogovoru i suradnji s drugim jedinicama lokalne samouprave (JLS) u obuhvatu UAS-a.

U sastavu Grada je 31 naselje među kojima se ističe centralno naselje Omiš, smješteno u središnjem južnom dijelu administrativnog područja jedinice lokalne samouprave. U Gradu živi 14.139 stanovnika, od čega preko dvije petine u centralnom naselju. S preko petsto stanovnika se ističu još samo naselja Tugare, Gata i Kostanje. U administrativnom smislu je prostor podijeljen na 34 mjesna odbora od kojih se trideset poklapa s granicama periurbanih i ruralnih naselja dok je grad Omiš podijeljen na četiri mjesna odbora. Gustoća naseljenosti u Gradu Omišu iznosi 53,1 stan./km².

3.2. Krajobrazna obilježja

Prostor Grada Omiša smješten je u krškom okolišu u kojem se ističu reljefno raščlanjeniji priobalni dio i manje raščlanjen unutrašnji dio. Najvažniji faktori oblikovanja terena u sitnom mjerilu su alpska orogeneza i rijeka Cetina. Kolizijom europske tektonske ploče i jadranske mikroploče mezozojski vapnenci i dolomiti su izdignuti u dinarsko gorje koje je u Omišu prisutno kroz Mosor, Poljičku planinu i Omišku Dinaru te zaravan u unutrašnjosti. Zaravan i planinski prostor u priobalju preoblikovani su fluvijalnim procesima rijeke Cetine i njenih pritoka. Cetina je izdubila klisuru i kroz planine probila put do Jadranskog mora. U takvim geomorfološkim odnosima moguće je izdvojiti:

- › priobalnu zonu podno Omiške Dinare s južno eksponiranim padinama razmjerno velikog nagiba,
- › planinske lance s ogoljenim prisojnim i zelenim osojnim stranama te intermontanim udolinama (Poljica), te
- › unutrašnju zaravan s brežuljcima i plitkim udolinama u kojima su se razvila naselja i ratarstvo.

Sl. 3. Administrativno-teritorijalni ustroj Grada Omiša

U priobalnoj se zoni osobito ističe urbanizirani prostor grada Omiša na ušću Cetine koji predstavlja jedini ravničarski segment priobalja. Upravo su njegova zaravnjenost, izloženost suncu i plodni riječni sedimenti omogućili poljoprivredno iskorištavanje koje je potaklo razvoj grada. S druge strane, blizina kanjona moru predstavljala je geostrateški položaj koji je facilitirao obranu grada u srednjem vijeku i kasnije. Premda nagnute, prisojne padine u priobalnoj zoni omogućile su razvoj poljoprivrednog krajobraza koji je kroz 20. stoljeće polako napuštan uslijed turistifikacije obale i razvoja naselja orijentiranih na turizam. S većine točaka u ovoj zoni pruža se pogled na otok Brač smješten zapadno od Bračkog kanala.

Planinski lanci više ili manje strmih padina u najvećoj su mjeri lišeni antropogenih intervencija od kojih se ističu planinarski putovi i staze te rijetki izgrađeni objekti na planinskim vrhovima. Budući da maksimalna nadmorska visina lanaca raste od obale prema unutrašnjosti, s prisojnih se strana pružaju povoljni vidici prema Braču i drugim srednjodalmatinskim otocima. Osojne strane Poljičke planine pak omogućuju pogled na Poljica obilježena mozaikom naselja, obrađenih površina i većih ili manjih šumskih predjela. Osojne strane Omiške Dinare pružaju pogled na kanjon Cetine i raščlanjeni intermontani prostor na čijim su se gotovo terasastim segmentima razvila naselja okružena poljoprivrednim površinama. Osojne strane Mosora pak pružaju široke vidike prema brežuljkastoj zaravni u koju je usječeno korito Cetine.

Unutrašnju zaravan karakterizira plastična izmjena brežuljkastih pojaseva pod pretežito prirodnom vegetacijom, plitkih udolina u kojima su se razvila naselja, poljoprivredne površine i glavne prometne veze te ravnica koja je tek mjestimično poljoprivredno obrađena. Iz ptičje perspektive u ovoj velikoj krajobraznoj jedinici osobito se ističe korito rijeke Cetine duž kojeg se proteže i razmjerno širok (i uočljiv) koridor autoceste. U sjevernom, uzvodnom dijelu toka Cetine ističe se i akumulacijsko jezero Prančevići. Veće poljoprivredne površine prisutne su tek podno osojnih padina u najužem segmentu Mosora.

3.3. Povijesni pregled urbanističkog razvoja

Rijeka Cetina oblikovala je svoje sadašnje korito u holocenu i bitno je odredila društveno-gospodarski i urbanistički razvoj Omiša. Prodor rijeke kroz planinski masiv (kojim je on podijeljen na Poljičku planinu na sjeverozapadu i Omišku Dinaru na jugoistoku) omogućio je akumulaciju erodiranog i transportiranog materijala na ušću kojim je formiran poluotok Punta (istočno od ušća) na kojem se već u antičkom dobu razvio Oneum s monumentalnim javnim i religijskim građevinama s posvetama rimskih careva Tiberija i Klaudija. Tragovi naseljenosti prisutni su i ranije o čemu svjedoče tragovi ilirskog plemena Delmata.

U srednjem vijeku se podno Omiške Dinare razvilo poljoprivredno-gusarsko naselje pod upravom samostalnih knezova. Prvi spomen Omiša datira iz 1074. g., a u mletačkim zapisima prisutan je naziv Almissa. Stanovništvo se bavilo poljoprivredom na poljima na poluotoku Punt, duž Cetine i u zaleđu te gusarstvom na moru – omiški gusari kontrolirali su plovidbu u istočnom Jadranu, pljačkali i ubirali tribute za slobodnu plovidbu (Mimica, 2003). Taj oblik privrede omogućio je ekonomsku samostalnost naselja kojoj je doprinijela i gradnja fortifikacijskog sustava između 13. i 16. stoljeća radi obrane od mletačkih napada s mora i osmanskih napada s kopna (Barišić Marenić i Perković Jović, 2023). U 13. st. je nad gradom na zapadnoj litici Omiške Dinare podignuta utvrda Peovica (poznata i kao Mirabella) pružajući pogled na grad i ušće Cetine (Sl. 4), a u 15. st. izgrađena je na jednom od gradu bližih vrhova Omiške Dinare nova utvrda – Starigrad – koja je omogućila pogled na Brački kanal i kontrolu plovidbe u njemu (Barišić Marenić i Perković Jović, 2023) (Sl. 5).

Mletački utjecaj na urbanistički razvoj ponešto je ojačao od sredine 15. st. kad je Omiš priznao mletačku vlast. Srednjovjekovna jezgra Omiša razvijala se kao zbijeno naselje organske strukture na blago nagnutom terenu gdje se centralna ulica (današnja ulica Knezova Kačića) pruža prateći konture reljefa od SI prema JZ nakon čega zavija

Sl. 4. Utvrda Peovica

Sl. 5. Utvrda Starigrad

prema II (Sl. 6). U 19. st. Omiš prerasta zidine i počinje se širiti prema jugu i istoku te se tada nasipavanjem uređuje ulica Fošal podno južnih zidina. U Starom su gradu prisutne zgrade iz renesansnog i baroknog razdoblja. Taj je prostor danas i zaštićen kao Kulturno-povijesna cjelina Omiša (reg. br. Z-4066 u Registru kulturnih dobara).

Drugo važno naselje omiškog kraja je Lokva Rogoznica koja se prvi put spominje u 13. st. kao zemlja koju je kralj Bela IV. poklonio sedam plemićkih obitelji koje su ju potom naselile. Smještena podno Omiške Dinare, Lokva Rogoznica se razvijala kroz srednji i novi vijek kao stočarsko i vinogradarsko naselje. Tek je izgradnjom jadranske magistrale došlo do značajnijeg preseljavanja Rogozničana u obalni pojas koji je danas znatnim dijelom turistificiran. Manja naselja, osobito ona u zaleđu, stoljećima je obilježavala iznimna ruralnost. Premda su cestovne veze između Omiša i tih naselja uvedene na prijelazu 19. u 20. stoljeće, ona su ostala prometno i funkcionalno povezanija sa Splitom nego s Omišem uslijed reljefne barijere Poljičke planine i Omiške Dinare. Komunalna preobrazba tih naselja započela je tek u drugoj polovici 20. stoljeća dovođenjem električne i vodoopskrbne infrastruktura i uređenjem makadamskih, a kasnije i asfaltiranih cesta (Bartulović, 2018).

Industrijalizacija i turistifikacija nakon Drugog svjetskog rata dovele su do masovnih lokalnih migracija iz sela u zaleđu prema Omišu i susjednom Dugom Ratu, čak i unatoč provedbi nacionalnog programa jačanja poljoprivrede u Dalmatinskoj zagori. Socijalističke vlasti modernizirale su predratnu industriju u Omišu (tvornicu tekstila Galeb i tvornicu cementa Renko Šperac) i uspostavile nova poduzeća čiji je rast iziskivao gradnju stanova za doseljenu radnu populaciju. Sredinom 20. st. Omiš je bio najrazvijeniji industrijski centar Cetinske krajine, no u isto vrijeme industrijski se brzo razvija i susjedni Dugi Rat (Bartulović, 2018). Pored toga su s turizmom povezane građevine (uključujući odmarališta za radnike i hotele za strane turiste) osobito „bujale“ od 1960-ih godina.

Sl. 6. Pogled na stari grad iz zraka

Rana ekspanzija koja je započela 1960-ih bila je kaotična i neplanska. Nakon gradnje prvih stambenih zgrada za zaposlenike općinske uprave i graditelje hidroelektrane Zakučca 1950-ih godina, na vrijedna poljoprivredna zemljišta na poluotok Punta počele su se neplanski širiti obiteljske kuće. Današnja ulica Fošal jasno reflektira granicu između Starog grada i novih stambenih naselja. Navedena je ulica postala dijelom Jadranske magistrale nakon sredine 20. stoljeća. Po gradnji te ceste počinje značajniji ekonomski i turistički razvoj, a posljedično i pritisak na okoliš i krajobraz koji se mjestimično reflektirao kroz devastaciju prostora – gradnjom voluminoznih stambenih i hotelskih građevina (Barišić Marenić i Perković Jović, 2023). Nekontrolirano širenje Grada potaknulo je gradske vlasti na donošenje Generalnog urbanističkog plana Omiša 1973. g. utemeljenog u modernističkim pristupima (Perković Jović, 2013). Generalno je prostor Punte oblikovan sukladno modernističkim načelima (Sl. 7). To je podrazumijevalo i zelenilo u neposrednom okruženju zgrada. Jedina donekle veća zelena površina na Punta ostala je na Trgu kralja Tomislava.

Drugi važan smjer ekspanzije Omiša bio je na istok – u području Mlija. Radi se o terenu nešto većeg nagiba u odnosu na Stari grad na kojem je do tada bila prisutna tek mjestimična obiteljska gradnja. Nekadašnji reperi u prostoru obuhvaćaju crkvu, groblje i samostan Gospe od Karmela i brodogradilište drvenih brodova. Kasnih 1960-ih godina započinje značajnija obiteljska gradnja na terasama pa se glavna cestovna mreža razvija duž izohipsa na padini. G. 1968. donesen je regulacijski plan za Mlije koji je trebao usmjeravati razvoj ovog dijela grada, no brzi prostorni razvoj je tek djelomično pratio ovaj plan (Barišić Marenić i Perković Jović, 2023) (Sl. 8). Terasasta gradnja nije omogućila razvoj značajnijih korisnih zelenih površina premda je prisutno zelenilo u okruženju višestambenih zgrada i u privatnim dvorištima obiteljskih kuća.

Sl. 7. Punta

Sl. 8. Mlija

Sl. 9. Priko

Na području preko Cetine poznatom kao Priko tijekom 1950-ih je započela melioracija močvarnog terena radi omogućavanja stambene izgradnje (Bartulović, 2018). Planska gradnja i širenje Omiša na Priko počinje 1970-ih godina. Do tada je tamo bilo prisutno tek nekoliko tradicionalnih kuća i predromanička crkva sv. Petra. Novo naselje uređeno je u razmjerno uskom pojasu duž desne obale Cetine s pogledom na Stari grad (Barišić Marenić i Perković Jović, 2023) (Sl. 9). Do danas je ostalo nekoliko većih površina koje nisu izgrađene i koje su ostale zatravnjene. Neke od njih su uslijed automobilizacije postale parkiralištima. Parkovno je uređena tek površina duž Mosorske ulice (između Vukovarske ceste i Glagoljaške).

U konačnici se može zaključiti kako su modernistička arhitektonska i urbanistička rješenja nastojala osigurati pogled na grad, osobito Stari grad, s mora i rijeke (Barišić Marenić i Perković Jović, 2023).

3.4. Funkcionalno-planska zonacija Grada Omiša

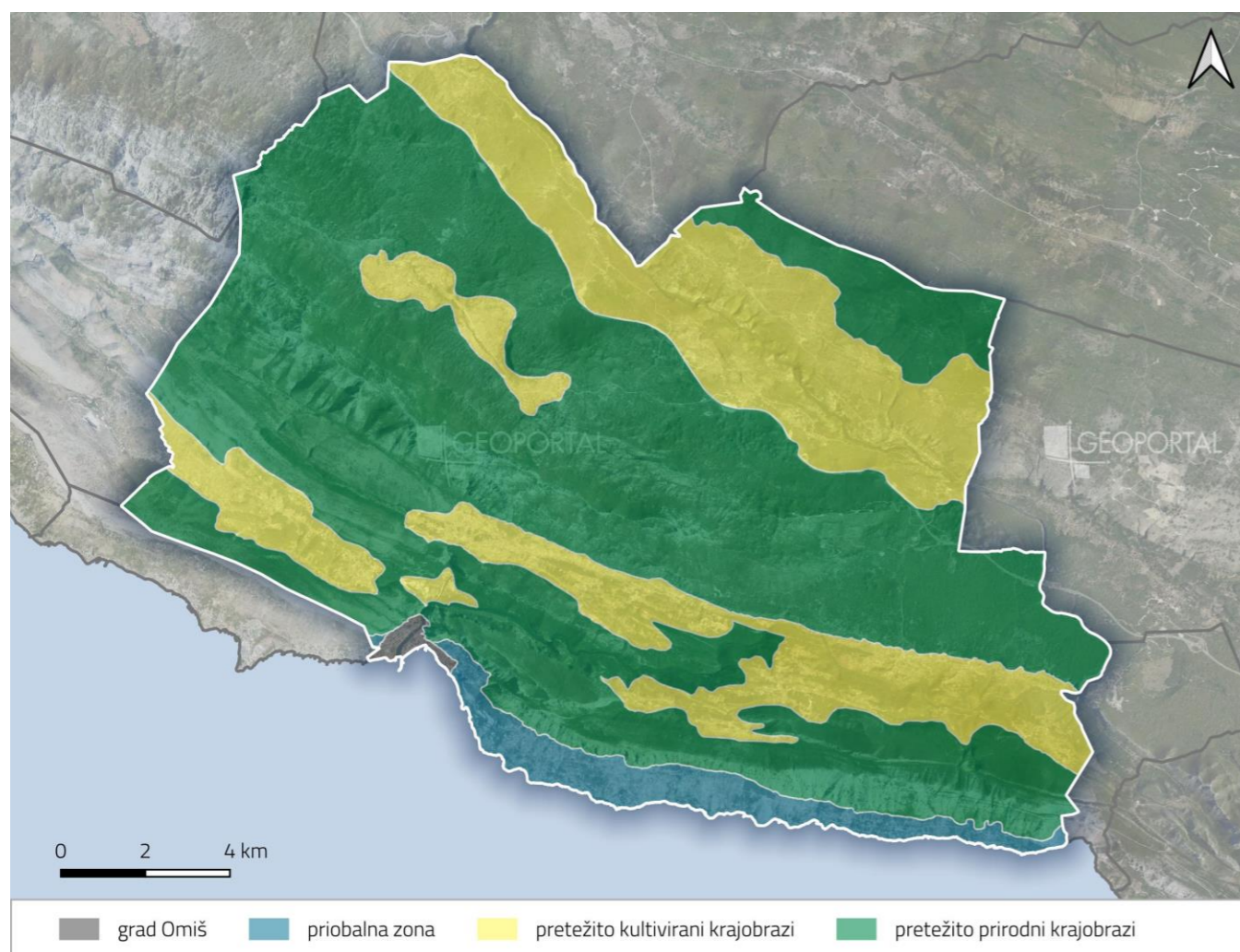
Uzimajući u obzir veličinu (~266 km²) i krajobraznu kompleksnost teritorija Grada Omiš, za potrebe izrade ove Strategije provedena je funkcionalno-planska zonacija prostora koja će omogućiti prostorno fokusirane analize stanja, potreba i potencijala i posljedično planiranje sustava zelene infrastrukture sukladno relevantnim prostornim obilježjima i prostornoplanskim uvjetima i ograničenjima.

Funkcionalno-planska zonacija provedena je prema četirima kriterijima:

- › gradijent *prirodno–kultivirano*,
- › gradijent *urbano–ruralno*,
- › nadležnost prostornoplanskih dokumenata,
- › klasifikacija prostora prema Nacionalnoj klasifikaciji staništa.

S obzirom na gradijent *prirodno–kultivirano* izdvojena su pretežno prirodna područja (zona pretežno prirodnih krajobraza), pretežno kultivirana područja (poljoprivredna i izgrađena seoska područja) i izgrađeno područje (zona grada Omiša). S obzirom na gradijent *urbano–ruralno* odvojeni su pretežno urban(iziran)i predjeli (zona grada Omiša i priobalna zona) od ruralnih područja u zaobalju. Preklapanjem zonacija prema tim dvama kriterijima izdvojene su četiri zone čije su granice preciznije definirane uzimajući u obzir nadležnost prostornoplanskih dokumenata (Sl. 10):

1. zona grada Omiša,
2. priobalna zona,
3. zona pretežito kultiviranih krajobraza i
4. zona pretežito prirodnih krajobraza.

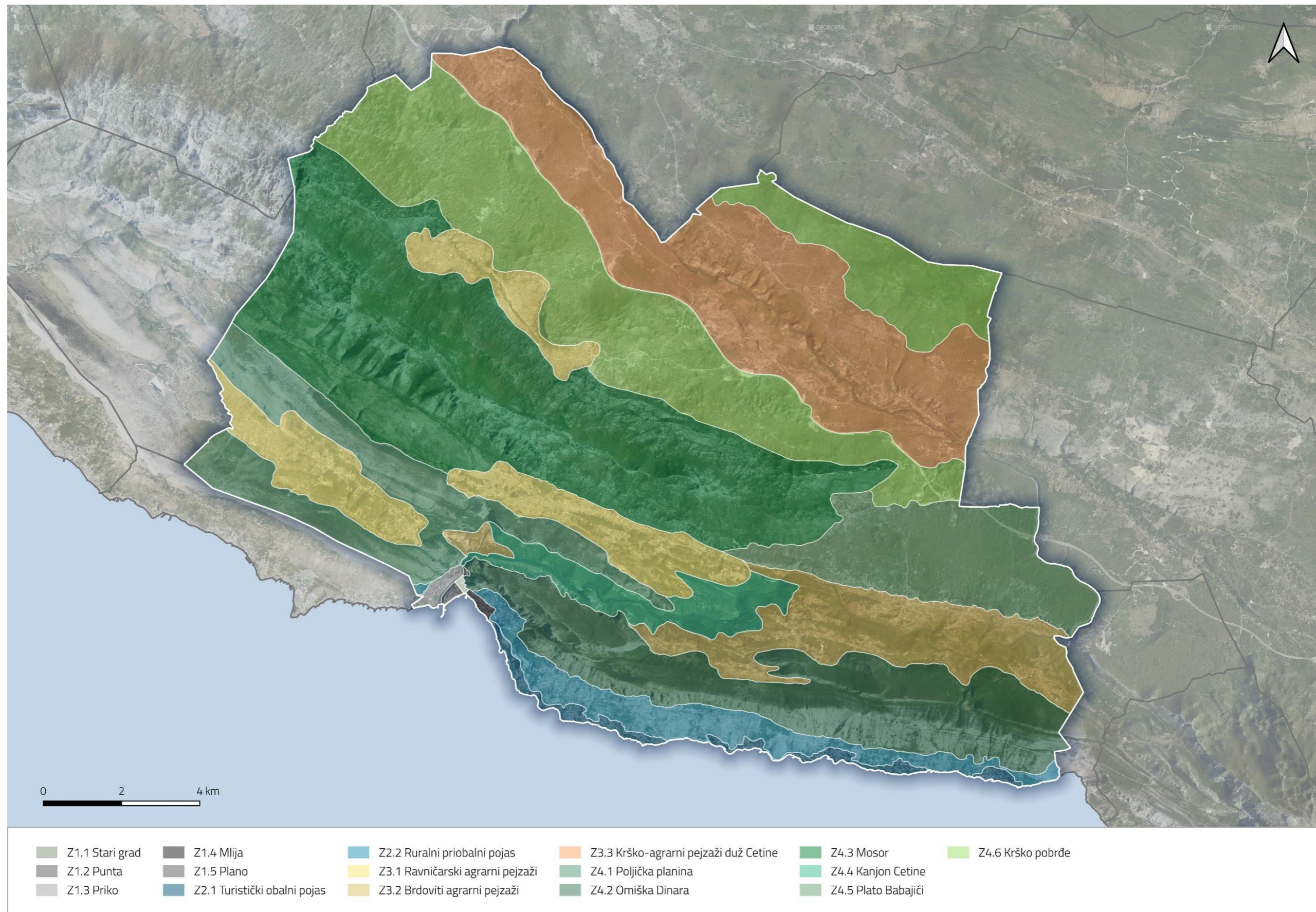

Sl. 10. Osnovna funkcionalno-planska zonacija Grada Omiša za potrebe planiranja razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama

Budući da je prostor Grada Omiša topografski razmjerno dinamičan, provedena je i detaljna zonacija s obzirom na nadležnost prostornoplanskih dokumenata i podatke iz Nacionalne klasifikacije staništa (2016). Budući da prostornoplanski dokumenti na svom obuhvatu imaju obvezujuću primjenu, granice njihovih obuhvata odabrane su kao razgraničenja među podzonama dok su granice krajobraznih tipova korištene za razgraničenja među podzonama unutar prostornog obuhvata istih prostornoplanskih dokumenata. Detaljna zonacija uključuje šesnaest podzona unutar četiri funkcionalno-planske zone (Tab. 2, Sl. 11). U tom pogledu će planiranje podsustava zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama biti određeno specifičnim krajobraznim obilježjima i prostornoplanskim odrednicama svake zone odnosno podzone.

Tab. 2. Funkcionalno-planske zone i podzone Grada Omiša za planiranje razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama

Funkcionalno-planske zone	Površina (km ²)	Karakteristike	Funkcionalno-planske podzone	Površina (km ²)
grad Omiš	~1	Nalazi se u JZ dijelu Grada Omiša. Sjevernu granicu određuju padine i litice kanjona Cetine koje razdvajaju Poljičku planinu od Omiške Dinare. Na zapadnoj i istočnoj granici nadovezuje se na kultivirane krajobrazne na dnu padina istih planina dok južnu granicu čini Jadransko more. Zbog relativno ravnog terena na ušću Cetine i urbanog karaktera prostora u ovoj je zoni planirana relativno pravilna matrica urbanog tkiva s manjim i većim predjelima stare neplanske gradnje.	Stari Grad	~0.01
			Punta	~0.20
			Priko	~0.55
			Mlija	~0.21
			Planovo	~0.03
priobalna zona	~12	Nalazi se u južnom dijelu Grada Omiša. Sa sjevera je omeđena strmim padinama Omiške Dinare, a s juga Jadranskim morem. Raščlanjenost reljefa vrlo je velika. Zonu karakterizira gusta gradnja uz more potaknuta turizmom dok je sjeverni dio mnogo rjeđe naseljen i ima karakteristike tradicionalne gradnje s voćarskim nasadima i pašnjacima koji su danas većinom u sukcesiji.	turistički obalni pojas	~3
			ruralni priobalni pojas	~9
pretežito kultivirani krajobrazi	~77	Zona pretežito kultiviranih krajobraza obuhvaća gušće naseljene predjele unutrašnjosti. Zbog velike raznolikosti i raščlanjenosti teritorija Grada Omiša, ova zona se isprepliće sa zonom pretežito prirodnih krajobraza i sastoji od više odvojenih podzona. Ovo područje u prošlosti je plavila rijeka Cetina pa su mnogi njegovi dijelovi pogodni za poljoprivredu i uzgoj voćarskih kultura. Stoga ovdje dominiraju seoska i djelomično urbanizirana naselja okružena kultiviranim površinama te su često prisutne jasno izražene granice između gospodarski isplativih poljoprivrednih livada i krških područja.	ravničarski agrarni krajobrazi	~20
			brdoviti agrarni krajobrazi	~18
			krško-agrarni pejzaži duž Cetine	~39
pretežito prirodni krajobrazi	~176	Zona pretežito prirodnih krajobraza smještena je u unutrašnjosti Grada Omiša. Obuhvaća rijetko naseljene predjele Grada, planinskih i brežuljkastih krških područja te kanjona rijeke Cetine koji su nepovoljni za obuhvatnije nastanjivanje. Radi se o krajobrazu u kojem se prožimaju stočarske, travnjačke i šumske površine, ovisno o terenu.	Poljička planina	~17
			Omiška Dinara	~27
			Mosor	~60
			kanjon Cetine	~7
			plato Babajići	~17
			krško pobrđe	~48

Sl. 11. Detaljna funkcionalno-planska zonacija teritorija Grada Omiša za potrebe planiranja razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama

3.4.1. Zona grada Omiša

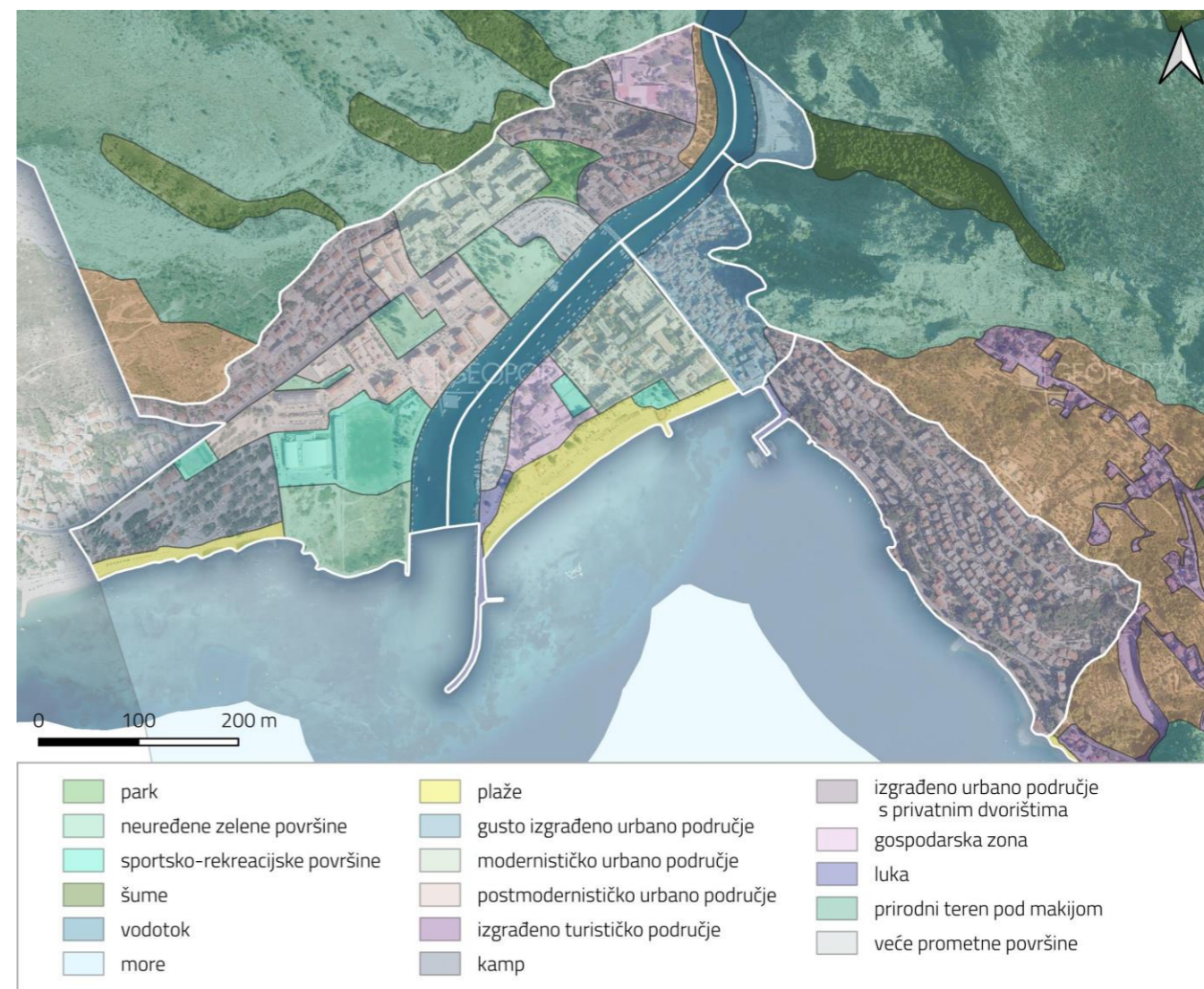
Zona grada Omiša podijeljena je na pet podzona specifičnih, različitih krajobraznih obilježja (Sl. 12 i Sl. 13). Stari grad nalazi se u središtu, a sastoji se od gusto izgrađenog sklopa građevina pod liticama Omiške Dinare (Sl. 14). Južno graniči s Puntom, mlađim dijelom grada na akumulacijskom poluotoku duž ušća rijeke Cetine u Jadransko more. Sjeverni dio Punte odlikuje modernističko uređenje u kojem se zgrade „propinju“ iz matrice zelenih površina (Sl. 15). Južni dio uključuje industrijsku zonu vidno drukčije, organske strukture koja ne odgovara suvremenim urbanističkim standardima. Vanjski dijelovi Punte uređeni su kao pristanište brodova (na zapadnoj obali) i gradska plaža (na istočnoj obali).

Sa zapadne strane ušća Cetine smješten je predio Priko koji ima obilježja modernistički i postmodernistički uređenog naselja. Sjeverni dio Prika koji urasta u strme padine Poljičke planine od južnog, pretežito nizinskog dijela odvajaju Vukovarska i Mosorska cesta. Površinom je Priko najveći dio Omiša te ima veći udio zelenih površina u odnosu na ostale dijelove grada; sadrži glavni gradski park, sportsko-rekreacijski centar i kamp. Na suprotnoj strani grada, istočno od Starog grada i Punte, nalazi se Mlija. Ovaj dio grada karakteriziraju redovi višestambenih zgrada i turističkih apartmana gusto izgrađenih na padinama Omiške Dinare. Pretežito organska gradnja privatnih stambenih objekata često uključuje manja dvorišta u kojima se terasasto uzgajaju poljoprivredne i (mediteranske) voćarske kulture. Posljednja podzona je Planovo – predio uzvodno od ušća do kojeg vodi tunel iz Starog grada, a radi se u ravnom dnu jaruge nastale na zapadnom dijelu Omiške Dinare na dodiru s koritom Cetine.

Sl. 12. Trodimenzionalni prikaz zone grada Omiša

Izvor podloge: Google Earth

Sl. 13. Prostorna distribucija namjena zemljišta u zoni grada Omiša

Sl. 14. Organski uzorak ulica u Starom gradu

Sl. 15. Modernističke zgrade koje "izranjaju" iz zelenila i gradska plaža

3.4.2. Priobalna zona

Priobalna zona Grada Omiša sastoji se od uskog, pretežito urbaniziranog, turističkog obalnog pojasa te šireg, pretežito agrarnog priobalnog pojasa (Sl. 16). Turistički obalni pojas karakterizira gusta gradnja višestambenih zgrada i apartmana uz more. Kao i u Mliji u Omišu, pretežito neplanska gradnja ovdje se izmjenjuje s malenim privatnim dvorištima u kojima se terasasto uzgajaju poljoprivredne i (mediteranske) voćarske kulture. Uz to, u ovoj se podzoni pojavljuje i mozaik pošumljenih površina i pašnjaka. Prelaskom u više predjele padina Omiške Dinare, u ruralni priobalni pojas, udio izgrađenih površina naglo se smanjuje pa je krajobraz ove podzone karakteriziran izmjenom šumaraka, pašnjačkih travnjaka te terasastih voćarskih, vinogradarskih i maslinarskih nasada (Sl. 17). U toj su zoni prisutna rijetka izgrađena područja – Lokva Rogoznica i Borak te zaseok Stanića.

Sl. 16. Trodimenzionalni prikaz priobalne zone

Izvor podloge: Google Earth

Sl. 17. Tipični primjer krajobraza u priobalnoj zoni

3.4.3. Zona pretežito prirodnih krajobraza

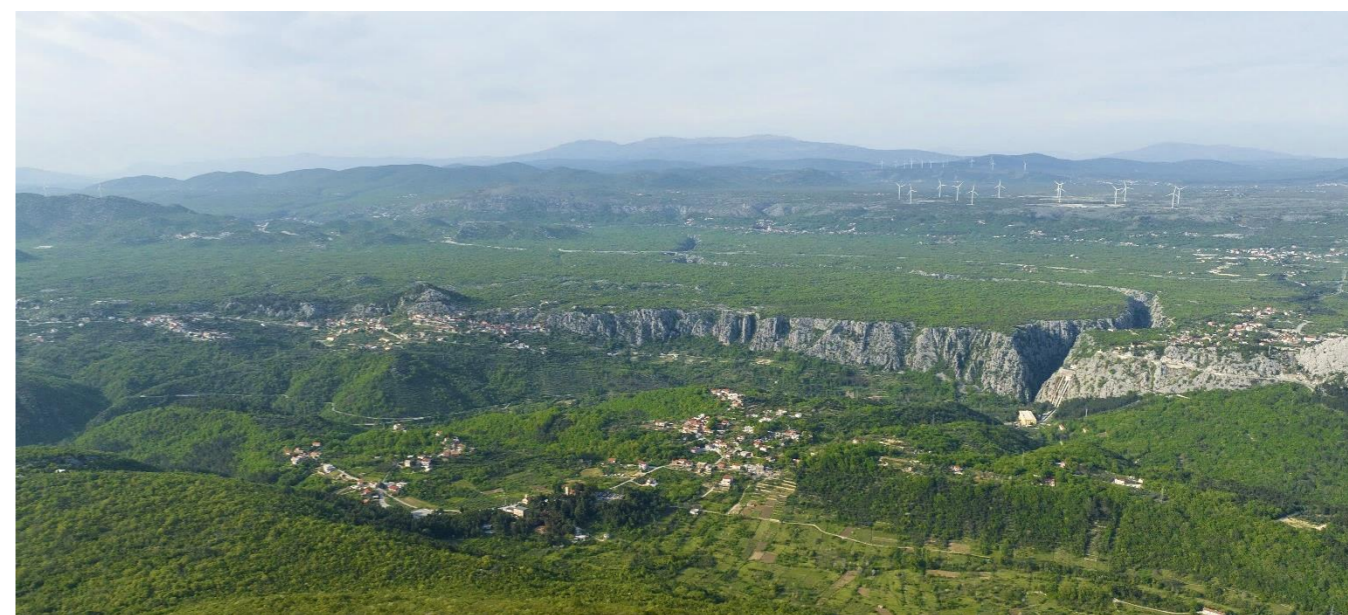
Zona pretežito prirodnih krajobraza površinom od 176,5 km² najveća je zona te je stoga i podijeljena na relativno velik broj različitih podzona. Krajobrazom ove zone, ali i cjelokupnog Grada Omiša dominiraju Poljička planina, Omiška Dinara i Mosor. Karakterizira ih iznimno slaba naseljenost i velika raščlanjenost reljefa. Veliki predjeli ovih planina prekriveni su mediteranskim šikarama i makijom te šumama dok su im vršne zone većinom ogoljene – bez vegetacije. Mosor se posebno izdvaja po bogatstvu krškim geomorfološkim i hidromorfološkim oblicima poput ponikvi, škrapa i špilja. Čovjekova prisutnost u ovim je podzonama ograničena na pokoji kamenjarski pašnjak, planinarski dom i planinarsku stazu. U sjevernom dijelu Grada Omiša na Mosor se nastavlja podzona nešto manje raščlanjenog i „pitomijeg“ krškog pobrđa. Karakteriziraju ga brdovit teren obrastao mediteranskom šikarom te šumama borovice s ponekim zaseokom (Sl. 18). Zaseoci su u ovoj podzoni koncentrirani oko šuma i manjih površina uređenih kamenjarskih pašnjaka te oko područja bogatijih vodom što je prepoznatljivo po velikom broju kamenjarskih bunara i lokvi kojima svaki zaseok obiluje.

U središnjem istočnom dijelu Grada nalazi se plato Babajići (Sl. 19), posve zaravnjeni prostor pretežito prirodnih krajobraza obrastao gustim sastojinama oštrogličaste borovice. Unatoč relativno ravnom terenu, plato Babajići gotovo je nenaseljen zbog stjenovite podloge mjestimično pokrivena plitkim tlom i neprohodnog terena. Središnjim dijelom platoa Cetina je usjekla uzak kanjon koji ga dijeli na omiški dio te dijelove okolnih općina

(Šestanovca i Zadvarja). S južne strane plato je oštro prekinut brdovitim krajobrazom duž kanjona Cetine koji je na tome dijelu zbog plodnog tla i blažih padina gusto naseljen i poljoprivredno iskorišten. Nekoliko kilometara nizvodno, kanjon se ustrmljuje i usijeca među grebene Poljičke planine, Mosora i Omiške Dinare pa ponovno postaje nepogodan za naseljavanje (Sl. 20). Gotovo je u potpunosti pošumljen dok je uz sam tok izgrađena prometnica koja povezuje turističke atrakcije te ugostiteljske objekte u kanjonu. Kanjon završava urezom u greben koji je u prošlosti povezivao Poljičku planinu i Omišku Dinaru, neposredno uz hidroelektranu Zakučac, grad Omiš i ušće rijeke u Jadransko more.

Sl. 18. Zaseoci raspršeni na području podzone krškog pobrđa

Sl. 19. Plato Babajići

Sl. 20. Kanjon Cetine kod Kučića

3.4.4. Zona pretežito kultiviranih krajobraza

Zona pretežito kultiviranih krajobraza podijeljena je na tri podzone: ravničarske agrarne pejzaže, brdovite agrarne pejzaže te krško-agrarne pejzaže duž Cetine i obuhvaća gušće naseljene predjele unutrašnjosti Grada Omiša u odnosu na zonu pretežito prirodnih krajobraza. Dijelove ove zone u prošlosti je plavila rijeka Cetina čime su stvoreni povoljni uvjeti za poljoprivredu i uzgoj voćarskih kultura. Na području svih triju podzona zone pretežito kultiviranih krajobraza dominiraju seoska i djelomično urbanizirana naselja okružena kultiviranim poljoprivrednim površinama, a razlike među njima uvjetovane su geomorfološkim značajkama područja, odnosno raščlanjenošću reljefa.

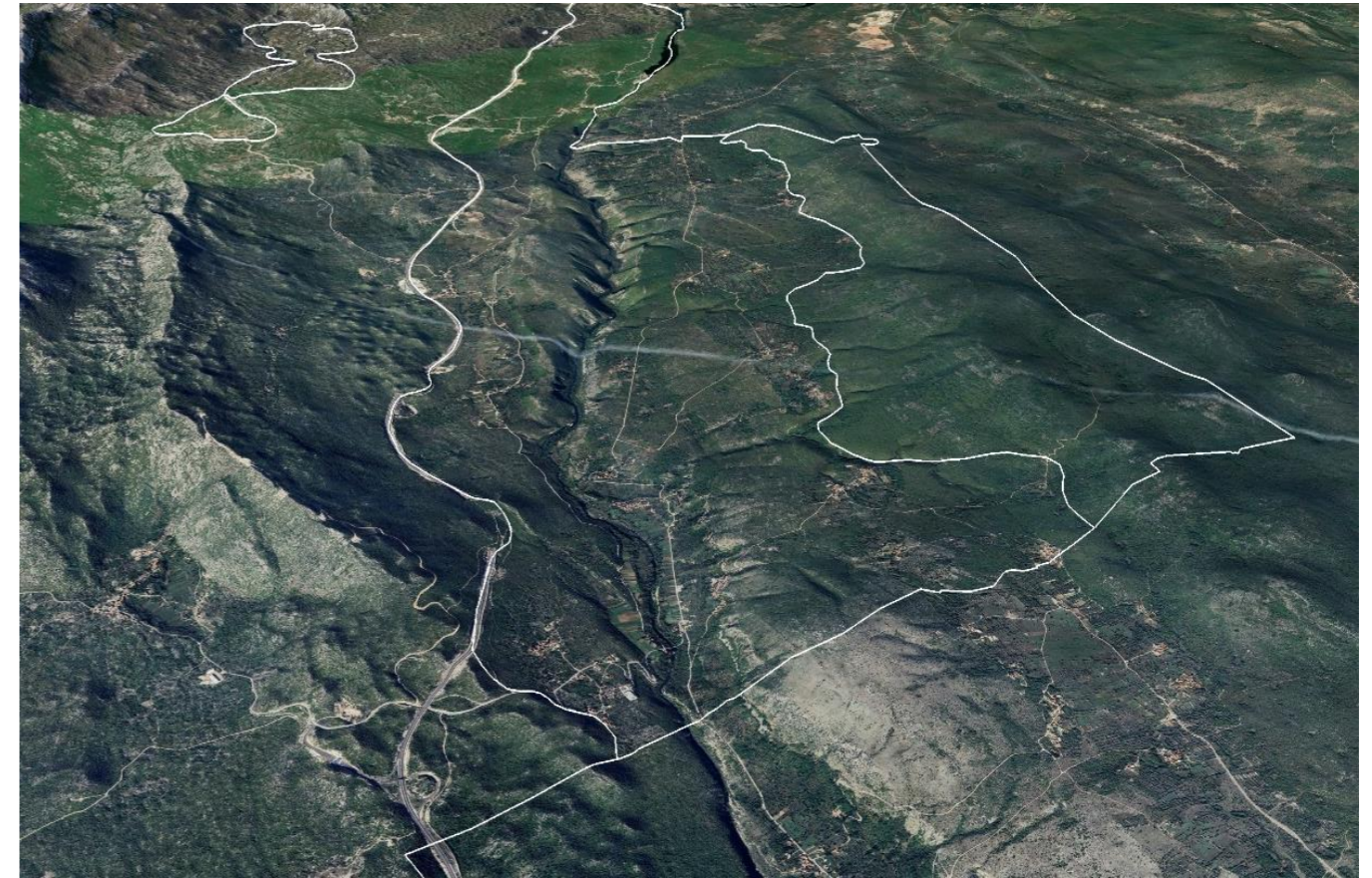
Sl. 21. Poljoprivredne površine u Donjem Dolcu

Ravničarske agrarne pejzaže čine doline u kršu duž Cetine, a zbog zaravnjenog reljefa i plodnog tla u ovoj je podzoni osobito naglašena poljoprivreda kao primarna djelatnost stanovnika i dominantni krajobrazni element. Zorno se ocrtavaju granice između gospodarski isplativih poljoprivrednih livada i krških područja te je plodno tlo vrlo pažljivo iskorišteno (Sl. 21). Na području brdovitih agrarnih pejzaža zbog većih nagiba terena umjesto poljoprivrednih kultura prevladavaju terasasto uređeni voćarski, maslinarski i vinogradarski nasadi uz manje i rascjepkanije površine zasađene ratarskim kulturama (Sl. 22). Podzona krško-agrarnih pejzaža duž Cetine po svojim je svojstvima vrlo slična brdovitim agrarnim krajobrazima, ali izdvaja se po tome što su naselja i zaseoci u toj podzoni manji i raštrkaniji (Sl. 23), a osobito su izražen krajobrazni motiv terasasti voćarski i vinogradarski te poljoprivredni nasadi na padinama s lijeve (sjeverne) strane kanjona Cetine.

Sl. 22. Mozaik kultiviranih, izgrađenih i prirodnih površina u Kostanjima – primjer podzone brdovitih agrarnih krajobraza

Sl. 23. Trodimenzionalni prikaz podzone krško-agrarnih pejzaža duž Cetine

Izvor podloge: Google Earth

4. RAZVOJNE POTREBE I POTENCIJALI U KONTEKSTU ZELENE URBANE OBNOVE

4.1. Analiza postojećih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina

Na Sl. 24 dan je prostorni pregled oblika korištenja zemljišta na području Grada Omiša. Već iz prvog pogleda je razvidno da se većinom radi o prirodnim terenima dok su površine koje obilježava znatniji antropogeni utjecaj rjeđe i koncentrirane u nižim predjelima. Tako najveću, zonu pretežito prirodnih krajobraza obilježavaju zemljišta pod šumom i pod makijom budući da se radi o terenima znatnije vertikalne raščlanjenosti (brdsko-planinski prostori, kanjoni) ili je uslijed geomorfoloških uvjeta tlo plitko i/ili obiluje rastresitim stijenskim materijalom te je stoga suviše nepogodno za poljoprivredu. U skladu s takvim uvjetima na pojedinim su dijelovima prisutni kamenjarski pašnjaci, no znatnije napuštanje stočarstva tijekom 20. st. uvjetovalo je prirodnu sukcesiju na mnogim od tih pašnjaka. U zoni pretežito kultiviranih krajobraza prevladava mozaik prirodnih i antropogenih površina. Gotovo sve poljodjelske površine koncentrirane su u ovoj zoni gdje čine mozaik s izgrađenim područjima naselja, a sve više i prirodnim terenima koji doživljavaju ekspanziju uslijed napuštanja i prirodne sukcesije. U zoni grada Omiša i turističkom obalnom pojasu prevladavaju izgrađene površine u kojima je vegetacija rijetka.

4.1.1. Stanišni tipovi i biološka raznolikost

Zahvaljujući svom biogeografskom položaju, reljefnoj i klimatskoj varijabilnosti, vapnenačkoj litologiji i posljedično krškoj geomorfologiji i hidrologiji, činjenicama da obuhvaća kopno, obalu, more i otoke te da se nalazi unutar područja koje je za posljednjeg ledenog doba bilo pribežište brojnih životinjskih i biljnih vrsta, područje Splitsko-dalmatinske županije izrazito je vrijedno po svojoj raznolikosti, brojnosti i endemizmu biljnih i životinjskih vrsta i staništa. Područje Grada Omiša, smještenog u centralnom dijelu Županije, jednako tako karakterizira velika raznolikost stanišnih tipova te biljnih i životinjskih vrsta. Kao jezgre bioraznolikosti na području Grada ističu se rijeka Cetina i okolna staništa, planina Mosor te krške jame i špilje.

Prema Karti kopnenih nešumskih staništa Republike Hrvatske (2016), na području Grada Omiša najzastupljeniji jedinstveni stanišni tip predstavljaju E. Šume (62,6 %), zatim slijede C.3.5.1. Istočnojadranski kamenjarski pašnjaci submediteranske zone (15,6 %), B1.4. Tirensko-jadranske vapnenačke stijene (8,0 %), I.2.1. Mozaici kultiviranih površina (2,7 %), J. Izgrađena i industrijska staništa (2,2 %) te C.3.6.1. Eu- i stenomediteranski kamenjarski pašnjaci raščice (2,1 %) (Sl. 25). Ovakvi podaci ukazuju na to da su na razini Grada Omiša prirodna staništa još uvijek brojna i očuvana, no upravo zelena infrastruktura predstavlja priliku da se takva staništa dodatno povežu i integriraju te da se njihova kvaliteta očuva ili unaprijedi.

Očuvana i bogata vegetacija i raznolikost stanišnih tipova preduvjet su za raznolikost životinja. Fauna na području Grada Omiša može se generalno podijeliti na beskralješnjake, ribe, herpetofaunu, ptice i sisavce. Prema podacima

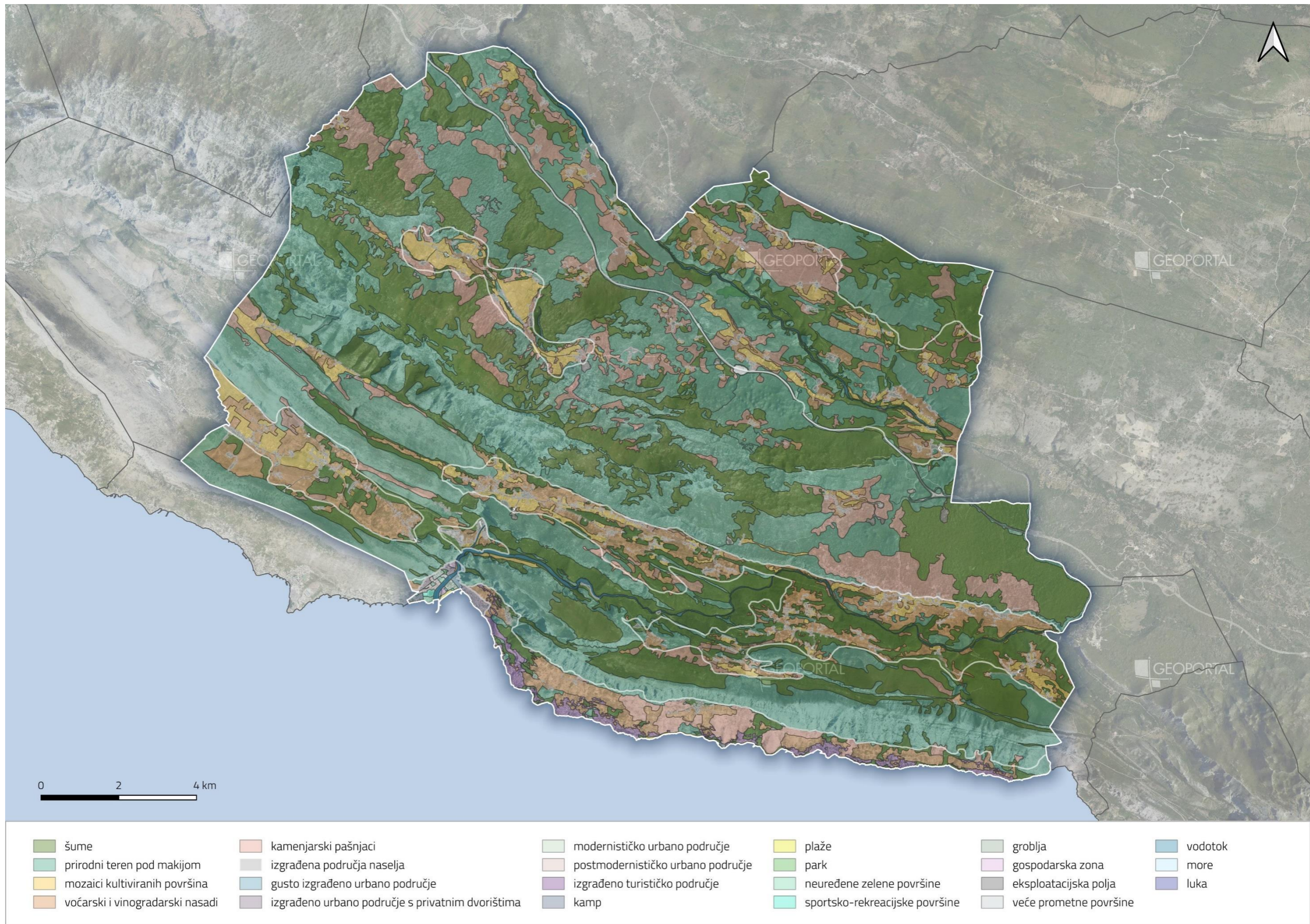
Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja, najviše zabilježenih životinjskih vrsta ubraja se u beskralješnjake (133 vrste), zatim slijede ptice (53 vrste), herpetofauna (30 vrsta) i ribe (24 vrste) dok je najmanje sisavaca (6 vrsta). Dodatno se ističe i prisutnost šesnaest svojiti špiljskog karaktera.

4.1.1.1. Stanišni tipovi i bioraznolikost u zoni pretežito prirodnih krajobraza

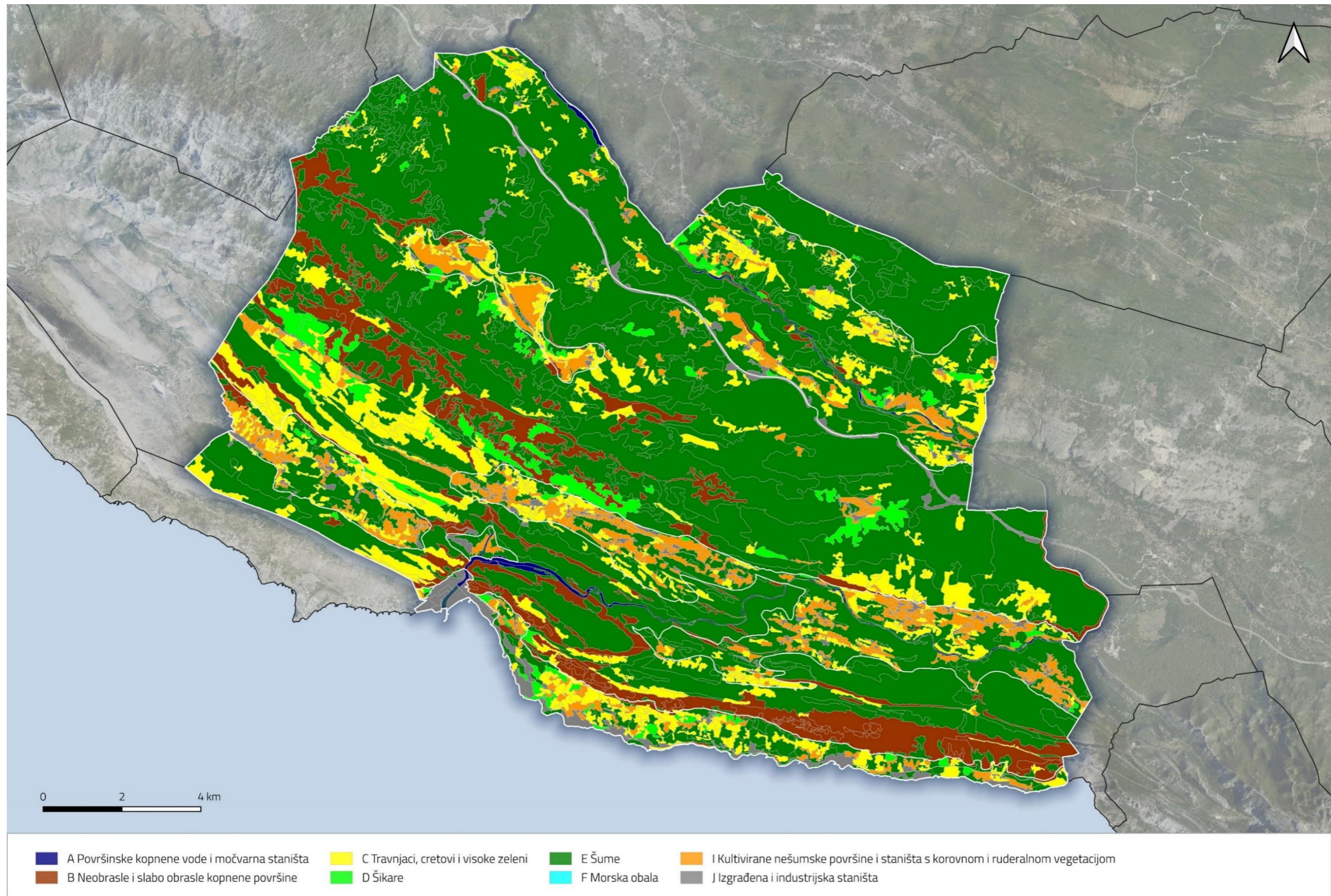
U zoni pretežito prirodnih krajobraza prevladavaju stanišni tipovi B. Neobrasle i slabo obrasle kopnene površine, D. Šikare i E. Šume. Na višim nadmorskim visinama Mosora i Omiške Dinare prisutan je mediteransko-montani (brdski) vegetacijski pojas dok se na nižim dijelovima ove zone, ali i većine Grada Omiša prostire mediteransko-litoralni (obalni) vegetacijski pojas. Vegetacija mediteransko-montanog pojasa razvijena je na višim predjelima mediteranske regije i nadovezuje se na šumu bijelog graba i hrasta medunca dok su za mediteransko-litoralni pojas karakteristične vazdazelene šume hrasta crnike (*Quercus ilex*), hrasta medunca (*Quercus pubescens*) i alepskog bora (*Pinus halepensis*).

Šume hrasta crnike u prirodnom stanju vrlo su guste i tamne, sa slabo razvijenim prizemnim slojem vegetacije. Uz hrast crniku najčešće pronalazimo i zeleniku (*Phillyrea latifolia*), mirtu (*Myrtus communis*), lovor (*Laurus nobilis*), borovica (*Juniperus communis*) i dr. Na najoskudnijem tlu strmih padina vapnenačkih uzvišenja i višim područjima Mosora nalazimo vegetaciju gariga i kamenjara. Uz navedene oblike šuma, na relativno velikim površinama zastupljeni su B.1.4. Tirensko-jadranske vapnenačke stijene, C.3.5.1. Istočnojadranski kamenjarski pašnjaci submediteranske zone te D.3.4.2.3. Sastojine oštrogličaste borovice koji se razvijaju na plitkim karbonatnim tlima.

Većina poznatih speleoloških objekata na području Grada vezana je za vršne dijelove Mosora pa je ovdje prisutna i najveća raznolikost špiljskih organizama. Velika raznolikost sisavaca, ptica, herpetofaune i beskralješnjaka zabilježenih u ovoj zoni dokaz je visokog stupnja očuvanosti prirodnih staništa. Osobito se ističu opažanja strogo zaštićenih vrsta vuka, dinarskog voluhara i bjeloglavog supa. Uz to, cijelo područje doline rijeke Cetine karakterizira velika raznolikost biljnih vrsta, a jedno od floristički najbogatijih područja Grada je dio kanjona Cetine od Omiša do Kaštila Slanice gdje na klisurama kanjona živi niz endemičnih biljnih vrsta. U Cetini je pronađena i *Pneophyllum cetinaensis*, endemska vrsta alge koja je specifična po tome što je jedina vrsta koralinske alge koja je potpuno prilagođena životu u slatkoj vodi. Ova alga je rijedak evolucijski primjer prelaska iz jednog ekosustava u drugi, iz mora u slatku vodu.

Sl. 24. Pregled osnovnih oblika korištenja zemljišta u Gradu Omišu

Sl. 25. Karta kopnenih staništa Grada Omiša

Izvor podataka: Bioportal (2024)

4.1.1.2. Stanišni tipovi i biorazolikost u zoni pretežito kultiviranih krajobraza

Za razliku od velikih površina prirodnog terena u prethodnoj zoni, zona pretežito kultiviranih krajobraza tvori mozaik manjih, ali vrlo raznolikih stanišnih tipova pa podržava i velik broj različitih načina korištenja zemljišta. Osim toga, suprotno od podzone pretežito prirodnih krajobraza koje imaju relativno ujednačene karakteristike, ovdje se podzone znatnije razlikuju po svojim svojstvima. U podzoni ravničarskih agrarnih pejzaža po zastupljenosti se osobito ističu mozaici kultiviranih površina (I.2.1.) dok su izgrađena područja (J) smještena na rubnim dijelovima podzone kako bi se maksimalno iskoristilo kvalitetno obradivo tlo (Sl. 26). U podzoni brdovitih agrarnih pejzaža isprepliću se kultivirane površine (I.2.1), maslinici (I.5.2) i vinogradi (I.5.3). U podzoni krško-agrarnih pejzaža duž kanjona Cetine su smještena manja naselja (J) okružena kultiviranim površinama (I.2.1), maslinicima (I.5.2) i vinogradima (I.5.3) dok preostale predijele čin šume i njeni degradacijski oblici (E) (Sl. 27).

Iako je udio prirodnih stanišnih tipova u ovoj zoni manji nego u zoni pretežito prirodnih krajobraza, tradicionalni oblici korištenja zemljišta u kombinaciji s očuvanim prirodnim predjelima doveli su do velike biorazolikosti. Dva od tri floristički najbogatija područja Grada, Blato na Cetini i Kučiće, nalaze se u zoni pretežito kultiviranih krajobraza. Ističe se i raznolikost slatkovodnih riba, herpetofaune i beskralježnjaka pri čemu je tok Cetine na području Blata na Cetini stanište triju strogo zaštićenih vrsta vretenaca.

4.1.1.3. Stanišni tipovi i biorazolikost u priobalnoj zoni

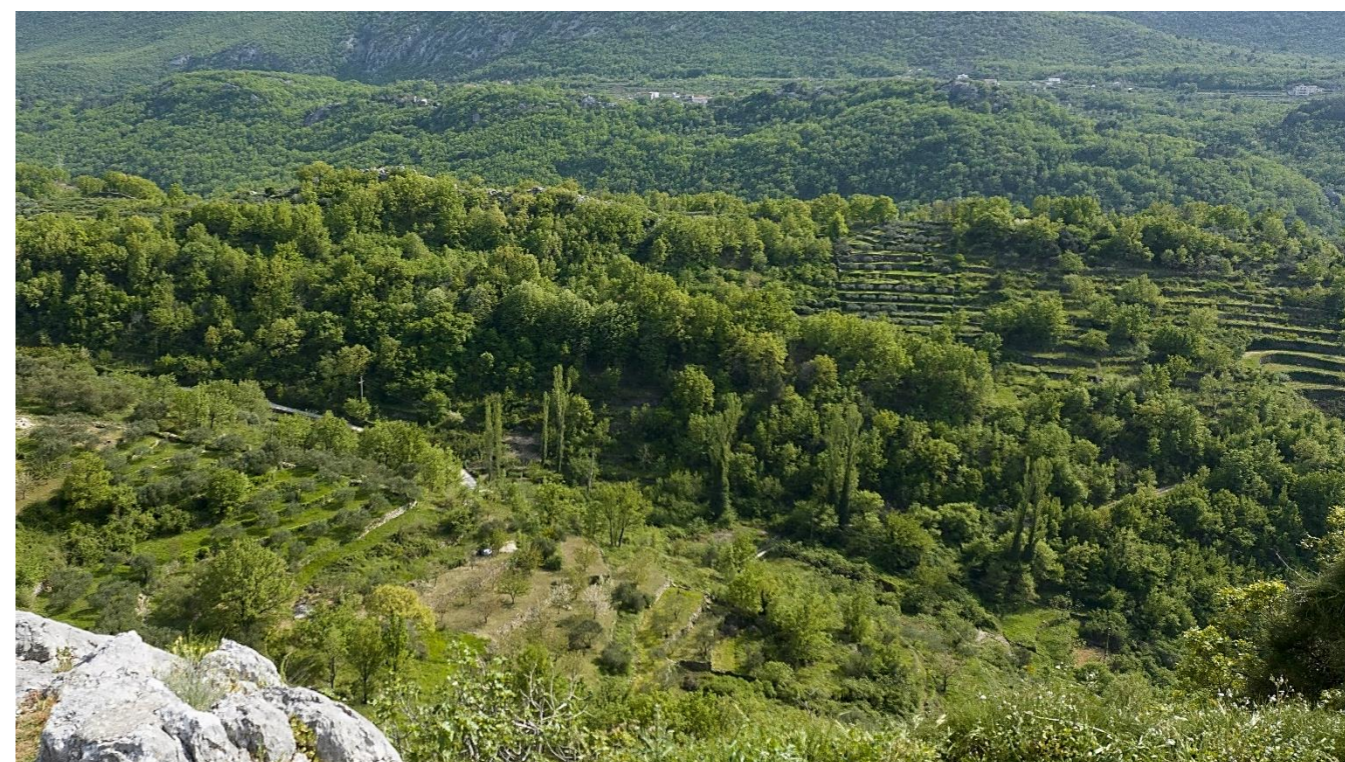
Priobalna zona također tvori mozaik vrlo raznolikih stanišnih tipova pri čemu su u pravilu uz samu obalu smještena naselja (J). Njih udaljavanjem od obale postepeno zamjenjuju maslinici (I.5.2) te eu- i stenomediteranski kamenjarski pašnjaci rašćice (C.3.6.1) koji se isprepliću s istočnojadranskim bušicama (D.3.4.2), sastojinama brnistre (D.3.4.2.6) i šumama (E). Međutim, za razliku od zone pretežito prirodnih krajobraza, u priobalnoj zoni i zoni pretežito kultiviranih krajobraza zastupljeni su većinom degradacijski oblici šuma hrasta medunca, hrasta crnike i borova (vid. Sl. 17).

4.1.1.4. Stanišni tipovi i biorazolikost u zoni grada Omiša

Zonom grada Omiša prevladavaju izgrađena i industrijska staništa (J) te su staništa značajno modificirana. Vegetacija je prisutna uglavnom u sklopu parkova i ostalih zelenih površina grada, uz poneku zapuštenu poljoprivrednu površinu (I.1.8) ili maslinik (I.5.2). Međutim, raznoliki urbani sustavi također mogu podržavati veliku biorazolikost. Osim što zelene površine pružaju staništa za životinje, one u urbanim sredinama smanjuju zagrijavanje i otežavaju formiranje urbanog toplinskog otoka čime doprinose otpornosti na klimatske promjene. Urbana vegetacija (drveće, grmlje, trava) značajan je pokretač lokalnih biofizičkih utjecaja koji posebice utječu na odvodnju oborinskih voda i ciklus vode. Vegetacija parkova, travnjaka i krošnji urbanog drveća pruža višestruke zdravstvene dobrobiti za ljude. Urbana vegetacija ne samo da izravno sprječava i smanjuje onečišćenje zraka, već također snižava temperaturu zraka te povećava vrijednost nekretnina u svom okruženju (Khan i ostali, 2021).

Sl. 26. Greben s izgrađenim površinama okružen mozaikom kultiviranih površina u Putišićima (ravničarski agrarni pejzaži)

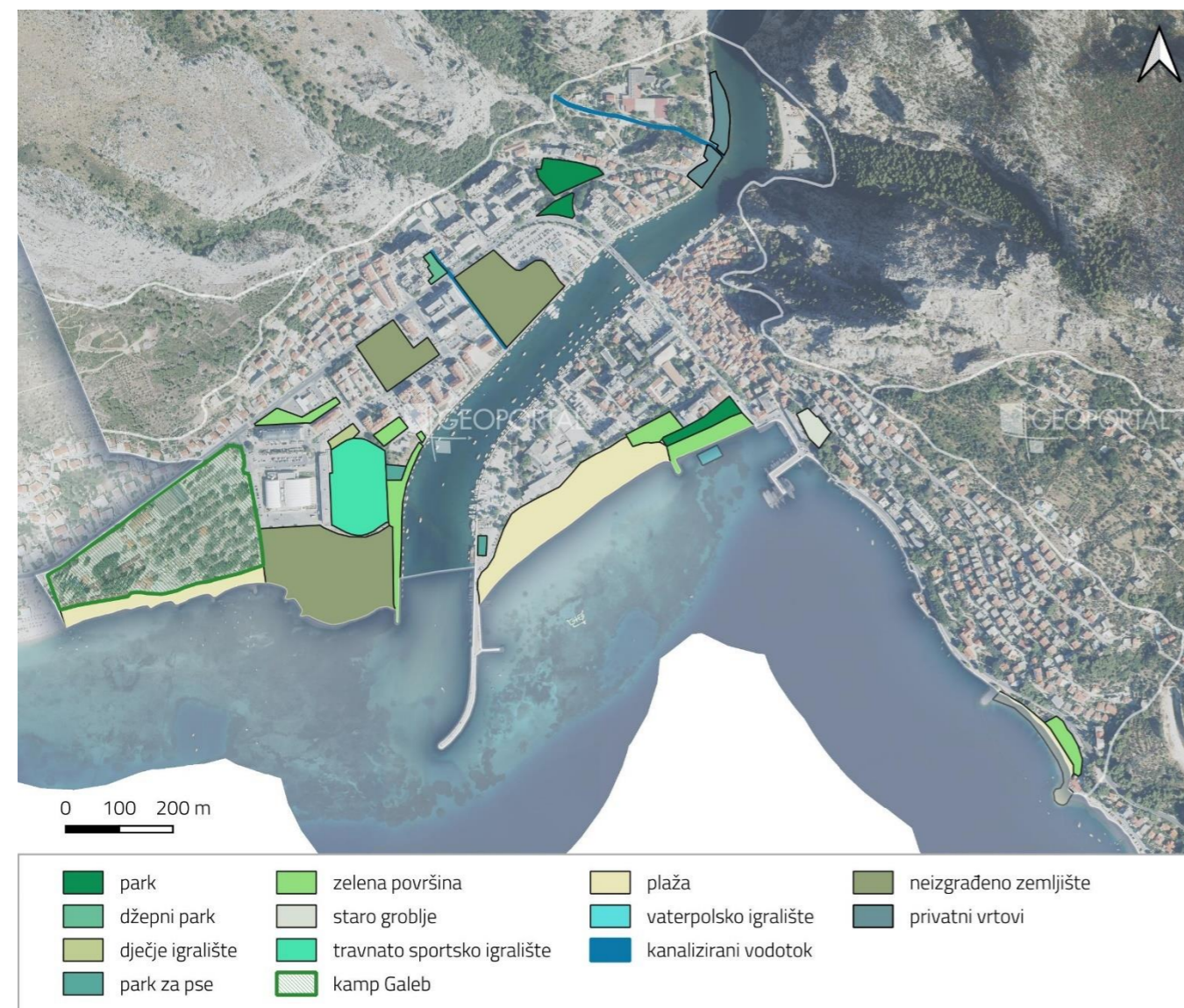

Sl. 27. Terasasti nasadi maslina, vinograda i voćaka u Kostanjima

4.1.2. Pregled zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina

4.1.2.1. Zelene, vodene i druge prirodne površine u zoni grada Omiša

Naselje Omiš razmjerno je maleno, a njegova prostorna struktura uvjetovana je reljefom. Unatoč neposrednoj blizini prirodnih krajobrazza, strme padine Poljičke planine i Omiške Dinare ne pružaju povoljne uvjete za njihovo svakodnevno aktivno korištenje. To povećava potrebu za osiguravanjem korisnih zelenih površina u urbanom tkivu. Unatoč tome, u gradu je prisutan iznimno nizak broj uređenih javnih zelenih površina. Ističu se Park don Frane Bulića, parkovna površina Antuna Mihanovića i nogometni stadion na Priku, Park hrvatskih branitelja i Velika plaža na Puntima te staro groblje na Mliji (Sl. 28, Tab. 3). Na Priku se nalazi i uređeni kamp s plažom. Prisutan je još niz neuređenih zelenih površina od kojih je dio PPUGO-om predviđen za parkovno uređenje (a koriste se u druge namjene) dok je drugi dio u zonama drugih namjena i može se očekivati njihovo privođenje planskoj namjeni. Čak ni kad bi se sva neizgrađena zemljišta zadržala kao prirodni tereni ili parkovno uređila, nedostatak

Sl. 28. Prostorna distribucija većih zelenih površina u zoni grada Omiša

zelenih koridora ne bi omogućio formiranje mreže zelene infrastrukture te je neophodno povećati prisutnost vegetacijskih elemenata u izgrađenim dijelovima grada kako bi se uspostavile fizičke i funkcionalne veze između zelenih i vodenih površina u urbanom tkivu.

Osobito važne resurse u ovoj zoni čine rijeka Cetina i more. Donji tok i ušće rijeke Cetine smješteni su u središnjem dijelu Omiša te pružaju mogućnosti za šetnje duž rijeke uz osvježanje koje hladnija riječna voda donosi u ljetnim mjesecima (rijetko prelazi 20 °C) kao i vizualne doživljaje. Rijeka je u tom dijelu prvenstveno kanalizirani vodni put s nizom privezišta za plovila zbog čega se ne može koristiti u rekreacijske i druge svrhe (Sl. 29). Premda se radi o povijesnoj luci za manja privatna plovila, valjalo bi provesti ciljano istraživanje percepcije i evaluacije ušća Cetine kao lučkog prostora i alternativnih mogućnosti uređenja i korištenja tog prostora (uključujući njegove obale). S druge strane, more je razmjerno plitko uslijed akumulacije riječnog sedimenta zbog čega omogućava kupanje svim dobnim skupinama.

Sl. 29. Ušće rijeke Cetine

Tab. 3. Pregled uređenih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina u zoni grada Omiša

Naziv	Opis lokacije	Površina (m ²)	Vegetacijski pokrov	Oprema	Infrastruktura	Mogućnost društveno-rekreativnog korištenja	Potrebe za uređenjem
kamp Galeb	Priko (između Poljičke ceste–Dočina, Četvrti omiške bojne i mora)	63.463	travnjak s drvećem, grmlje mjestimično uz ceste	tenisko igralište, malonogometno igralište, staze i ceste, koševi za smeće	žičana ograda	umjerena	nema
plaža Galeb	Priko (između kampa Galeba i mora)	10.242	pješčanič s drvoredima, travnati patchevi	dječje igralište, tuševi, kabine za presvlačenje	spasilački tornjevi	velika	unaprjeđenje
Stadion Anđelko Marušić Ferata	Priko (između Četvrti Vrila i Cetine)	17.073	travnjak	tribine, oprema za nogomet	metalna ograda	umjerena	nema
zeleni površina uz ušće Cetine	Priko (između stadiona i Cetine)	5.687	travnjak s mjestimičnim drvećem i samoniklim grmljem, prisutna šteta	klupe, koševi za smeće	betonska staza, rasvjeta	umjerena	unaprjeđenje
park za pse uz Cetinu	Priko (između stadiona i Cetine)	923	travnjak s mjestimičnim drvećem i obodnom živicom	klupa	metalna ograda	mala	unaprjeđenje
zeleni površina na dodiru Puta ribnjaka i Cetine	Priko, Put Ribnjaka 13	190	travnjak s drvećem	nema	nema	mala	unaprjeđenje
zeleni površina uz INA-inu benzinsku postaju	Priko, Četvrt Ribnjak (između INA-ine benzinske postaje na Vukovarskoj cesti i Četvrti Ribnjaka)	2.844	travnjak s obodnim živicom i drvoredom	fontana	nema	nema	unaprjeđenje
dječje igralište i vježbalište u Četvrti Ribnjaku	Priko, Četvrt Ribnjak (između ulice Četvrti Ribnjaka i stadiona)	1.152	šljunčanik s obodnim drvećem (nedostaje s jugoistočne strane)	dječja igrala, vježbala za odrasle, klupe	nema	umjerena	unaprjeđenje
kanalizirani potok Vrilo	Priko (između Četvrti Ribnjaka i prirodnog terena uz veliko parkiralište, okomito na Vukovarsku cestu)	nepoznato	alge	nema	betonske obale	nema	unaprjeđenje
džepni park između Četvrti Vrila i Četvrti kralja Zvonimira	Priko, Četvrt kralja Zvonimira (prema Vukovarskoj cesti)	1.157	travnjak s drvećem i ukrasnim grmljem	klupe, skulpture	betonske i popločane staze, rasvjeta	velika	nema
Park don Frane Bulića	Priko (između Glagoljaške i Mosorske ceste)	5.020	travnjak s drvećem i živicama	dječje igralište, betonsko bočalište, manje sportsko igralište, klupe, koševi za smeće	betonske staze, rasvjeta	velika	unaprjeđenje
parkovna površina uz Mosorsku cestu	Priko (između Vukovarske i Mosorske ceste)	1.690	travnjak s drvećem, grmljem i cvjetnim gredicama	skulptura	popločana staza, rasvjeta	umjerena	unaprjeđenje
kanalizirani potok Lisičina	Priko (od jaruge Lisičine okomito na istoimenu ulicu i Mosorsku cestu do Cetine)	1.037	samonikla travnata, grmovita i drvenasta vegetacija	nema	betonske obale	nema	unaprjeđenje

Naziv	Opis lokacije	Površina (m ²)	Vegetacijski pokrov	Oprema	Infrastruktura	Mogućnost društveno-rekreativnog korištenja	Potrebe za uređenjem
Park hrvatskih branitelja	Punta (između Fošala, Trga kralja Tomislava i luke)	3.591	raznoliko drveće, trava prisutna uz stazu i u otvorima u popločenju	klupe, koševi za smeće, skulptura	popločenje, staza, rasvjeta	umjerena	unaprjeđenje
zelena površina uz Park hrvatskih branitelja	Punta (između Parka hrvatskih branitelja i mora)	5.257	šljunčanik s drvoredom i „patchevima“ trave uz unutarnji rub	fontana	nema	mala	uređenje
zelena površina na Trgu kralja Tomislava	Punta, Trg kralja Tomislava (zapadno od Parka hrvatskih branitelja)	3.385	travnjak s mjestimičnim drvećem, stabla i grmlje u žardinjerama duž sjeverozapadnog ruba	klupe, koševi za smeće, skulptura, dječje igralište	obodno smještene staze, obodna rasvjeta, antitraumatska podloga i metalna ograda na dječjem igralištu	mala	uređenje
zelena površina iza glazbene škole	Punta, Punta 1 (iza glazbene škole)	nepoznato	travnjak s mjestimičnim stablima i grmljem	nema	prostrane staze, niska rasvjeta	mala	unaprjeđenje
park za pse na Puntima	Punta, Obala gusara (iza istezališta brodova)	603	travnjak sa stablom	stol s klupom	metalna ograda	mala	unaprjeđenje
Velika plaža	Punta (između ulice Punte i mora)	28.540	šljunčanik s drvoredima, patchevi travnjaka s drvećem	vježbalište, odbojkaško igralište, skulpture, klupe, koševi za smeće, tuševi, kabine za presvlačenje	staze, rasvjeta, ugostiteljski objekti	velika	unaprjeđenje
vaterpolsko igralište	Punta (u moru ispred Parka hrvatskih branitelja)	952	nema	oprema za vaterpolo	nema	mala	nema
staro groblje	Mlija (između Ulice fra Stjepana Vrljića i Vangrada); nagnut teren	2.346	travnjak s mjestimičnim drvećem	kamene klupe	staze, stepenice, rasvjeta, crkva, kamena i metalna ograda	velika	unaprjeđenje
plaža Slavinj	Mlija, ulica Slavinj (između ulice Brzeta i mora)	5.146	šljunčanik s dvostrukim drvoredom i mjestimičnim obodnim drvećem	klupe, koševi za smeće, tuševi, kabine za presvlačenje	staze, stepenice, rasvjeta	umjerena	unaprjeđenje

Stari grad

Stari grad najgušće je građen dio grada s uskim ulicama i rijetkim trgovima uslijed čega nije moguće planirati javne zelene površine. Udio terena pod vegetacijom iznosi tek 5–10 %. Stanovnici Starog grada svoje potrebe za kraćim i duljim boravkom u parku mogu zadovoljavati na Puntima i u Parku don Frane Buljića udaljenima 5–10 minuta hoda. Unatoč tome, potrebno je poduzeti male intervencije ozelenjivanja koje se mogu locirati u javne i privatne prostore Starog grada. To su prije svega ulice i trgovine Starog grada (vid. pogl. 4.3.1.1). Unatoč tome što je Stari grad smješten neposredno podno litica Omiške Dinare, izgrađeni objekti blokiraju poglede u većini uskih ulica pa su oni vidljivi tek s trgova i transverzalno položenih ulica.

Mlija

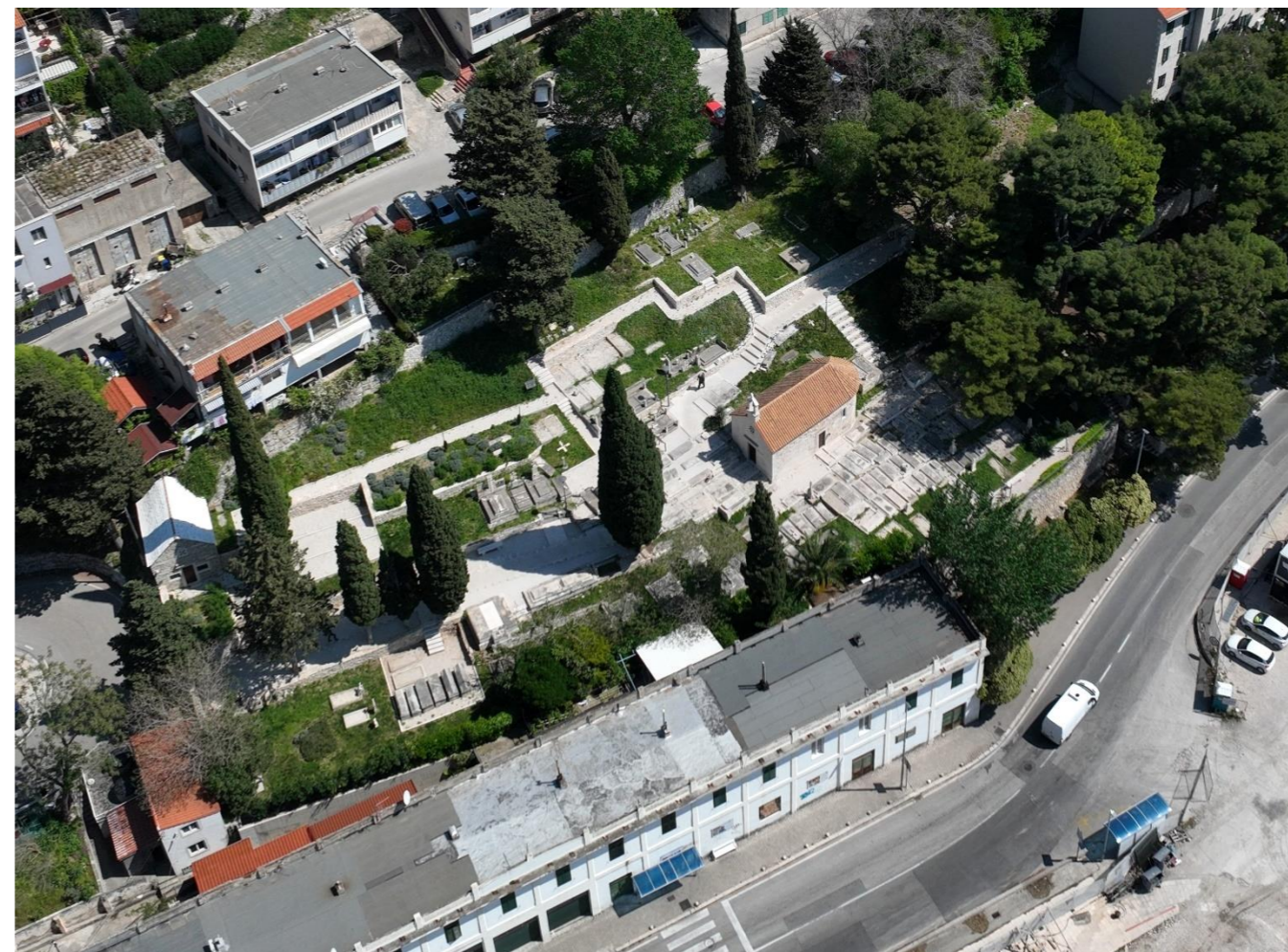
Mlija u cijelosti ima karakter izgrađenog urbanog područja gdje je propusna podloga ipak prisutna u malim dvorištima i na neizgrađenim parcelama na nagnutom terenu. Udio terena pod vegetacijom procijenjen je na 5–15 % (Sl. 30). Budući da veće parkovne površine nije moguće planirati, ozelenjivanje je moguće provesti kroz formiranje džepnih parkova na prikladnim pozicijama. Ulice i nizovi posjeda sa stambenim objektima pružaju se terasasto zbog čega ulice rijetko imaju pogled na Omišku Dinaru i more (osim uz neizgrađene posjede).

Osobit potencijal predstavlja **staro groblje** na sjeverozapadu Mlije u kojem nema novih ukapanja već desetljećima (Sl. 31). Osobiti štih groblju daje položaj na padini koja povećava plastičnost terena. Groblje je dijelom zaštićenog

Sl. 30. Odnos izgrađenog i prirodnog terena na Mliji

Sl. 31. Staro groblje

pojedinačnog kulturnog dobra Crkve Gospe Snježne i sv. Luke sa starim grobljem na arheološkom nalazištu (Z-7504). Bespovratnim sredstvima iz ITU mehanizma Urbane aglomeracije Splita obnovljene su crkvice te se konzervirana grobna mjesta. Prostor groblja je uređen u funkciji ljetne pozornice na otvorenom premda je zadržan memorijalni karakter i groblje danas predstavlja jedinstvenu oazu i osvježanje u ovom dijelu grada. Eventualno unaprjeđenje trebalo bi uključiti sadnju stabala koja će na prostorima s manje krošnji pružiti prijekopotrebni hlad i unaprijediti klimatske funkcije groblja. Jugoistočno od groblja nalazi se nagnuti teren pod drvenastom vegetacijom sa stepeništem koji bi se mogao dodatno parkovni urediti i opremiti stazama i klupama radi korištenja za odmor i promatranje (padina je orijentirana prema sjeverozapadu).

Premda jugozapadnu granicu ove podzone čini obala, ona nije uređena za izravno korištenje u rekreativne svrhe, izuzev u južnom dijelu gdje je smještena [plaža Slavinj](#). Radi se o šljunčanoj plaži s uređenom stazom, tri niza drvoreda i sjedećim prostorom na podzidu. Preostali dio obale čini cestovna prometnica s nekoliko vežišta i pristaništa za manja plovila. Parkovi na Puntu dostupni su stanovnicima Mlije unutar 5–18 minuta hoda (400–1.100 m) dok je Park don Frane Bulića dostupan unutar 12–22 minute (750–1.400 m).

Punta

U odnosu na te dijelove grada koji su se u znatnoj mjeri razvijali organski, Puntu obilježava pravilnija urbanistička struktura i veći udio terena pod vegetacijom. On je najveći u modernističkom urbanom području na sjeveru poluotoka (20–30%), a nešto se smanjuje prema jugozapadu – u gospodarskoj zoni. Javne zelene površine i plaže uvelike su prisutne i dostupne njegovim stanovnicima. Parkovno je uređen [Park hrvatskih branitelja](#) premda je vodonepropusna podloga prisutna u velikom udjelu (Sl. 32). Sukladno PPUGO-u i Urbanističkom planu uređenja Punta (Sl. gl. *Grada Omiša* 13/10) središnji sjeverni dio postojećeg Parka hrvatskih branitelja rezerviran je za ugostiteljsko-turističku namjenu (hotel). Između tog parka i mora smještena je neuređena, donekle zelena površina čiji je sjeveroistočni dio u procesu transformacije u novu pomorsku luku.

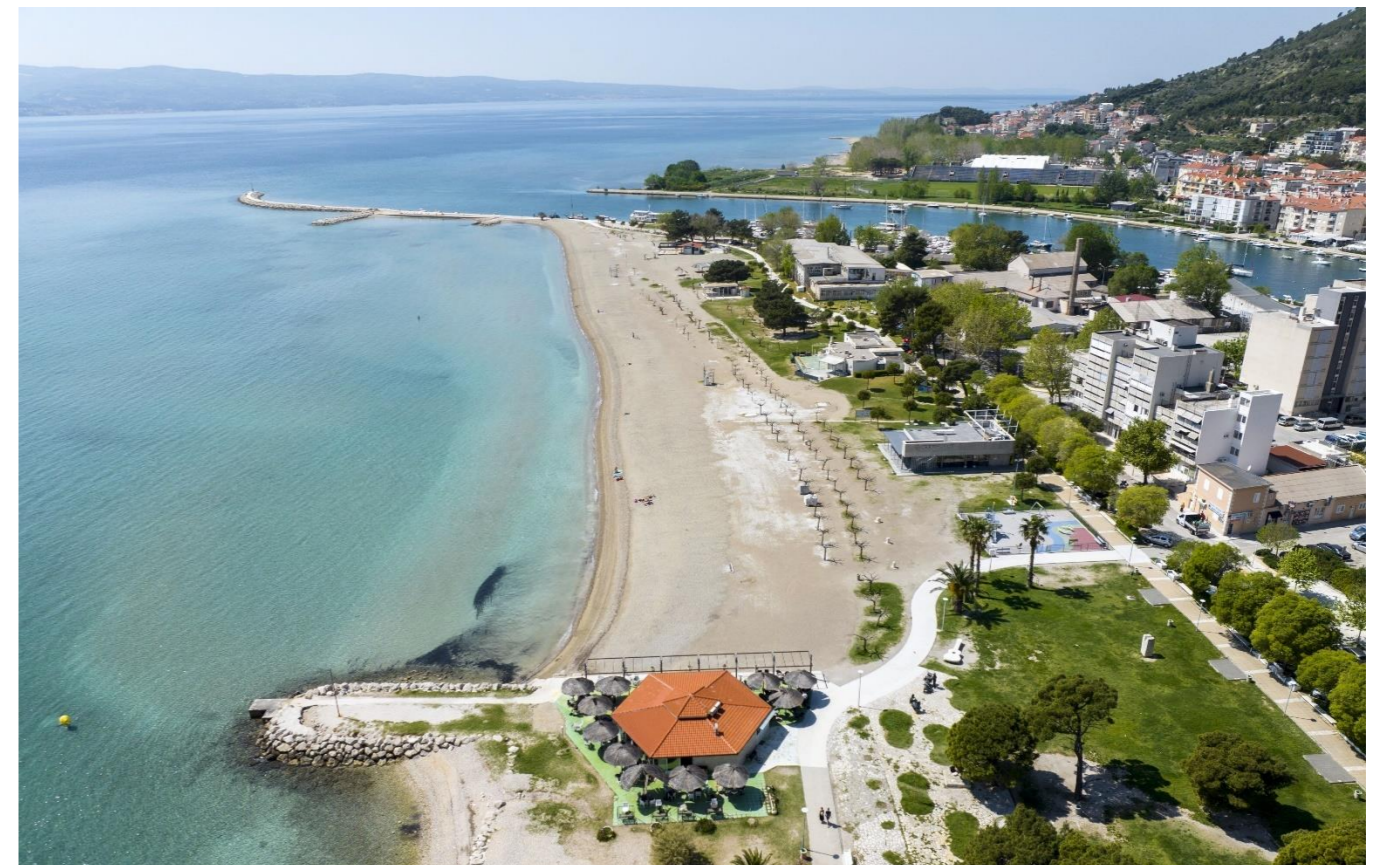
Sl. 32. Park hrvatskih branitelja

Sl. 33. Neuređena zelena površina na Trgu kralja Tomislava

Na park se prema zapadu naslanja **neuređena zelena površina na Trgu kralja Tomislava** čiji sjeverni obod čini uređena šetnica duž ulice Punte (Sl. 33). Šetnica uključuje slaboprocjedno popločanje, rasvjetu i linearni potez klupa, stabala i grmlja u žardinjerama. Praznine u potezu valjalo bi popuniti vegetacijom radi odvajanja društvene funkcije od parkirališta smještenog u pozadini. Na zapadnom dijelu površine smješteno je ograđeno dječje igralište s antitraumatskom podlogom i šljunčanikom. Budući da na igralištu i oko njega nedostaje hlada, valjalo bi zasaditi stabla oko njegova oboda, osobito s južne strane.

PPUGO-om je predviđen i park (Z1) uza samo ušće Cetine koje se međutim koristi kao parkiralište i istezalište brodova (Sl. 78). Unatoč propusnoj podlozi, široki pojas pješčane **Velike plaže** tek je sporadično pod vegetacijom (Sl. 34). S plaže se pruža pogled na Mliju i Omišku Dinaru te otok Brač. U moru ispred Parka hrvatskih branitelja ljeti je smješteno vaterpolsko igralište. Uzimajući u obzir centralni položaj Punte, u tom bi prostoru trebalo provesti najobimnije urbanističke intervencije radi formiranja prepoznatljivog i atraktivnog prostora sa socijalnom, rekreacijskom i turističkom dimenzijom. Upravo su javne zelene površine elementi koji ponajviše mogu doprinijeti evoluciji takvog karaktera prostora.

Sl. 34. Velika plaža

Priko

Priko obilježava najveći mozaik izgrađenih cjelina (raznovrsne cjeline modernističke i postmodernističke kolektivne i individualne gradnje) i oblika korištenja zemljišta (stambena, gospodarska, turistička, sportsko-rekreativna, prometna i druga namjena) s različitim udjelima uređenih zelenih površina u zoni grada Omiša. U tom pogledu i udio terena pod vegetacijom varira od parkirališta (0–10 %) i izgrađenog urbanog područja s privatnim dvorištima (5–10 %) preko kampa (20–50 %) do parka i neuređenih zelenih površina (40–60 %). Većina lokacija na Priku pruža atraktivne poglede na Poljičku planinu i/ili Omišku Dinaru.

Osobito se ističe [Park don Frane Bulića](#) neposredno sjeverozapadno od Fošala. Radi se o najvećoj parkovnoj površini u gradu Omišu koja uključuje niz sadržaja (dječje igralište, bočalište, manje sportsko igralište) i razgranatiju mrežu staza s klupama dok joj nedostaje cvjetnih gredica i zatravnjenosti. Klupe su dotrajale i zahtijevaju obnovu. Zelene površine s visokim stablima s druge strane cesta koje okružuju park dodatno doprinose zelenom karakteru ovog dijela grada. Južno od ovog parka smještena je najreprezentativnije uređena parkovna površina u gradu Omišu koju odlikuje primarno estetska funkcija s održanim travnjakom, stablima i cvjetnim gredicama duž rubova, spomenikom Antunu Mihanoviću i dvjema ortogonalno položenim stazama. Dio

Sl. 35. Park don Frane Bulića (u pozadini) s parkovnom površinom posvećenom Antunu Mihanoviću u prednjem planu

te cjeline sadrži i privatni posjed s obiteljskom kućom kojega Grad planira otkupiti. Možebitnu prijetnju ovim dvjema parkovnim površinama predstavlja izostanak prostornoplanske designacije kao javne odnosno uređene zelene površine unatoč tome što je njihova površina podjednaka ili veća od drugih tako designiranih površina na Puntji, u Zakučcu i drugim naseljima. Prema važećem PPUGO-u (2016), park je u cijelosti u okviru zone mješovite namjene, a u tekstualnom dijelu plana uopće se ne spominje.

Manje uređene zelene površine prisutne su u sekcijama građenim u modernističkom razdoblju. Osobito se ističe [džepni park](#) u bloku u Četvrti kralja Zvonimira. Radi se o posve parkovno uređenom zemljištu s palmama i drugim drvećem i grmljem te brižno održavanim travnjakom (Sl. 36). Uza sjeveroistočni rub parka kanaliziranim koritom teče potok Vrilo koji je od parka (ali i zgrada s druge strane) odvojen žičanom ogradom. Stambeni blok i park povezani su s nekoliko mostova preko potoka. Valjalo bi kroz participativni proces stanovnika susjednih stambenih zgrada razmotriti opciju veće integracije potoka s parkom kroz njegovu renaturalizaciju i uklanjanje ograde.

Uz desnu obalu Cetine kod ušća uređena je sportsko-rekreativna zona sa [stadionom Anđelkom Marušićem Feratom](#), dječjim igralištem i parkom za pse. Dječje igralište razmjerno je novo i posađena su mlada stabla duž oboda koja tek trebaju razviti krošnju. Međutim, duž jugoistočnog oboda nedostaje stabala čime tijekom prijedpodneva i podneva izostaje hlad i zaštita od sunca za korisnike igrališta. Osim stadiona Anđelka Marušića Ferate, gotovo sva druga sportska igrališta imaju asfaltnu ili betonsku podlogu. Treba spomenuti i [kamp Galeb](#) na jugu Prika koji uslijed vodopropusne podloge i vegetacije obavlja niz okolišnih funkcija, no njegova socijalno-rekreativna dimenzija prvenstveno je usmjerena na turiste / goste kampa, umjesto na Omišane. Kamp izlazi na pješčanu plažu s koje se pruža pogled na Omišku Dinaru i otok Brač.

Sl. 36. Džepni park u bloku u Četvrti kralja Zvonimira

Sl. 37. Stadion Anđelko Marušić Ferata

Velike površine na potezu između Vukovarske ceste i korita Cetine još uvijek su znatnim dijelom neuređene i predstavljaju izniman potencijal za parkovno uređenje kao i uvođenje novih, još neprisutnih elemenata zelene infrastrukture koji bi mogli povećati kvalitetu života u gradu i zadovoljiti specifične potrebe građana i urbane infrastrukture (primjerice, urbani vrtovi, kišni vrtovi, ozelenjena višeetažna garaža i sl.). **Neuređene zelene površine** predstavljaju vremenski najlabilniji element u pogledu prisutnosti zelenila i pratećih usluga ekosustava budući da njihova planska namjena predviđa izgradnju što podrazumijeva gubitak najvećeg dijela vegetacije i njihovih ekoloških, okolišnih, klimatskih i socijalnih funkcija.

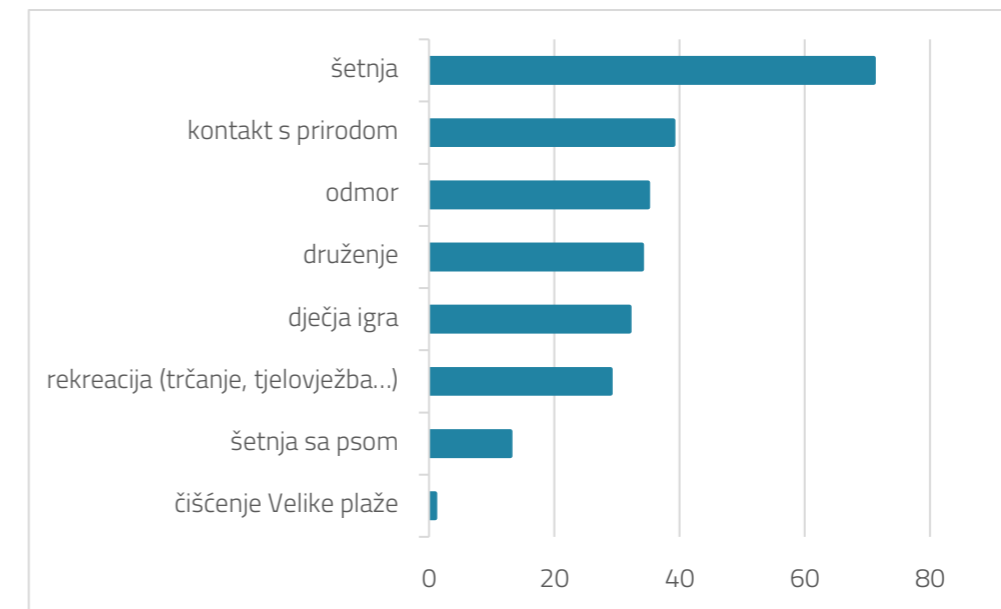
Dostupnost javnih zelenih i vodenih površina

Odredimo li Trg kneza Miroslava centralnom pozicijom u gradu Omišu za potrebe ove analize, moguće je ustanoviti da su gotovo svi dijelovi grada u radijusu od 25 minuta hoda (kamp Galeb udaljen je 1.200 m / 17 minuta; južni kraj Velike plaže 650 m / 9 minuta; plaža Slavinj 1.400 m / 20 minuta, plaža Brzet 1.600 m / 22

minuta).¹ Iz ovoga proizlazi da su postojeće i planirane javne zelene površine na Punt i Priku dostupne većini građana grada Omiša i s obzirom na udaljenost mogu zadovoljiti njihove potrebe za duljim boravkom u parkovima. Potrebe za kraćim boravkom trebale bi se ipak rješavati interpolacijom džepnih parkova u neposrednoj blizini stambenih zona. Oni su već prisutni u modernističkim cjelinama građenim tijekom druge polovice 20. stoljeća dok u većini drugih dijelova grada ne postoje.

Korištenje i percepcija javnih zelenih i vodenih površina

Anketno istraživanje pokazalo je da polovica ispitanika u ovoj zoni koristi javne zelene i vodene površine svakodnevno, a još gotovo trećina ih koristi više puta tjedno. Veliku većinu ispitanika (82,6 %) za to motivira šetnja, a gotovo polovicu kontakt s prirodom (Sl. 38). Važne motive (za preko trećine ispitanika) čine i odmor, druženje, dječja igra i rekreacija). Šetnja sa psom motivira tek 15 % Omišana. Većina ispitanika u svom okruženju navodi šetnicu, park i dječje igralište. Nogometno igralište navode dvije petine ispitanika, a neki drugi sportsko-rekreacijski teren jedna petina. Samo pet ispitanika navodi neki drugi tip zelene ili vodene površine (plažu, potok ili travnjak oko zgrade).

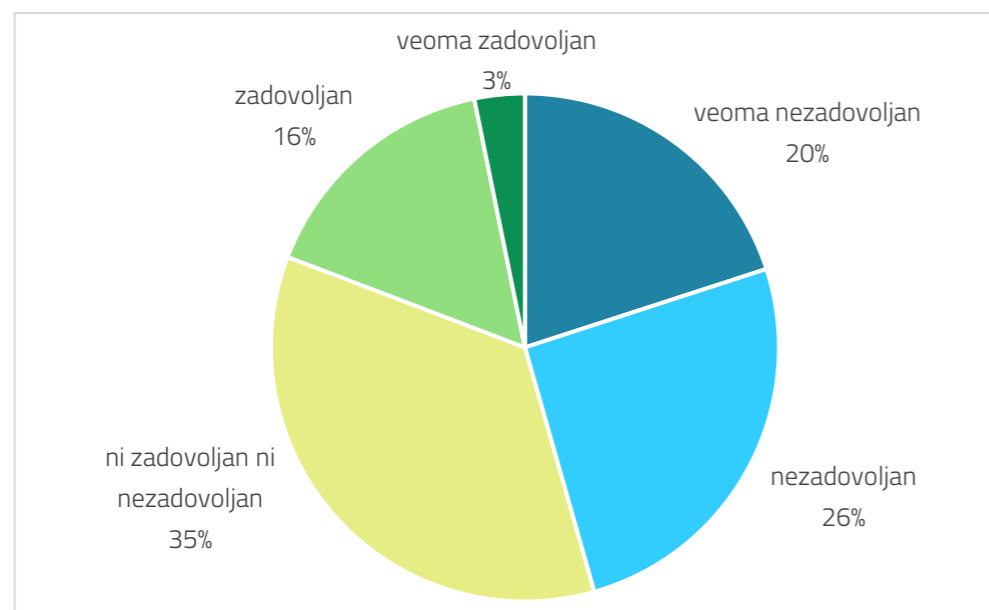

Sl. 38. Frekvencije izraženih motiva za korištenje javnih zelenih i vodenih površina u zoni grada Omiša

Što se tiče zadovoljstva javnim zelenim i vodenim površinama u gradu Omišu, prosječna ocjena na skali od 1 (veoma nezadovoljan) do 5 (veoma zadovoljan) iznosi 2,57 (Sl. 39). Preko trećine ispitanika izrazilo je da nisu ni

¹ Tek je predio Nemira–Ravnice udaljeniji – oko 3.500 m / 48 minuta, no on nije dijelom ove funkcionalno-planske zone.

zadovoljni ni nezadovoljni javnim zelenim i vodenim površinama. Unatoč tome, prosječna ocjena je niža od toga budući da je gotovo polovica ispitanika nezadovoljna ili veoma nezadovoljna dok je samo petina zadovoljna ili veoma zadovoljna. Budući da većina ispitanika živi u gradu, ne čudi da su distribucije odgovora ispitanika iz Omiša i svih sudionika anketnog istraživanja prilično slične. Ipak, stanovnici Omiša dali su nešto višu prosječnu ocjenu (2,65) što je posljedica manje zastupljenosti odgovora *veoma nezadovoljan*. Ispitanici iz priobalne zone dali su najmanju prosječnu ocjenu (2,29) odnosno gotovo tri petine njih je nezadovoljno ili vrlo nezadovoljno javnim zelenim i vodenim površinama u gradu Omišu. Preko polovice ispitanika iz zone pretežito kultiviranih krajobraza je također nezadovoljno i veoma nezadovoljno, no u ovoj zoni je i najveći udio zadovoljnih (29 %) pa je prosječna ocjena 2,43. Ove rezultate treba interpretirati imajući na umu da stanovnici Omiša i drugih naselja na različite načine koriste javne zelene i vodene površine u Omišu. Stanovnicima grada one su dio svakodnevnog urbanog okruženja dok ih stanovnici drugih naselja najčešće aktivno ili pasivno koriste na putu na posao ili s posla, pod pauzom od posla ako rade u Omišu ili dok prolaze gradom radi korištenja njegovih centralnih funkcija.

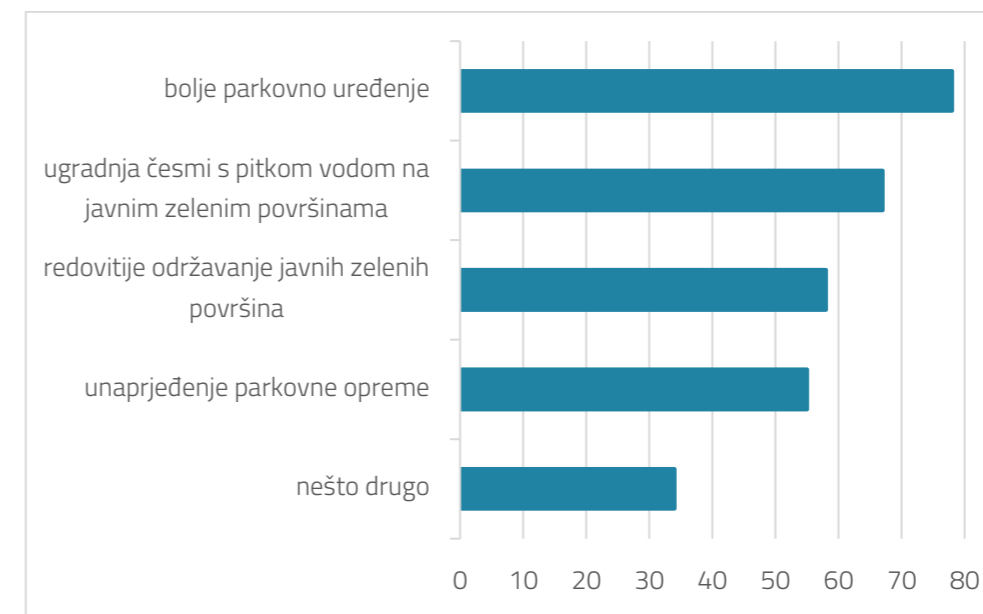

Sl. 39. Frekvencije izraženih motiva za korištenje javnih zelenih i vodenih površina u zoni grada Omiša

Preferencije, želje i potrebe za unaprjeđenjem postojećih i uređenjem novih zelenih i vodenih površina

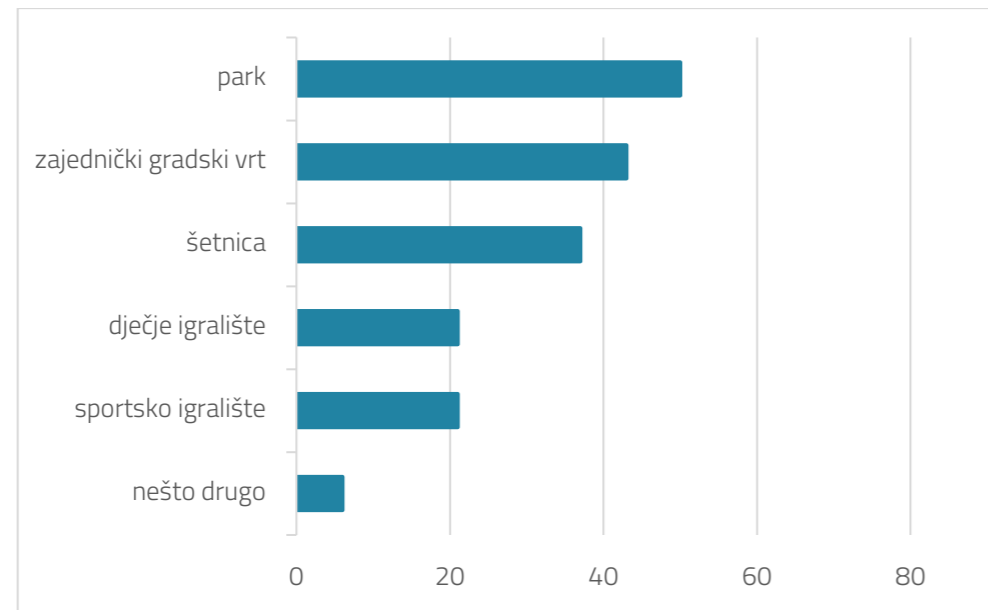
Na pitanje o promjenama koje bi voljeli da se dogode u izgledu, održavanju i/ili sadržajima na postojećim javnim zelenim i vodenim površinama u gradu Omišu, preko polovice ispitanika izrazilo je želju ili potrebu za boljim parkovnim uređenjem te ugradnjom česmi s pitkom vodom (Sl. 40). Nešto manje od polovice ispitanika smatra i da bi javne zelene površine trebalo održavati redovitije kao i da bi trebalo unaprijediti parkovnu opremu. Pritom se znatan dio ispitanika žali na neodgovorno ponašanje vlasnika pasa, osobito u pogledu ostavljanja psećeg izmeta na javnim površinama. Zanimljivo je najviše ispitanika iz drugih zona navelo potrebu ugradnje česmi s pitkom vodom na javnim zelenim površinama što se može dovesti u vezu s činjenicom da, za razliku od

stanovnika grada, njima pitka voda nije dostupna u stanu. Što se tiče drugih promjena, prevladavaju povećanje stabala (na zelenim površinama, šetnicama, uz cestu; sadnja voćaka poput badema, naranči i oraha), sadnja dodatnog zelenila (grmlja, cvijeća), povećanje sadržaja za djecu i umirovljenike, ali se spominju i bolje održavanje potoka te sadnja autohtonog bilja koje će omogućiti smanjenje potrebe za navodnjavanjem. Više ispitanika naglasilo je potrebu za boljom brigom za Veliku plažu i unaprjeđenjem postojeće opreme plaže.

Sl. 40. Frekvencije izraženih preferencija, želja i potreba za promjenama u izgledu, održavanju i/ili sadržajima na postojećim javnim zelenim i vodenim površinama u zoni grada Omiša

Očekivano bi većina ispitanika pozdravila uređenje novih javnih zelenih ili vodenih površina u svom kvartu, premda je prijavljeno i nekoliko negativnih odgovora na ovo pitanje. Preko polovice ispitanika voljelo bi da se uredi park i zajednički gradski vrt (Sl. 41). Radi se o dvama pojavnim oblicima urbane prirode koji pružaju prilike za sasvim različite aktivnosti i kontakte s prirodom te na taj način ovi odgovori oslikavaju heterogenost u preferencijama, željama i potrebama za urbanom prirodom u gradu Omišu. Od ostalih se tipova znatnije spominju još šetnice, dječja i sportska igrališta. Pojedini ispitanici su također navodili i potrebu za uređenjem drvoreda, potoka, staza za trčanje, ali i uređenih zelenih površina oko zgrada. Jedan ispitanik predložio je uređenje javnog voćnjaka koji predstavlja srodnu kategoriju zajedničkom gradskom vrtu. Također se javila i inicijativa za designiranjem plaže za pse, bilo kao odvojenog dijela plaže ili kao vremena određenog za korištenje pasa na plaži koju inače koriste ljudi.

Sl. 4.1. Frekvencije tipova javnih zelenih i vodenih površina koje bi ispitanici voljeli da se urede u gradu Omišu

4.1.2.2. Zelene, vodene i druge prirodne površine u priobalnoj zoni

Mozaična struktura oblika korištenja zemljišta u priobalnoj zoni odražava transformaciju ovog prostora u novijoj prošlosti. Područje koje bi prirodno bilo pod šumskom vegetacijom ili degradiranim oblicima šumske vegetacije tijekom povijesti su većinom zamijenjene kultiviranim krajobrazima te izgrađenim područjem. Nekad važno poljoprivredno područje na prisojnim padinama Omiške Dinare danas doživljava napuštanje agrarne obrade i prirodnu sukcesiju pa dolazi do obrastanja pašnjaka i površina pod voćarskim i vinogradarskim nasadima. Mala količina padalina i nedostatak površinskih tokova (nema nijednog stalnog vodotoka) u kombinaciji s plitkim tlom bez korijenskog sustava koji bi ih stabilizirao dovodi do spiranja tla što otežava sukcesiju pa su padine mjestimično ogoljene. Šumski predjeli prisutni su uglavnom kao manji fragmenti u krajobrazu i nešto su prisutniji u istočnim i zapadnim dijelovima zone gdje je ona uža i strmija pa su uvjeti za agrarno korištenje bili manji. Naselja su koncentrirana uz obalu i razvijaju se organski, postepenim širenjem na stranu i uzbrdo, uz blaže padine Omiške Dinare, dok se površine oko naselja koriste mozaično, prvenstveno kao maslinici, voćnjaci i vinogradi koje bi valjalo očuvati i poticati njihovo održavanje. Pregled nekih uređenih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina u priobalnoj zoni dan je u Tab. 4.

Tab. 4. Pregled nekih uređenih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina u priobalnoj zoni

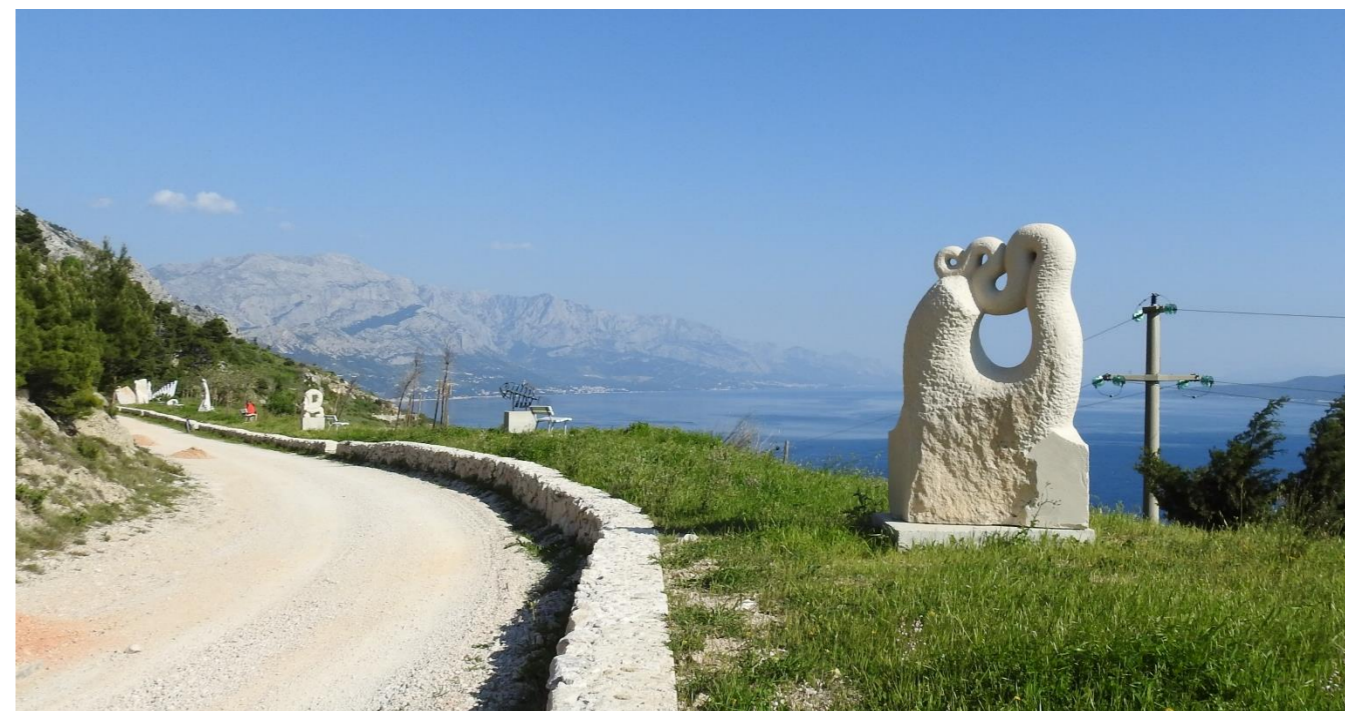
Naziv	Opis lokacije	Površina (m ²)	Vegetacijski pokrov	Oprema	Infrastruktura	Mogućnost društveno-rekreativnog korištenja	Potrebe za uređenjem
zelena površina u Borku	Borak, Put svetog Stipana 6	nepoznato	travnjak s obodnim drvećem	nema	nema	mala	uređenje
zelena površina oko crkve Sv. Stjepana	Borak, Put svetog Stipana	nepoznato	mozaik zatravnjenog i stjenovitog terena s drvećem	nema	betonska staza, crkva, napuštene građevine	mala	unaprjeđenje
groblje Vrisovci	Omiš, Vrisovci	18.870	šljunčanik s drvećem i živicama	klupe, skulpture	šljunčane staze, građevine	umjerena	nema
park skulptura	Lokva Rogoznica	nepoznato	travnjak s drvoredom	klupe, skulpture, koševi za smeće	nema	umjerena	unaprjeđenje
zelena površina i groblje uz Crkvu sv. Roka u Mimicama	Mimice, ulica Svetoga Roka	2.009	šljunčanik s obodnim drvećem, patchevi trave	klupe, skulpture	staze	mala	nema
kamp Sirena	Lokva Rogoznica, Ogranak Lokva 2	nepoznato	šljunčanik i travnjak s drvećem i grmljem	nema	staze, stepenice, niska rasvjeta, građevine	mala	nema
plaža Brzet	Omiš, ulica Brzet	nepoznato	šljunčanik s dvostrukim drvoredom i mjestimičnim obodnim drvećem	klupe, koševi za smeće, tuševi, kabine za presvlačenje	staze, stepenice, rasvjeta, ugostiteljski objekt	velika	unaprjeđenje

Ruralni priobalni pojas

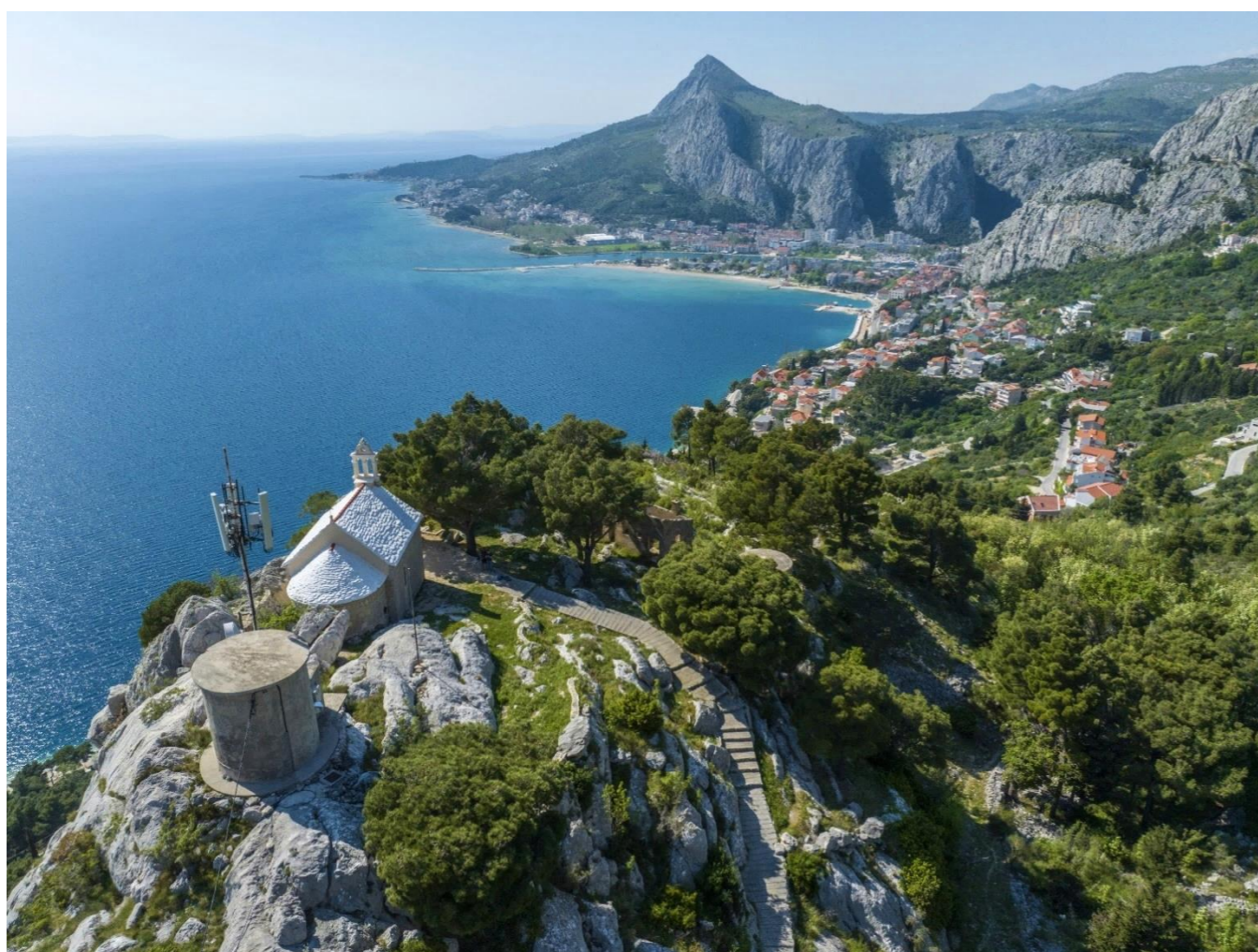
Na višim i strmijim padinama pretežiti oblik korištenja predstavljaju kamenjarski pašnjaci od kojih su mnogi danas u procesu zarastanja uslijed napuštanja stočarstva kao jedne od primarnih djelatnosti u priobalju. Najviši dijelovi ovog ruralnog pojasa koji su sporadično dostupni makadamskim putovima pružaju iznimne prilike za vidikovce na cjelokupni priobalni krajobraz kao i na akvatorij s otocima te bi se mogao dodatno turistički valorizirati. Valja izdvojiti makadamsku cestu u sjevernom dijelu zone između Lokve Rogoznice i Mimica duž čijeg je jednog segmenta uređen linearni **park skulptura** (Sl. 43). Taj segment pruža i izvanredne vidike prema moru, a u svrhu ugodnije boravka mogao bi uključivati sadržaje poput hlada i klupa. Osobito važan vidikovac predstavlja **prostor crkve sv. Stjepana** na jednoj od kosa Omiške Dinare između Borka i Brzeta s kojeg se pružaju atraktivni pogledi na čitav grad, njegovo planinsko zaleđe te more i Brač (Sl. 42). U naselju Borku duž Puta svetog Stipana prema crkvi je smještena manja zelena površina s obodnim drvećem koja bi se mogla parkovno unaprijediti, a u katastarskom pogledu je smještena unutar parcele javnog dobra (putova).

Groblje Vrisovce odlikuje dobro parkovno uređenje sa svom potrebnom opremom i infrastrukturom (Sl. 44). Premda se nalazi izvan naselja i stoga ne može zadovoljiti dnevne potrebe stanovništva za javnim zelenim

površinama, ovo groblje pruža posjetiteljima iznimne uvjete za tiho i kontempletativno provođenje vremena u vizualno i temperaturno ugodnom okruženju. Treba spomenuti i da je Urbanističkim planom uređenja Mlija-Borak (Sl. gl. Grada Omiša 5A/19) niz površina između Mlije i Borka u priobalnoj zoni designiran kao zaštitne zelene površine koje obuhvaćaju prirodni teren. Dok te površine pružaju niz okolišnih, ekoloških i klimatskih koristi, uz minimalne intervencije (staze i klupe) bi one mogle pružiti i prijekopotrebne prilike za društveno-rekreacijske aktivnosti. To se osobito odnosi na veliku zaštitnu zelenu površinu duž jugozapadne kose Omiške Dinare.

Sl. 43. Park skulptura u Lokvi Rogoznici

Sl. 42. Prostor crkve sv. Stjepana s pogledom prema Omišu

Sl. 44. Groblje Vrisovci

Turistički obalni pojas

Turistički obalni pojas obuhvaća razmjerno gusto građena naselja s manjim dvorištima, a praznine u izgrađenom prostoru su uglavnom prisutne na manje pristupačnim dijelovima terena, rjeđe na privatnim parcelama koje nikad nisu izgrađene. U naseljima su mjestimično prisutne i manje poljoprivredne površine terasastog oblika raspoređene među zgradama. Udio terena pod vegetacijom se uglavnom kreće između 5 i 20 %. Javne prostore gotovo isključivo čine uske prometnice/ulice i plaže. Budući da struktura naselja većinom ne omogućuje formiranje većih javnih zelenih površina, uređenje džepnih parkova znatno bi povećalo prostor za socijalizaciju stanovnika (i turista), ublažilo zagrijavanje izazvano izgrađenim površinama i povećalo atraktivnost naselja. Oko naselja su često prisutne i manje pošumljene površine koje su zbog sastava vegetacije uglavnom neprohodne.

Plaže su prisutne u svim naseljima. Većinom se radi o šljunčanim, no prisutne su i popločene plaže. S obzirom na to da su stambeni i smještajni objekti u većini naselja prilično blizu mora, ostavljajući tek uzak pojas plaže, ovdje su prisutne i različite privatne izgrađene strukture poput stepenica, molova i privezišta za plovila. Stjenovite obale naseljima ili njihovoj blizini također su često uređene za pristup moru stepenicama. Vegetacijom najbogatija područja u ovoj podzoni svakako čine kampovi i hotelska naselja u kojima drvenasta vegetacija doprinosi atraktivnosti smještaja. Valja spomenuti da je u ovoj zoni prisutno i nekoliko potkapina nastalih u stjenovitim obalama pod utjecajem gibanja morske vode. Najpoznatija među njima je **Medovača** podno koje se razvila i plaža pa je osobito atraktivna među kupcima.

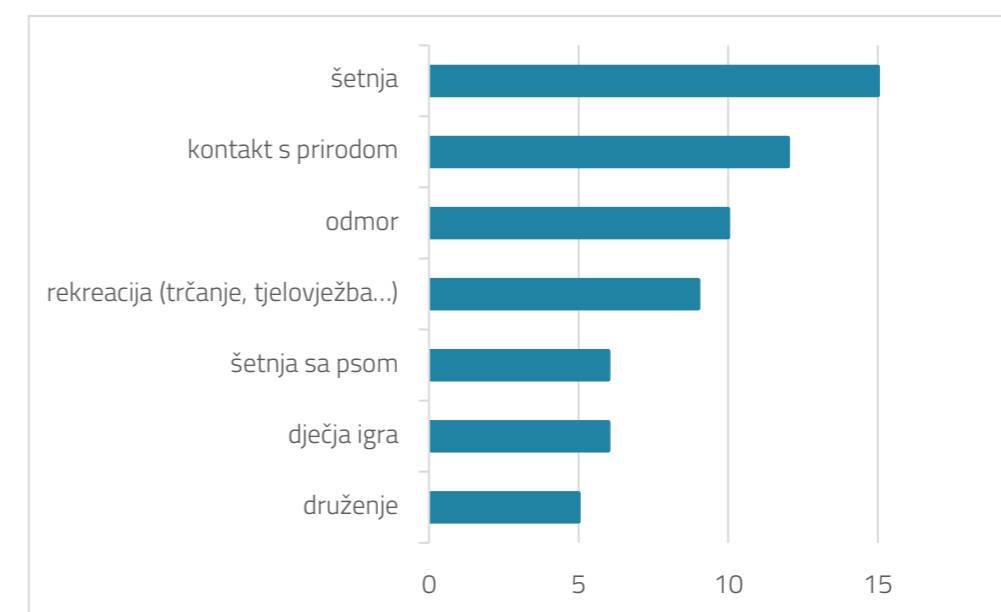
Vrlo vrijedan javni prostor nastat će uređenjem **dužobalne šetnice** planirane PPUGO-om i Strategijom razvoja UAS-a. Prva dionica šetnice uređena je duž plaža Slavinja i Brzeta (Sl. 45). Iznimno je važno u tom koridoru planirati i druge društveno-rekreativne sadržaje koji će unaprijediti turističku ponudu, a istovremeno ponuditi i nove javne sadržaje za lokalno stanovništvo koji će povećati kvalitetu života u obalnim naseljima. Na plažama u blizini dužobalne šetnice planirani su sadržaji poput javnih tuševa, svlačionica, klupa i koševa za smeće. Pored toga je planirano i dodatno uređenje plaža uz šetnicu na način da se one dohrane prikladnim materijalom i po potrebi zaštite od utjecaja morskih struja i vjetra uređenjem morskih pera.

Korištenje i percepcija javnih zelenih i vodenih površina

Prema rezultatima anketnog istraživanja preko polovice ispitanika navelo je da javne zelene i vodene površine koristi svakodnevno, a još četvrtina ih koristi više puta tjedno. Od zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina navode se šetnice u Stanićima i Mimicama, u drugim mjestima se spominju šumarci, maslinici i zarasli poljski putovi te more i plaže. Čak polovica svih ispitanika u ovoj zoni naglašava da u njihovom naselju ne postoji nijedna ili gotovo nijedna javna zelena ni vodena površina. Taj se odgovor javlja u svim naseljima priobalne zone. S obzirom na ove odgovore koji su u skladu s rezultatima preliminarne inventarizacije reportirane gore, može se zaključiti da su resursi koji se koriste prije svega plaže i drugi uređeni i neuređeni dijelovi obale koje ispitanici ne smatraju javnim zelenim i vodenim površinama. Motivi za njihovo korištenje uključuju prije svega šetnju, kontakt s prirodom i rekreaciju, a trećinu ispitanika motiviraju i dječja igra odnosno šetnja sa psom (Sl. 46).

Sl. 45. Izvedena dionica dužobalne šetnice na plaži Brzetu

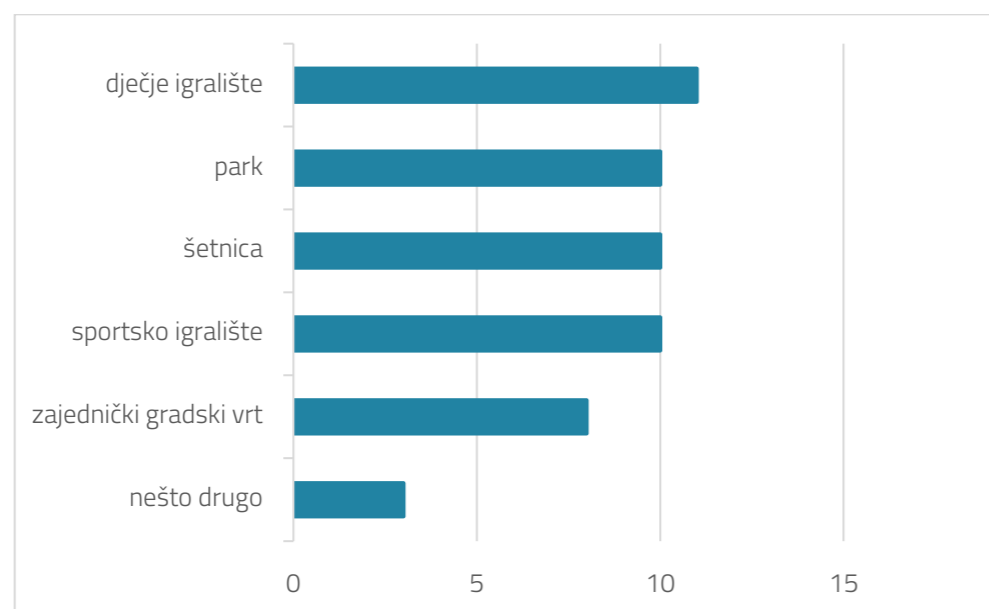

Sl. 46. Frekvencije izraženih motiva za korištenje javnih zelenih i vodenih površina u priobalnoj zoni

Preferencije, želje i potrebe za unaprjeđenjem postojećih i uređenjem novih zelenih i vodenih površina

Preko polovice ispitanika smatra da bi u naselju u kojem žive trebalo urediti dječje igralište, park, šetnicu i/ili sportsko igralište (Sl. 47). Potrebu odnosno želju za uređenjem novog dječjeg igrališta i parka naveli su ispitanici iz svih naselja iz kojih su prikupljeni ispunjeni upitnici (Borka, Stanića, Čeline, Lokve Rogoznice, Mimica i Piska) dok su potrebu/želju za šetnicom i sportskim igralištem naveli ispitanici iz gotovo svih tih naselja. Zanimljivo je i da unatoč tome što se radi o naseljima s privatnim dvorištima, gotovo polovica ispitanika bi voljela da se uredi zajednički gradski vrt, a to su u više navrata predlagali stanovnici naselja najbližih Omišu – Borka, Stanića i Čeline. Jedan ispitanik iz Čeline predložio je uređenje poučne staze dok je ispitanik iz Borka, razočaran sve većom betonizacijom privatnih dvorišta, predložio propisivanje minimalnog udjela prirodnog terena i broja stabala na istima. Za ruralni priobalni pojas se predlaže uređenje vidikovaca i pošumljavanje ogoljenih terena.

Sl. 47. Frekvencije tipova javnih zelenih i vodenih površina koje bi ispitanici voljeli da se urede u naselju u kojem žive u priobalnoj zoni

4.1.2.3. Zelene, vodene i druge prirodne površine u zoni pretežito kultiviranih krajobraza

Zona pretežito kultiviranih krajobraza najviše je fragmentirana i obuhvaća poljoprivredna i izgrađena seoska područja „umetnuta“ između pretežito prirodnih krajobraza. Izgrađenost je u ovoj zoni razmjerno mala i naselja su vrlo često raštrkana te obuhvaćaju manje ili veće poljoprivredne posjede. Naselja su ugrađena u mozaik obradivih površina i povezana mnogim uličicama koje krivudaju kroz krajobraz, a koncentriraju se u malena više ili manje urbanizirana središta. Pretežito se sastoje od obiteljskih kuća s dvorištima pa udio terena pod vegetacijom iznosi 5–20 %.

Ovu zonu obilježava mali broj zelenih površina javnog karaktera. Dok su manje ili više uređene, površinom obično malene, zelene površine povremeno prisutne u naseljima ove podzone, svako naselje ima groblje. Groblja su obično smještena neposredno uz crkve koje su najčešće okružene travnjak sa ili bez drveća. Te površine ponekad uključuju klupe, no nedostaje druge opreme koja bi unaprijedila iskustvo korištenja zelene površine (Sl. 48).

Sl. 48. Prostor groblja i Crkve uznesenja Blažene Djevice Marije u Srijanima

Ravničarski agrarni pejzaži

U podzoni ravničarskih agrarnih pejzaža oko naselja prevladavaju poljoprivredne površine koje maksimalno iskorištavaju kvalitetno obradivo tlo pa je udio terena pod prirodnom vegetacijom malen (5–20 %). Naselja su većinom nizna, smještena duž kontakta ravnice i stjenovitih kosina kako bi se plodno tlo ravnice maksimalno iskoristilo za poljoprivrednu proizvodnju (Sl. 49). U tim uvjetima izduženih naselja bi centralno smještene javne zelene površine bile optimalno dostupne samo manjem dijelu populacije. U slučaju sjeverne podzone ravničarskih agrarnih krajobraza naselja su raštrkana u više međusobno udaljenih zaseoka pa bi radi funkcionalnosti javne zelene površine trebalo planirati u svakom zaseoku. Pregled javnih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina u podzoni ravničarskih agrarnih pejzaža dan je u Tab. 5.

Tab. 5. Pregled javnih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina u podzoni ravničarskih agrarnih pejzaža

Naziv	Opis lokacije	Površina (m ²)	Vegetacijski pokrov	Oprema	Infrastruktura	Mogućnost društveno-rekreativnog korištenja	Potrebe za uređenjem
zelena površina podno škole u Tugarima	Tugare (između OŠ Tugara i Poljičke ceste); veoma nagnuti teren	540	samonikla travnata vegetacija	nema	nema	nema	unaprjeđenje
zelena površina uz dječji vrtić u Tugarima	Tugare (na Trgu sv. Roka)	2.075	travnjak	dječja igrala	žičana ograda	mala	unaprjeđenje
Trg poljičkih knezova	Tugare (Trg poljičkih knezova); parkovno uređen trg	768	mjestimični travnjaci sa stablima	dječja igrala, klupe, koševi za smeće, skulptura	mjestimično popločanje, metalna i žičana ograda	umjerena	nema
groblje Tugare	Tugare (Put Gospe 26); podno brda	1.951	travnati patchevi	nema	staze, niska kamena i metalna ograda	nema	unaprjeđenje
zelena površina oko Crkve porođenja Blažene Djevice Marije	Tugare (Put Gospe 26); podno brda	2.430	travnjak s drvećem	nema	popločene staze, kamena i metalna ograda	mala	unaprjeđenje
groblje Naklice	Naklice (istočni kraj ulice); na grebenu brda	2.065	travnati patchevi	nema	nema	mala	unaprjeđenje
prilaz groblju u Naklicama	Naklice (istočni kraj ulice); na grebenu brda	1.440	travnjak s obostranim drvoredom	nema	popločena staza	mala	unaprjeđenje
Veliki potok	niža Srednja Poljica (duž glavne ceste)	nepoznato	nema	nema	kanalizirano korito	nema	unaprjeđenje
potok Furnaša	niža Srednja Poljica (u Naklicama)	nepoznato	nema	nema	djelomično kanalizirano korito	nema	unaprjeđenje
zelena površina na raskrižju u Gatima	Gata (trokut na raskrižju Poljičke ceste i pristupnog puta prema vodnoj komori HE Zakučca)	297	travnjak sa mjestimičnim drvećem i grmljem	klupa	šljunčana staza	mala	unaprjeđenje
groblje Gata	Gata (Sv. Ciprijana, uz crkvu)	3.970	travnati patchevi s mjestimičnim drvećem i živicom	skulpture	betonske staze, niska kamena ograda	umjerena	unaprjeđenje
groblje Čišla	Čišla, ulica Stara Čišla	972	travnjak s mjestimičnim drvećem	nema	popločene staze, niska kamena ograda, crkva	mala	unaprjeđenje
zelena površina u Ostrvici	Ostrvica (između Puta sv. Ante i Puta vidikovca); blago nagnuti teren	996	travnjak	pojila	kanalizirano korito	nema	uređenje
zelena površina u Ostrvici	Ostrvica (duž križanja Puta vidikovca i Puta vile Rustike)	403	travnjak	nema	zidana ograda	mala	uređenje
groblje Ostrvica	Ostrvica (uz Put sv. Nikole)	1.513	travnati patchevi s drvećem	skulptura	niska kamena ograda, crkva	mala	unaprjeđenje

Naziv	Opis lokacije	Površina (m ²)	Vegetacijski pokrov	Oprema	Infrastruktura	Mogućnost društveno-rekreativnog korištenja	Potrebe za uređenjem
potok Drinak	viša Srednja Poljica (duž glavne ceste)	nepoznato	nema	nema	djelomično kanalizirano korito	nema	unaprjeđenje
groblje Zvečanje	Zvečanje (na jugoistočnom kraju ulice Sv. Mihovila); nagnuti teren	3.356	travnati patchevi s mjestimičnim drvećem	klupa, slavina	betonske stepenice, niska kamena ograda, crkva	mala	unaprjeđenje
groblje Smolonje	Smolonje (na jugoistočnom kraju ulice Smolonja)	1.105	mjestimično drveće	nema	betonska staza, kombinirana betonsko-metalna ograda, crkva	mala	unaprjeđenje
groblje Donji Dolac	Donji Dolac, Donji Dolac 46	7.130	travnati patchevi, travnjak s drvećem	klupe, skulpture	staze, kamena ograda, crkva	umjerena	unaprjeđenje
memorijalni park u Donjem Dolcu	Donji Dolac, Donji Dolac 47 (uz groblje Donji Dolac)	990	travnjak s obodnim drvećem	stol s klupama, skulpture	kamena staza	umjerena	unaprjeđenje
groblje Putišići	Putišići, Putišići 5	1.135	travnjak s obodnim drvećem	Nema	kamena ograda, crkva	mala	unaprjeđenje
groblje Srijane	Srijane, Srijane 103	3.150	travnati patchevi s mjestimičnim drvećem	klupe	staze, stepenice, kamena ograda, crkva	mala	unaprjeđenje

Naselja (i zaseoci) su okružena poljoprivrednim posjedima koji su sve više zapušteni i prepušteni obrastanju. Posjedi su većinom ograđeni suhozidima, no pristupni putovi omogućuju atraktivne šetnje s pogledima prema uzvišenjima obraslim vegetacijom ili kamenjarom. „Patchevi“ šuma i šikara prisutni su na predjelima s većim udjelom stjenovite podloge manje pogodnim za poljoprivredu (često se radi o manjim uzvišenjima u terenu). Njih obilježava slaba prohodnost pa je i potencijal za njihovo izravno korištenje manji, no uz ulaganja bi ga moglo iskoristiti. Unatoč tome, ti su patchevi važan vizualni element krajobraza i pružaju vrijedne vizure iz naselja.

Naseljeni dijelovi Donjeg Dolca, Putišića i Srijana većim dijelom su smješteni duž niskog stjenovitog hrpta koji „izranja“ unutar polja u kršu. Budući da hrbat nije poljoprivredno obradiv, na njemu se izmjenjuju stambeni i gospodarski objekti, mali kamenolomi i prirodna grmolika i drvenasta vegetacija. Ostatak polja u kršu čine obradive površine koje su mjestimično međusobno odijeljene vijugavim međama s travnatom, grmolikom i/ili drvenastom vegetacijom. [Memorijalni park u Donjem Dolcu](#), smješten pored groblja, rijetka je javna zelena površina na kojoj je moguće okupljanje (Sl. 50).

Glavna cesta u nižim Srednjim Poljicama izgrađena je duž Velikog potoka koji je cijelim tokom kanaliziran, premda je zadržano njegovo prirodno vijuganje. Obilježava ga povremenost vodenog toka. Slično tome je glavna cesta u višim Srednjim Poljicama izgrađena duž potoka Drinka koji je dijelom kanaliziran kamenom. Drinak većim dijelom protječe prirodnim terenom pa ne predstavlja znatniji potencijal za društveno-rekreativno korištenje. U manjem, sjevernom dijelu Naklica duž ulice teče potok Furnaša čije korito kanalizirano do šumskog predjela kojim dalje otječe prema Cetini.

Sl. 49. Odnos prirodnog terena, poljoprivrednih površina i naselja u Donjem Dolcu

Sl. 50. Memorijalni park u Donjem Dolcu

Brdoviti agrarni pejzaži

U podzoni brdovitih agrarnih pejzaža veća plastičnost reljefa uvjetovala je drukčije korištenje prostora pa se poljoprivredne površine (ratarske površine te voćarski i vinogradarski nasadi) u većoj mjeri izmjenjuju s prirodnim terenom koji uslijed niza različitih razloga (plitko tlo, stjenovitost, napuštenost posjed...) nije agrarno obrađen. Uslijed toga je i udio terena pod prirodnom vegetacijom između 15 i 30 %. Ti dijelovi prirodnog terena rijetko su prohodni pa je njihovo direktno korištenje znatno otežano, no oni pružaju okolišne, ekološke i klimatske koristi u lokalnom mjerilu kao i vizualne kvalitete ruralnom prostoru. Pregled javnih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina u podzoni brdovitih agrarnih pejzaža dan je u Tab. 6.

Naselja su uslijed fiziografskih uvjeta prilično raštrkana u zaseoke koji prate izdvojene segmente obradivih površina (Sl. 51). Vizure s ulica često obuhvaćaju Mosor i/ili Omišku Dinaru. Strmiji dijelovi ove podzone slabije su naseljeni pa velike dijelove čine površine pod prirodnom vegetacijom (šumama ili makijama, 95–100 %), a u manjoj se mjeri ovdje pojavljuju i kamenjarski pašnjaci u različitim fazama sukcesije. Važan prirodni resurs u podzoni brdovitih agrarnih krajobraza je [rijeka Cetina](#). U koritu se izmjenjuju širi i uži te plići i dublji dijelovi zbog čega se rijeka koristi za rafting i druge riječne sportsko-rekreativne aktivnosti. Na manjem dijelu lokacija uređene su ili predviđene za uređenje plaže.

U ovoj podzoni treba spomenuti [odvodni kanal HE Zakučca](#) koji je umjetni, kanalizirani vodotok koji se ulijeva u Cetinu (Sl. 52). Duž desne obale mjestimično je prisutan drvored dok je duž lijeve obale drvored prisutan na posjedu HE Zakučca dok su dalje prisutni poljski put i samonikla vegetacija. U taj se kanal ulijeva povremeni

Sl. 51. Krajobraz Kučiča – zaseoci u mozaiku prirodnih i poljoprivrednih površina

Sl. 52. Odvodni kanal HE Zakučca

potok Smova čije je korito u ovoj podzoni kanalizirano i okruženo užim travnatim pojasom duž lijeve obale te širim travnatim pojasom i drvoredom maslina duž desne obale. Na ovaj širi, ali kraći travnati pojas nadovezuje se svetište sv. Leopolda Bogdana Mandića koje se sastoji od popločenog i prirodnog terena s prirodnom drvenastom vegetacijom, žardinjerama i klupama (Sl. 53). PPUGO-om je za svetište određen znatno veći prostor od sadašnjega koji je najvećim dijelom pod šumom, a dijelom pod stijenama i siparom. Zapadno od svetišta smještena je parkovno uređena zona s nizom kaskada i starim stablima. Gospodarskom zonom u Zakučcu teče povremeni potok Furnaša čije je korito u ovoj podzoni posve kanalizirano.

Sl. 53. Parkovni prostor u Zakučcu – svetište sv. Leopolda Bogdana Mandića (dolje desno), park (u sredini) i potok Smova (lijevo)

U dijelu drugih naselja prisutne su zelene površine oko crkvi na kojima je prisutan određeni stupanj parkovnog uređenja. Isto tako u većini naselja su prisutna groblja koja u manjoj mjeri mogu pružiti neke od funkcija javnih zelenih površina, no ne mogu nadoknaditi nedostatak javnih zelenih površina u pripadajućim naseljima. U Podgrađu je pored Crkve uznesenja Blažene Djevice Marije smješten džepni park na privatnom zemljištu (Sl. 54). Premda je park opremljen stolom, klupama i dječjima igralima, u prilično je derutnom stanju i zahtijeva obnovu, po mogućnosti i otkup zemljišta u javno vlasništvo.

Sl. 54. Džepni park u Podgrađu

Tab. 6. Pregled javnih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina u podzoni brdovitih agrarnih pejzaža

Naziv	Opis lokacije	Površina (m ²)	Vegetacijski pokrov	Oprema	Infrastruktura	Mogućnost društveno-rekreativnog korištenja	Potrebe za uređenjem
zelena površina oko Crkve sv. Mihovila	Kostanje, Trg sv. Mihovila	1.847	travnati patchevi s obodnim drvoredima	nema	betonska staza, niska kamena ograda, crkva	mala	unaprjeđenje
groblje Kostanje	Kostanje, Trg sv. Mihovila (uz crkvu)	2.684	mjestimični grmovi	nema	šljunčana staza, zidana ograda	mala	unaprjeđenje

Naziv	Opis lokacije	Površina (m ²)	Vegetacijski pokrov	Oprema	Infrastruktura	Mogućnost društveno-rekreativnog korištenja	Potrebe za uređenjem
zelena površina oko Crkve uznesenja Blažene Djevice Marije u Podgrađu	Podgrađe, ulica Don Ivana Škarice	1.405	travnjak s obodnim drvoredom	klupe	kamena ograda	mala	unaprjeđenje
džepni park u Podgrađu	Podgrađe, ulica Don Ivana Škarice	800	travnjak s drvećem	stol, klupe, dječja igrala	nema	umjerena	unaprjeđenje
groblje Podgrađe	Podgrađe, ulica Don Ivana Škarice	2.518	travnati patchevi s mjestimičnim drvećem i grmljem	klupe, slavine	kamene stepenice, niske kamene ograde, mrtvačnica	mala	unaprjeđenje
groblje Slime	Slime, ulica Josipa Pupačića	4.796	travnjak s drvećem	klupe, slavina	betonske staze, niska kamena ograda	mala	unaprjeđenje
rekreativna zona u Slimenu	Slime, Josipa Pupačića 26	nepoznato	travnjak s drvećem	klupa, dječja igrala, betonsko bočalište	metalna ograda	umjerena	unaprjeđenje
zelena površina uz Crkvu presvetog tijela i krvi Kristove	Kučiče, Put sv. Luke	4.490	travnjak s drvećem, maslinik	klupe	staza, stepenice, crkva	umjerena	unaprjeđenje
dječje igralište u Kučiću	Kučiče, Put sv. Luke	nepoznato	travnjak s obodnim drvećem	dječja igrala, klupe	metalna ograda	umjerena	nema
groblje Kučiće	Kučiče, Put sv. Luke	3.598	travnati patchevi, obodno drveće	nema	staze, kamena ograda, crkva, pomoćna zgrada	nema	unaprjeđenje
zelena površina u Svinišću	Svinišće, ulica Brus (uz groblje Svinišće)	1.278	travnjak s mjestimičnim drvećem	betonski stolovi i klupe, kamene gromade	nema	umjerena	unaprjeđenje
groblje Svinišće	Svinišće, ulica Brus (uz Crkvu uznesenja Blažene Djevice Marije)	3.916	travnati patchevi s drvećem	nema	staze, zidana ograda	nema	unaprjeđenje
potok Furnaša	Zakućac (kroz gospodarsku zonu do ušća u Cetinu)	nepoznato	nema	nema	kanalizirano korito	nema	unaprjeđenje
odvodni kanal HE Zakućca	Zakućac (od HE do korita Cetine)	47.045	travnjaci i mjestimični drvoredi na obalama	nema	kanalizirano korito	mala	unaprjeđenje
zelena površina u Zakućcu	Zakućac (uz ulicu Zakućac, ispred ulaza u HE Zakućac)	493	travnati patchevi s drvećem i grmljem	zidani stol s klupama, skulpture	popločane staze	umjerena	nema
potok Smova	Zakućac (od Svetišta sv. Leopolda Bogdana Mandića duž ograde HE Zakućca do ušća u odvodni kanal HE Zakućca)	nepoznato	mjestimični drvoredi na obalama, travnati otoci sa samoniklim cvijećem	nema	kanalizirano korito, mjestimične staze duž obala, mostovi	mala	unaprjeđenje
Svetište sv. Leopolda Bogdana Mandića	Zakućac (na sjeveru naselja)	nepoznato	travnjak, drvored, žardinjere	betonske klupe, koševi za smeće	popločenje, betonske stepenice, rasvjeta, metalna ograda	umjerena	nema
park u Zakućcu	Zakućac, ulica Zakućac (uz svetište); na terasama nagnutog terena	nepoznato	travnjak s gustim drvećem	betonske klupe	betonska staza	umjerena	unaprjeđenje

Kraško-agrarni pejzaži duž Cetine

Donekle slična obilježja brdovitim agrarnim krajobrazima ima i podzona krško-agrarnih pejzaža duž Cetine s tim da je vertikalna raščlanjenost reljefa manja. U terenu prevladavaju šikare s rastresitim stijenskim materijalom koje su stoga teško prohodne pa ne pružaju znatnije mogućnosti za rekreativno korištenje zemljišta. Prisutan je veći broj vrlo malih naselja i zaseoka na koje se naslanjaju veće ili manje poljoprivredne cjeline. Na poljoprivrednim predjelima su ratarske površine znatno manje prisutne, a prevladavaju voćarski i vinogradarski nasadi pa je i nešto više terena pod prirodnom vegetacijom (15–30 %). Mnoge posjede obilježava zapuštenost i prirodna sukcesija koja osigurava određene ekološke funkcije. Budući da se radi o privatnim posjedima ograđenim suhozidima i izgrađenim ogradama, oni se ne mogu koristiti u javne svrhe. Stoga se može zaključiti da su prilike za urbane oblike korištenja slobodnog vremena i rekreaciju u ovoj podzoni malene.

Najvrjedniji resurs čini rijeka Cetina usječena u teren (Sl. 55) uslijed čega je njena dostupnost za aktivno korištenje smanjena. Ipak, na dijelovima su prisutne staze kojima je moguć pristup rijeci. U sjeverozapadnom dijelu je i teren duž desne obale nešto manje nagnut pa su ovdje prostornim planom predviđene plaže; najpoznatija i najčešće korištena među njima je plaža Stučnica u Trnbusima (Sl. 56). Atraktivni pogledi na rijeku, osobito na brzace i slapišta, mogući su s viših terena duž Cetine na mjestima gdje postoje pristupni putovi. Budući da je većina tih terena prekrivena neprohodnom šikarom, ovaj potencijal ostaje neiskorišten.

Sl. 55. Kanjon Cetine zapadno od Blata na Cetini iz zraka

Sl. 56. Plaža Stučnica na Cetini kod Trnbusa

Valja spomenuti da je u sjevernom dijelu zone prisutno i akumulacijsko jezero Prančevići, izgrađeno za potrebe istoimene hidroelektrane (Sl. 57). Osim za proizvodnju električne energije, jezero se koristi za ribolov. Jezero je plitko i protočno, premda je voda mirna i ne odaje dojam tečenja. Zbog velikih oscilacija vodostaja sediment koji je periodički pod vodom emitira donekle neugodne mirise. Na obalama jezera u Donjem Dolcu PPUGO-om je planirana plaža do koje vodi makadamski put.

U Blatu na Cetini na raskrižju ulica Dr. Franje Tuđmana i Kralja Tomislava smještena je manja parkovno uređena javna površina s popločanim stazama, skulpturama, klupom i javnom slavinom te nekolicinom stabala (Sl. 58). Jedna od površina designiranih kao uređen zelena površina sastavni je dio groblja u Blatu na Cetini unutar njegove ograde. Karakter javnih zelenih površina imaju i površine oko crkvi u Blatu na Cetini i Trnbusima. Pregled preliminarno inventariziranih javnih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina u podzoni krško-agrarnih pejzaža dan je u Tab. 7.

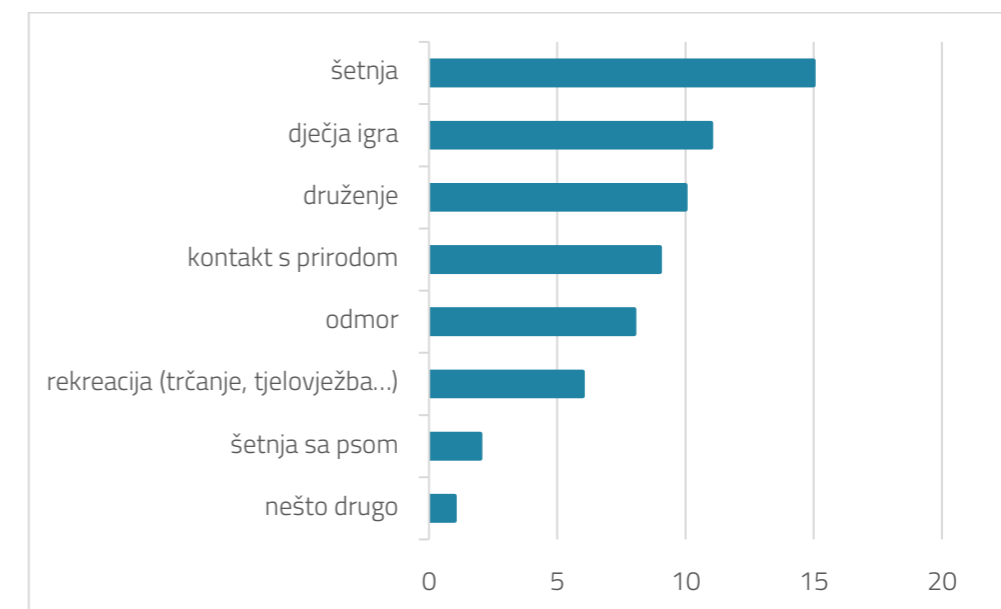
Sl. 57. Akumulacijsko jezero Pranjevići s hidroelektranom

Sl. 58. Parkovna površina u Blatu na Cetini

Korištenje i percepcija javnih zelenih i vodenih površina

Unatoč tome što je udio javnih zelenih i vodenih površina u ovoj zoni iznimno nizak, preko polovice ispitanika prijavilo je da ih svakodnevno koristi, a još trećina da ih koristi više puta tjedno. Premda to nije ispitivano, za pretpostaviti je da se to odnosi na boravak na prirodnom terenu koji u znatnoj mjeri okružuje naselja u ovoj zoni. Dominantan motiv predstavlja šetnja, a za polovicu ispitanika i dječja igra i druženje (Sl. 59). Zastupljeni motivi su još i kontakt s prirodom, odmor i rekreacija, a za manji broj ispitanika i šetnja sa psom. Postojanje šetnice u njihovu naselju prijavili su stanovnici Zakučca i Naklica, a dječjeg igrališta stanovnici Kučića, Naklica i Tugara. Od ostalih površina spominju se još nogometna igrališta i drugi sportsko-rekreacijski tereni, šume i Mosor.

Sl. 59. Frekvencije izraženih motiva za korištenje javnih zelenih i vodenih površina u zoni pretežito kultiviranih krajobraza

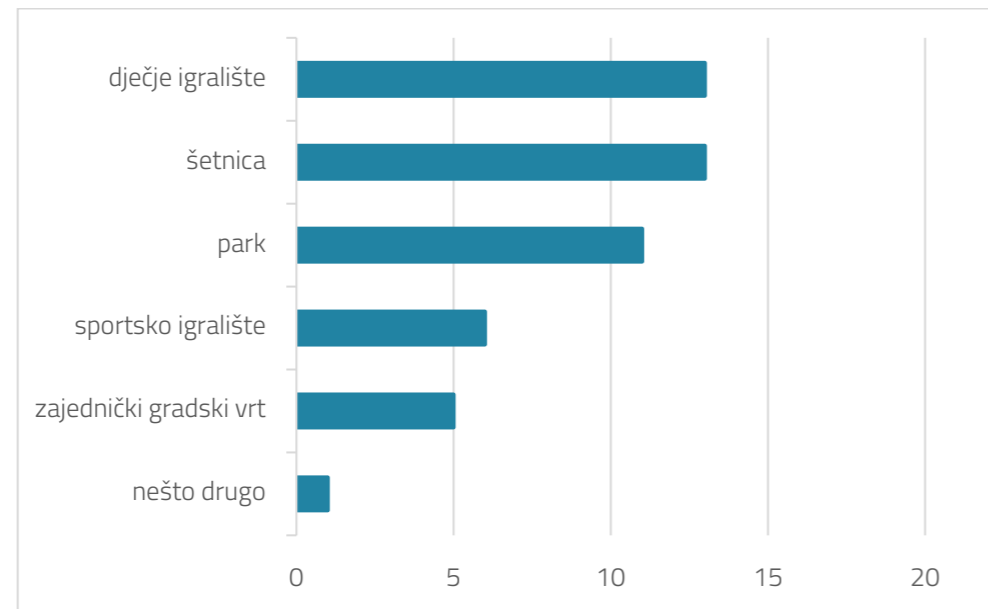

Tab. 7. Pregled uređenih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina u podzoni krško-agrarnih pejzaža duž Cetine

Naziv	Opis lokacije	Površina (m ²)	Vegetacijski pokrov	Oprema	Infrastruktura	Mogućnost društveno-rekreativnog korištenja	Potrebe za uređenjem
akumulacijsko jezero Prančevići	duž sjeverne granice Donjeg Dolca i Srijana	227.000 (ukup. 492.000)	okruženo šumskom vegetacijom	nema	nema	mala	unaprjeđenje
groblje Nova Sela	Nova Sela, Nova Sela 31	4.513	travnati patchevi s drvećem	nema	staza, kamena ograda	nema	unaprjeđenje
mala plaža uz Čikotinu lađu	Nova Sela (zaseok Čikotići)	nepoznato	šljunčanik s obodnom gustom drvenastom vegetacijom	nema	nema	mala	unaprjeđenje
džepni park uz Čikotinu lađu	Srijane	nepoznato	drvenasta vegetacija u stijenama	kameni stol i klupe	nema	umjerena	unaprjeđenje
zeleni prijelaz za životinje preko autoceste kod Trnbusa	Trnbusi/Gornji Dolac	7.064	šljunčanik s travnatim patchevima, gmljem i drvećem	nema	cesta	nema	unaprjeđenje
groblje Trnbusi	Trnbusi, Trnbusi 126	2.158	travnjak s drvećem	nema	staze, kamena ograda, crkva	nema	unaprjeđenje
zelena površina oko Crkve sv. Luke	Trnbusi, Trnbusi 75	1.155	travnjak s obodnim drvećem	klupe	staza, kamena ograda, crkva	mala	unaprjeđenje
zelena površina između Crkve sv. Luke i ceste	Trnbusi, Trnbusi 75	540	šljunčanik s drvećem	stol i klupe	staza	mala	unaprjeđenje
plaža Stužnica	Trnbusi (na rijeci Cetini)	1.910	travnjak s drvećem	kameni stolovi i klupe, skakaonica	makadamski put	velika	unaprjeđenje
zelena površina oko crkve u Čelopeku	Blato na Cetini (uz ulicu Čelopek)	1.037	travnjak s drvećem	nema	nema	nema	unaprjeđenje
parkovna površina u Blatu na Cetini	Blato na Cetini (na raskrižju ulica Dr. Franje Tuđmana i Kralja Tomislava)	459	travnjak s drvećem	klupe, slavina, skulpture	staze, niska kamena ograda	mala	nema
groblje Blato na Cetini	Blato na Cetini (uz ulicu Pod Steklićem)	3.925	travnati patchevi s drvećem	nema	staze, kamena ograda	nema	unaprjeđenje
zelena površina preko puta groblja u Blatu na Cetini	Blato na Cetini (uz ulicu Pod Steklićem)	1.430	travnjak s drvećem	spomenici	staza, suhozid	mala	uređenje
zelena površina na raskrižju u Blatu na Cetini	Blato na Cetini (na raskrižju u ulici Alvira Franića)	220	travnjak s drvećem, obodno cvijeće	skulpture	nema	nema	nema

Preferencije, želje i potrebe za unaprjeđenjem postojećih i uređenjem novih zelenih i vodenih površina

Preko polovice ispitanika u ovoj zoni voljelo bi da se uredi šetnice, dječja igrališta i/ili parkovi u naseljima u kojima žive. Sva tri tipa javne zelene površine najpoželjnija su među stanovnicima Zakučca, Tugara i Naklica. U Zakučcu je izražena i želja za sportskim igralištem. Kao i u priobalnoj zoni, ispitanici iz naselja najbližih Omišu (Zakučca, Naklica, Čišle, Kučića) izrazili su i želju odnosno potrebu za uređenje zajedničkog gradskog vrta.

Sl. 60. Frekvencije tipova javnih zelenih i vodenih površina koje bi ispitanici voljeli da se uredi u zoni pretežito kultiviranih krajobraza

Velik broj ispitanika predlaže uređenje šetnice od Omiša do Zakučca duž desne obale Cetine i njeno povezivanje s postojećim stazama koje vode prema svetištu sv. Leopolda Mandića. Stanovnici naselja u zoni pretežito kultiviranih krajobraza naglašavaju veliki nedostatak javnih zelenih površina za aktivno korištenje i stoga predlažu da se u svakom naselju uredi dječja igrališta i parkovi.

Dostupnost zelenih površina

Većina naseljenih područja u ovoj zoni razmjerno je malena i izdužena ili raštrkana u zaseoke pa su stanovnicima (i turistima) dostupne prirodne površine iz zone pretežito prirodnih krajobraza. Unatoč iznimnoj vrijednosti takvih rekreativnih aktivnosti i kontakta s prirodom, suvremeni način života zahtijeva strukturirane mogućnosti korištenja zelenih i ozelenjenih prostora koji uključuju opremu i sadržaje za dječju igru i aktivnosti odraslih (šetnja, sjedenje, druženje, rekreativne i sportske aktivnosti i sl.). Stoga bi usprkos blizini prirodnih krajobraza valjalo u ovoj zoni osigurati i dostatno distribuirane strukturirane javne zelene površine. Tek su u manjem broju naselja prisutne zelene površine koje su uglavnom vezane crkve. Tako primjerice u Podgrađu prostor oko Crkve

uznesenja Blažene Djevice Marije obuhvaća niskim kamenim zidom od ceste odijeljenu travnatu površinu s obodnim drvodromom i klupama (Sl. 61).

Sl. 61. Zelena površina oko crkve u Podgrađu

4.1.2.4. Zelene, vodene i druge prirodne površine u zoni pretežito prirodnih krajobraza

Zona pretežito prirodnih krajobraza obuhvaća najveći dio teritorija Grada Omiša i u njoj prevladava prirodni teren koji je gotovo u potpunosti (95–100 %) pod vegetacijom (šumama ili degradiranim oblicima šumske vegetacije). Naseljena područja rijetka su, raštrkana i površinom malena te se većinom sastoje od pojedinačnih kućanstava s okućnicom povezanom ulicom koja okružuju manja područja s poljoprivredno iskoristivim tлом te voćarskim i vinogradarskim nasadima uklopljenima u krški mozaik. Prirodna vegetacija čini 15–20 % izgrađenog područja, odnosno prekriva 5–25 % poljoprivrednih te 15–20 % voćarskih i vinogradarskih površina. Veće predjele oko naselja zauzimaju maleni kamenjarski pašnjaci koji su uklopljeni u prirodne površine te od njih najčešće odvojeni suhozidima. Danas su većinom u procesu sukcesije. Budući da su sva naselja Grada Omiša u prostoru pretežno položena u pravcima longitudinalnim pružanju reljefa, ove zone u načelu okružuju naselja i pružaju pristup prirodnim zelenim (i vodenim) površinama. Pregled preliminarno inventariziranih javnih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina u zoni pretežito prirodnih krajobraza dan je u Tab. 8.

Tab. 8. Pregled uređenih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina u zoni pretežito prirodnih krajobraza

Naziv	Opis lokacije	Površina (m ²)	Vegetacijski pokrov	Oprema	Infrastruktura	Mogućnost društveno-rekreativnog korištenja	Potrebe za uređenjem
zelena površina oko Crkve sv. Arnira	Dubrava, Dubrava 86	nepoznato	travnati patchevi s drvećem	klupe, skulpture	kamene staze, kamena ograda, kanalizirani potok	umjerena	unaprjeđenje
groblje Dubrava	Dubrava (na južnom kraju ulice Dubrave)	3.685	travnjak s mjestimičnim drvećem, travnati patchevi, živice	nema	betonske i šljunčane staze, betonske stepenice, kamena ograda, crkva	nema	unaprjeđenje
groblje Seoca	Seoca (uz Put sv. Ante)	1.046	travnati patchevi, obodni drvored	bunar	kamene stepenice, kamena ograda, crkva	nema	unaprjeđenje
dječje igralište u Seocima	Seoca, Trg satnika Dražena Bogdanovića	93	pješčanik s obodnim grmljem	dječja igrala, stol i klupe	metalna ograda	mala	unaprjeđenje
Radmanove mlinice	Podašpilje, ulica Franje Josipa	nepoznato	travnjak s drvećem, živica, šuma	dječja igrala, bočalište, malonogometno igralište	kanalizirani potok, restoran i pomoćne zgrade	velika	nema
Kaštil Slanica	Podašpilje, ulica Franje Josipa	nepoznato	travnjak s drvećem, žardinjere i tegle s biljem	dječja igrala	popločane staze, restoran i pomoćne zgrade	umjerena	unaprjeđenje
klisura Smove	Gata (južno od naselja Gata)	nepoznato	stjenoviti teren pod drvenastom vegetacijom	nema	betonske pregrade	nema	unaprjeđenje

Planinske podzone

U južnom dijelu zone, zelene površine prvenstveno karakterizira vegetacija na planinskim padinama te u kanjonu Cetine pri čemu su Poljička planina i Omiška Dinara u vršnim, osobito prisojnim dijelovima razmjerno ogoljene. Cetina je probila probojnicu u stijenskom kompleksu između Poljičke planine i Omiške Dinare koji je egzogenim procesima duž rasjednih pukotina raščlanjen u više visokih hrptova odvojenih dubokim jarugastim dolinama pod šumskom vegetacijom. Razmjerno strme, ogoljene vapnenačke stijene pružaju atraktivnu kulisu gradu Omišu iz praktički svih njegovih dijelova. Valjalo bi procijeniti potencijal za jači razvoj penjačkih aktivnosti. S druge strane, pošumljene jarugaste doline smještene u neposrednoj blizini različitih dijelova grada pružaju uvjete za razvoj planinarskih staza (u hladu!) različite zahtjevnosti i uspon na hrptove Poljičke planine i Omiške Dinare s kojih se pružaju atraktivni panoramski vidici prema gradu Omišu, akvatoriju i otoku Braču.

Prisojne strane Omiške Dinare gotovo su u cijelosti ogoljene i izložene sunčevoj radijaciji uslijed čega se njihov potencijal zadržava na atraktivnoj kulisi nasuprot moru u primorskoj zoni dok su planinarske staze bioklimatološki prihvatljive tek u hladnijim mjesecima i eventualno oblačnim toplim danima (uz uvjet niske vlažnosti zraka). Osojne strane znatno su raščlanjenije i pokrivene vegetacijom uslijed čega su planinarske staze bioklimatološki znatno prihvatljivije. Budući da je hrbat Omiške Dinare viši od Poljičke planine, i njegovi

panoramski vidici prema sjeveru i jugu znatno su atraktivniji. S druge strane, osojne strane Poljičke planine pružaju pogled na Srednja Poljica i Mosor.

Osobito vrijedne lokalitete na Omiškoj Dinari i Poljičkoj planini čine utvrde i pošumljene jaruge. Utvrda Peovica (Mirabela) smještena je neposredno ponad Starog grada na jednoj od nižih litica Omiške Dinare. Premda je smještena na ogoljenoj litici, okružena je stablima i grmljem izraslim na stijenama. Do utvrde vode stepenice iz središta Starog grada, a moguć je i pristup iz Planova te sjevernog dijela Starog grada (Četvrt kralja Slavca) planinarskom stazom. Budući da je utvrda u derutnom stanju u tijeku je izrada projektno-tehničke dokumentacije za njenu rekonstrukciju odnosno sanaciju. Utvrda je zaštićena kao pojedinačno kulturno dobro pod imenom Kula Peovica (Mirabela) s kaštelom (Z-6859).

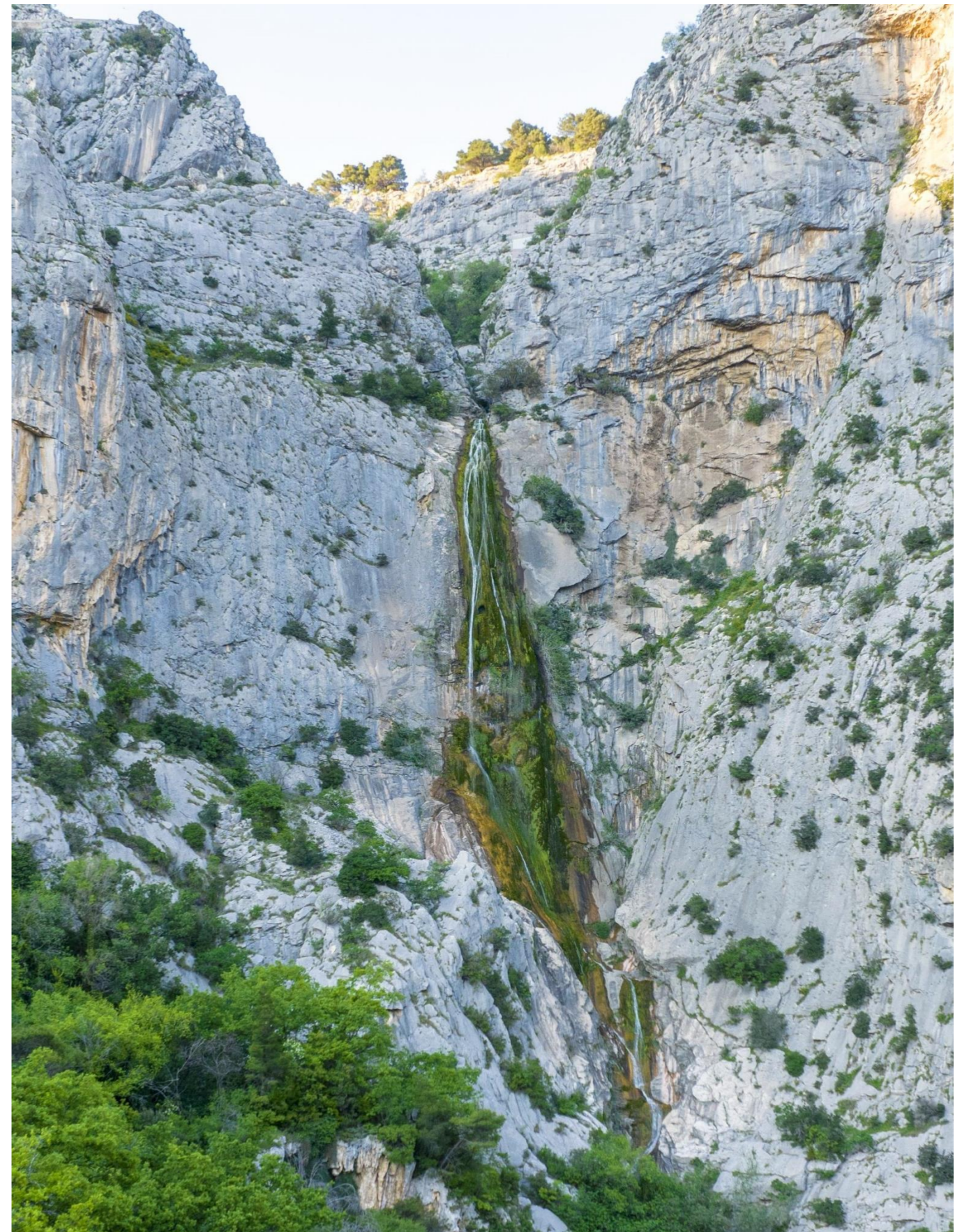
Utvrda Starigrad (Fortica) smještena je na najvišem dijelu jugozapadne kose Omiške Dinare (300 m nmv), sjeveroistočno od Starog grada. Oko utvrde prisutna je tek rijetka travnata vegetacija na stjenovitoj podlozi. Starigradu je moguće pristupiti planinarskim stazama iz Borka (zahtjevnija) i Planova (manje zahtjevnija). S obje utvrde se pružaju atraktivni pogledi na grad, ušće Cetine, probojnicu koju je ona probila te otok Brač i Brački kanal, s tim da Starigrad pruža i pogled na Mosor i Srednja Poljica. Utvrda je zaštićena kao pojedinačno kulturno dobro (Z-5012). Staze do Starigrada održava planinarsko društvo Imber.

Pošumljene jaruge prisutne su duž probojnice na Poljičkoj planini i Omiškoj Dinari. Budući da se radi o terenima manjih nagiba s visokom drvenastom vegetacijom, smještenima u neposrednoj blizini grada, one imaju iznimne potencijale za rekreativno, turističko i planinarsko korištenje. U svim jarugama prisutne su staze. Staze Babjača i Lisičina vode prema nižim Srednjim Poljicama (Sl. 62). Valja spomenuti da je na grebenu Poljičke planine Crkva Gospe Snježne koja je najvećim dijelom smještena na teritoriju Općine Dugog Rata, no pruža atraktivne poglede na Mosor, Srednja i Donja Poljica te Brač i Brački kanal.

Sl. 62. Jaruge Babjača i Lisičina s vidljivim planinarskim stazama

Brdsko-planinski prostor Mosora smješten je podalje od centara naseljenosti, no pruža iznimne mogućnosti za rekreaciju i boravak u prirodi. Njegova reljefna raščlanjenost i izmjena predjela pod šumom, šikarom i kamenjara omogućuju atraktivne vizure iz okolnih naselja, a istovremeno omogućuju prilike za planinarenje kao i vidikovce u svim smjerovima. U južnom grebenu Mosora između Zakučca i Gate povremeni potok Smova probio je klisuru koja se na desnom rubu stijenskog kompleksa strmoglavljuje tvoreći vodopad Ilinac (Sl. 63). Korito je u klisuri kanalizirano i uključuje niz betonskih pregrada radi usporavanja toka. Klisurom je izgrađena i cesta koja povezuje viša Srednja Poljica sa Zakućcem i Omišem, a duž koje je smješteno nekoliko vidikovaca. Na jednom vidikovcu smješten je Meštrovićev brončani kip Mile Gojsalić koji gleda na ušće Cetine.

Sl. 63. Potok Smova i vodopad Ilinac ponad Zakučca

Kanjon Cetine

Izuzetna atraktivnost obilježava razmjerno prirodni prostor kanjona Cetine, osobito od probojnice u Omiškoj Dinari do susreta s platom Babajićima (Sl. 64). Radi se o vijugavoj dolini V profila s pošumljenim stranama na koju se pružaju atraktivni vidici s naselja smještenih na osojnim terasama Omiške Dinare (Sl. 20). Niz ugostiteljskih objekata i aktivnosti vezanih za vodu smještenih u kanjonu pružaju raznolike doživljaje prirode za stanovništvo i turiste. Uzimajući u obzir očuvanost prirode i vizualne kvalitete kanjona, moguća je njegova dodatna valorizacija koja ne bi ugrozila krajobrazne i prirodne kvalitete (primjerice, pješačko-biciklističke staze, vidikovci i punktovi za odmor).

Sl. 64. Kanjon Cetine kod Zakučca

Krško pobrđe i plato Babajići

Krško pobrđe i plato Babajiće pokriva niska i grmolika vegetacija na kamenjaru. Prirodni teren u ravničarskim dijelovima prilično je neprohodan i obilježen šikarom s velikim udjelom rahle stjenovite podloge zbog čega je njegova utilitarna uloga mala i ograničena prije svega na vizualni segment (Sl. 65). Mala do vrlo mala reljefna raščlanjenost ne pruža atraktivne rute za šetnje. Unatoč tome, očituje se potencijal za šetnje utabanim stazama, rijetke atraktivne vidike prema planinama ili rijeci Cetini te susrete sa životinjskim svijetom.

Sl. 65. Šikarna vegetacija na platom Babajićima

Korištenje, percepcija i potrebe za javnim zelenim i vodenim površinama

Broj anketnih ispitanika u ovoj zoni nije dostatan za donositi zaključke. Odgovor dvojice ispitanika da koriste zelene površine svakodnevno ili više puta tjedno vjerojatno oslikava boravak u prirodi koja okružuje naselja u ovoj zoni. Njih motiviraju šetnja, odmor i druženje. Od javnih zelenih površina ispitanici su prijavili jedino nogometna igrališta u Seocima i Srijanima te dječje igralište u Seocima. Ono što bi voljeli da se uredi su parkovi i dječja igrališta u naseljima.

Velik broj ispitanika iz različitih zona predlaže da se u kanjonu Cetine uredi pješačka i biciklistička staza od Omiša do Radmanovih mlinica koje će služiti turistima i lokalnom stanovništvu. Pored toga se spominje i potreba za uklanjanjem ilegalno postavljenih montažnih objekata i reguliranjem gradnje u kanjonu do kojeg je došlo proteklih desetljeća razvojem turizma. Isto tako se spominje potreba za jačom regulacijom aktivnosti na vodi (osobito raftinga) koje dovode do degradacije riječnih i riparijskih staništa i krajobraza (uključujući sedrene barijere).

U brdsko-planinskim predjelima se predlaže uređenje postojećih i novih planinarskih staza s vidikovcima, šetnica na ravnijim terenima i biciklističkih staza (uključujući one za brdski biciklizam). Također se spominje važnost uređenja pješačkih veza između Omiša i Srednjih Poljica putem brdskih staza kroz pošumljene jaruge, osobito kroz Lisičine.

4.1.3. Prijedlozi anketiranih građana za unaprjeđenje zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina

Anketnim istraživanjem ispitani su stavovi, preferencije, želje i potrebe stanovništva Grada Omiša o unaprjeđenju pojedinih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina, a ispitanici su svoje stavove o pojedinim lokalitetima nerijetko davali i kroz druga pitanja. Ovdje prikazujemo prikupljene prijedloge za pojedine lokalitete kao i generalne prijedloge za unaprjeđenje zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina.

4.1.3.1. Generalni prijedlozi za unaprjeđenje zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina

Kroz anketno istraživanje evidentirano je više prijedloga ispitanika koji se odnose općenito na uređenje zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina te su oni ovdje generalizirani i prezentirani. Većina prijedloga odnosi se na **hortikulturno uređenje**. U tom pogledu predlažu se uređenje i oblikovanje postojećih stabala, osobito u drvoredima kao i sadnja što više novih stabala po gradu koji će omogućiti hladovinu i smanjiti utjecaj toplinskog otoka u ljetnom dijelu godine. Kod nove sadnje se predlaže da se biraju autohtone mediteranske vrste drveća i grmlja koje su otporne na lokalne klimatske uvjete i zahtijevaju manje održavanje, osobito u ljetnom dijelu godine. Isto tako, kod sadnje cvijeća se predlaže izbor trajnica umjesto dosadašnje prakse jednogodišnjeg cvijeća čiji su sadnja i održavanje radno i resursno intenzivni. Isto tako, kod izbora vrsta treba prednost dati onim biljnim vrstama koje privlače oprašivače i onima koje nisu otrovne (poput oleandara). U skladu s tim je niz ispitanika naglašavao potrebu da se postojeća parkirališta ozelene, prije svega sadnjom stabala koja će stvarati hlad na ljeti užarenim parkirnim površinama.

Ispitanici smatraju da bi trebalo povećati brigu za javne zelene površine. Tu se osobito naglašava potreba **promjene režima košnje** travnatih površina kako bi se osigurati povoljni uvjeti za bioraznolikost u proljetnom dijelu godine kad dolazi do cvjetanja livadnog bilja koje je izuzetno bitno i za njegovo razmnožavanje i za kukce. Dio ispitanika smatra i da bi se na javne zelene površine trebale postavljati hranilice za ptice i hoteli za kukce koji će imati povoljne učinke na urbanu bioraznolikost.

Značajna kategorija prijedloga odnosila se realizaciju **novih zelenih sadržaja u prostoru**. Pored konvencionalnih zahtjeva za dodatnim parkovima i dječjim igralištima, pojavili su se i prijedlozi za uređenje staza za trčanje te botaničkog vrta s autohtonim biljem i edukativnom funkcijom. Osim toga se pojavilo i nekoliko prijedloga ozelenjivanja rasvjetnih stupova i postavljanja cvjetnjaka na rasvjetne stupove i na Omiški most koji bi doprinijeli vizualnom doživljaju Omiša, a u manjom mjeri i mikroklimatskim uvjetima. U pogledu rasvjete se pojavilo više zahtjeva za uklanjanjem prekomjernog intenziteta osvjetljenosti te rasvjetnih tijela usmjerenih prema nebu.

Premda su rješenja utemeljena u prirodi u zgradarstvu manje bliska građanima od javnih zelenih i vodenih površina, u anketnom istraživanju su se pojavili prijedlozi ozelenjivanja zgrada i njihova neposrednog okoliša. Dio ispitanika predložio je da se osigura sufinanciranje izgradnje zelenih krovova na zgradama i kućama, a neki su smatrali da bi se trebalo poticati uređenje urbanih vrtova na privatnim krovnim terasama. Neki ispitanici su predlagali i da se uvede kažnjavanje vlasnika koji ne održavaju okoliš oko svojih zgrada, osobito privatna dvorišta u gradu.

4.1.3.2. Prijedlozi za unaprjeđenje zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina u zoni grada Omiša

Obale rijeke Cetine u Omišu

Prijedloge ispitanika za prostor desne i lijeve obale rijeke Cetine u Omišu klasificirali smo u 21 skupinu (Tab. 9). uvjerljivo najviše ispitanika smatra da prostoru nedostaje stabala i predlaže njihovu sadnju (općenito ili u vidu drvoreda). Mnogi od njih imali su potrebu obrazložiti svoj odgovor potrebom za hladom u ljetnom dijelu godine kad temperature tijekom dana mogu biti nesnosne. Ovdje treba spomenuti i da je dio ispitanika sugerirao sadnju plodonosnih stabala poput maslina, oraha, badema, žižula, smokve i sl. Često je sadnja stabala bila popraćena prijedlogom postavljanja klupa u njihovu hladu. Hortikulturno unaprjeđenje je upotpunjeno prijedlozima sadnje cvijeća i grmlja. Dio ispitanika predlagao je unaprjeđenje pješačke staze kroz proširenje i prikladno popločanje pri čemu se spominjala i potreba za alternativom klasičnom betonu koji se pretjerano ugrije pod Suncem. Indikativno je da je šesti najčešći prijedlog bio vezan uz uređenje biciklističke staze uza šetnicu. Velik broj ispitanika uz primarne je prijedloge dodavao i osiguravanje primjerene urbane opreme, prije svega koševa za smeće, ali i javnih česmi te adekvatne javne rasvjete.

Dio ispitanika je utilitaristički predlagao izmještanje sadržaja uz šetnicu poput istezališta brodova parkirališta i uređenje funkcionalnih javnih sadržaja poput dječjeg igrališta, parka za pse i staze za trčanje, ali i slobodnih zelenih površina. Pored toga smatraju i da je potrebno osnažiti veze šetnice s drugim urbanim sadržajima pa je više ispitanika predložilo izgradnju pješačkog mosta preko Cetine između Ribnjaka i Punte, uređenje spoja šetnice prema kampu Galebu i produženje šetnice na Puntici sve do kraja lukobrana. Budući da na tom dijelu šetnica „dodiruje“ plažu, neki su tamo predložili i postavljanje ležaljki uz šetnicu.

Dio ispitanika razmišljao je o edukativnim i turističkim funkcijama šetnice pa je predložio da se postave informativno-edukativne ploče koje bi korisnike upoznale sa zasađenim mediteranskim biljem, rijekom Cetinom, poviješću grada i/ili istaknutim znamenitostima koje se vide sa šetnice (poput tvrđava, Starog grada, probojnice i sl.). Turističkom dojmu doprinijeli bi i uređenje šetnice u gusarskom stilu te postavljanje umjetničkih skulptura poput spomenika gusarima koji su karakterističan motiv omiške povijesti zbog kojeg se i dio šetnice na Puntici naziva Obalom gusara. Neki su predložili dodavanje dodatnih sadržaja poput štanda sa sladoledom ili kioska duž šetnice te postavljanje ležaljki na južnom dijelu šetnice prema lukobranu. S druge strane, smatraju i da bi ušće Cetine trebalo dodatno urediti kroz modernizaciju i standardizaciju privezišta za plovila umjesto trenutnog „divljeg veza“ te čišćenje vodotoka od smeća i ulja koje potječe iz plovila. Neki su ispitanici smatrali i da bi privezišta trebalo izmjestiti iz ušća Cetine jer umanjuju atraktivnost prostora i predstavljaju sigurnosnu ugrozu za korisnike šetnice.

Velika plaža

Premda je Velika plaža uređeni prostor, dio ispitanika naveo je potrebu za njenim unaprjeđenjem. S jedne strane, ispitanici su predlagali njeno ozelenjivanje, osobito sadnjom dodatnog drveća radi osiguravanja hlada, a s druge strane osiguravanjem opreme i sadržaja koji bi povećali mogućnosti njenog korištenja. Od opreme se osobito

spominje dodavanje klupa i primjerene rasvjete. Od rekreativnih površina naglašeno je uređenje odbojkaškog igrališta. Treba spomenuti i da se dio ispitanika žalio na čestu prisutnost otpada na plaži – bilo onog od strane korisnika (kupača), bilo od strane vlasnika pasa koji ne pokupe izmet za svojim psom kojeg dovode na plažu.

Zelena površina na Trgu kralja Tomislava

Trg kralja Tomislava razmjerno je širok prostorni pojam koji u svom južnom dijelu obuhvaća zelenu površinu bez krajobraznog uređenja. Radi se o livadi sa sporadičnim stablima, stoga ne čudi da su prijedlozi prikupljeni anketnim istraživanjem bili usmjereni prema parkovnom uređenju (Tab. 10). Tri najčešća prijedloga upravo su uređenje parka te sadnja stabala i postavljanje klupa koji predstavljaju glavne elemente koji asociraju na parkovno uređenje. Uzimajući u obzir malu prisutnost stabala, najviše ispitanika predlaže sadnju novih stabala koja će osigurati prijekopotrebni hlad u ljetnim mjesecima, ali je zanimljivo da su mnogi od njih imali potrebu dodati da u odabiru stabala ne bi trebalo birati isključivo borove već i druge vrste. U pogledu klupa, neki su ispitanici bili specifični i predlagali postavljanje kamenih ili mramornih klupa te klupa sa stolovima koji će omogućiti raznolikije aktivnosti za starije korisnike parka. Očekivano je velik dio ispitanika predlagao i uređenje dječjeg igrališta na ovoj površini. Ozelenjivanje općenito je predlagano u nizu slučajeva, no pojedini su ispitanici navodili i konkretnije prijedloge kao što su uređenje travnate površine, sadnja cvijeća te sadnja grmlja i/ili živice. Razmjerno velik broj ispitanika predložio je da se provede krajobrazno uređenje prema prijedlogu stručnjaka.

Što se tiče nebiljnih elemenata parkovnog uređenja, prilično velik broj ispitanika smatra da bi trebalo postaviti dekorativno-memorijalne elemente, pije svega fontane, ali i spomenike odnosno skulpture. Neki ispitanici smatraju da je ova centralna lokacija prikladna za uređenje zelenog trga za različita događanja – od manifestacija za koje bi trebalo postaviti pozornicu, do prostora za svakodnevno druženje i piknike. Drugi bi pak na ovoj lokaciji voljeli vidjeti specifične javne sadržaje kakvi u Omišu ne postoje – javni bazen, bike- ili skatepark ili umjetna stijena za penjanje. Neki od ovih prijedloga dopunjeni su prijedlogom izgradnje podzemne garaže ispod drugih sadržaja kako bi se riješio problem nedostatka parkirnih mjesta u centru grada.

4.1.3.3. Prijedlozi za uređenje zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina u zoni pretežito kultiviranih krajobraza

Višestruko su ispitanici iz zone pretežito kultiviranih krajobraza naglašavali **nedostatak zelenih površina i rekreacijskih sadržaja u zaobalnim naseljima**. Najviše prijedloga navedeno je za Tugare i Zakučac. Ispred dječjeg vrtića Trešnjice u Tugarima smješten je travnjak bez sadržaja za kojega je predloženo uređenje koje će omogućiti dječju igru i učenje, a pristigao je i prijedlog da se dio zemljišta uredi kao park za djecu s poteškoćama u razvoju koja žive u Tugarima i susjednim naseljima. Škola u Tugarima također posjeduje poveću zemljište koje nije uređeno pa su je za njega predloženo uređenje sadržaja za djecu osnovnoškolske dobi. U Zakučcu je predloženo uređenje šetnice uz Cetinu od Zakučca do Omiša kojom bi se omogućila sigurna i atraktivna pješačka veza ovih dvaju naselja.

Tab. 9. Popis prijedloga vezanih za uređenje obala rijeke Cetine u Omišu prema pojavnosti u anketnom istraživanju

R. br.	Prijedlog
1	sadnja stabala
2	postavljanje dodatnih klupa
3	sadnja cvijeća
4	sadnja grmlja
5	osiguravanje primjerene urbane opreme (koševi za smeće, javne česme, adekvatna javna rasvjeta)
6	uređenje biciklističke staze
7	unaprjeđenje pješačke staze
8	uređenje funkcionalnih zelenih površina uz šetnicu (park za pse, dječje igralište, staza za trčanje)
9	gradnja pješačkog mosta preko Cetine
10	čišćenje vodotoka od smeća i ulja koje potječe iz plovila
11	postavljanje informativno-edukativnih ploča
12	uređenje u gusarskom stilu (uklj. spomenik gusarima)
13	uređenje privezišta za brodove
14	uklanjanje privezišta za plovila
15	izmještanje parkirališta i istezališta brodova
16	uređenje zelenih površina uz šetnicu
17	urediti spoj prema kampu
18	uređenje šetnice do kraja lukobrana
19	uređenje u gusarskom stilu
20	dopustiti dodatne sadržaje (npr. štand sa sladoledom ili kiosk)
21	postavljanje ležaljki na južnom dijelu šetnice prema lukobranu

Tab. 10. Popis prijedloga vezanih za uređenje zelene površine na Trgu kralja Tomislava u Omišu prema pojavnosti u anketnom istraživanju

R. br.	Prijedlog
1	sadnja stabala
2	postavljanje klupa
3	uređenje parka
4	uređenje dječjeg igrališta
5	ozelenjivanje (općenito)
6	uređenje travnate površine
7	postavljanje dekorativno-memorijalnih elemenata (fontane, skulpture...)
8	uređenje zelenog trga za događanja (pozornica za manifestacije, prostor za druženje i piknik)
9	krajobrazno uređenje prema prijedlogu stručnjaka
10	sadnja cvijeća
11	sadnja grmlja i/ili živice
12	postavljanje pozornice na otvorenom
13	uređenje staza za šetnju
14	izgradnja javnog bazena
15	uređenje bike- ili skateparka
16	postavljanje umjetne stijene za penjanje
17	uređenje vježbališta na otvorenom
18	izgradnja podzemne garaže
19	adekvatno popločanje
22	postavljanje javne rasvjete

4.2. Analiza prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja

Prostori i zgrade koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja (uključujući uklanjanje) analizirani su s obzirom na vrstu prostora/zgrade, posjedništvo nad zemljom, stanje lokaliteta, vrstu brownfielda i mjerilo prema Programu KG (2021), a odvojeno su promatrani izgrađeni i neizgrađeni prostori (Tab. 11). Radi dobivanja obuhvatnijeg pregleda takvih prostora i zgrada koji se koriste, anketnim su ispitivanjem prikupljene percipirane lokacije takvih prostora koje su potom provjerene tijekom terenskog obilaska.

Tab. 11. Pregled atributa za analizu prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja

Atribut	Vrijednosti atributa	
	izgrađeni prostori i zgrade	neizgrađeni prostori
vrsta prostora / zgrade	opisni atribut – uključuje podatke o: <ul style="list-style-type: none"> – podlozi na zemljištu (<i>popločenje, makadam, travnjak, obraslo</i>) i/ili – vrsti objekta (<i>izgrađeni, montažni</i>) i/ili – broju etaža objekta 	opisni atribut – uključuje podatke o: <ul style="list-style-type: none"> – podlozi na zemljištu (<i>šuma, prirodni teren, makadam, nasipani šljunčani t., travnjak, parkovno uređeni t., popločeni t., drugo</i>) i/ili – prisutnoj vegetaciji (<i>travnata, grmolika, drvenasta</i>)
posjedništvo nad zemljištem	<ul style="list-style-type: none"> – javno (<i>s podatkom o stvarnom posjedniku</i>) – privatno – mješovito (<i>više posjednika</i>) 	
stanje lokaliteta	<ul style="list-style-type: none"> – održavano (<i>uređeno zemljište; objekti na njemu su u dobrom stanju</i>) – djelomično derutno (<i>objekti su u ranom stadiju propadanja</i>) – derutno (<i>objekti su u uznapredovalom stadiju propadanja</i>) – nedovršeno (<i>objekti su izgrađeni djelomično</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> – uređeno i održavano – nedovoljno uređeno, ali održavano – neuređeno, ali održavano – neuređeno i neodržavano
vrsta lokaliteta	<ul style="list-style-type: none"> – neoptimalna namjena (<i>namjena nije primjerena okruženju</i>) – neoptimalna iskorištenost (<i>prostor je podiskorišten</i>) – nekorišten prostor – objekt za obnovu – objekt za uklanjanje 	<ul style="list-style-type: none"> – nekorišteno zemljište – neoptimalna namjena (<i>namjena nije primjerena okruženju</i>) – zemljište zahtijeva unaprjeđenje
mjerilo	<ul style="list-style-type: none"> – S (<i>pojedinačni nekorišteni ili nedovoljno korišteni prostori u sklopu zgrada u korištenju</i>) – M (<i>nekorištene ili nedovoljno korištene zgrade i parcele</i>) – L (<i>monofunkcionalne zone napuštenih i/ili nedovoljno korištenih prostora i zgrada</i>) – XL (<i>polifunkcionalne zone napuštenih i/ili nedovoljno korištenih prostora i zgrada</i>) 	

4.2.1. Stanje izgrađenih prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja

U PRGO-u je prepoznato šest značajnih napuštenih i nekorisćenih prostora na teritoriju Grada Omiša. Od toga se jedan nalazi u zoni grada Omiša (Dom omladine), dva u primorskoj zoni (nekadašnje tvornice cementa Palaveršić i Renko Šperac), dva u zoni pretežito kultiviranih krajobraza (vojni kompleks i stara škola u Ostrvici) te jedan u zoni pretežito prirodnih krajobraza (nekadašnji vojni kompleks u Slimenu). Terenskim su obilaskom identificirani još neki lokaliteti koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja.

4.2.1.1. Prostori i zgrade koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni grada Omiša

Anketnim istraživanjem prikupljeno je petnaest izgrađenih prostora i zgrada u zoni grada Omiša koji su napušteni, nekorisćeni ili nedovoljno korišćeni. Prema frekvenciji spominjanja to su barake na Puntima, veliki parking na Priku, kuglana na Puntima, istezalište brodova, Ilirsko sjemenište, igralište Planovo, zgrada gradske uprave, sportsko igralište na Puntima, stari hotel između ambulante i Studenca, zimsko kino na Mliji, prostor tvornice Galeba na Puntima, Dom zdravlja, zgrada kod Vodovoda, bivši restoran Neptun na Velikoj plaži i tvornica Cetina. U Tab. 12 prikazan je popis izgrađenih prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni grada Omiša prikupljen kroz terensko i anketno istraživanje, podatke gradske uprave te PRGO (2024). Sveukupno je evidentirano sedamnaest lokaliteta od čega osam na Puntima, po tri na Priku, Mliji i u Starom gradu. Premda nisu inventarizirani, terenskim obilaskom je uočeno više takvih napuštenih, derutnih stambenih objekata na privatnim posjedima u gotovo svakom naselju Grada Omiša.

Stari grad

Najveći objekt za obnovu u Starom gradu je troetažna zgrada nekadašnje tvornice Cetine koja je u privatnom vlasništvu i djelomično je derutna (Sl. 66 lijevo). Na adresi Ivana Katušića 1 nalazi se oronula renesansna jednokatnica u čijem prizemlju je nekoć bio dućan, a na katu stambeni prostor. Budući da zgradu danas koristi uprava Festivala dalmatinskih klapa, ona se naziva i Kućom Festivala dalmatinskih klapa Omiš. Zaštićena je kao pojedinačno zaštićeno kulturno dobro (Z-5132). Valja istaknuti i niz derutnih privatnih stambenih objekata u sjevernom dijelu ulice Josipa Pupačića među kojima je jedan većim dijelom srušena dok je drugi bez krova (Sl. 66 desno).

Punta

U južnom dijelu Punte, neposredno uz gradsku plažu, smještena je **gospodarska zona** čija je morfološka struktura organska i jasno se razlikuje od ortogonalne strukture stambene zone smještene sjeverno od nje (Sl. 67). Pored gospodarskih objekata ta zona obuhvaća i pojedinačne ugostiteljske objekte, dva sportska igrališta s čvrstom, vodonepropusnom podlogom, formalno i neformalno parkiralište (prvi s vodonepropusnom, a drugi s vodopro-

Sl. 66. Zgrada nekadašnje tvornice Cetine (lijevo) i niz napuštenih stambenih objekata u ulici Josipa Pupačića (desno)

pusnom podlogom) te istezalište brodova (Sl. 78). Pored substandardne razine urbaniziranosti, ovaj centralni gradski prostor obilježava i prisutnost travnate i drvenaste vegetacije koju bi u eventualnim procesima urbane preobrazbe valjalo sačuvati u što je moguće većem obujmu. Indikativno je da je čak pet različitih lokaliteta u okviru ove gospodarske zone prepoznato u anketnom istraživanju, od čega su tri lokaliteta najčešće spomenute brownfield lokacije u Gradu Omišu – barake, kuglana i istezalište brodova.

Sl. 67. Gospodarska zona na Puntima

Tab. 12. Indikativni popis izgrađenih prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni grada Omiša

R. br.	Lokalitet	Vrsta prostora / zgrade	Posjedništvo nad zemljištem	Stanje lokaliteta	Vrsta lokaliteta	Mjerilo (prema Programu KG)	Lokacija	Izvori podataka
1	gospodarska zona na Punt	djelomično popločeno zemljište s izgrađenim i montažnim objektima	mješovito	djelomično derutno	neoptimalna namjena	XL	Punta, između Obale gusara, Punte i Puta mostine	anketno istraživanje, terensko istraživanje
1a	tvornica Galeb na Punt	kompleks višetažnih zgrada i popločenog zemljišta	privatno	djelomično derutno	neoptimalna namjena	L	Punta, Punta 6, 7, 7a, 7b, 7c, 7d, 7e	anketno istraživanje, terensko istraživanje
1b	barake na Punt	montažni objekti	Grad Omiš	djelomično derutno	objekti za uklanjanje	M	Punta, Obala gusara 6 i 6b	anketno istraživanje, terensko istraživanje
1c	kuglana na Punt	izgrađeni objekt	Grad Omiš	djelomično derutno	objekt za obnovu ili uklanjanje	M	Punta, Obala gusara 4	anketno istraživanje, terensko istraživanje
2	sportsko igralište na Punt	pretežito popločeno zemljište s izgrađenim pomoćnim objektima	Grad Omiš	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Punta, Put Mostine	anketno istraživanje, terensko istraživanje
3	bivši restoran Neptun na Velikoj plaži	jednoetažna zgrada	Grad Omiš	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Punta, Punta 1b	anketno istraživanje, terensko istraživanje
4	mala škola	troetažna zgrada	RH	održavano	objekt za obnovu	M	Punta, Renka Šperca 3	gradska uprava
5	zgrada društvene namjene na Punt	dvoetažna zgrada	HEP	održavano	objekt za obnovu	M	Punta, Punta 1	gradska uprava
6	zgrada gradske uprave	troetažna zgrada	Peovica d.o.o.	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Punta, Trg kralja Tomislava 5	anketno istraživanje, terensko istraživanje
7	veliki parking na Priku	djelomično popločeno zemljište	Grad Omiš	održavano	neoptimalna iskorištenost	L	Priko, Vukovarska cesta	anketno istraživanje, terensko istraživanje
8	Ilirsko sjemenište	dvoetažna zgrada	privatno	derutno	objekt za obnovu	M	Priko, Glagoljaška 11	anketno istraživanje, terensko istraživanje
9	nekadašnja tiskara Franjo Kluz	dvoetažna zgrada	Grad Omiš	derutno	objekt za obnovu	M	Priko, Četvrt Vrilo 7	anketno istraživanje, terensko istraživanje
10	nekadašnja tvornica Cetina	troetažna zgrada	privatno	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Stari grad, U luci 1	anketno istraživanje, terensko istraživanje
11	Kuća Festivala dalmatinskih klapa Omiš	dvoetažna zgrada	Peovica d.o.o.	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Stari grad, Ivana Katušića 1	PRGO, terensko istraživanje
12	niz napuštenih privatnih kuća	tri jednoetažne kuće	privatno	derutno	objekt za obnovu ili uklanjanje	L	Stari grad, Josipa Pupačića 9 i 10	terensko istraživanje
13	zgrada vatrogasnog doma i zimskog kina	dvoetažna zgrada	HEP, privatno	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Mlija, Vangrad 21	anketno istraživanje, terensko istraživanje
14	stari hotel između ambulante i Studenca	troetažna zgrada	privatno	derutno	objekt za obnovu	M	Mlija, Put Mlije 1	anketno istraživanje, terensko istraživanje
15	Dom zdravlja	dvoetažna zgrada	Dom zdravlja SDŽ	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Mlija, Put Mlije 2	anketno istraživanje, terensko istraživanje

Većina ispitanika vidi gospodarsku zonu na Puntici kao prostor koji svojim izgledom i/ili funkcijom ne pripada centralnoj poziciji kakva je Puntica. Stoga predlažu obnovu i unaprjeđenje postojećih objekata ili njihovo rušenje i prepuštanje zemljišta namjenama koje su prikladnije za tu lokaciju. Vjerojatno svjestan financijskih preduvjeta, najveći dio ispitanika predlaže temeljitu obnovu postojećih objekata i prenamjenu. No čak i među njima se često predlagalo uklanjanje neuglednih baraka. Od novih namjena, dio ispitanika ovdje bi rado vidio društvene sadržaje poput kina, diskokluba ili noćnog kluba, dio ispitanika naginje zabavnim sadržajima odnosno osiguravanju zatvorenih i otvorenih prostora za društvena događanja, zabave, natjecanja, kvizove, tombole i sl. Dio ispitanika smatra da je ova centralna pozicija dobra za uređenje prostora za druženje građana koji nedostaje gradu Omišu. Za neke ispitanike ova lokacija trebala bi imati sportsko-rekreacijsku funkciju. Manji dio ispitanika smatra i da bi ju trebalo prepustiti turističkim sadržajima – bilo javnim, bilo hotelskim.

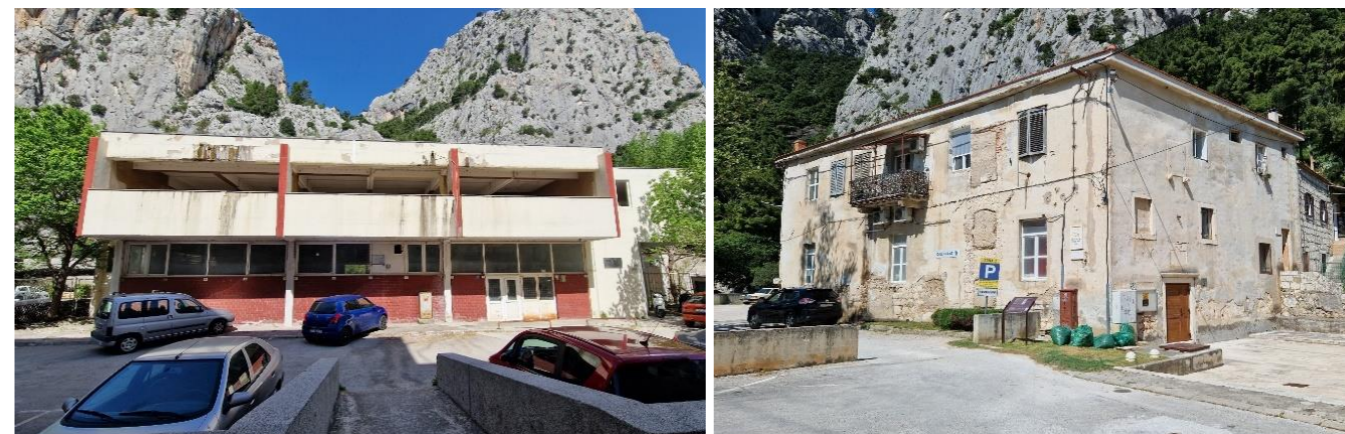
Priko

Dom omladine na Priku bio je najvažnija brownfield lokacija u zoni grada Omiša. Radilo se o zgradi na zemljištu između Vukovarske ceste, potoka Vrila i rijeke Cetine koje je u vlasništvu Grada Omiša. Nakon procjene opravdanosti završetka objekta u funkciji javne namjene odlučeno je da ga nije opravdano sanirati jer je više desetljeća nedovršenosti ugrozilo statiku objekta. Zgrada je stoga srušena, a na njenom mjestu predviđena je izgradnja nove zgrade javne uprave. Na širem prostoru ove lokacije uređeno je parkiralište koje je jedno od najčešće spomenutih nedovoljno korištenih lokacija u anketnom istraživanju.

U Četvrti Vrili nalazi se **nekadašnja tiskara Franjo Kluz**, dvoetažna zgrada u derutnom stanju, koju je potrebno obnoviti i dati joj novu funkciju (Sl. 68 lijevo). **Ilirsko sjemenište** u Glagoljaškoj ulici derutni je troetažni objekt koji se još uvijek koristi (Sl. 68 desno). Anketnim istraživanjem su za ovaj objekt predložene obnova i prenamjena, a od mogućih novih oblika korištenja je osobito naglašena mogućnost da se u njemu osigura prostor za rad omiških udruga.

Ostali lokaliteti

Sudionici anketnog istraživanja naveli su manji broj prijedloga za niz drugih lokaliteta u gradu Omišu. Za dotrajali dom zdravlja na Mliji predloženi su obnova zgrade, izmještanje hitnog bolničkog prijema i izgradnja višeetažnog parkirališta s parkovno uređenim krovom. Obnova je predložena i za zgradu gradske uprave u Fošalu. Budući da su fasade na mnogim javnim i privatnim zgradama u lošem stanju, više ispitanika je naglasilo potrebu da gradska uprava osmisli i počne provoditi program poticanja obnove fasada.

Sl. 68. Derutne zgrade nekadašnje tiskare (lijevo) i Ilirskog sjemeništa (desno)

4.2.1.2. Prostor i zgrade koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u priobalnoj zoni

U PRGO-u (2024) su identificirana dva brownfield područja – nekadašnje tvornice cementa Palaveršić i Renko Šperac) dok su u anketnom su ispitanici pored ova dva spomenuli još dva lokaliteta s napuštenim, nekorištenim ili nedovoljno korištenim prostorima i zgradama u priobalnoj zoni – pojedinačna zemljišta ili objekte u Borku i Pisku (Tab. 13). Osim ovdje navedenih, terenskim obilaskom je zamijećen niz manjih privatnih građevina koje su napuštene i/ili nekorištene, a kroz kružnu obnovu bi doprinijele povećanju održivosti u naseljima priobalne zone. Među njima se osobito ističu derutne zgrade uz Crkvu sv. Stjepana u Borku. Pored toga u anketi je spomenuta i napuštena zgrada osnovne škole u Pisku za koju je predložena obnova i prenamjena u ljetno kino. Prisutan je i niz školskih i zgrada mjesnih odbora koji zahtijevaju obnovu.

Nekadašnja tvornica cementa Palaveršić s podzemnim rudnicima lapora u Brzetu djelovala je do 1960-ih godina. Tvornički kompleks je u narednim desetljećima postupno demontiran i rušen, a od objekata je do danas preostao tek sklop transformatorske i kompresorske stanice koji se danas koristi kao obiteljska kuća (Sl. 69). Plato na kojem se nalazila tvornica transformiran je u improvizirano parkiralište (Žižić i Marasović, 2014). Katastarske čestice u vlasništvu su Grada Omiša.

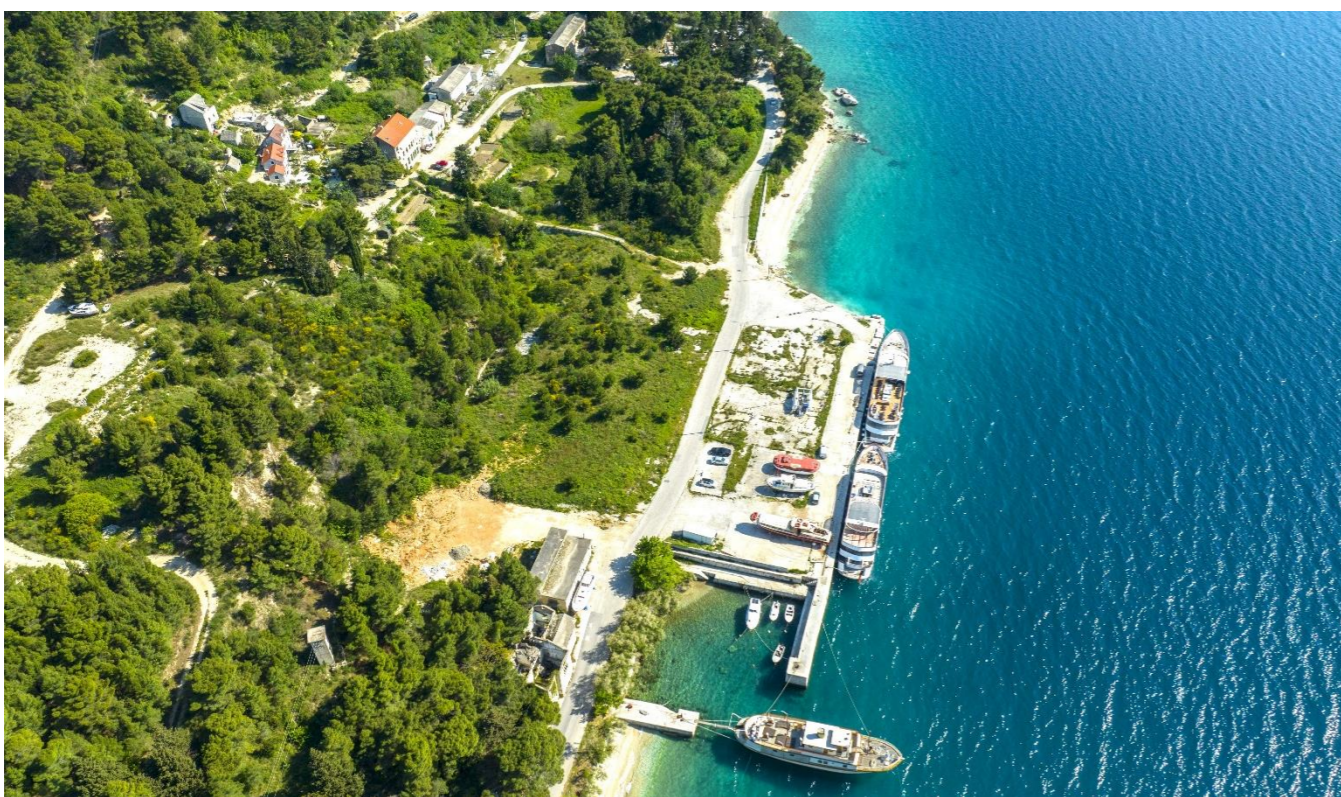
Nekadašnja tvornica cementa Renko Šperac u Omišu (MO Nemira–Ravnice) zatvorena je još 1983. g., a Grad Omiš 2000-ih godina prodaje zemljište splitskoj građevinskoj i projektantskoj tvrtki Ivanu Lučiću Lavčeviću koja je potom pokrenula uklanjanje izgrađenih objekata (Sl. 70). Većina objekata je uklonjena, a preostali su dok i stambeni objekti u kojima žive obitelji nekadašnjih radnika tvornice (Žižić i Marasović, 2014). Urbanističkim planom uređenja Garma–Ravnica (Sl. gl. Grada Omiša 8/10) ovaj prostor u privatnom vlasništvu predviđa prenamjenu prostora u turističko naselje s hotelom i lukom za nautički turizam. Gradnja hotela i turističkog naselja te luke nautičkog turizma okarakterizirana je kao sanacija područja koja će osim gradnje novih objekata podrazumijevati biljne radove i druge oblike uređenja terena. Do 2024. g. nije došlo do realizacije ovog UPU-a.

Tab. 13. Indikativni popis izgrađenih prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u priobalnoj zoni

R. br.	Lokalitet	Vrsta prostora / zgrade	Posjedništvo nad zemljištem	Stanje lokaliteta	Vrsta lokaliteta	Mjerilo (prema Programu KG)	Lokacija	Izvori podataka
1	prostor mjesnog doma i igrališta u Nemirama	jednoetažna zgrada i popločeno igralište	Grad Omiš, privatno	djelomično derutno	objekt za obnovu	L	Omiš, Put Nemire 4	gradska uprava
2	prostor nekadašnje tvornice Renka Šperca	mozaik prirodnog terena i popločenog zemljišta s nekoliko izgrađenih objekata	privatno	derutno	neoptimalna namjena, neoptimalna iskorištenost	L	Omiš, Ravnice 1	anketno istraživanje, Žižić i Marasović (2014), terensko istraživanje
3	prostor nekadašnje tvornice Palaveršić	mozaik prirodnog terena i popločenog zemljišta s nekoliko izgrađenih objekata	Grad Omiš, pomorsko dobro	derutno	neoptimalna namjena, neoptimalna iskorištenost	L	Omiš, Brzet 15 i 16	Žižić i Marasović (2014), terensko istraživanje
4	derutne zgrade uz Crkvu sv. Stjepana u Borku	tri derutna objekta bez krova	Grad Omiš	derutno	objekti za uklanjanje	L	Borak, uz Crkvu sv. Stjepana	terensko istraživanje
5	bunker iz Drugog svjetskog rata u Borku	nepoznato	nepoznato	nepoznato	nepoznato	nepoznato	Borak	anketno istraživanje, terensko istraživanje
6	mjesni dom u Stanićima	nepoznato	privatno	derutno	objekt za obnovu	M	Stanići, Stanići I. 24A	gradska uprava
7	zgrada škole u Lokvi Rogoznici	četveroetažna zgrada	Grad Omiš	derutno	objekt za obnovu	M	Lokva Rogoznica, Staro selo 15	gradska uprava
8	zgrada mjesnog odbora u Lokvi Rogoznici	zgrada	Grad Omiš	održavano	objekt za obnovu	M	Lokva Rogoznica, Ivašnjak I. 1	gradska uprava
9	spomendom u Marušićima	zgrada	Grad Omiš, Poljoprivredna zadruha Mimice	nepoznato	nepoznato	M	Marušići, Magistrala 35	gradska uprava
10	zgrada škole u Pisku	zgrada	Grad Omiš	nepoznato	nepoznato	M	Pisak, Put Vrulje 12s	anketno istraživanje, gradska uprava

Sl. 69. Zaostali objekti na prostoru nekadašnje tvornice cementa Palaveršića

Sl. 70. Prostor nekadašnje tvornice cementa Renka Šperca

4.2.1.3. Prostori i zgrade koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni pretežito kultiviranih krajobraza

U PRGO-u (2024) su u zoni pretežito kultiviranih krajobraza navedena dva brownfield područja – nekadašnji vojni kompleks i stara škola u Ostrvici dok je anketnim istraživanjem identificirano još nekoliko lokaliteta s prostorima i zgradama koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja. Navedeni su napušteni i/ili derutni objekti škola i mjesnih domova koji su specificirani kroz podatke gradske uprave (Tab. 14). I tijekom terenskog obilaska je zamijećen niz manjih privatnih građevina koje su napuštene i/ili nekorištene koje bi kružnom obnovom mogle doprinijeti kvaliteti života u naselju.

U Ostrvici je smješten **nekadašnji vojni kompleks** (Sl. 71 lijevo). U PRGO-u je za vojni kompleks predviđena prenamjena u poduzetnički centar za potporu poljoprivrednicima. **Stara škola u Ostrvici** predviđena je PRGO-om za prenamjenu u javnu kuhinju centralnog objekta dječjeg vrtića u Omišu (Sl. 71 desno). Nakon prenamjene će se većina dječjih vrtića u Srednjim Poljicama opskrbljivati toplim obrokom iz ovog objekta.

Budući da naselja u zoni pretežito kultiviranih krajobraza obilježava višedesetljetna depopulacija praćena napuštanjem privatnih i javnih građevina, prisutan je velik broj napuštenih, nekorištenih i nedovoljno korištenih prostora i zgrada. Sudionici anketnog istraživanja prije svega su se fokusirali na objekte u javnom vlasništvu. Usljed depopulacije su mnoge škole napuštene ili je izostalo ulaganje u njihovu obnovu. Stoga su ispitanici predlagali obnovu **napuštenih škola** i prenamjenu u dječje igraonice i dnevni boravak za starije osobe. Za zapušteni objekt mjesnog odbora u Zakučcu predložena je obnova i uređenje koje će omogućiti da ga koriste stanovnici Zakučca, osobito za potrebe poput građanskog druženja i rada lokalnih udruga.

Sl. 71. Nekadašnji vojni kompleks u Ostrvici (lijevo) i napuštena škola u Ostrvici (desno)

Tab. 14. Indikativni popis izgrađenih prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni pretežito kultiviranih krajobraza

R. br.	Lokalitet	Vrsta prostora / zgrade	Posjedništvo nad zemljištem	Stanje lokaliteta	Vrsta lokaliteta	Mjerilo (prema Programu KG)	Lokacija	Izvori podataka
1	kamenolomi u Donjem Dolcu	eksploatacijsko polje	privatno	djelomično derutno	nepoznato	L	Donji Dolac, Donji Dolac 114	terensko istraživanje
2	stara škola u Donjem Dolcu	jednoetažna zgrada	OŠ Gornja Poljica	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Donji Dolac, Donji Dolac 12	gradska uprava, terensko istraživanje
3	Dom zdravlja u Srijanima	dvoetažna zgrada	Dom zdravlja Omiš	održavano	objekt za obnovu	M	Srijane, Srijane 118	gradska uprava
4	škola u Srijanima	niz višetažnih zgrada	OŠ Gornja Poljica	održavano	objekt za obnovu	L	Srijane, Srijane 119, 120, 121 i 121a	gradska uprava
5	kamenolom u Putišićima i Srijanima	eksploatacijsko polje	Grad Omiš, Hrvatske šume d.o.o.	djelomično derutno	nepoznato	L	Srijane i Putišići, duž glavne ceste uz Srijane i Putišiće	gradska uprava
6	stara škola u Gornjem Dolcu	jednoetažna zgrada	OŠ Gornja Poljica	održavano	objekt za obnovu	M	Gornji Dolac, Soliovac 10	gradska uprava
7	stara škola u Trnbusima	dvoetažna zgrada	OŠ Gornja Poljica	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Trnbusi, Trnbusi 85 i 86	gradska uprava
8	mjesni dom u Trnbusima	jednoetažna zgrada	Grad Omiš	derutno	objekt za obnovu	M	Trnbusi, Trnbusi 80	gradska uprava
9	stara škola i mjesni dom u Novim Selima	dvoetažna zgrada	Poljoprivredna zadruga Sloga, Dalma Vojan	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Nova Sela, Nova Sela 34	gradska uprava
10	mjesni dom u Blatu na Cetini	dvoetažna zgrada	Poljoprivredna zadruga Blato na Cetini	održavano	objekt za obnovu	M	Blato na Cetini, Kralja Tomislava 29 i 31	gradska uprava
11	stambena zgrada u Blatu na Cetini	dvoetažna zgrada	privatno	derutno	objekt za obnovu	M	Blato na Cetini, Kralja Tomislava 20 i 22	terensko istraživanje
12	stara škola u Podgrađu	dvoetažna zgrada	Grad Omiš	održavano	objekt za obnovu	M	Podgrađe, Alfonsa Pavića 47	gradska uprava
13	poslovni objekt u Podgrađu	dvoetažna zgrada	Grad Omiš	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Podgrađe, Alfonsa Pavića 45	gradska uprava
14	mjesni dom u Slimenu	dvoetažna zgrada	Grad Omiš	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Slime, Josipa Pupačića 22 i 24	gradska uprava
15	mjesni dom u Kostanjima	dvoetažna zgrada	Poljoprivredna zadruga Kostanje	održavano	objekt za obnovu	M	Kostanje, Poljička cesta 71	gradska uprava
16	mjesni dom u Kučićima	dvoetažna zgrada	Grad Omiš	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Kučiće, Frane Josipa 63 i 65	gradska uprava

R. br.	Lokalitet	Vrsta prostora / zgrade	Posjedništvo nad zemljištem	Stanje lokaliteta	Vrsta lokaliteta	Mjerilo (prema Programu KG)	Lokacija	Izvori podataka
17	mjesni dom u Svinišću	dvoetažna zgrada	Grad Omiš	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Svinišće, Brus 3	gradska uprava
18	stara škola i Svinišću	dvoetažna zgrada	Grad Omiš, Hrvatske šume d.o.o.	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Svinišće, Brus 4	gradska uprava
19	mjesni dom u Zvečanju	jednoetažna zgrada	Grad Omiš	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Zvečanje, Poljičke republike 25	gradska uprava
20	nekadašnji vojni kompleks u Ostrvici	djelomično popločeno zemljište s nekoliko izgrađenih objekata, djelomično pod travnatom vegetacijom	MORH	djelomično derutno	nekorišten prostor	L	Ostrvica, Put vidikovca	PRGO, terensko istraživanje
21	stara škola u Ostrvici	dvoetažna zgrada	OŠ Čišla	djelomično derutno	nekorišten prostor	M	Ostrvica, Put sv. Nikole 51	PRGO, terensko istraživanje
22	Vila Rustika u Ostrvici	ruševina povijesne (kasnoantičke) građevine, djelomično pod travnatom vegetacijom	privatno	derutno	objekti za obnovu	M	Ostrvica, zaseok Miri	anketno istraživanje, terensko istraživanje
23	zgrada mjesnog odbora u Gatima	dvoetažna zgrada	Poljoprivredna zadruha Gata	održavano	objekt za obnovu	M	Gata, Poljička cesta 81 i 83	gradska uprava
24	zgrada dječjeg vrtića u Gatima	jednoetažna zgrada	Grad Omiš	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Gata, Put Pocolja 2	gradska uprava
25	zgrada mjesnog odbora u Zakućcu	nepoznato	nepoznato	nepoznato	nepoznato	M	Zakućac, Zakućac 4	anketno istraživanje, terensko istraživanje
26	zgrada mjesnog odbora u Naklicama	nepoznato	RH, Hrvatske šume d.o.o.	nepoznato	objekt za obnovu	M	Naklice, Naklice 50 i 51	gradska uprava
27	zgrada mjesnog odbora u Tugarima	dvoetažna zgrada	Poljoprivredna zadruha Tugare	nedovršeno	objekt za obnovu	M	Tugare, Trg poljičkih knezova 1	gradska uprava

4.2.1.4. Izgrađeni prostori i zgrade koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni pretežito prirodnih krajobraza

Budući da je gradnja u zoni pretežito prirodnih krajobraza minimalna, bilo je za očekivati da će i broj napuštenih, nekorištenih i nedovoljno korištenih izgrađenih prostora i zgrada biti malen (Tab. 15). **Nekadašnji vojni kompleks u Slimenu** (odnosno Dvnju) danas je napušten, a njegova trenutna namjena nije poznata (Sl. 72). PRGO-om se na ovom lokalitetu planira prenamjena u interpretacijski centar adrenalinskog turizma. PPUGO (2016) pak

designira šumsko-kamenjarski krajobraz oko vojnog kompleksa kao uređenu zelenu površinu premda se radi o minimalno modificiranom prirodnom terenu. Kroz anketno istraživanje nije evidentiran nijedan dodatni lokalitet. Na Trgu satnika Dražena Bogdanovića u Seocima smješten je dvoetažni objekt građen u tradicionalnom štihi koji zahtijeva obnovu. Tijekom terenskog obilaska u seoskim naseljima u zoni pretežito prirodnih krajobraza zamijećen je niz manjih privatnih građevina koje su napuštene i/ili nekorištene koje bi kružnom obnovom mogle doprinijeti kvaliteti života u naselju.

Tab. 15. Indikativni popis izgrađenih prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni pretežito prirodnih krajobraza

R. br.	Lokalitet	Vrsta prostora / zgrade	Posjedništvo nad zemljištem	Stanje lokaliteta	Vrsta lokaliteta	Mjerilo (prema Programu KG)	Lokacija	Izvori podataka
1	napušteni vojni kompleks u Slimenu	djelomično popločeno zemljište s nekoliko izgrađenih objekata, djelomično pod drvenastom vegetacijom, bunkeru u stijeni	MORH	derutno	nekorišten prostor	L	Slime, Dovanj	PRGO, terensko istraživanje
2	stara škola u Seocima	kompleks zgrada, igrališta i terena pod prirodnog vegetacijom	Grad Omiš, Hrvatske šume d.o.o.	djelomično derutno	objekt za obnovu	L	Seoca, Trg satnica Dražena Bogdanovića 3	gradska uprava, terensko istraživanje
3	zgrada na trgu u Seocima	dvoetažna zgrada u tradicionalnom štihu	Hrvatske šume d.o.o.	djelomično derutno	objekt za obnovu	M	Seoca, Trg satnica Dražena Bogdanovića 3	terensko istraživanje
4	područna škola u Dubravi	jednoetažna zgrada	OŠ 1. listopada 1942. Čišla	održavano	objekt za obnovu	M	Dubrava, Dubrava 57	gradska uprava
5	tvrđava Peovica	povijesni objekt pod zaštitom	Hrvatske šume d.o.o.	održavano	objekt za obnovu	L	Omiš, Jurja Šubića 13	gradska uprava, terensko istraživanje

Sl. 72. Jedan od napuštenih objekata u nekadašnjem vojnom kompleksu na Dovanju

4.2.2. Stanje neizgrađenih prostora koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja

Neizgrađeni prostori koji su napušteni, nekorišteni ili nedovoljno korišteni, a potencijalno bi se mogli urediti kao javne zelene ili vodene površine, identificirani su kroz anketno i terensko istraživanje.

4.2.2.1. Neizgrađeni prostori koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni grada Omiša

Sudionici anketnog istraživanja prijavili su dvadeset neizgrađenih prostora koji su napušteni, nekorišteni ili nedovoljno korišteni, a mogli bi se urediti kao javne zelene ili vodene površine u zoni grada Omiša. Dio tih prostora zapravo se koristi (poput Velike plaže ili pojedinih parkova) pa su oni izuzeti iz analize u ovom poglavlju. Terenskim obilaskom je uz ove lokalitete opažen još jedan – na zemljištu oko INA-ine benzinske postaje. U konačnici je u Tab. 16 dan popis četrnaest odgovarajućih lokaliteta u Gradu Omišu. Osim dječjeg igrališta na Mliji čiji status nije poznat, ostali lokaliteti nisu uređeni premda se neki od njih neformalno koriste u različite svrhe (najčešće kao zelene površine ili parkirališta). Neuređenost ipak inhibira njihov potencijal za društveno-rekreativno korištenje kao i za generiranje niza ekoloških, klimatskih, okolišnih i socijalnih koristi. Budući da je na većini evidentiranih zemljišta Grad Omiš upisan kao posjednik, gradska uprava ima povoljne zemljoposjedničke preduvjete za uređenje dijela tih zemljišta u korisne zelene površine. Situacija je najmanje optimalna na prostoru Planova gdje većinsko privatno vlasništvo i posjedništvo nad zemljištem onemogućuju planiranje sadržaja koji će iskoristiti iznimno atraktivni potencijal ovog lokaliteta. Treba spomenuti da se ponad plaže Slavinja nalazi ograđena zelena površina u vlasništvu Hrvatskih šuma. Potencijalnim uređenjem te površine i otvaranjem za javno društveno-rekreativno korištenje ovom dijelu grada (istočnom dijelu Mlije) ponudila bi se prijekopotrebna parkovna površina.

Tab. 16. Indikativni popis neizgrađenih prostora koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni grada Omiša

R. br.	Lokalitet	Vrsta prostora	Posjedništvo nad zemljištem	Stanje lokaliteta	Vrsta lokaliteta	Mjerilo (prema Programu KG)	Lokacija	Izvori podataka
1	zelena zona između Mosorske ceste i Cetine	mješoviti prirodni i popločeni teren, djelomično pod poljoprivrednom vegetacijom, djelomično pod travnatom i drvenastom vegetacijom	privatno	neuređeno, ali održavano	neoptimalna namjena	L	Priko, Mosorska cesta	anketno istraživanje, terensko istraživanje
2	neuređena zelena površina uz veliki parking	prirodni teren, djelomično pod travnatom i drvenastom vegetacijom	Grad Omiš	neuređeno, ali održavano	neoptimalna namjena (parkiranje)	L	Priko, Vukovarska cesta	anketno istraživanje, terensko istraživanje
3	neuređena zelena površina na Ribnjaku	prirodni teren, djelomično pod travnatom i drvenastom vegetacijom	Splitsko-dalmatinska županija	neuređeno, ali održavano	nekorišteno zemljište	L	Priko, Vukovarska cesta / Put Ribnjaka	anketno istraživanje, terensko istraživanje
4	livada sjeveroistočno od stadiona	travnjak, djelomično pod drvenastom vegetacijom	Grad Omiš	neuređeno, ali održavano	zemljište zahtijeva unaprjeđenje	M	Priko, Četvrt Ribnjak	anketno istraživanje, terensko istraživanje
5	Stadion Anđelko Marušić Ferata	travnjak	Grad Omiš, privatno	uređeno i održavano	zemljište zahtijeva unaprjeđenje	M	Priko, Četvrt Omiške bojne 2 i 3	gradska uprava
6	neuređena zelena površina južno od stadiona	odlagalište prirodnog kamena, djelomično pod travnatom i grmolikom vegetacijom, prisutna šuta	Grad Omiš	neuređeno i neodržavano	nekorišteno zemljište	L	Priko, Četvrt omiške bojne	anketno istraživanje, terensko istraživanje
7	neuređena zelena površina južno od sportske dvorane Ribnjaka	prirodni teren, djelomično pod travnatom, grmolikom i drvenastom vegetacijom, prisutna šuta	privatno, pomorsko dobro	neuređeno i neodržavano	nekorišteno zemljište	L	Priko, Četvrt omiške bojne	anketno istraživanje, terensko istraživanje
8	neuređene zelene površine između zgrada	travnjak, djelomično pod drvenastom vegetacijom	Grad Omiš	neuređeno, ali održavano	nekorišteno zemljište	M	Punta, Priko	anketno istraživanje, terensko istraživanje
9	parking na vrhu Punte	makadamski teren, djelomično pod drvenastom vegetacijom	Grad Omiš	neuređeno, ali održavano	neoptimalna namjena (parkiranje)	L	Punta, Obala gusara	anketno istraživanje, terensko istraživanje
10	istezalište brodova	mješoviti prirodni i popločeni teren s montažnim objektima, djelomično pod travnatom i drvenastom vegetacijom	Grad Omiš	neuređeno, ali održavano	neoptimalna namjena	M	Punta, Obala gusara 6a	anketno istraživanje, terensko istraživanje
11	neuređena zelena površina podno starog groblja	travnjak s obodnom drvenastom vegetacijom	Grad Omiš	neuređeno, ali održavano	nekorišteno zemljište	M	Mlija, Vangrad 21	terensko istraživanje
12	neuređena površina između starog groblja i stambene zgrade na Mliji	travnjak	privatno	neuređeno, ali održavani	nekorišteno zemljište	M	Mlija, Put skalica 1	terensko istraživanje
13	dječje igralište na Mliji	nepoznato	Vodovod Omiš d.o.o.	nepoznato	nekorišteno zemljište	M	Mlija, Fra Stjepana Vrlića	anketno istraživanje
14	zelena površina u Slavinju	travnjak s drvećem	Hrvatske šume d.o.o.	neuređeno, ali održavano	neoptimalna namjena	L	Mlija (između ulice Brzeta i plaže Slavinja)	terensko istraživanje
15	Planovo	mozaik makadamskog i popločenog zemljišta s mjestimičnom vegetacijom	privatno, RH, javno dobro (putevi)	neuređeno i neodržavano	neoptimalna namjena, neoptimalna iskorištenost	L	Planovo	anketno istraživanje, terensko istraživanje

Priko

Veliko **neizgrađeno zemljište uz veliko parkiralište** jedna je od centralno položenih površina koje su dijelom pod prirodnom vegetacijom i predstavljaju značajan razvojni potencijal (Sl. 73). Na tom se zemljištu prema Urbanističkom planu uređenja Ribnjak (Sl. gl. Grada Omiša 1/22) planira poslovna (pretežito trgovačka), javna i društvena (predškolska) namjena i parkiralište. Premda Grad Omiš ima planove za ovo zemljište (ovdje se naime planira izgradnja centralne zgrade Dječjeg vrtića Omiša te uređenje javne zelene površine), neki ispitanici su iznijeli svoja viđenja koja gotovo u cijelosti podrazumijevaju krajobrazno uređenje prostora (drvoreda, parka, parka za pse), pored planiranih odgojno-obrazovnih objekata. Budući da jugozapadnim rubom zemljišta teče potok Vrilo, nekoliko ispitanika predložilo je njegovo uređenje koje će omogućiti društveno korištenje. Budući da većina drugih zemljišta predviđa gradnju i postavljanje vodonepropusnog popločanja, iznimno je bitno da uređenje ovog zemljišta prati načela planiranja zelene infrastrukture i rezultira korisnom javnom zelenom površinom prijeko potrebnom stanovnicima okolnih višestambenih zgrada. Pritom bi potok Vrilo trebalo revitalizirati i naturalizirati te uključiti u krajobrazno uređenje prostora kao vrijedan element prirode u gradu.

Većinom **neizgrađeni blok između Vukovarske ulice, Puta Ribnjaka i Četvrti Ribnjaka** još je jedno poveće zemljište obraslo travom i drvenastom vegetacijom (većinom su obodno smješteni jablani i topole) (Sl. 74). Travnjak se redovito kosi pa nije bogat poljskim cvijećem, no tijekom terenskog obilaska zamijećeni su kukci i gušteri. Duž jugoistočnog ruba parcele posađen je drvored prema Putu Ribnjaka. Premda je navedenu površinu Grad Omiš darovao Splitsko-dalmatinskoj županiji za potrebe izgradnje nove Srednje škole Jure Kaštelana, ispitanici su iznijeli niz prijedloga za uređenje ovog prostora koji, premda možda nisu informirani planiranom namjenom, ukazuju na smjer kojeg bi donekle trebalo poštivati i kod izgradnje i uređenja ovog zemljišta prema planskoj namjeni. Osobito se ističe prijedlog parkovnog uređenja (stabla, trava, klupe, staze), ali je zanimljivo da bi više ispitanika ondje željelo vidjeti neki sportsko-rekreativni teren poput nogometnog i košarkaškog igrališta. Ispitanici su naglašavali i potrebu za dječjim igralištem te parkom za pse. U uređenju zemljišta svakako bi trebalo voditi brigu o očuvanju vrijedne drvenaste vegetacije i njenom uklapanju u krajobrazno uređenje prostora.

Na samom jugu Prika, južno od stadiona, smještena je poveća **obrasla površina** koja nije privedena planiranim namjenama sporta i rekreacije te luke nautičkog turizma (Sl. 75). S južne strane stadiona planirana je gradnja pomoćnog nogometnog igrališta dok je na preostalom prostoru predviđena privatna intervencija gradnje hotelskog kompleksa i luke nautičkog turizma. S obzirom na to da je i na ovom zemljištu mjestimično prisutna drvenasta vegetacija, istu bi trebalo nastojati sačuvati u budućem krajobraznom uređenju. Ipak, uzimajući u obzir to da je teren velikim dijelom sačinjen od šute i građevinskog otpada, moguće je da neće biti moguće pripremiti zemljište za gradnju bez temeljite obrade tla koja će zahtijevati uklanjanje podloge i vegetacije koja se na njoj razvila.

Valja još spomenuti i **zelenu zonu u na sjeveru Prika**, u predjelu Lisičina (Sl. 76). Veći dio zelene površine (zapadno od Mosorske ceste) dio je ograđenog zemljišta tvornice Galeba d.d. dok manji dio (istočno od Mosorske ceste) obuhvaća privatna ograđena zemljišta s voćnjacima i vrtovima. Iz jaruge Lisičine duž južne strane te zelene zone i tvornice Galeba teče istoimeni potok čije korito je kanalizirano, no s dna i obala se mjestimično probija samonikla travnata, grmolika i drvenasta vegetacija.

Sl. 73. Neizgrađeno zemljište uz veliko parkiralište

Sl. 74. Neizgrađeno zemljište na Ribnjaku

Sl. 75. Obrasto zemljište južno od stadiona

Sl. 76. Zelena zona u Lisčinama s tvornicom Galebom u prvom planu i potokom Lisčinama (lijevo)

Kao i u većini dalmatinskih gradova, modernistički stambeni blokovi znatnim su dijelom popločeni i uključuju manji ili veći broj „patcheva“ s vegetacijom (Sl. 77). Najčešće se radi o površinskim fragmentima u kojima je posađeno tek jedno drvo ili grm ili veći broj manjih grmova, no neki fragmenti su tek zatravnjeni. Premda ti prostori imaju estetsku ulogu, zbog njihove fragmentiranosti oni nisu direktno iskoristivi, a smanjene su i njihove ekološke i klimatske funkcije poput filtriranja zraka i smanjenja lokalnog toplinskog otoka. Stoga bi valjalo poduzeti korake prema fizičkom povezivanju površinskih fragmenata uz ciljano pojačavanje društveno-rekreativnih, ekoloških i klimatskih funkcija. Ovaj problem prepoznao je i dio sudionika anketnog istraživanja koji su predlagali da se na njima, ovisno o veličini, zasade stabla koja će pružati hlad, grmlje i cvijeće, a dio njih smatra i da bi sadnja zimzelenog bilja bila oportuna budući da ne zahtijeva intenzivno održavanje. Za veće zelene površine između zgrada predloženo je krajobrazno uređenje koje bi povećalo potencijal za njihovim korištenjem budući da su to sada tek vizualno više ili manje atraktivni, ali nekoristivi elementi prostora.

Sl. 77. Zeleni „patchevi“ u okruženju zgrada: na Ribnjaku (gore) i u Četvrti kraja Zvonimira (dolje)

Punta

Južni dio Punte koji je prema PPGUO-u predviđen za parkovno uređenje jedna je od najatraktivnijih površina u gradu Omišu i ispitanici su iskazali velik interes kroz prijedloge za njegovo buduće uređenje (Tab. 17). Taj prostor je trenutno okupiran neuređenim parkiralištem, istezalištem brodova i parkom za pse (Sl. 78). Indikativno je da se treći najčešći prijedlog odnosio na uređenje postojećeg parkirališta uz njegovo ozelenjivanje. Povezan odgovor bio je i izgradnja podzemne garaže na čijem bi se gornjem dijelu onda mogao urediti park. Dio ispitanik zadržao bi na ovoj lokaciji i istezalište uz njegovu modernizaciju. Najveći broj ispitanika ipak predlaže uklanjanje istezališta i parkirališta i ozelenjivanje prostora. Tako su najčešće spominjani prijedlozi sadnja stabala (uključujući drvorede te radi osiguravanja hlada) i uređenje parka. Dok najveći broj njih predlaže parkovno uređenje općenito, neki smatraju da bi ovaj park trebao imati tematsko uređenje (npr. park mediteranskog bilja, park za mir i relaksaciju). Dio ispitanika volio bi i da se uredi dječje igralište. Velik broj ispitanika smatra da osim drveća, ovdje treba osigurati i grmlje, cvijeće, postaviti klupe i/ili urediti staze za šetnju što je zapravo koherentno s parkovnim uređenjem.

Premda je parkovno uređenje prevladavalo u anketnim prijedlozima, razmjerno je velik broj različitih sadržaja predložen za ovaj lokalitet. Od sportsko-rekreacijske zone (s različitim sportskim igralištima i rekreacijskim sadržajima) preko parka za pse, javnih sadržaja za različite dobne skupine, prostora za javna događanja na otvorenom, bike- ili skateparka i vježbališta na otvorenom do multifunkcionalnog društvenog objekta i drugih namjenskih sadržaja poput morsko-riječnog edukativnog centra i nautičkog logističkog centra.

Sl. 78. Istezalište brodova, neuređeno parkiralište i park za pse na površini predviđenoj za parkovno uređenje na Punt

Tab. 17. Popis prijedloga vezanih za uređenje južnog dijela Punte (parkirališta i istezališta) prema pojavnosti u anketnom istraživanju

R. br.	Prijedlog
1	sadnja stabala (osiguravanje hlada, drvoredi)
2	uređenje parka
3	uređenje parkirališta uz ozelenjivanje
4	uređenje dječjeg igrališta
5	sadnja grmlja
6	sadnja cvijeća
7	postavljanje klupa
8	uređenje sportsko-rekreacijske zone (npr. sportska igrališta, rekreacijski sadržaji)
9	uređenje staza za šetnju
10	zadržavanje istezališta
11	uređenje parka za pse
12	uređenje sadržaja za različite dobne skupine
13	uređenje trga za javna događanja
14	uređenje bike- ili skateparka
15	izgradnja multifunkcionalnog društvenog objekta
16	osiguravanje primjerene urbane opreme (koševi za smeće, javne česme, adekvatna javna rasvjeta)
17	uređenje drugih sadržaja (npr. morsko-riječni edukativni centar, nautički logistički centar)
18	izgradnja podzemne garaže
19	postavljanje umjetničke instalacije velikih razmjera (poput zadarskih morskih orgulja i pozdrava Suncu)
20	postavljanje informativno-edukativnih ploča (npr. o gradu)
21	uređenje vježbališta na otvorenom
22	postavljanje sjenica

U pogledu nehortikulturnog uređenja očekivano je naglašena potreba za osiguravanjem primjerene urbane opreme (koševa za smeće, javnih česmi, adekvatne javne rasvjete), ali su predloženi i postavljanje informativno-edukativnih ploča (npr. o gradu) te postavljanje sjenica na novouređene zelene površine koje bi omogućile njihovo bolje korištenje, osobito u ljetnom dijelu godine. Treba spomenuti i prijedlog da se ovaj prostor iskoristi za postavljanje umjetničkih instalacija velikih razmjera kao što su to morske orgulje i pozdrav Suncu u Zadru.

Zelene površine oko modernističkih zgrada na Puntima najvećim dijelom obilježava fizička povezanost. Međutim, zbog nedostatka opreme, a dijelom i krajobraznog uređenja, ove površine ne pružaju dostatne uvjete za njihovo aktivno društveno-rekreativno korištenje.

Planovo

Premda donekle odvojena od grada, **Planovo** je jedan od vizualno i prirodno najatraktivnijih predjela grada Omiša. Njegov vizualni potencijal ogleđa se u smještaju na dodiru Omiške Dinare, Poljičke planine i rijeke Cetine s pogledima na strme stijene, tekuću vodu i šumu. Unatoč tome, taj potencijal posve je neiskorišten što je većim dijelom posljedica vlasničkih odnosa – zemljište je većim dijelom u privatnom vlasništvu, a manjim dijelom javno dobro pod upravljanjem Hrvatskih šuma i Hrvatskih voda. U Planovu su prisutni tek veća parkirna površina i neatraktivno asfaltirano sportsko igralište s minimalnom prisutnošću vegetacije. Komunikacija s rijekom Cetinom je minimalizirana gotovo neprohodnim pojasom vegetacije duž koje su smještena privezišta za manja plovila. Anketno je istraživanje pokazalo da potencijal Planova ne prepoznaje ni dio građana Omiša (Tab. 18). Naime, najveći broj prijedloga odnosio se na zadržavanje parkirališta uz njegovo eventualno ozelenjivanje. Tome treba pridodati i prijedlog da se ovdje izgradi podzemna garaža.

Treba ipak naglasiti da je veći dio ispitanika dao prijedloge koji uključuju uređenje prostora za različite javne namjene, no ti su prijedlozi znatnim dijelom disperzirani što s jedne strane dodatno naglašava potencijal ovog prostora, a s druge strane činjenicu da ovaj prostor nema identitet koji bi građane jasno navodio prema manjem broju konkretnih rješenja za uređenje. Najviše ispitanika smatra da bi ovdje trebalo urediti sportsko-rekreativnu zonu, a s tim su u vezi i prijedlozi obnove igrališta te dodatnog uređenja prostora za penjanje po stijenama koje je ovdje već prisutno. Dio ispitanika predložio je i druge „zelene“ oblike uređenja poput šetnice, biciklističke staze, općenito ozelenjivanja i sadnje stabala i grmlja te uređenje parka (neki su predlagali i avanturistički park), dječjeg igrališta, parka za pse i prostora za piknike. Uz to treba osigurati i primjerenu urbanu opremu (koševu za smeće i adekvatnu rasvjetu) i klupe. Zanimljivo je da je dio ispitanika naglasio potrebu da se prostor krajobrazno uredi prema prijedlogu stručnjaka. Neki su se ispitanici referirali i na prisutne probleme koje treba riješiti poput čišćenja otpada i uklanjanja brodova s obale Cetine.

Znatan dio sudionika istraživanja smatra da bi ovaj prostor trebao imati turističku funkciju i da bi ga trebalo urediti u skladu s tim. U tom pogledu su se našli prijedlozi uređenja male luke za prihvat riječnih i turističkih brodova, gradnje hotela, drugih društveno-turističkih sadržaja (poput muzeja Cetine i ribolovnog centra) te žičare koja bi vodila prema utvrđi Fortici.

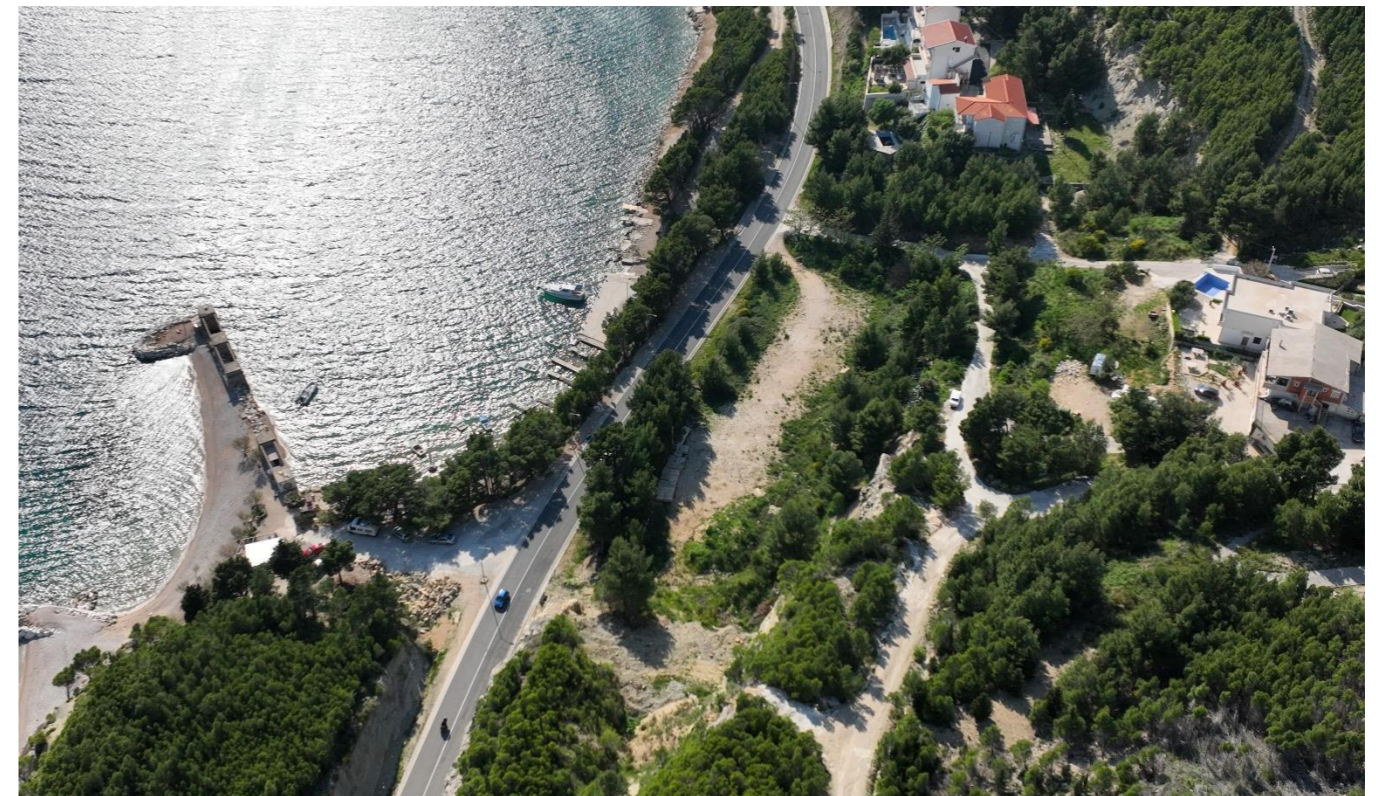
Tab. 18. Popis prijedloga vezanih za uređenje Planova prema pojavnosti u anketnom istraživanju

R. br.	Prijedlog
1	uređenje parkirališta (eventualno uz ozelenjivanje)
2	uređenje sportsko-rekreativne zone
3	uređenje šetnice
4	uređenje biciklističke staze
5	uređenje male luke za prihvat riječnih i turističkih brodova
6	obnova igrališta
7	uređenje prostora za penjanje po stijenama
8	sadnja stabala
9	izgradnja žičare prema Fortici
10	uređenje parka (uklj. avanturističkog parka)
11	ozelenjivanje (općenito)
12	čišćenje od otpada
13	osiguravanje primjerene urbane opreme (koševi za smeće, adekvatna javna rasvjeta)
14	uređenje prostora za piknike (uklj. postavljanje sjenica)
15	uklanjanje brodova s obale Cetine
16	postavljanje klupa
17	krajobrazno uređenje prema prijedlogu stručnjaka
18	izgradnja podzemne garaže
19	uređenje dječjeg igrališta
20	sadnja grmlja
21	izgradnja pješačkog mosta preko Cetine
22	drugi društveno-turistički sadržaji (npr. muzej Cetine, ribolovni centar)
23	postavljanje fontane
24	izgradnja hotela
25	uređenje parka za pse

4.2.2.2. Neizgrađeni prostori koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u priobalnoj zoni

U pogledu neizgrađenih prostora koji su napušteni, nekorišteni ili nedovoljno korišteni, a mogli bi se urediti kao javne zelene ili vodene površine, sudionici anketnog istraživanja prijavili su tri lokaliteta u priobalnoj zoni (Tab. 19). U priobalnoj zoni nedostaje javnih zelenih površina i to su ispitanici iz ove zone naglašavali. **Predio Mančina** na južnom kraju plaže Brzeta nedavno je nasipani, šljunčani teren čije uređenje bi dodatno unaprijedilo njegovo korištenje. Od izgrađenih prostora predloženo je uređenje ravničke rive na prostoru nekadašnjih tvornica cementa odnosno uređenje šetnice do Nemire. **Rt Zvizdan**, na prostoru nekadašnje tvornice Palaveršića, predstavlja potencijalno atraktivan prostor koji je obrastao i ne koristi se (vid. Sl. 69).

U anketi je istaknuto kako se **makadamsko parkiralište u Ivašnjaku** u Lokvi Rogoznici koristi kao improvizirano parkiralište kojim se zadovoljavaju turističke potrebe nauštrb potreba lokalnog stanovništva (Sl. 79). Stoga bi ispitanici umjesto cijelog ili dijela parkinga na ovoj lokaciji voljeli da se uredi (dječje) igralište kao i balotalište. Budući da su sva tri zemljišta u posjedništvu Grada Omiša, ne postoje prepreke za situiranje i uređenje drugih potrebnih javnih sadržaja na njima.

Sl. 79. Makadamsko parkiralište u Ivašnjaku u Lokvi Rogoznici

Tab. 19. Indikativni popis neizgrađenih prostora koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u priobalnoj zoni

R. br.	Lokalitet	Vrsta prostora	Posjedništvo nad zemljištem	Stanje lokaliteta	Vrsta lokaliteta	Mjerilo (prema Programu KG)	Lokacija	Izvori podataka
1	zelena površina ponad plaže Slavinja	prirodni teren pod travnatom i drvenastom vegetacijom	Hrvatske šume d.o.o., javno dobro (putovi, vode)	neuređeno, ali održavano	nekorišteno zemljište	L	Omiš, ulica Brzet	terensko istraživanje
2	rt Zvizdan	prirodni teren, pod drvenastom vegetacijom	Grad Omiš	neuređeno i neodržavano	nekorišteno zemljište	L	Omiš, Brzet 16	anketno istraživanje, terensko istraživanje
3	predio Mančina na južnom kraju plaže Brzeta	nasipani (šljunčani) teren, djelomično pod drvenastom vegetacijom	Grad Omiš	nedovoljno uređeno, ali održavano	zemljište zahtijeva unaprjeđenje	M	Omiš, Brzet	anketno istraživanje, terensko istraživanje
4	Makadamsko parkiralište u Ivašnjaku u Lokvi Rogoznici	nasipani (šljunčani) teren, obodno pod drvenastom vegetacijom	Grad Omiš	nedovoljno uređeno, ali održavano	zemljište zahtijeva unaprjeđenje	M	Lokva Rogoznica, Magistrala Ivašnjak	terensko istraživanje

4.2.2.3. Neizgrađeni prostori koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni pretežito kultiviranih krajobraza

Što se tiče neizgrađenih prostora koji su napušteni, nekorišteni ili nedovoljno korišteni, a mogli bi se urediti kao javne zelene ili vodene površine, sudionici anketnog istraživanja prijavili su tri lokaliteta u zoni pretežito kultiviranih krajobraza (Tab. 20). [Zemljište ispred dječjeg vrtića Trešnjice](#) u Tugarima u posjedništvu je Grada Omiša i zahtijeva uređenje koje će omogućiti njegovo efektivnije korištenje u pogledu dječje igre i učenja. Razmjerno obraslo zemljište oko škole u Tugarima također je navedeno kao potencijal za krajobrazno uređenje. [Desna obala odvodnog kanala HE Zakučca](#) u posjedništvu je HEP-a Zakučca, no njeno postojeće uređenje nije dostatno, a uključuje veliki potencijal za rekreativno i turističko korištenje, osobito s obzirom na nedostatak uređenih zelenih površina u Zakučcu, ali i blizinu gradu Omišu te iznimno atraktivno prirodno okruženje.

Osim njih navedeni terenskim je obilaskom evidentirano još nekoliko zelenih površina koje imaju potencijal za krajobraznim uređenjem i oblikovanjem prostora za društveno-rekreativno korištenje. Izdvaja se travnjak sa zidanim bunarom u Donjem Dolcu, zelena površina na raskrižju kod groblja u Blatu na Cetini te dva zemljišta između dječjeg igrališta i groblja u Kučićima (Sl. 80).

4.2.2.4. Neizgrađeni prostori koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni pretežito prirodnih krajobraza

Sudionici su u anketnom istraživanju prijavili tri neizgrađena prostora koji su napušteni, nekorišteni ili nedovoljno korišteni, a mogli bi se urediti kao javne zelene ili vodene površine (Tab. 21). Spomenuti su šuma iza Četvrti Žarka Dražojevića u Omišu i kanjon Cetine, a osobito je spominjana južna strana kanjona Cetine (uz lijevu obalu). Budući da se kod svih lokaliteta radi o mješovitom privatnom i javnom posjedništvu, njihovo uređenje može pretpostavljati rješavanje vlasničkih/posjedničkih odnosa, javno-privatno vlasništvo ili poticanje privatnih vlasnika/posjednika na planske intervencije. U skladu s tim su terenskim istraživanjem evidentirane još dvije šume – Lisičine i Planovo koje su u neposrednoj blizini grada, a pružaju iznimne prilike za korištenje prirodnog prostora, te šumarak uz groblje u Seocima.

[Šume Planovo, Lisičina i ona iza Četvrti Žarka Dražojevića](#) atraktivni su prostori smješteni u jarugama te obuhvaćaju razmjerno strm teren obrastao borovima s povremenim izdancima stijena i pružaju izvrsne prilike za uređenje brdsko-planinarskih staza prema višim dijelovima terena s potencijalom za poglede. U Planovu bi valjalo unaprijediti brdsko-planinarsku stazu prema utvrdi Starigradu, a u jarugama Lisičinama i onoj iza Četvrti Žarka Dražojevića stazu prema nižim Srednjim Poljicama. Između šume i Četvrti Žarka Dražojevića prisutna je i zelena površina na kojoj bi se mogao urediti manji linearni park integriran sa šumom u zaleđu (Sl. 81).

Anketnim istraživanjem identificiran je značajan broj istovjetnih prijedloga koji su se odnosili na [kanjon rijeke Cetine](#) duž Omiške Dinare. Većina prijedloga odnosila se tako na uređenje pješačke i/ili biciklističke staze uz lijevu obalu Cetine od Planova do Radmanovih mlinica.

Sl. 80. Makadamski (gore) i travnjački (dolje) teren u Kučićima

Sl. 81. Šuma iza Četvrti Žarka Dražojevića u Omišu

Tab. 20. Indikativni popis neizgrađenih prostora koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni pretežito kultiviranih krajobraza

R. br.	Lokalitet	Vrsta prostora	Posjedništvo nad zemljištem	Stanje lokaliteta	Vrsta lokaliteta	Mjerilo (prema Programu KG)	Lokacija	Izvori podataka
1	zemljište u Donjem Dolcu	travnjak sa zidanim bunarom	RH, javno dobro (putovi)	neuređeno, ali održavano	zemljište zahtijeva unaprjeđenje	M	Donji Dolac, istočno od ceste koja vodi od Putišića prema kamenolomima	terensko istraživanje
2	planirana plaža u Blatu na Cetini	travnjak s rijetkim drvećem	javno dobro (vode), privatno	neuređeno i neodržavano	zemljište zahtijeva unaprjeđenje	L	Blato na Cetini, južno od ulice Fra Andrije Kačića	PPUGO, terensko istraživanje
3	zelena površina na raskrižju u Blatu na Cetini	travnjak s drvećem	Grad Omiš	neuređeno, ali održavano	zemljište zahtijeva unaprjeđenje	M	Blato na Cetini, na raskrižju u ulici Pod Steklićem, zapadno od groblja	terensko istraživanje
4	makadamski teren u Kučićima	makadamski teren s rijetkom travom	Grad Omiš	neuređeno, ali održavano	zemljište zahtijeva unaprjeđenje	M	Kučiče, Put sv. Luke (uz dječje igralište)	terensko istraživanje
5	zelena površina u Kučićima	travnjak	Grad Omiš, župa	neuređeno, ali održavano	zemljište zahtijeva unaprjeđenje	M	Kučiče, Put sv. Luke (podno groblja)	terensko istraživanje
6	zeleni pojas duž odvodnog kanala HE Zakučca	mješoviti prirodni i popločeni teren s povremenim drvoredom	HEP	nedovoljno uređeno, ali održavano	zemljište zahtijeva unaprjeđenje	L	Zakučac, ulica Zakučac	anketno istraživanje, terensko istraživanje
7	zemljište ispred dječjeg vrtića Trešnjice u Tugarima	travnjak	Grad Omiš	nedovoljno uređeno, ali održavano	zemljište zahtijeva unaprjeđenje	M	Tugare, Trg sv. Roka	anketno istraživanje
8	zemljište oko škole u Tugarima	prirodni teren, pod drvenastom i grmolikom vegetacijom	Grad Omiš	neuređeno i neodržavano	zemljište zahtijeva unaprjeđenje	L	Tugare, Poljička cesta 62	anketno istraživanje

Tab. 21. Indikativni popis neizgrađenih prostora koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja u zoni pretežito prirodnih krajobraza

R. br.	Lokalitet	Vrsta prostora	Posjedništvo nad zemljištem	Stanje lokaliteta	Vrsta lokaliteta	Mjerilo (prema Programu KG)	Lokacija	Izvori podataka
1	šuma iza Četvrti Žarka Dražojevića	šuma	Grad Omiš, privatno	neuređeno, ali održavano	zemljište zahtijeva unaprjeđenje	L	Omiš, uz Četvrt Žarka Dražojevića	anketno istraživanje, terensko istraživanje
2	šuma Lisičine	šuma	javno dobro (putevi), privatno	neuređeno, ali održavano	zemljište zahtijeva unaprjeđenje	L	Omiš, Lisičine	terensko istraživanje
3	šuma Planovo	šuma	Hrvatske šume	neuređeno, ali održavano	zemljište zahtijeva unaprjeđenje	L	Omiš, Planovo	terensko istraživanje
4	kanjon Cetine	prirodni teren, djelomično pod šumskom vegetacijom	javno dobro (vode, putevi), privatno	neuređeno i neodržavano	zemljište zahtijeva unaprjeđenje	L	Grad Omiš	anketno istraživanje, terensko istraživanje
5	šumarak uz groblje u Seocima	šuma	RH	neuređeno i neodržavano	zemljište zahtijeva unaprjeđenje	M	Seoca, Put sv. Ante (uz groblje)	terensko istraživanje

4.3. Analiza drugih otvorenih javnih urbanih površina i relevantne sive infrastrukture

Druge otvorene javne urbane površine i siva infrastruktura koji su relevantni za planiranje zelene infrastrukture i kružno gospodarenje prostorom i zgradama uključuju ulice i trgove, pješačku i biciklističku infrastrukturu, druge prometne površine, tržnice i druge prostore s nedovoljno zelenila.

4.3.1. Ulice i trgovi

4.3.1.1. Ulice i trgovi u zoni grada Omiša

Ulična struktura grada Omiša može se podijeliti na ortogonalnu mrežu u modernističkim i postmodernističkim naseljima na Priku i Puntima te organsku mrežu u drugim dijelovima grada gdje prevladavaju obiteljske kuće. Okosnicu ulične mreže čini jadranska magistrala (Poljička cesta Dočine, Vukovarska cesta, Fošal, U luci, Vangrad, Put skalica, Brzet). Premda na privatnim posjedima uz tu ulicu mjestimično postoji drvenasta i grmovita vegetacija (osobito u Priku), koridor ulice najvećim dijelom uključuje samo kolnik i obostrani ili jednostrani pločnik i stoga u njemu nema mnogo mjesta za uličnu vegetaciju. Ulična vegetacija prisutna je u nekoliko segmenata:

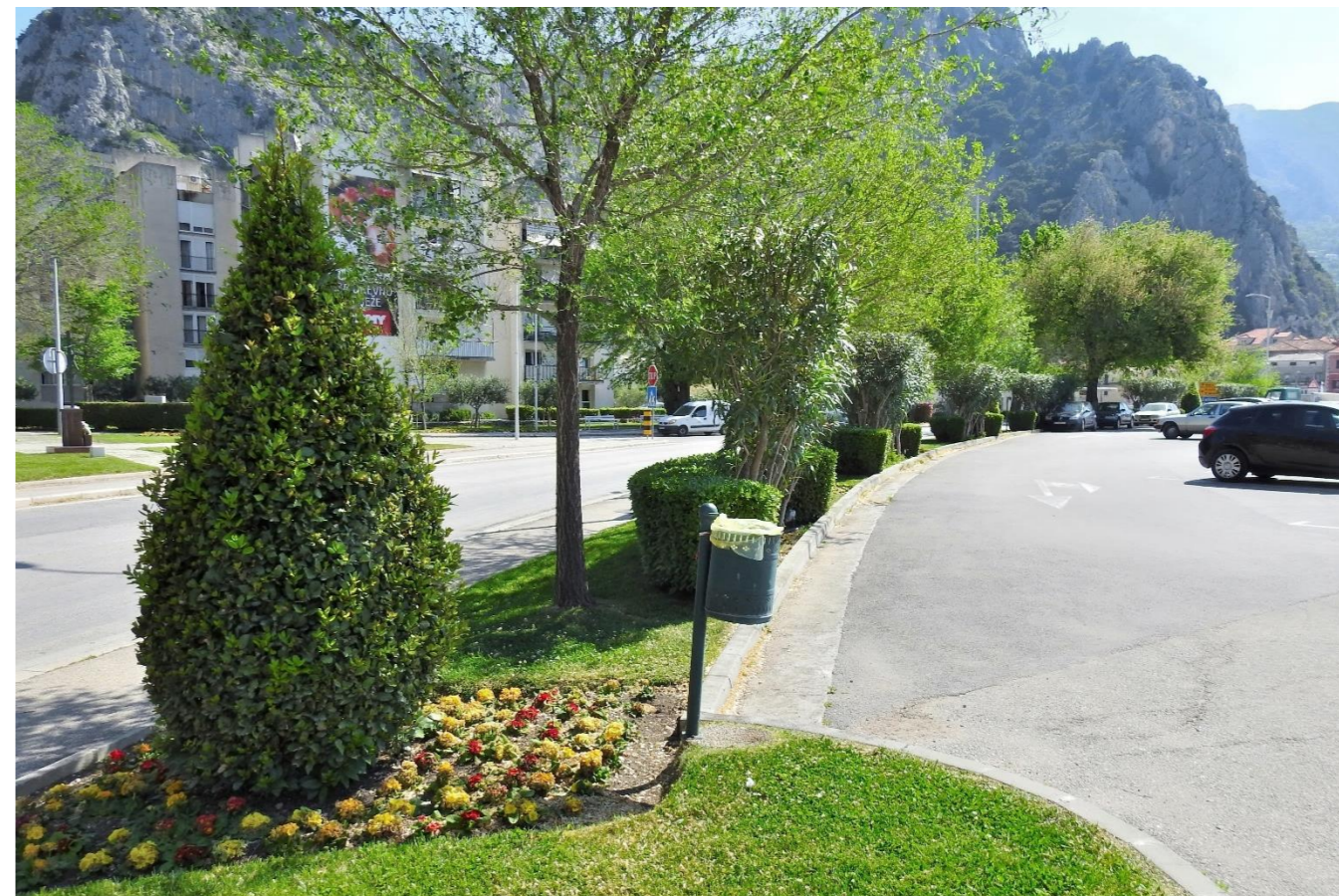
- › uski zatravnjeni pojas između Vukovarske ceste i INA-ine benzinske postaje (uključuje isključivo travu),
- › manje zatravnjene površine na raskrižju Vukovarske ceste i Puta Ribnjaka (uključuje isključivo travu),
- › mjestimični potezi između puta Ribnjaka i Omiškog mosta (uključuje travu, cvjetnjake, živice i stabla; stabla često rastu iz malih otvora u popločenju),
- › obostrani drvodred u Fošalu (uključuje stabla koja rastu iz malih otvora u popločenju te mjestimične cvjetnjake),
- › neuređene bankine u Brzetu (uključuju divlju vegetaciju).

Zeleni pojas između Vukovarske ceste i velikog parkirališta (neposredno sjeverozapadno od Omiškog mosta) razmjerno je dobar primjer uličnog zelenila sastavljenog od trave, cvijeća, živice i stabala koje smanjuje razmjenu buke, prašine i ispušnih plinova između ovih velikih prometnih površina te smanjuje nepovoljan vizualni doživljaj parkirališta s ulice (Sl. 82). Njegova vizualna i filtracijska funkcija bila bi još uspješnija da se praznine u toj zoni ispune dodatnom vegetacijom.

Drugi važni ulični potezi uključuju Mosorsku cestu, Ulicu Josipa Pupačića, Obalu Gusara i Put Borka. Mosorsku cestu obilježava obostrani drvodred u zapadnom, račvanom segmentu duž parka te rijetka stabla u nastavku ulice prije promjene smjera. Ulica Josipa Pupačića uključuje kolnik i obostrani pločnik, a od vegetacije je prisutno tek nekoliko tegla s cvijećem na pločniku uz rijeku u južnom dijelu ulice (Sl. 83 lijevo). Gradska uprava planira popravak i popločavanje ulica u staroj gradskoj jezgri. Obala gusara sastoji se od kolnika i pločnika uz rijeku koji je od kolnika odvojen diskontinuiranim nizom živice iz koje proviruju drvodred i rasvjeta te je mjestimično prekinut klupama (Sl.

83 desno). Put Borka glavna je ulica na Mliji i uključuje tek kolnik. Na pojedinim posjedima duž ceste prisutna je grmovita i drvenasta vegetacija dok je na stjenovitim rubovima ulice prisutna samonikla vegetacija (koja pored trave mjestimično uključuje i grmlje i stabla).

Preostale ulice u ortogonalnoj mreži često uključuju pojaseve ili „patcheve“ s travom, živicom i/ili stablima. To je pravilo prisutnije na Puntima nego na Priku gdje su planirane zelene površine uz zgrade najvećim dijelom pretvorene u parkirna mjesta. Ulice u organskoj mreži obično su užje i rijetko uključuju nogostup i vegetaciju. Vegetacija je sporadično prisutna na privatnim posjedima/dvorištima (češće na Priku i Mliji nego u Starom gradu).

Sl. 82. Pojas zelenila između velikog parkirališta i Vukovarske ceste

Sl. 83. Ulica Josipa Pupačića (lijevo) i Obala gusara (desno)

U Starom gradu je prisutno nekoliko manjih, popločenih trgova. Najveći među njima je Poljički trg uz ulicu Josipa Pupačića koji u svom središnjem dijelu uključuje niskim kamenim rubnjakom ograđenu zatravnjenu površinu s tri stara stabla masline (Sl. 84 lijevo). Pored toga je na sjeverozapadnom dijelu trga prisutna i visoka kamena žardinjera. Tri manja trga (Trg dr. Franje Tuđmana, Trg svetog Mihovila, Trg Stjepana Radića) uokvirena su restoranima koji ih u ljetnom dijelu posve zauzimaju svojim terasama dok su u zimskim mjesecima prazni. Samo Trg dr. Franje Tuđmana uključuje nekoliko stabala koja rastu iz vrlo uskih otvora u popločenju (Sl. 84 desno). Treba spomenuti da se na pojedinim starim objektima građenim u kamenu u Starom gradu razvila samonikla vegetacija koja izbija iz pora u podu i zidovima i doprinosi zelenjenju uskih ulica. Na mnogim privatnim balkonima, stepenicama ili ispred kuća građani su i sami postavili posude s biljem.

Sl. 84. Poljički trg (lijevo) i Trg dr. Franje Tuđmana (desno)

Na Puntima su dva ostvarena trga. Trg kneza Miroslava najvećim je dijelom parkirališna površina odvojena od Fošala montažnim strukturama između kojih su smješteni uski otvori u popločenju s travom i niskim palmama (Sl. 85 lijevo). Trg kralja Tomislava ispred Srednje škole Jure Kaštelana uključuje nekoliko starih platana u otvorima u popločenju te nekoliko mlađih stabala u žardinjerama okruženim klupama (Sl. 85 desno). Planom definirani trg između ulice Punte i Velike plaže (koji je produžetak Trga kralja Tomislava) travnata je površina sa sporadičnim stablima i dječjim igralištima i rijetkom urbanom opremom.

Sl. 85. Trg kneza Miroslava (lijevo) i Trg kralja Tomislava ispred škole (desno)

Na Prikui i Mliji nema trgova. U cilju unaprjeđenja prometnog sustava u budućnosti će neminovno doći do novih rješenja koja će možebitno uključivati gradnju novih prometnica i kružnih tokova. U njihovom uređenju trebala bi se voditi briga o uređenju pješačkih i biciklističkih površina gdje je to primjenjivo te zelenila na nekorisnim dijelovima prometnih površina. To se osobito odnosi na kružne tokove koji se ponekad izvode s nepropusnim popločanjem koje ima nepovoljne učinke s aspekta toplinskih otoka i odvodnje oborinskih voda. Kod uređenja takvih površina valja uzeti u obzir i da one mogu doprinijeti prezentaciji lokalnog identiteta ovog turističkog prostora. Pozitivne primjere predstavljaju „otoci“ koji na raskrižjima odvajaju kolničke trake unutar cestovnih koridora na Prikui, osobito u četvrti Ribnjaku uz Vukovarsku cestu. Mnogi od njih su ozelenjeni – sadnjom cvijeća, niskog grmlja ili trave (Sl. 86 lijevo). S druge strane, popločavanje takvih površina nema visoke vizualne kvalitete i nepotrebno doprinosi razvoju toplinskog otoka (Sl. 86 desno).

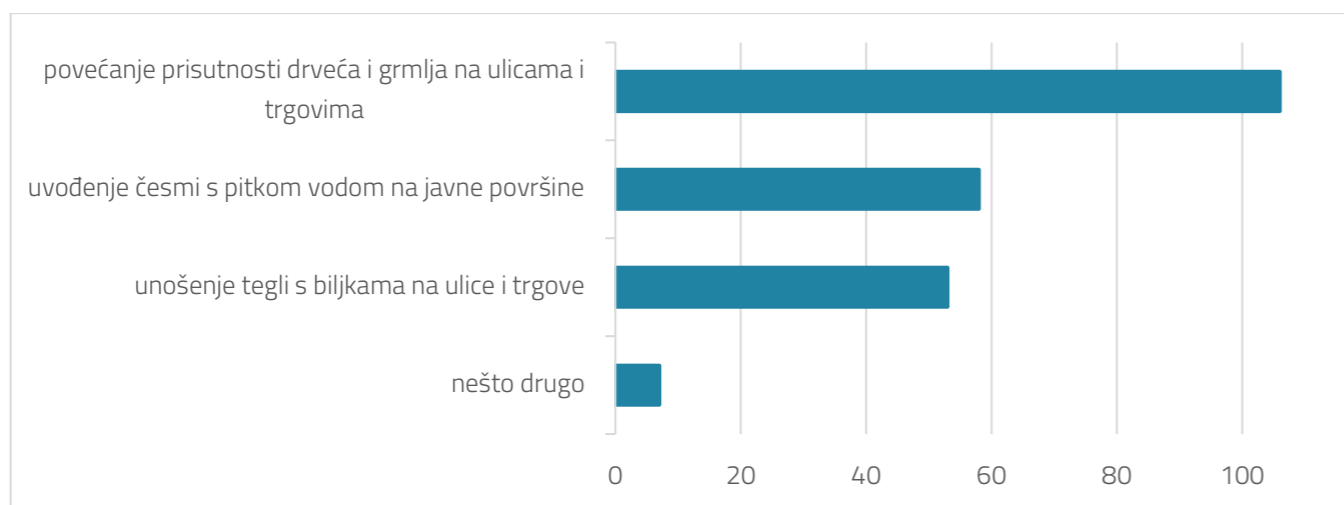
Izražene potrebe za promjenama u uređenju ulica i trgova

Kroz anketno istraživanje ispitanici su izrazili svoje preferencije, želje i potrebe u pogledu promjena koje bi se trebale dogoditi na javnim površinama ulica i trgova u gradu Omišu (Sl. 87). Preko 80 % ispitanika smatra da je potrebno povećati prisutnost drveća i grmlja na ulicama i trgovima. Pritom su neki od njih naglasili važnost odabira autohtonih zimzelenih vrsta koje će pružati estetske kvalitete tijekom cijele godine i biti prilagođene podneblju pa time i smanjili potrebe za navodnjavanjem u ljetnom dijelu godine kad je pritisak na vodonosnik najveći. Gotovo polovica ispitanika bi voljela da se uvedu česme s pitkom vodom na javne površine. Oko 40 % ispitanika podržava i unošenje tegli s biljkama na ulice i trgove. Pored toga izraženi su i prijedlozi za se unaprijedi podloga na javnim površinama radi povećanja sigurnosti korisnika. Neki smatraju i da bi trebalo povećati prostor za parkiranje automobila na javnim površinama.

Sl. 86. Ozelenjeni (lijevo) i popločeni (desno) nekorisni dijelovi prometnih površina

Dok uvođenje česmi s pitkom vodom podržava podjednak udio ispitanika iz svih zona (~40 %), podrška povećanju prisutnosti drveća i grmlja na ulicama i trgovima raste od zone pretežito kultiviranih krajobrazna (67 %) preko priobalne (78 %) do zone grada Omiša (90 %). Sličan trend je vidljiv i po pitanju unošenja tegli s biljkama na ulice i trgove koje podržava nešto manje od trećine ispitanika drugih zona i gotovo polovica ispitanika iz grada Omiša.

Sl. 87. Frekvencije izraženih preferencija, želja i potreba za promjenama u uređenju ulica i trgova u zoni grada Omiša

4.3.1.2. Ulice i trgovi u drugim zonama

Sva naselja u drugim zonama imaju organsku mrežu ulica koja često prati konture terena i nekadašnje poljske putove koji su postali ulicama tijekom turistifikacije. Ulice su uske, sastoje se od uskih kolnika i pretežito ne uključuju pločnike. U tim uvjetima, vegetacija je prisutna samo sporadično na privatnim posjedima uz ulicu.

Od trgova se mogu izdvojiti svojevrsni trg u Zakučcu, trgovi u Tugarima, Seocima i Kostanjima. Trg poljičkih knezova u Tugarima smješten u centru naselja sastoji se od ceste koja okružuje ograđenu popločanu površinu s nekoliko obodno smještenih manjih travnatih površina sa stablima, dječjim igralištem i opremom (klupe, koševi za smeće) i središnjom skulpturom. Trg satnica Dražena Bogdanovića u Seocima asfaltirana je površina odvojena od ceste uskim pojasom živice i nadstrešnicom postaje javnog prijevoza (Sl. 88 lijevo). Na zapadnom obodu smješteni su dječje igralište i nekoliko stabala. Trg svetog Mihovila u Kostanjima razmjerno je velika površina u čijem središtu se nalazi crkva okružena cestom. Teren oko crkve izdignut je i krajobrazno uređen te se sastoji od popločanja i obodno položenih travnatih površina s drvoredom na sjevernoj i južnoj strani. Na sjevernom dijelu trga smještena je neuređena površina sa samoniklim travama. Trg u Zakučcu, ispred ulaza u hidroelektranu Zakućac, uređen je kao zelena površina s urbanom opremom (klupe, stolovi), središnjim popločenjem sa skulpturom i obodno posađenim stablima (Sl. 88 desno).

4.3.2. Pješačka infrastruktura

Pješačenje je temeljni, najstariji, najrasprostranjeniji i ekološki najprihvatljiviji oblik kretanja ljudi, odnosno mobilnosti. Pješačenje je često najbrži način savladavanja kratkih udaljenosti u gradu. Pješački promet rijetko se koristi kao glavni oblik prometa prilikom obavljanja svakodnevnih aktivnosti, ali se nadopunjuje ostalim oblicima prometa s naglaskom na javni prijevoz putnika. Pješačenje je često i zamjena za neki drugi oblik prometa u slučaju pojave neplaniranih okolnosti poput gužvi, zastoja, neredovitog javnog prijevoza i sl.

Sl. 88. Trg satnica Dražena Bogdanovića u Seocima (lijevo) i ozelenjeni trg u Zakučcu (desno)

Pješačka infrastruktura na području Grada Omiša vrlo je raznolika. Njen najrašireniji oblik čine pješačke staze i ulični pločnici. Sami centar grada najveća je pješačka zona u Omišu u kojoj je promet osobnim vozilima zabranjen, a od ostale pješačke infrastrukture posebno se ističu pješačke šetnice s obje strane ušća Cetine (Sl. 89). Na planinama u okolini grada razvijen je sustav planinarskih staza i putova (Sl. 90). Na potezu od Mlije do Brzeta u realizaciji je i jedna od prvih dionica dužobalne šetnice koja će povezivati primorska naselja Urbane aglomeracije Splita od Trogira do Piska.

Sl. 89. Dužobalna šetnica na ušću Cetine u Omišu

Sl. 90. Planinarska staza prema utvrdi Starigradu

Nasuprot tome, lokalne ceste u manjim naseljima često nemaju izgrađene površine za pješake pa se oni moraju kretati kolnikom, a s obzirom da ne postoje mjere za smanjenje brzine stvara se nesigurno okruženje u prometu (Sl. 91). U gradu su pješaci sve više „stisnuti“ na uskim pločnicima i nogostupima zbog širenja prometnica, sve većeg broja parkirališta i privremenog, ali učestalog zauzimanja pločnika od strane različitih vozila. Osim toga, sve se češće po površinama namijenjenima pješacima voze biciklisti i korisnici suvremenih električnih prijevoznih sredstava (električni bicikli, električni romobili, segway, solowheel...) budući da nedostaje površina specifično uređenih za njihovo kretanje istim rutama. Problem zajedničkog pješačkog i biciklističkog prometovanja osobito se ogleda u situacijama kad biciklisti ne prilagode svoju brzinu vožnje na uskim nogostupima pa ugrožavaju sigurnost i kretanje pješaka.

U Omišu se, kao i u ostalim gradovima u priobalju, posebno ističe problem korištenja pješačkih staza i površina za najvećih ljetnih vrućina kada zna biti nepodnošljivo vruće ondje gdje nedostaje zasjenjivanja i visoke vegetacije (Sl. 92). Osim tog lokalnog utjecaja takve površine izrazito doprinose i toplinskom otoku grada.

Pješačku infrastrukturu potrebno je nastaviti razvijati kako bi se potaklo pješačenje i povećao udio pješačkog prometa u Gradu. Gdje god je to moguće, pješačku infrastrukturu treba odvojiti od cestovnog prometa zelenim i zaštitnim pojasevima. Kombiniranje pješačke infrastrukture s biciklističkom ima velik potencijal, pogotovo u priobalnoj zoni (dužobalna šetnica), kanjonu Cetine i prometnicama u naseljima u zaleđu, pri čemu naglasak treba

Sl. 91. Primjer prometnice bez površina za kretanje pješaka

Sl. 92. Snažan odsjaj na asfaltiranoj površini bez vegetacije i hlada

biti na sigurnosti pješaka, jasnom označavanju površina koje se zajednički koriste te posebice na ozelenjivanju poteza uz pješačke staze visokim zelenilom kako bi se pješčenje učinilo još ugodnijim i privlačnijim oblikom gradske mobilnosti. Pri planiranju pješačke infrastrukture Grada važno je razmotriti prilike za dodavanje odmorišta i zona za razonodu i odmor pod drvećem (npr. na dužobalnoj šetnici i na dionicama među naseljima u zaleđu).

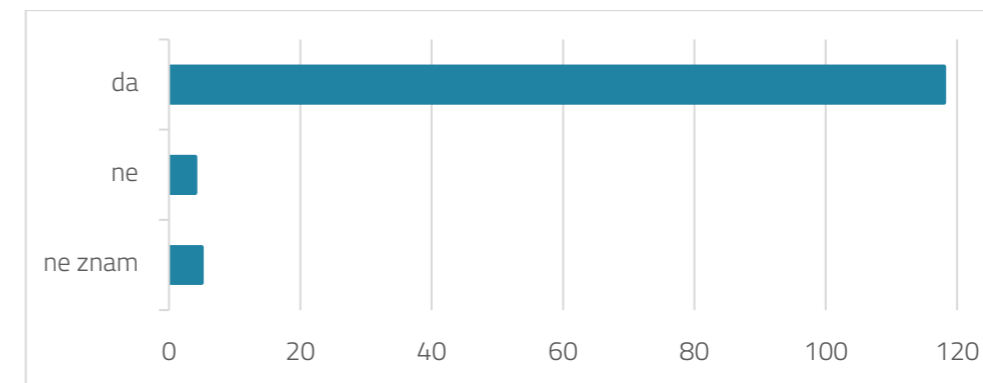
U nastavku ulice Josipa Pupačića na sjever prema Planovu i dalje prisutna je makadamska pješačka staza koja obilazi oba tunela s vanjske strane – između stijene i rijeke – no ona nije uređena. Na tim obilaznim dijelovima staza je od rijeke odvojena metalnim ogradama, a na drugim dijelovima samoniklom riparijskom vegetacijom. Na dijelovima gdje nije fizičkom barijerom odvojena od ceste se često koristi za parkiranje osobnih vozila.

4.3.3. Biciklistička infrastruktura

Korištenje bicikla i osobnih prijevoznih sredstava električne urbane mobilnosti jedno je od najboljih rješenja za smanjenje zagađenosti izgrađenih prostora i gradskih središta. Ova prijevozna sredstva najveći potencijal imaju za kraće i srednje duge dnevne migracije kakve su prisutne na području samog Omiša i okolnih naselja te za putovanja među susjednim naseljima na području Grada, a vrlo su atraktivna i iz perspektive održivog i aktivnog turizma gdje turisti koriste npr. električne romobile za razgledavanje grada i (električne) bicikle za obilazak naselja i atrakcija u priobalnoj zoni i zaleđu. Širenje mreže biciklističkih staza i traka u urbanim područjima stoga je važan korak u planiranju održive urbane prometne mobilnosti.

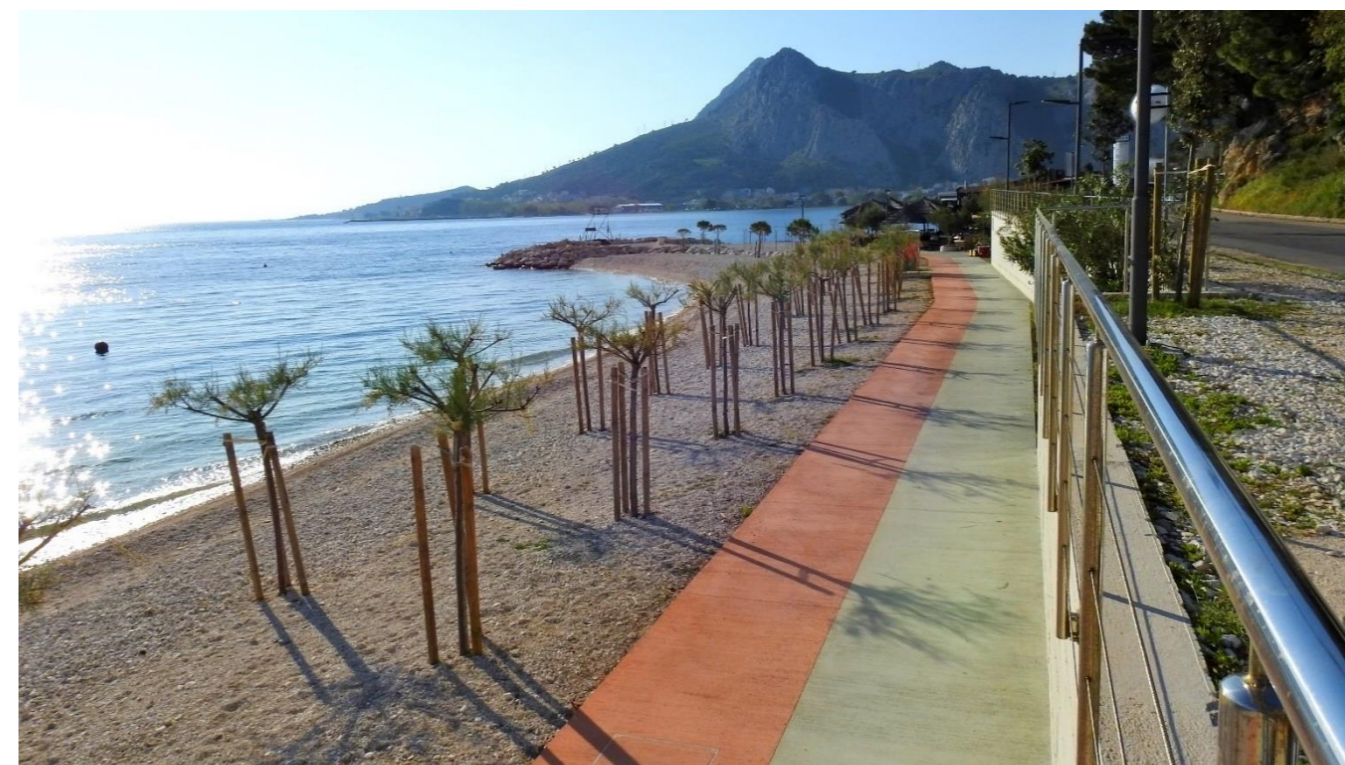
Biciklistička infrastruktura na području Grada Omiša zasad je još slabo razvijena o čemu svjedoči podatak da prema PPUGO-u (2015) unutar Grada nema ucrtanih biciklističkih staza. Najveći izazov u planiranju biciklističkog prometa na području Omiša predstavlja nedostatak adekvatnog prostora na postojećim prometnicama za uređenje biciklističkih staza ili traka. Stoga se često biciklistički promet isprepliće s pješačkim i automobilskim prometom, bilo neformalnim zajedničkim korištenjem pješačkih staza, bilo postavljanjem biciklističkih traka na postojećim pločnicima i prometnicama. Uz to, na kontaktu pločnika i kolnika nedostaju adekvatni prijelazi za bicikliste čime se narušava sigurnost svih sudionika u prometu. U ostalim naseljima Grada biciklisti su zbog izostanka vlastitih staza i traka primorani koristiti prometnice neprilagođene biciklistima zajedno s cestovnim prometom što uzrokuje smanjenu sigurnost biciklista. Prema Strategiji razvoja Grada Omiša (2018) evidentirani problemi u pogledu razvoja biciklističke infrastrukture vezani su i uz slabu prepoznatost korištenja alternativnih vrsta prijevoza prilikom kraćih putovanja.

S druge strane, preko 90 % sudionika anketnog istraživanja podržalo bi formiranje zelene pješačke i/ili biciklističke rute (s drvoredom) koja bi naselje u kojem stanuju povezala sa susjednim naseljima, tek četvero ispitanika ne bi to podržalo, a petoro nije znalo bi li podržalo (Sl. 93). Ovakvi odgovori prilično su ujednačeni u svim funkcionalno-planskim zonama. S obzirom navedeno, kao i na razvoj i jačanje rekreativnog turizma na području Grada Omiša prepoznata je potreba za razvojem cikloturističke infrastrukture pa je Grad Omiš pristupio projektu urbane aglomeracije Splita za izgradnju dužobalne biciklističke staze i šetnice koja će se protezati od Trogira do Piska.

Sl. 93. Frekvencije odgovora na pitanje „Biste li podržali formiranje zelene pješačke i/ili biciklističke rute (s drvoredom) koja bi naselje u kojem stanujete povezala sa susjednim naseljima?“

U sklopu tog krovnog projekta, strateški projekt Dužobalne biciklističke staze i šetnice na području Grada Omiša uključuje razvoj i izgradnju biciklističke infrastrukture u kombinaciji s ulaganjima u turističku infrastrukturu, uz sadnju raslinja duž staza te postavljanje energetski učinkovite javne rasvjete. Do sada je u sklopu ovog projekta uređen dužobalni pojas od Slavinja do Brzeta (Sl. 94), a izrađena su i tri glavna projekta za buduće trase: Brzet–Ravnice, kamp Ribnjak u Omišu te Medići–Mimice. Kako bi se povezale dionice buduće dužobalne biciklističke staze i šetnice predviđena je gradnja biciklističko-pješačkog mosta preko rijeke Cetine čime će se povećati sigurnost biciklista i pješaka budući da je ova lokacija prepoznata kao ključna točka omiškog prometa. Kada se izgradi navedeni most i dovrši uređenje gradske luke, nastat će biciklistički povezan dužobalni pojas dužine oko 3 km (od kampa Ribnjaka do Ravnica).

Sl. 94. Dužobalna biciklistička staza i šetnica uz plažu u Brzetu

PRGO-om (2023) je predviđeno još uređenje dviju biciklističkih staza uz kanjon rijeke Cetine koje će se koristiti u rekreativne svrhe. Jedna od ruta protezat će se od Omiša do Radmanovih mlinica u dužini od šest kilometara, a zahtjevnija, kružna ruta na potezu Omiš–Radmanove mlinice–Kučiće–Zadvarje–Šestanovac–Blato–Gata–Omiš u duljini od 60 kilometara (Omiš info, 2021). U PRGO-u se spominju još i planinarsko-pješačke staze na potezu Omiš–Ostrvica (u kanjonu Cetine) i u naselju Tugare (ekoetnosela Tugare Ume i Tugare Čažin Dolac) koje se povremeno koriste i u svrhu brdskog biciklizma.

U sklopu Strateškog plana razvoja turizma Grada Omiša 2020.–2030. g. (2021) predložene su mjere uspostavljanja evidencije poljskih puteva koji mogu poslužiti kao infrastruktura u razvoju pješačkog i cikloturizma u zaleđu. Na taj način bi se postojeći lokaliteti te područja kulturne i prirodne baštine povezali jednostavnom biciklističkom infrastrukturom, u prirodnom ambijentu, a potencijal razvoja cikloturizma očituje se i u prolasku Mediteranske biciklističke rute (EV8) kroz Grad Omiš.

Biciklistički promet i promet sredstvima električne urbane mobilnosti važno je integrirati u prometni model i razmatrati kao sastavni dio rješenja urbane mobilnosti. U ostatku grada moguće je prilagođavanje okoline potrebama biciklističkog prometa prvenstveno izgradnjom biciklističkih staza i traka te zajedničkim korištenjem prometnica uz smirivanje prometa u naseljima. Pri odvajanju biciklističkog prometa i prilikom izgradnje biciklističkih staza predlaže se korištenje drvoreda za stvaranje zaszene, a ovisno o širini profila u koridore bi trebalo integrirati i odmorišta (klupe, držače za bicikle, pumpe za bicikle, slavine za vodu i drugu sličnu opremu). Zelenilo uz biciklističke staze, osim što pruža odmor i hlad, pruža i mnoge ekološke i estetske koristi te može doprinijeti vizualnom identitetu Omiša kao zelenog i održivog grada prilagođenog potrebama biciklista (NbS priručnik, 2021), kao i bicikliranje građanima predočiti kao ugodan, pristupačan i siguran oblik prijevoza u Gradu.

4.3.4. Druge prometne površine

Druge prometne površine koje dominiraju u prostoru i tradicionalno su dijelom sive infrastrukture obuhvaćaju parkirališta, postaje javnog prijevoza i cestovne površine izvan naselja.

4.3.4.1. Parkirališta

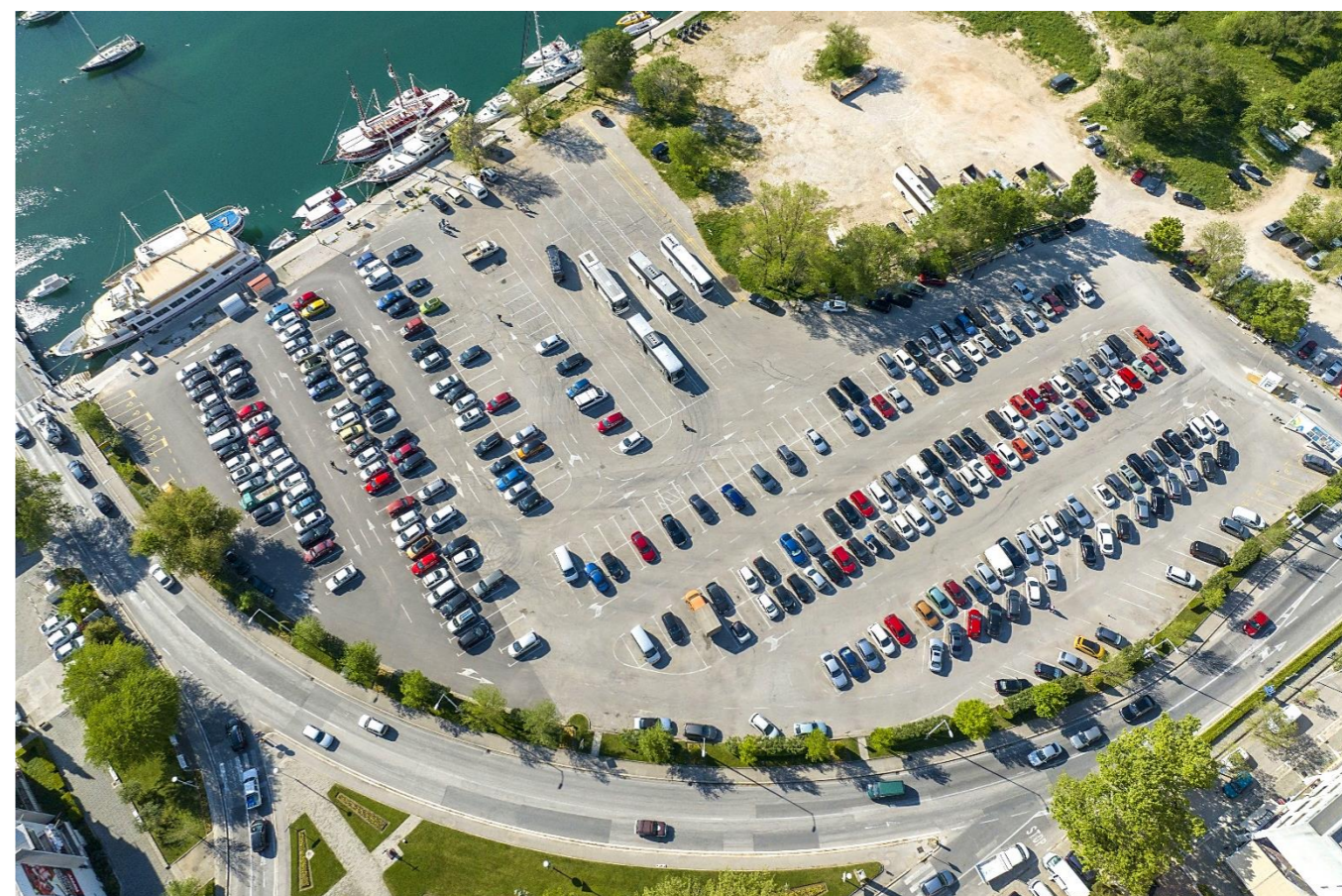
Kao i u drugim gradovima, automobilizacija je dovela do velike potrebe i uređenja parkirališta nakon 1970-ih godina. Uslijed kontinuiranog porasta broja automobila mnoge površine prvotno planirane za druge oblike korištenja i zemljišnog pokrova (osobito zelenila) pretvarane su u parkirna mjesta što je osobito uočljivo u modernističkim dijelovima grada (primjerice Četvrt Vrilo, Ribnjak, dijelovi Punte). Pritom je zelenilo svedeno na minimum i uključuje tek stabla posađena u male otvore u popločenju ili češće manje travnate „patcheve“ na rubovima parkirališta.

Nerazmjerna važnost funkcije prometa u mirovanju osobito se vidi na tri primjera u širem centru grada. S jedne strane, velika površina duž Vukovarske ceste zapadno od Omiškog mosta pretvorena je u najveće gradsko

parkiralište s nepropusnim popločanjem i nedostatkom vegetacije (osim obodno) (Sl. 95). Ta lokacija ima izniman potencijal za smještanje brojnih važnih urbanih funkcija, a trenutno je jedan od najvećih uzročnika urbanog toplinskog otoka u gradu. Obodni vegetacijski pojas donekle ublažava utjecaj toplinskog otoka parkirališta na susjedni prostor Vukovarske ceste.

S druge strane, u strogom centru grada jedan od trgova (Trg kneza Miroslava) pretvoren je u parkiralište i tako izgubio primarnu funkciju trga (Sl. 85 lijevo). I ovu površinu karakterizira nepropusno popločanje i potpuni izostanak vegetacije. Konačno, u južnom dijelu Punte veća površina predviđena za uređenje parka (Z1 namjena u PPUGO-u (2016)) koristi se za parkiranje automobila dok se njen središnji dio koristi kao istezalište za manja plovila (Sl. 78). Radi se o površini bez popločanja (osim na istezalištu brodova) s drvenastom vegetacijom smještenom obodno i rijetkim travnatim „patchevima“ zaostalim na mjestima s malim potencijalom za parkiranje vozila.

Unatoč svojoj centralnoj poziciji, Stari grad najvećim je dijelom ostao pošteđen nastanka površinskih parkirališta uslijed povijesne matrice uskih ulica u kojima automobilski promet nije izvediv. S druge strane, na Mliji su uz višestambene zgrade prisutne bočne parkirne trake dok privatni posjedi posjeduju garaže ili se automobili parkiraju na cesti. Stabla su mjestimično prisutna na rijetkim prirodnim terenima (najčešće padine velikih nagiba). Ne treba zaboraviti i da se povećana površina u Planovu, potencijalno turistički i rekreativno vrlo atraktivnom prostoru na sjeveru grada smještenom između dviju vapnenačkih litica, koristi za parking automobila.

Sl. 95. Veliko parkiralište na Pribu

U ostalim naseljima parkirališta su prije svega vezana uz trgovine, hotele, kampove i groblja. Pritom su parkirališta uz trgovine i trgovačke centre najčešće lišena vegetacije i propusne podloge. Parkirališta uz hotele najviše se razlikuju i najčešće uključuju obodnu vegetaciju, ali ne i vodopropusnu podlogu. Kampovi najčešće uključuju parkirališta smještena u (do)prirodnom terenu s vodopropusnom podlogom i drvenastom vegetacijom. Groblja pak rijetko uključuju planska parkirališta i ona su rijetko popločana. Gradsko groblje Vrisovci obuhvaća parkiralište bez popločanja i mjestimičnom drvenastom vegetacijom u službi groblja. Treba spomenuti i da pojedine druge javne institucije uključuju parkirališta (društveni domovi, škole, općinske uprave i dr.). Gotovo uvijek se radi o površinama s vodonepropusnim popločanjem, lišenih vegetacije.

Izražene potrebe za promjenama u uređenju parkirališta

Gotovo dvije trećine sudionika anketnog istraživanja (63 %) izrazilo je potrebu za ozelenjivanjem postojećih parkirališta u gradu Omišu. Taj podatak znatno varira od zone do zone. U gradu Omišu je on na razini cjelokupnog uzorka dok potrebu za ozelenjivanjem parkirališta izražava 78 % ispitanika iz priobalne zone te 52 % ispitanika iz zone pretežito kultiviranih krajobrazna.

4.3.4.2. Postaje javnog prijevoza

Što se tiče javnoprivezane povezanosti, Grad Omiš povezan je autobusnim linijama. Na tim su linijama određene postaje različitog uređenja (Sl. 96). U gradu Omišu one uključuju nadstrešnice koje se sastoje od metalne konstrukcije i plastičnog krova. Pojedine nadstrešnice uključuju i staklene zidove (trostrano) i/ili drvenu klupu. Na dijelu postaja nema nadstrešnica već samo prometni znak autobusnog stajališta uz ugibalište. U drugim naseljima autobusne postaje još su različite – pored nadstrešnica prisutne su i zidane strukture, stajališta sa znakom i klupom bez nadstrešnice, pa čak i neoznačena stajališta sa ili bez ugibališta. Nijedna autobusna postaja ne uključuje krajobrazno uređenje ni biljni materijal koji bi mogao imati okolišne, klimatske ili vizualne benefite.

Sl. 96. Nadstrešnice postaja javnog prijevoza u Omišu (lijevo) i Trnbusima (desno)

4.3.4.3. Cestovne površine izvan naselja

Cestovne prometnice izvan naselja uglavnom obuhvaćaju kolnike, bez pločnika okružene vegetacijom okolnih posjeda – bilo da se radi o prirodnoj vegetaciji, bilo o poljoprivrednim kulturama. Manji dio cestovnih prometnica nije asfaltiran, već se radi o vodopropusnoj makadamskoj podlozi. Takve su ceste najčešće na prirodnim terenima te se, izuzev potencijalnih ekološki negativnih učinaka (fragmentacija staništa), razmjerno dobro uklapaju u krajobraz.

Osobito je važna prometnica autocesta koja se sastoji od dvije kolničke trake odvojene užim ili širim zelenim pojasom. Većom dužinom trase kroz Grad Omiš, radi se o vrlo uskom pojasu (~1 m) pod travom koji je mjestimično diskontinuiran popločanim dionicama iz prometno-tehničkih razloga. Na dionici sjeverozapadno i jugoistočno od tunela Crnih brda i Stražine taj se pojas širi i uključuje krajobrazno uređenje u smislu vegetacije (smjena trave, grmlja i manjih stabala) (Sl. 97). Dijelovi između kolničkih traka i ograde u najvećem su dijelu slučajeva (ovisno o terenu) travnate i/ili stjenovite površine. Razmjerno velike odvojene površine prisutne su na odmorištima te na ulazima/na izlazima (petljama). Odmorišta su najvećim dijelom popločene površine s minimalnom vegetacijom.

Sl. 97. Zeleni pojas među kolničkim trakama na autocesti kod Trnbusa

Obično su uređeni širi zeleni pojasevi s travom i rijetkim stablima između kolničkih traka i odmorišta te manje zelene površine unutar popločanja. Redovi parkirnih mjesta na parkiralištu su međusobno odvojeni travnatim pojasevima sa stablima koja tek trebaju stasati prije nego počnu stvarati dostatan hlad. Na petljama se redovito radi o prirodnom terenu ili površinama s djelomičnim krajobraznim uređenjem. Budući da su autoceste ograđene, one imaju malu ekološku vrijednost za životinje, no biljni pokrov pruža druge važne okolišne, klimatske i vizualne benefite.

Valja spomenuti i cestovnu prometnicu kroz kanjon Cetine, od Planova duž rijeke prema Kučićima. Radi se o dvosmjernoj cesti duž koje su smještena povremena šira ili uža proširenja bez popločanja. Najvećim dijelom trase cesta je okružena prirodnom vegetacijom. Na dijelovima je duž sjeverne strane ceste prisutna i uska šljunčana pješačka staza. Zbog svog položaja u kanjonu, ova prometnica pruža atraktivne poglede velike vizualne vrijednosti. Unatoč tome, ovo je glavna prometna veza između Omiša i naselja podno sjevernih padina Omiške Dinare uslijed čega je ona vrlo prometna i onemogućuje znatnije rekreativno korištenje, a na mnogim predjelima terenski uvjeti ne omogućuju uređenje pješačkih ili biciklističkih staza pored same ceste. Promet je osobito izražen u ljetnim mjesecima zbog velikog broja agencija koje se pružaju različite adrenalinske usluge (rafting, zip-line, trekking) kao i zbog velikog broja posjetitelja izletišta Radmanovih mlinica i restorana Kaštila Slanice.

Sl. 98. Cesta u kanjonu Cetine kod Kaštila Slanice

4.3.5. Tržnice

Jedina tržnica u Gradu Omišu smještena je u ulici Fošalu u središtu Omiša (Sl. 99). Radi se o pomičnim štandovima smještenim na proširenom sjevernom pločniku Fošala. Tržnica se prostire na 450 m² površine i raspolaže s 33 mjesta za dnevni najam štanda te tri mjesta za stalni (godišnji) najam. Tržnica uključuje i ribarnicu u zatvorenom prostoru s devet štandova. Budući da je tržnica smještena u uličnom koridoru, osim ribarnice i javnog zahoda, nema druge stalne infrastrukture. Na prostoru tržnice smještena su tri stabla koja rastu iz otvora u popločenju. Drugih biljnih elemenata nema.

4.3.6. Drugi prostori s nedovoljno zelenila

Budući da u Gradu Omišu nema većih gospodarskih zona ni onečišćivača zraka, praktički nema ni većih antropogenih i modificiranih površina na kojima nedostaje zelenila. Najveći takvi prostori su gospodarske zone u Zakućcu i Brzetu. Zona u Zakućcu je smještena podno planine, okružena je šumskom vegetacijom i uključuje zelene „patcheve“. Zona sjeverno od Brzeta manja je i ima veći udio terena s vodopropusnom podlogom.

Sl. 99. Prostor tržnice uz Fošal

4.4. Analiza problema i potreba koji proizlaze iz geoprostornog konteksta

4.4.1. Klimatski uvjeti, problemi i potrebe

4.4.1.1. Klimatska obilježja

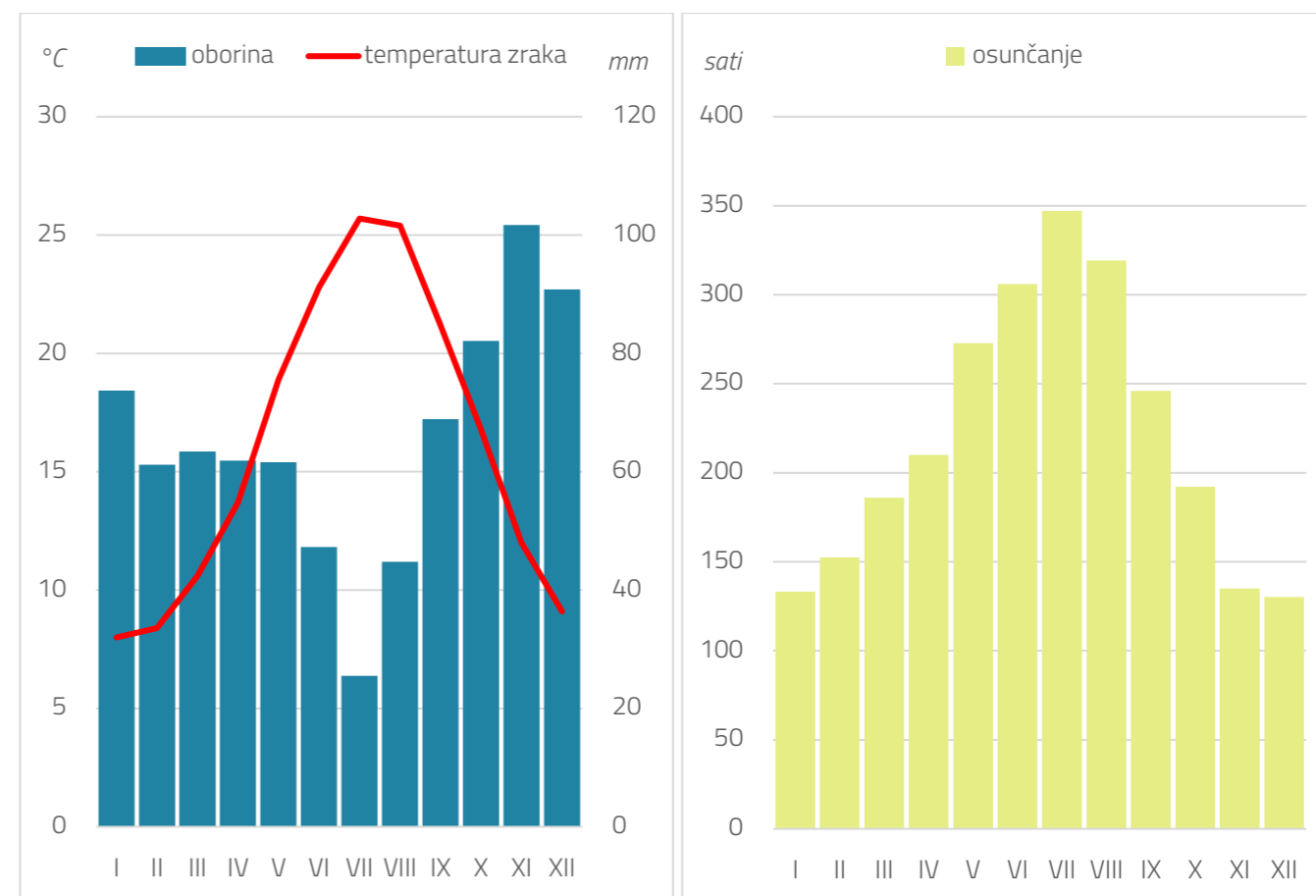
Prema podacima Zaninović i dr. (2008) i Državnog hidrometeorološkog zavoda (DHMZ, 2023) klima u Gradu Omišu može se okarakterizirati kao sredozemna klima s vrućim ljetom, odnosno klima masline (Csa prema Köppenovoj klasifikaciji klimatskih tipova). Na područjima s tom klimom suho razdoblje je u toplom dijelu godine, najsuši mjesec ima manje od 40 mm oborine i manje od trećine najkišovitijeg mjeseca u hladnom dijelu godine (oznaka s), a u većem dijelu toga područja također se javljaju dva maksimuma oborine (x”).

Jedan od najvažnijih modifikatora klime na području Omiša i općenito Jadrana jest more pa se ona može nazvati primorskom, a klimu tog područja modificira i jako razvijena orografija dinarskog planinskog lanca. Zbog nejednake brzine grijanja i hlađenja mora i kopna te brda i susjedne nizine razvijaju se lokalne dnevne periodične cirkulacije zraka. Njihovi najizraženiji dijelovi jesu redoviti danji vjetar s mora na kopno i noćni s kopna i niz obronke prema moru. Sve to omogućuje jaku turbulencijsku razmjenu zračnih svojstava, a time i uspostavu homogenih prostornih razdioba meteoroloških parametara i ublažavanje ekstrema.

Klimatska svojstva područja najvažniji su čimbenik koji utječe na pojavu određene vegetacije u prostoru. Uzimajući u obzir potrebe planiranja zelenih i vodenih površina, analizirane su mjesečne temperature zraka, osunčanje, brzina vjetra te broj dana s rosom i mrazom. Uz to je dan i poseban osvrt na klimatske promjene čiji se utjecaji mogu očekivati na sve analizirane klimatske elemente. Budući da se na području Grada Omiša klimatski podaci sustavno ne prate, za analizu su korišteni podaci s najbliže mjerne postaje, a to je Split–Marjan koja je smještena oko 22 km sjeverozapadno od grada Omiša i oko 37 km od istočne granice Grada Omiša. S obzirom na svoj položaj može se smatrati reprezentativnom za širi prostor, mada će podaci bolje ocrtavati klimatska obilježja priobalnih nego zaobalnih dijelova Grad Omiša.

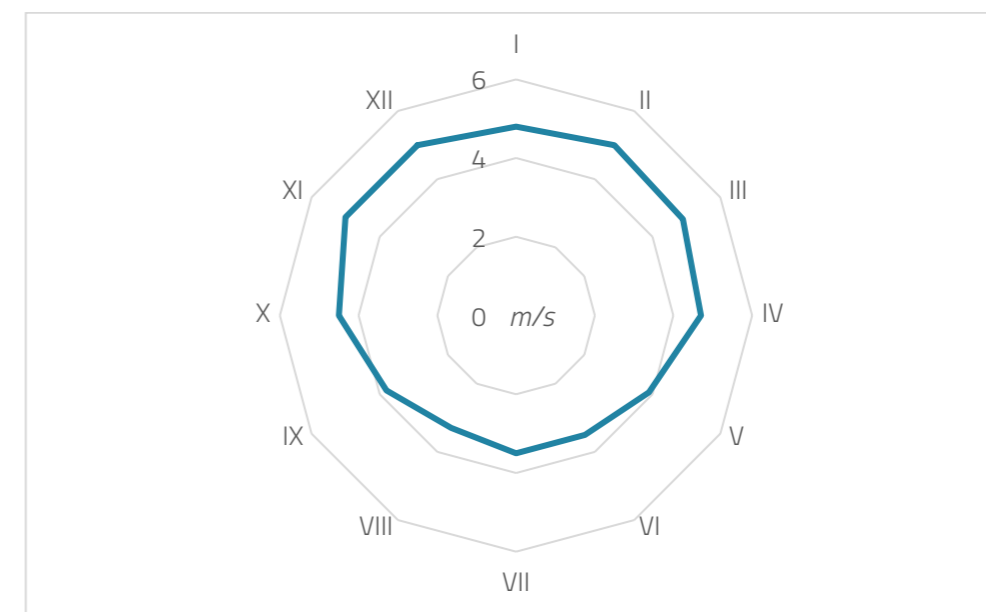
Kako je vidljivo i iz klimatskog dijagrama (Sl. 100 lijevo), na tome području suho je razdoblje u toplom dijelu godine, a najveći dio oborina padne u hladnijem dijelu godine. Srednji mjesečni raspon temperature zraka tijekom godine je između ~8 i ~26 °C. Temperatura zraka jedan je od najvažnijih klimatskih i meteoroloških elemenata o kojem ovisi cjelokupna aktivnost biljke i vegetacijski ciklus, ali i općenito život prirode i brojne ljudske djelatnosti. Godišnja distribucija srednjih mjesečnih temperatura zraka u skladu je sa srednjim mjesečnim trajanjem osunčanja (Sl. 100 desno). Ono je najveće u ljetnim mjesecima, a najmanje u zimskim. U godišnjem prosjeku Omiš ima 2.628 sati osunčanja.

Važan čimbenik za razvoj vegetacije je brzina vjetra (Sl. 101). Prema podacima s postaje Splita–Marjana, na području južne Dalmacije je prosječno veća jačina vjetra u hladnom dijelu godine, od studenog do travnja i iznosi oko 5,0 m/s. U toplijem dijelu godine prosječna brzina vjetra se smanjuje do oko 3,0 m/s. Uz dnevnu cirkulaciju zraka s mora na kopno i obrnuto, dodatni modifikatori klime su još vjetrovi bura i jugo koji se ističu po snazi na području primorske Hrvatske pa tako i Grada Omiša. Za hladan dio godine, osobito zimu, tipičan je vjetar bura koja puše iz sjeveroistočnog kvadranta i poznata je po svojoj mahovitosti, velikim brzinama i trajanju. Najjača je

Sl. 100. Klimatski dijagram (lijevo) i prosječno mjesečno trajanje osunčanja (desno) na meteorološkoj postaji Splitu–Marjanu za razdoblje 1971.–2000. godine

Izvor podataka: Zaninović i dr. (2008)

Sl. 101. Godišnja raspodjela srednje brzine vjetra na meteorološkoj postaji Split–Marjan za razdoblje 1971.–2000. godine

Izvor podataka: Zaninović i dr. (2008)

kada opći gradijent tlaka potiče zračno strujanje preko planinskog lanca i tada čini razorne štete. Kao vjetar koji udara o morsku površinu i raspršuje vrhove površinskih valova dopire daleko od obale. Jugo je postojan i snažan jugoistočni vjetar koji puše ravnomjernom brzinom sličnoj prosječnoj brzini bure, a najveće brzine postiže u povoljno položenim morskim kanalima. Pojavljuje se u sklopu zračnog strujanja iz južnoga kvadranta koje na pučini često puše iz smjera juga, a obalne ga planine u donjem dijelu atmosfere skreću u jugoistočnjak.

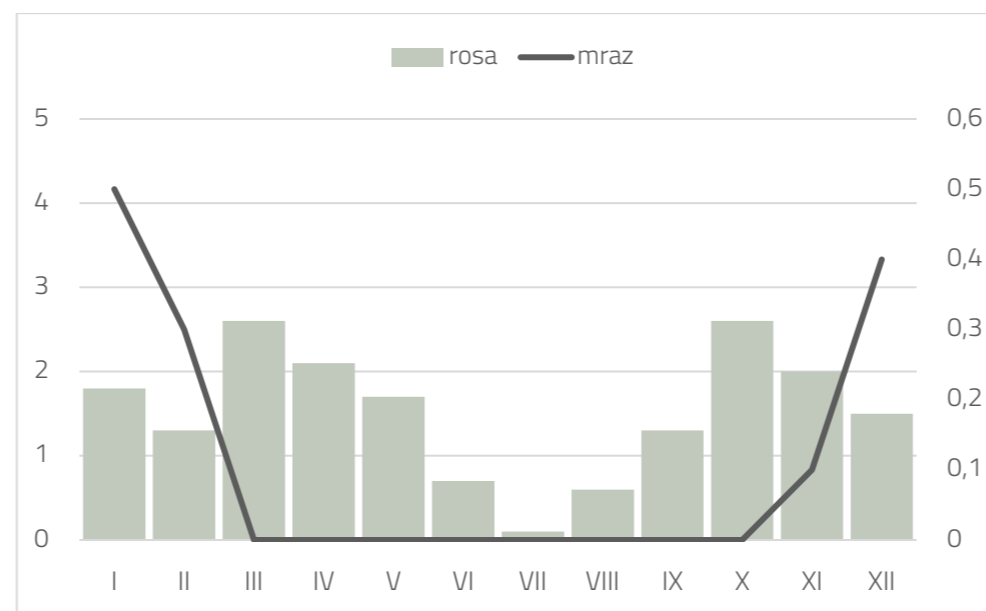
Rosa u vodopropusnom krškom terenu u ljetnom razdoblju s malenom količinom oborina predstavlja iznimno važan izvor vlage životinjama i biljkama dok u kišovitim razdobljima zajedno s maglom može predstavljati problem jer pogoduje razvoju i širenju biljnih bolesti (Vučetić i Vučetić, 1997). U hladnijem je dijelu godine mraz jedan od faktora koji najviše ograničavaju razvoj i opstanak vegetacije. S druge strane, snijeg može imati dobre učinke i zaštititi vegetaciju od smrzavanja. Podaci za pojavnost mraza i rose dani su na Sl. 102. Prema klimatološkoj postaji Splitu–Marjanu na području južnog Jadrana najviše je dana s rosom u proljeće i jesen, nešto je rjeđa zimi dok se ljeti rijetko pojavljuje. Mraz se pojavljuje u razdoblju od studenog do veljače i to vrlo rijetko (0,1–0,5 dana u mjesecu), a snijeg isključivo u siječnju i veljači i to s prosječno po jednim danom u mjesecu.

Temperatura tla još je jedan važan parametar koji utječe na svojstva nekog područja, a posebno je važan za vegetaciju. Površinski sloj tla zagrijava se apsorpcijom kratkovalnog Sunčevog zračenja te protuzračenja atmosfere, a hladi se izgaravanjem u dugovalnom području. U toplom dijelu godine dublji se slojevi tla zagrijavaju prijenosom topline s površine dok se u hladnom dijelu godine hlade prijenosom topline prema površini. Prekrivanjem ili zasjenjivanjem tla može se utjecati na njegov temperaturni režim pa je stoga ljetna temperatura tla niža tamo gdje je vegetacija viša. Sukladno tome, tlo pod ratarskim kulturama, osobito onim nižima, bit će zagrijanije nego pod prirodnom vegetacijom, osobito višom. Na predjelima s plitkim tlom i bez tla (stjenovite površine) doći će do većeg zagrijavanja tijekom osunčanja budući da se stijene brže griju (ali i brže hlade) od tla.

4.4.1.2. Zagrijavanje površina i efekt toplinskog otoka

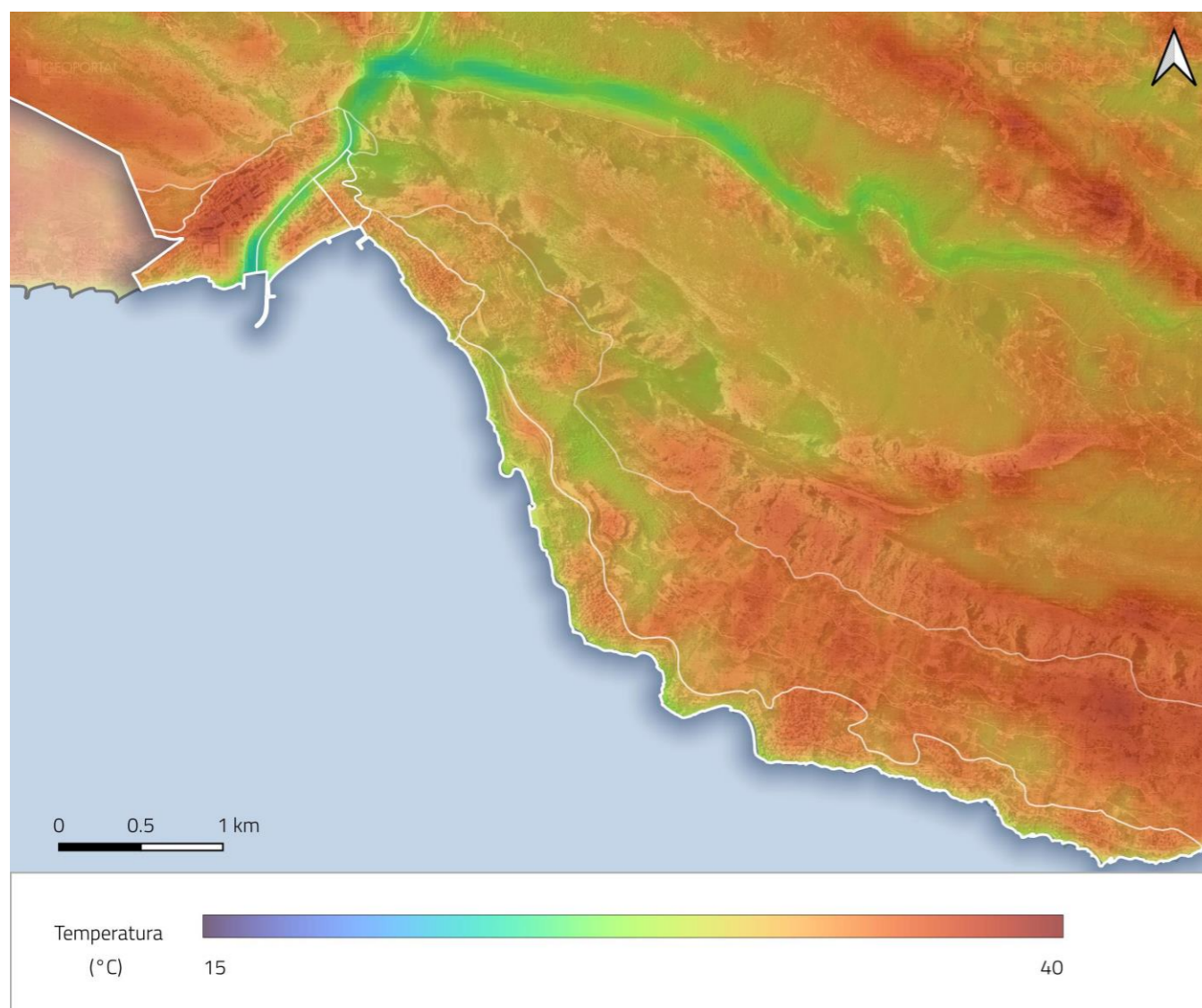
Toplinski otok grada uobičajena je pojava i problem u modernim gradovima koji se očituje u insularnoj pojavi veće temperature zraka i podloge na područjima gradova u odnosu na njihovu okolicu. Morfologija gradova općenito stvara dobar preduvjet za razvoj vlastite mikroklike koja zatim ima izravan utjecaj na vrijednosti temperature, vjetra, vlage i drugih klimatskih elemenata. Sunčevo zračenje glavni je uzrok zagrijavanja površina, a razlike u zagrijavanju površina uvelike ovise o svojstvima materijala od kojeg je ta površina napravljena te tome je li površina izravno obasjana ili zasjenjena. Gradovi tako postaju i do nekoliko stupnjeva topliji od okruženja zbog zamjene prethodno prisutnog zelenog pokrova dominantno izgrađenim površinama, korištenja mineralnih materijala za izgradnju koji upijaju toplinu i oslobađaju ju u zrak oko sebe te antropogenih toplinskih emisija. Uslijed uznapredovalih klimatskih promjena problem toplinskog otoka postaje sve izraženiji, a njegovo rješavanje sve prioritetnije.

Grad Omiš veličinom je relativno malen grad smješten na vrlo razvedenom reljefu pa je efekt toplinskog otoka na području grada slabo izražen. Do najvećeg zagrijavanja dolazi na prostoru Prika gdje ljetne temperature dosežu i do 3°C više u odnosu na ostale dijelove grada (Sl. 103). Temperatura površina smanjuje se približavanjem Cetini i moru te na površinama s većim udjelom visoke vegetacije, poput kampa na jugozapadnom dijelu ove podzone. Na području Prika potrebno je raditi na implementaciji novih zelenih površina i unaprjeđenja postojećih sadnjom novih stabala kako bi se postiglo veće zasjenjivanje otvorenih površina i smanjilo zagrijavanje (Sl. 104).

Sl. 102. Prosječni mjesečni broj dana s rosom i mrazom na meteorološkoj postaji Split–Marjan za razdoblje 1971.–2000.

Izvor podataka: Zaninović i dr. (2008)

Sl. 103. Prostorna distribucija podnevnih temperatura podloge na širem području grada Omiša na dan 18. srpnja 2023. godine

Izvor podataka: Landsat (2023)

Priobalna zona Grada Omiša pretežito je nagnuta prema jugu te stoga dobiva maksimalnu količinu Sunčevog zračenja i snažno se zagrijava. Ogojene padine Omiške Dinare naročito se jako zagrijavaju dok turističkom obalnom pojasu pogoduje blizina mora koje ima hladeći utjecaj na okolinu, a na ovom je području također prisutna dnevna cirkulacija zraka s mora na kopno i obrnuto koja dodatno hladi prostor. Blagotvoran učinak visoke vegetacije na smanjenje zagrijavanja površina osobito se dobro vidi u primorskoj zoni jugoistočno od Omiša gdje su još uvijek dobro očuvane šumske sastojine. Kako bi se smanjilo zagrijavanje ove zone, poželjno je ponovno pošumiti pojedine dijelove padina Omiške Dinare. Isto tako bi zamjena niskih agrarnih kultura voćnjacima mogla doprinijeti smanjenju zagrijavanja.

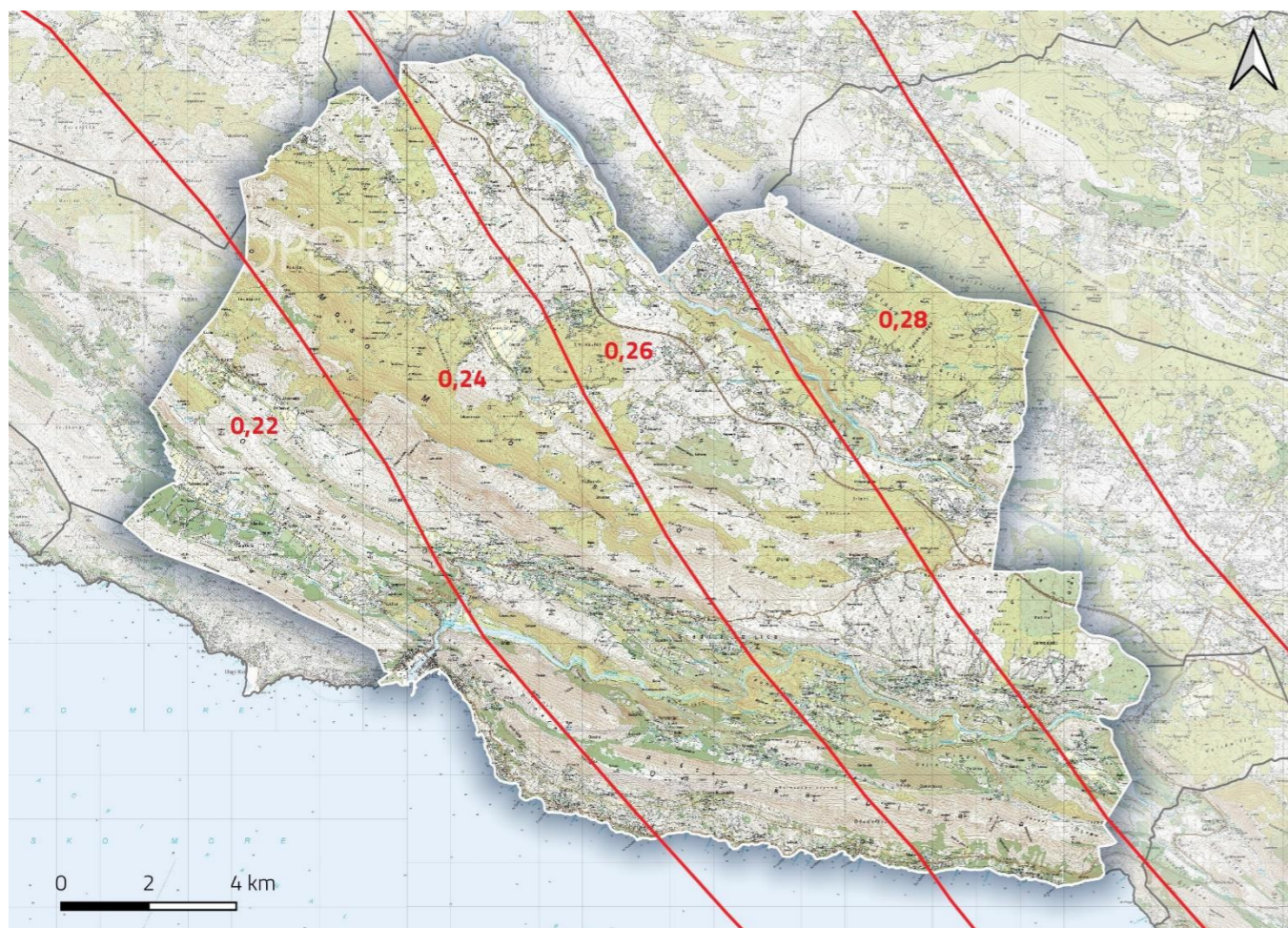

Sl. 104. Izloženost područja Prika Sunčevoj svjetlosti i nedostatak zaštitnog vegetacijskog pokrova koji tvori hlad

4.4.2. Prirodni rizici

4.4.2.1. Potresi

Potres je jedna od najrazornijih i najsmrtonosnijih prirodnih pojava koje se ne mogu predvidjeti. Prostor Grada Omiša podložan je djelovanju potresa uslijed svog položaja na seizmički aktivnom području. Teritorijem Omiša pruža se niz rasjeda generalnog pravca pružanja Dinarida, odnosno sjeverozapad–jugoistok. Potresi nastaju prvenstveno pri pomicanju terena duž rasjednih ploha. Grad Omiš nalazi se u zoni izražene seizmičke aktivnosti i vršnog ubrzanja tla od 0,22 do 0,28 g (za povratno razdoblje od 475 godina, Sl. 105) pa se na tom području očekuju potresi intenziteta VII°, VIII° i IX° MSK ljestvice (zone povratnih razdoblja od 50, 100 i 500 godina) (Herak i ostali, 2011a; Herak i ostali, 2011b).

Sl. 105. Vršno ubrzanje tla na području Grada Omiša za povratno razdoblje od 475 godina izraženo u jedinicama gravitacijskog ubrzanja (g)

Izvor podataka: Karta potresnih područja RH (Herak i dr. 2011b)

U praksi to znači da bi najsnažniji potres u jugozapadnom dijelu Grada bio vrlo jak, izazivajući lom crijeva, urušavanje dimnjaka, pucanje zidova, oštećenje pokućstva u zgradama te oštećenje jače građenih i rušenje slabije građenih zgrada dok bi najsnažniji potres u sjeveroistočnom dijelu bio razoran pri čemu bi se pojedine kuće urušile do temelja, a mnoge više ne bi bile prikladne za stanovanje. Potres bi izazvao i niz odrona stijena na velikom dijelu područja Grada te uzrokovao pojavu pukotina u tlu. Utjecaj ovog razaranja na otvoreni i slabije naseljeni prostor omiškog zaleđa je manje izražen, izuzev mogućih razornih posljedica na elemente kritične infrastrukture (prometnice, energetske vodovodi, telekomunikacije, kanalizacijski sustav), ali veliku prijetnju predstavlja na području Omiša gdje naselju prijete mnogi odroni i urušavanje padina planina. Još jednu potencijalno razornu opasnost predstavlja mogućnost puknuća brane na Peručkom jezeru uslijed potresa.

Stoga je na području Grada potrebno osigurati zaštitu od potresa IX° MSK ljestvice odnosno potresa koji može izazvati oštećenja ili potpuno rušenje objekata i štetu na materijalnim i kulturnim dobrima, a pri kojem su moguće i ljudske žrtve kao rezultat razaranja stambenih objekata te objekata gdje boravi mnogo ljudi (hoteli, škole, vrtići, prodajni centri i sl.). Unatoč tome što se potresi ne mogu predvidjeti, moguće je poduzeti mjere koje će ublažiti posljedice potresa i pripremiti stanovništvo na prikladnu reakciju u trenutku i nakon njegova iznenadnog nastupanja. Preventivne mjere u prvom su redu protupotresno projektiranje te građenje građevina sukladno odgovarajućim tehničkim propisima i hrvatskim odnosno europskim normama. Ključna je i kontinuirana edukacija i osposobljavanje operativnih snaga sustava civilne zaštite te nastavak razvoja sustava ranog upozoravanja (Procjena rizika, 2021).

Osim unaprjeđenja standarda građevinskih konstrukcija i temelja, vrlo je važno osigurati i dostatne evakuacijske prostore, a tu funkciju često mogu preuzeti upravo javne zelene površine. Važnost zelenih površina u gradovima osobito se istaknula uslijed potresa u Zagrebu i Petrinji 2020. g. kada su se odlamali dijelovi krovova zgrada i padali po ulicama. Tada su praktički jedino zelene površine bile sigurne zone dovoljno udaljene od dometa opasnih fragmenata cigli, kamena i ostalog građevnog materijala.

4.4.2.2. Urušavanje stijena i kamenja

Urušavanje je nepredvidiva i stalna prijetnja u planinskim područjima i svugdje gdje je reljef vrlo raščlanjen. Opasnost proizlazi iz velike brzine odnosno energije koju imaju kameni blokovi pri padu pa mogu prouzročiti visoke ekonomske i socijalne štete, no naknadnu štetu mogu načiniti čak i manji odroni, npr. odronjeni materijal može ometati rad kritične infrastrukture (prometnica, postrojenja za proizvodnju električne energije i dr.).

Kako je gotovo nemoguće predvidjeti trenutak i mjesto na kojem će se odron dogoditi, potrebno je poduzeti preventivne mjere i što više umanjiti vjerojatnost nastanka štete pri čemu se u pravilu koriste terenske metode i metode daljinskih istraživanja urušavanju sklonih područja, ali i praćenje vremenskih uvjeta koji mogu pogodovati nastanku odrona.

Sl. 106. Zaštitna mreža za hvatanje stijena pri odronu

Sl. 107. Čelična mreža protiv odronjavanja stijena

Grad Omiš se nalazi u neposrednoj blizini litica Poljičke planine i Omiške Dinare i ima dugu povijesti suočavanja s odronima koji izazivaju značajnu štetu na građevinama i infrastrukturi. Stoga je 2008. g. započeo s razvojem mjera zaštite od odrona te provodi istraživanja numeričkog modeliranja i simulacija kako bi se utvrdile potrebne zaštitne konstrukcije i njihov položaj na kosini (Arbanas i ostali, 2019). Mjere zaštite od nastanka šteta uslijed odrona uključuju utvrđivanje lokacija s velikim potencijalom od urušavanja, utvrđivanje područja koja bi masa odrona mogla dosegnuti te ugradnju sustava podupiranja stijenske mase (klinovi i sidra za stijene) i zaštitnih barijera (čelične mreže) (Sl. 106 i Sl. 107). Kod odrona koji ometaju normalno odvijanje ključne aktivnosti poput prometa, potrebno je održavati sustav dojavljivanja odrona te pravovremeno ukloniti odronjeni materijal. Prometnice su u mnogim dijelovima Grada po tom pitanju kritičan dio infrastrukture kojem je potrebno posvetiti posebnu pažnju.

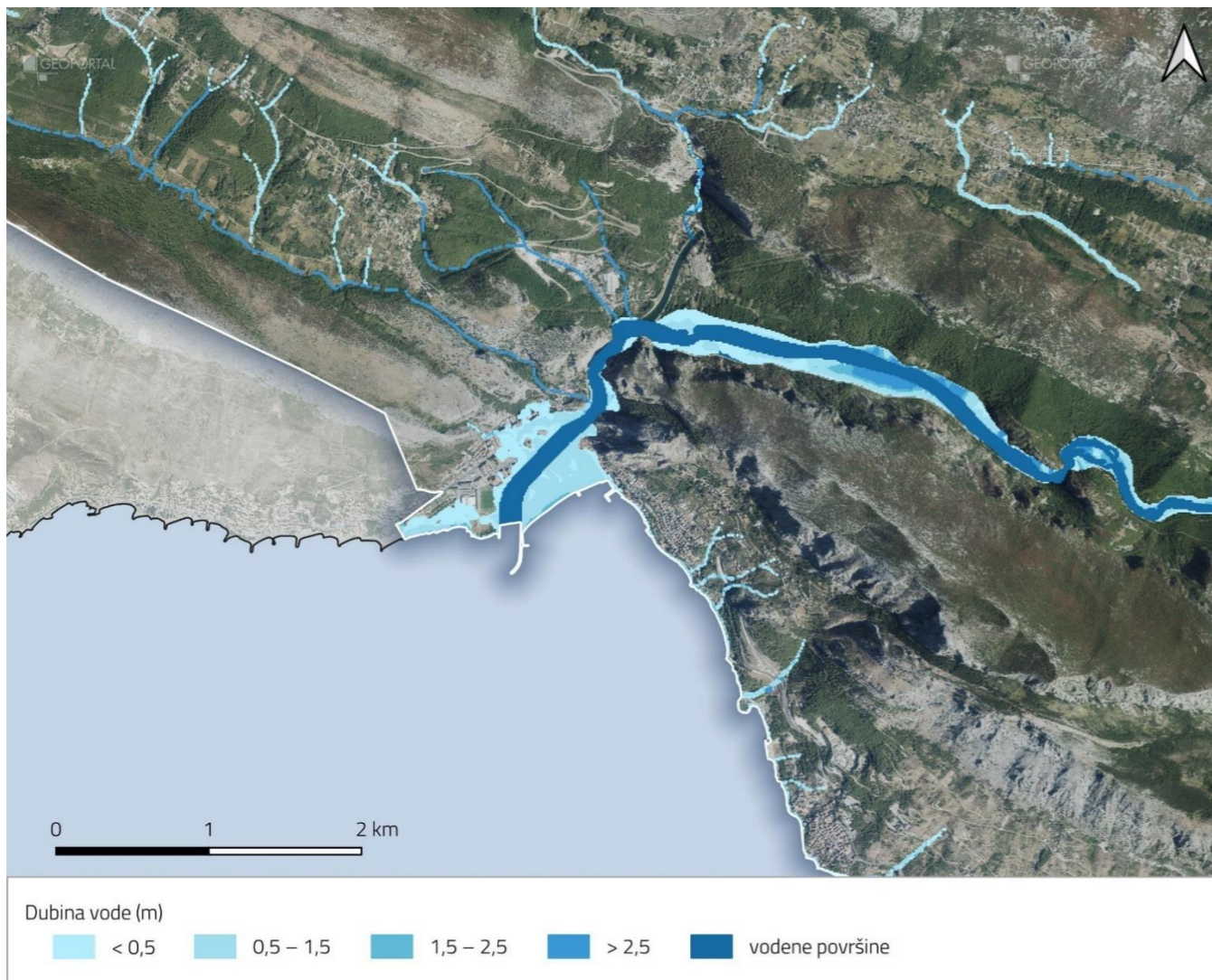
Neki od elemenata zelene infrastrukture mogu pozitivno utjecati na smanjenje odrona. Vegetacija, osobito ona visoka, svojim korijenjem učvršćuje i stabilizira padine, a pritom i štiti površinski sloj tla od ispiranja. Isto tako, sjena koju stvara smanjuje zagrijavanje podloge te time usporava proces erozijskog trošenja stijena. Stoga je poželjno korištenje kombinacije zelenih i mehaničkih rješenja kao mjera za smanjenje vjerojatnosti nastanka odrona.

4.4.2.3. Poplave

Poplave su prirodna pojava čija se pojava ne može izbjeći, ali se poduzimanjem različitih preventivnih građevinskih i negrađevinskih mjera rizici od poplavlivanja mogu smanjiti na prihvatljivu razinu. One su među opasnijim elementarnim nepogodama na području Grada Omiša i na mnogim mjestima mogu uzrokovati ljudske gubitke, velike materijalne štete, devastiranje kulturnih dobara i ekološke štete. Područje samog naselja Omiša ugroženo je od poplava rijeke Cetine, poplava bujičnih voda te poplavlivanja mora dok su ostali dijelovi Grada ugroženi prvenstveno od poplava bujičnih voda (Procjena rizika, 2021).

Poplave rijeke Cetine

Rijeka Cetina najveće je kopneno vodno tijelo u Gradu Omišu i jedna je od najvećih tekućica u Dalmaciji. Poplavlivanje rijeke Cetine za vrijeme velikih voda za većinu Grada ne predstavlja značajan rizik. Temeljem scenarija vjerojatnosti poplava i mogućih štetnih učinaka poplavnih događaja na ljude, okoliš, kulturnu baštinu i gospodarstvo Hrvatske vode odredile su područja potencijalno značajnih rizika od poplava. Područja koja ipak jesu izložena riziku od poplava visokih voda Cetine nalaze se na dionici Radmanove mlinice–Omiš (Sl. 108) i na području Blata na Cetini gdje su u najvećoj mjeri ugrožene površine za stambenu i proizvodnu gospodarsku namjenu dok su na administrativnom području nekih naselja (Borak, Zakućac, Ostrvica, Omiš, Podašpilje, Svinišće, Zvečanje) ugroženi samo pojedini stambeni objekti. Prema kartama opasnosti i rizika od poplava Hrvatskih voda (2019a, 2019b), u Omišu su poplavama rijeke Cetine najviše izloženi zaravnjeni dijelovi Punte i Prika koji su poplavljeni čak i pri poplavnim scenarijima velike vjerojatnosti pojavljivanja (Sl. 108).

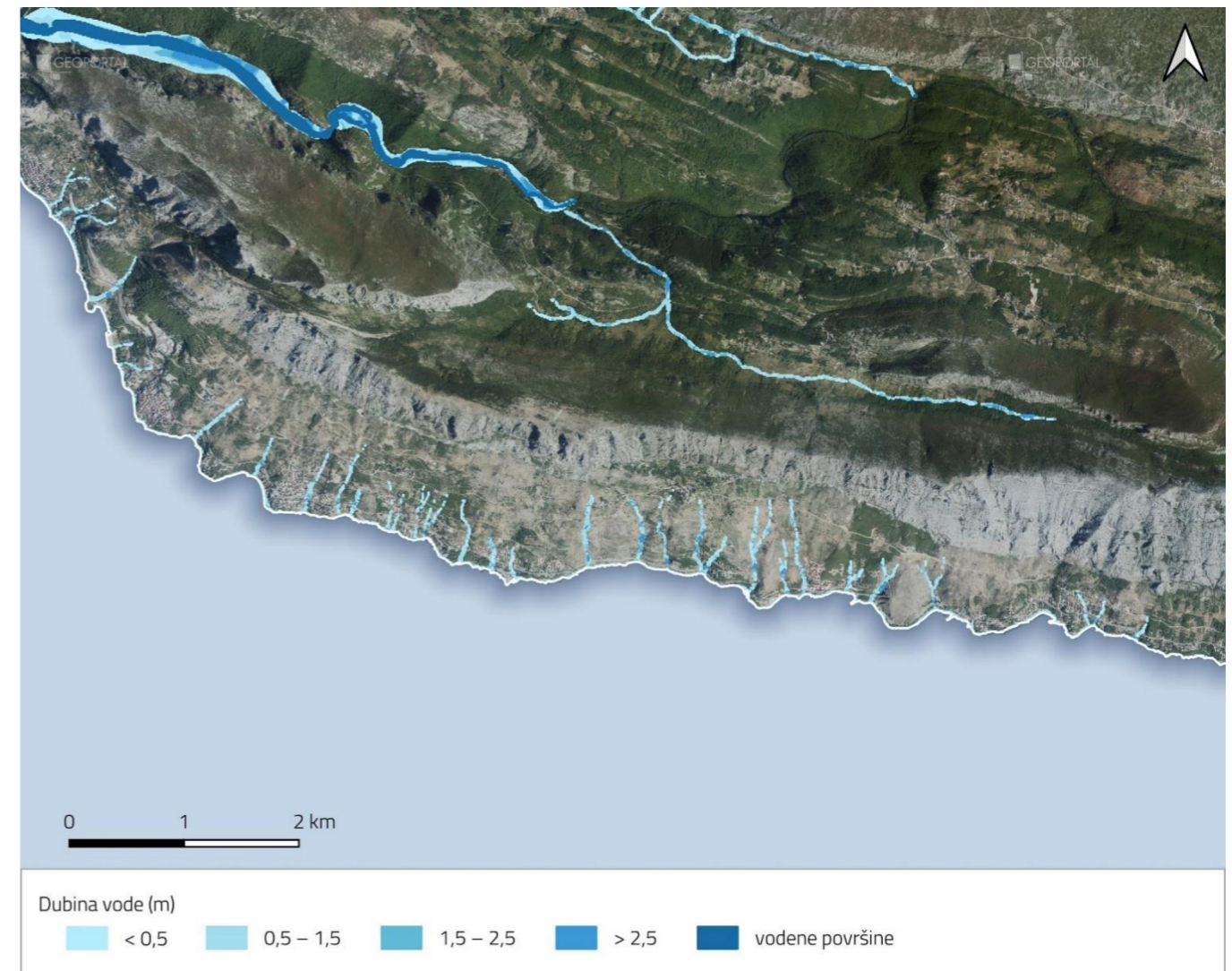
Sl. 108. Prostorna distribucija opasnosti od poplava rijeke Cetine s velikom vjerojatnošću pojavljivanja za razdoblje 2022.–2027. godine

Izvor podataka: geoprostorni podaci dobiveni od Hrvatskih voda

Pri razmatranju zaštite od poplava Cetine moguće je koristiti uobičajene preventivne mjere za riječne poplave: modeliranje potencijala od poplavlivanja, redovito održavanje tokova i izgradnja privremenih nasipa u slučaju hidrometeoroloških uvjeta s potencijalom za pojavu poplava. S aspekta zelene infrastrukture potencijalno rješenje predstavlja izgradnja zelenog nasipa duž korita Cetine u Omišu. Osim osnovne funkcije zaštite od poplava takav bi nasip ozelenio poznatu vizuru obalnog šetališta i omogućio rekreacijske aktivnosti uz Cetinu.

Bujične poplave

Bujične poplave su učestala pojava na području Grada Omiša, osobito u priobalnom dijelu Grada (Sl. 109). Oborine jakog intenziteta koje na neko područje padnu u kratkom vremenskom razdoblju uzrokuju otjecanje bujičnog karaktera, popraćeno jakim erozijskim procesima i ispiranjem tla. Za vrijeme obilnih oborina bujice posebno

Sl. 109. Prostorna distribucija opasnosti od bujičnih poplava s velikom vjerojatnošću pojavljivanja za razdoblje 2022.–2027. godine

Izvor podataka: geoprostorni podaci dobiveni od Hrvatskih voda

ugrožavaju pojedine prometnice na području grada Omiša i priobalnih naselja što može poremetiti svakodnevno funkcioniranje zbog otežanog prometovanja, a uslijed izlivanja velikih količina oborinskih i podzemnih voda postoji mogućnost poplavlivanja objekata za stanovanje (prvenstveno prizemnih razina), poslovnih prostora i industrijskih postrojenja te sakralnih objekata.

U zoni pretežito kultiviranih krajobraza bujični tokovi uzrokuju velike štete u poljoprivredi pa su zabilježeni slučajevi odnošenja plodnog sloja zemljišta, poljoprivrednih zidova i opreme, poplavlivanja i ogoljivanja nasada raznog voća, masline i vinove loze, kao i odnošenja voćnih sadnica i povrtlarskih kultura bujičnim tokom. U građevinske objekte, okućnice i na poljoprivredne površine mogu biti nanesene velike količine zemlje i kamena, a nerazvrstane ceste, lokalni i poljski putovi bivaju oštećeni, a poseban problem predstavljaju veće količine zemlje i kamena koje mogu završiti na državnim i županijskim cestama.

U Omišu i na području priobalne zone problem požara naročito je izražen i ugrožavajuć zbog guste naseljenosti, sušnog razdoblja te pritiska iz sektora turizma kao najznačajnije gospodarske djelatnosti područja koja povećava rizik od izbijanja požara. Odbacivanje staklenih ili plastičnih predmeta kao i odbacivanje gorućih žigica i opušaka prilikom šetnji i boravka u autokampovima, turističkim naseljima, parkovima, borovim šumama i sličnim mjestima, predstavlja potencijalnu opasnost za nastanak i širenje požara (Sl. 111). Ovi slučajevi su naročito izraženi u toku ljetne turističke sezone, osobito stoga što je povećan broj posjetitelja, turista upravo u suhom ljetnom razdoblju. Sa stanovišta zaštite od požara problem predstavljaju zgusnuto izgrađeni dijelovi naselja, poput stare urbane jezgre ili neplanski građenih dijelova grada gdje su ulice uske i nepristupačne vatrogasnim vozilima te gdje im pristup mogu dodatno otežati nepropisno parkirana vozila. Uz to, klimatski trendovi u primorskoj Hrvatskoj ukazuju na fenomen kontinuiranog smanjenja oborina i povećanja temperatura zraka, odnosno na povećanje broja sušnih i vrućih dana u posljednjih desetak godina (Procjena rizika, 2021) što predstavlja sve povoljnije uvjete za nastanak požara.

Sl. 111. Kontrast između šume i opožarene površine uz napušteni kamenolom u priobalnoj zoni

Zone pretežito kultiviranih i pretežito prirodnih krajobraza

Za razliku od toga, požari otvorenog prostora kakvi se javljaju u zonama pretežito prirodnih i pretežito kultiviranih krajobraza složena su pojava u kojoj se isprepliću različita termodinamička i aerodinamična događanja. Na njih značajno utječe konfiguracija terena kojim se požar kreće (nagib terena, svojstva podloge), karakteristike materijala koji gori (vlažnost, kaloričnost, sadržaj zapaljivih i hlapljivih tvari) te lokalni meteorološki uvjeti na mjestu požarišta (temperatura zraka, temperaturne inverzije, izloženost Sunčevoj svjetlosti i vjetru i sl.). Pritom opasnosti od požara pridonosi karakteristično polariziran raspored godišnjih oborina i učestale pojave ljetnih suša, a naročito brzina i smjer vjetra. Područja najugroženija od nastanka požara na teritoriju Grada upravo su velike šumske površine, poljoprivredne površine i kamenjarski pašnjaci prisutni u zonama zaleđa.

Cijeli jadranski pojas primorskog krša karakteriziraju velike površine šuma i šumskih zemljišta i nepovoljna struktura šumskih sastojina u kome prevladavaju degradirani oblici šumske vegetacije, makija (guste i niske šume porijeklom panjače, grmolikog oblika, relativno gustog sklopa), garig (prorijeđene svijetle šikare) i veliki kompleksi kamenjara sa šibljacima i biljnim vrstama različite vegetacijske degradacije.

Zaštita od požara

Požari su u posljednje vrijeme vrlo učestala pojava na području Omiša te stvaraju znatne izravne i neizravne štete, a njihovo gašenje ponekad iziskuje angažiranje velikog materijalnog, tehničkog i kadrovskog potencijala sustava civilne zaštite (Procjena rizika, 2021). S aspekta zaštite od požara, najvažnije mjere predstavljaju praćenje vremenskih uvjeta i procjena žestine požara na nekom području (eng. *Fire Weather Index*). S aspekta planiranja zelene infrastrukture, pošumljavanje dugoročno također može imati pozitivan utjecaj na smanjenje mogućnosti nastanka požara jer su starija stabla i sastojine u pravilu otpornije od mlađih, između ostaloga i stoga što razvijenije krošnje propuštaju manje svjetla i topline te nema ili je slabije razvijeno grmlje i biljni pokrov. Starije sastojine bolje zadržavaju vlagu u tlu te hlade prostor, a usto imaju i deblju koru ili sloj pluta što sve otežava razvoj požara na području šuma.

4.4.3. Okolišni problemi i potrebe

4.4.3.1. Infrastruktura odvodnje

Vodovodna infrastruktura na području Grada Omiša je izgrađena u svim naseljima, premda još uvijek nisu sva domaćinstva priključena na gradski vodovod. Probleme u vodoopskrbi predstavljaju veliki gubici u vodovodnoj mreži, a razlog su zastarjelost mreže te njezina stihijska gradnja. Gubitci na nekim područjima iznose i do 55 %, međutim oni se bilježe tek parcijalno s obzirom da nije usustavljeno redovno praćenje gubitaka vode, a problem predstavlja i to što sustav nije dovršen prema originalnim idejnim rješenjima (PRGO, 2024). Kako je pretežni dio zaobalnog područja Grada Omiša pokriven zonama sanitarne zaštite izvorišta pitke vode i rijeke Cetine čije se

vode koriste za vodoopskrbu Omiša, ali i drugih obalnih i otočnih gradova i općina koji su spojeni na vodoopskrbni sustav (Sl. 127), obavezno je za ta područja osigurati javnu kanalizaciju.

Sustav odvodnje na području Grada Omiša po svom je karakteru kombinirani sustav te postoje naselja s mješovitim sustavom odvodnje i naselja s kombiniranim sustavom odvodnje. U samom Omišu prevladava mješoviti sustav odvodnje dok na Mliji i u Planovu kanalizacijski sustav još nije u potpunosti izgrađen te se prikupljanje otpadnih voda odvija putem septičkih jama. Jame su često neadekvatno izvedene, bez dna, pa se otpadne vode ispuštaju direktno u okoliš. Kako bi se smanjila opasnost od poplavlivanja uslijed bujičnih poplava s okolnih padina, na području grada je prisutan sustav odteretnih kanala. Dio tog sustava čine i kanalizirana korita povremenih potoka Vrila i Lisičine na Puntima (Sl. 112). Postojeća mreža odvodnje pretežito je izgrađena 1970-ih i 1980-ih godina te su dotrajala kvaliteta gradnje, širenje prometnica i neredovito održavanje kanala doveli do oštećenja i smanjene učinkovitosti sustava odvodnje.

Pritisak na vodoopskrbni sustav najizraženiji je ljeti zbog orijentiranosti Grada na turizam. Stoga je potrebno je unaprijediti sustav kako bi opskrba vodom tekla neometano i tijekom najvećih zahtjeva za vodom, a odvodnja tekla neometano i bez ugroza za okoliš. Sanacijom se trenutno uspješno rješavaju kritične situacije (prvenstveno u staroj gradskoj jezgri), ali poželjna je sveobuhvatna obnova cijelog sustava odvodnje te proširenje kanalizacijskog sustava na zasad neobuhvaćene dijelove grada.

Jednonamjenska siva oborinska infrastruktura koju tvore konvencionalni kanalizirani i cjevovodni sustavi odvodnje dizajnirani su za što bržu odvodnju oborinskih voda iz izgrađenog okoliša dok bi se u kombinaciji s primjenom rješenja utemeljenih u prirodi negativan utjecaj oborinskih voda smanjio već na njihovom izvoru, a istovremeno donio ekološke, društvene i financijske koristi (Herceg-Bulić i ostali, 2021). U dijelovima grada s najmanje zelenih površina zbog velike gustoće izgrađenosti i pretjeranog opločenja nedostaje upojnih površina koje bi prihvaćale oborinske vode. Taj je problem posebno izražen na području Starog grada i Prika gdje su prirodne površine uvelike zamijenjene nepropusnima radi izgrađenosti, prometa ili parkirnih mjesta za osobna vozila (Sl. 95). Zelene i prirodne površine poput zelenih bankina i drvoređa mogu pozitivno utjecati na sustav odvodnje jer upijaju višak oborinskih voda i postepeno ih otpuštaju pa time sprječavaju preopterećenje gradskog odvodnog sustava i omogućuju sporije otjecanje.

4.4.3.2. Pritisci na tlo

U Hrvatskoj nije uspostavljeno sustavno praćenje kvalitete i onečišćenosti tla zbog čega nema mnogo podataka o stanju tla ni za prostor Grada Omiša (PPGO, 2021). Komunalno poduzeće Peovica d.o.o. komunalni otpad s područja Grada odlaže na odlagalište otpada Karepovac u Splitu, stoga ne postoji opasnost od onečišćenja tla sa službenih odlagališta (PGOGO, 2017). Prema Registru onečišćenja okoliša nema zabilježenih izvora onečišćujućih emisija u tlo. Međutim, unatoč postojanju službenog odlagališta na koje se otpad odvozi, a uslijed stupanja na snagu zakonske obveze naplate po količini otpada, na području Grada Omiša nepropisno se odlažu velike količine komunalnog otpada pa je u 2020. g. bilo evidentirano dvadeset divljih odlagališta (PRGO, 2024). Većina divljih odlagališta otpada sadrži otpad iz domaćinstava, ali i velike količine građevinskog ili čak opasnog otpada.

Ilegalna odlagališta najčešće nastaju na slučajno odabranim područjima zakrivenima od pogleda, lake dostupnosti i teže kontrole pristupa (poput odmorišta uz lokalnu cestu) ili uz same spremnike (Sl. 113). Na područjima na kojima se nekontrolirano odlaže otpad i na kojima se isti duže zadržava može doći do pojave raznih neželjenih utjecaja, ona mogu onečistiti okolno tlo i vode, ugroziti organizme koji ondje žive, a stvaraju i neugodne

Sl. 112. Kanalizirana korita potoka Lisičine (lijevo) i Vrila s ispustima od oborinskih voda na Prikima

Sl. 113. Ilegalno odlagalište otpada uz vidikovac u blizini Blata na Cetini

mirise te nagrđuju estetiku prostora. Poseban problem predstavljaju kad se pojave na ugroženim i osjetljivim staništima poput šuma ili uz vodotoke te u kršu koji je većinom vodopropustan pa je moguće procjeđivanje otpadnih voda u podzemlje, onečišćenje podzemnih ekosustava, a najveći problem predstavlja nepredvidivost kretanja vode u podzemnim tokovima pa je moguće i da otpadne vode dospiju u vodozaštitno područje ili zagade izvore pitke vode. Kao mogući izvori zaraza direktno ili indirektno utječu i na zdravlje ljudi te ostalih živih organizama, a u ljetnim mjesecima često su izvor požara.

Kako bi se spriječilo ilegalno deponiranje otpada, potrebno je evidentirati ilegalna odlagališta otpada te provesti mjere saniranja i suzbijanja daljnjeg odlaganja. Da divlja odlagališta ne bi više nastajala, potrebno je dodatne napore uložiti u podizanje svijesti o štetnim učincima divljih odlagališta otpada na okoliš, o potrebi izbjegavanja nastanka otpada te o odvojenom prikupljanju otpada. U Gradu Kutini posebno se potiču izobrazba i informiranje javnosti o održivom gospodarenju otpadom, a odličan su primjer dobre prakse i razne akcije prikupljanja otpada koje nastaju kao komunalne ili građanske inicijative.

4.4.4. Ekološki problemi i potrebe na zelenim, vodenim i drugim prirodnim površinama

Među ekološkim problemima i potrebama koji se javljaju na zelenim, vodenim i drugim prirodnim površinama u Gradu Omišu ističu se invazivne biljne i životinjske vrste, bolesti bilja te prirodni i antropogeni pritisci na staništa.

4.4.4.1. Pritisci na staništa

Ljudske aktivnosti jedan su od najznačajnijih modifikatora staništa u suvremenom dobu, bilo da izravno mijenjaju prirodna staništa, bilo da mijenjaju uvjete koji se potom odražavaju kroz veću podložnost staništa na promjene. U ovom su potpoglavlju obrađeni pritisci na kopnena, obalna i morska staništa.

Pritisci na neurbana kopnena staništa

S obzirom na svoj geografski položaj i prevladavajući klimatski tip, mediteranska Hrvatska trebala bi gotovo u potpunosti biti obrasla visokom šumskom vegetacijom, međutim tisućljetno djelovanje čovjeka stvorilo je specifičan kultivirani krajobraz kojega karakterizira gotovo potpuni **nestanak autohtone klimazonalne vegetacije** i prevladavanje makije i gariga kao degradacijskih oblika visoke šume (Tekić i ostali, 2014). Zbog dugotrajne ljudske djelatnosti i krčenja šuma na području Grada Omiša, visoka šumska vegetacija opstala je na manjim površinama, ponajviše u zoni pretežito prirodnih krajobraza dok su u ostalim zonama znatno češći njezini degradacijski oblici – makija, garig i kamenjari. Za razliku od visoke vegetacije, degradacijski oblici šuma slabije su prilagođeni na sušne uvjete te trebaju mnogo vremena kako bi se vratili u izvorno stanje, a najčešće podržavaju manju biološku raznolikost i više su podložni požarima.

Kamenjari predstavljaju specifičnu skupinu staništa koja su se razvijala u kombinaciji s tradicionalnim oblicima ispaše i sezonskih migracija stanovništva u primorju. Prisutni su u svim zonama osim u samom gradu, a najviše su prisutni na južnim padinama Poljičke planine i Omiške Dinare te u zoni pretežito prirodnih krajobraza. Sadrže mnoge vrijedne, raznolike i endemske biljne zajednice koje posljedično podržavaju i veliku raznolikost životinjskih vrsta, osobito beskralježnjaka koji su se prilagodili prehrani, oprašivanju i životu u simbiozi s ovim biljkama. Danas su zbog napuštanja tradicionalnih oblika stočarstva i načina održavanja kamenjarski travnjaci u opasnosti od **zarastanja**, tj. sukcesije (Sl. 114). Stoga je od velike važnosti za raznolikost kamenjarskih zajednica na području Grada potrebno poticati stočarske djelatnosti i povremenu košnju kako bi se one očuvale.

Jednu od najvećih prijetnji staništima na području Grada Omiša predstavljaju **požari**. U slučaju pojave specifičnih vremenskih uvjeta koji pogoduju nastanku požara, a koji su prisutni tijekom ljetne sezone, opožarivanje uzrokuje gubitak vrijednih sastojina šuma, gube se staništa mnogih životinjskih organizama, a ugroženi mogu biti i ljudski životi i imovina. Pri naknadnom pošumljavanju područja zahvaćenog požarom važno je voditi brigu o korištenju autohtonih vrsta poput hrasta crnike (*Quercus ilex*) te razmotriti potencijalne opasnosti pri sadnji biljnih vrsta koje

Sl. 114. Mozaik staništa sa šikarama i kamenjarskim površinama u sukcesiji

spadaju u skupinu aktivnih pirofita, poput alepskog bora (*Pinus halepensis*), odnosno biljaka čije širenje potpomažu požari. Često se u literaturi za alepski bor navodi da je najzapaljivija vrsta na cijelom Mediteranu, a novija istraživanja pokazuju kako veća gustoća alepskog bora dovodi i do iscrpljivanja vode i hranjivih tvari iz tla te da zaklanja svjetlost što smanjuje uspjeh preživljavanja mnogim ostalim vrstama (Tekić i ostali, 2014).

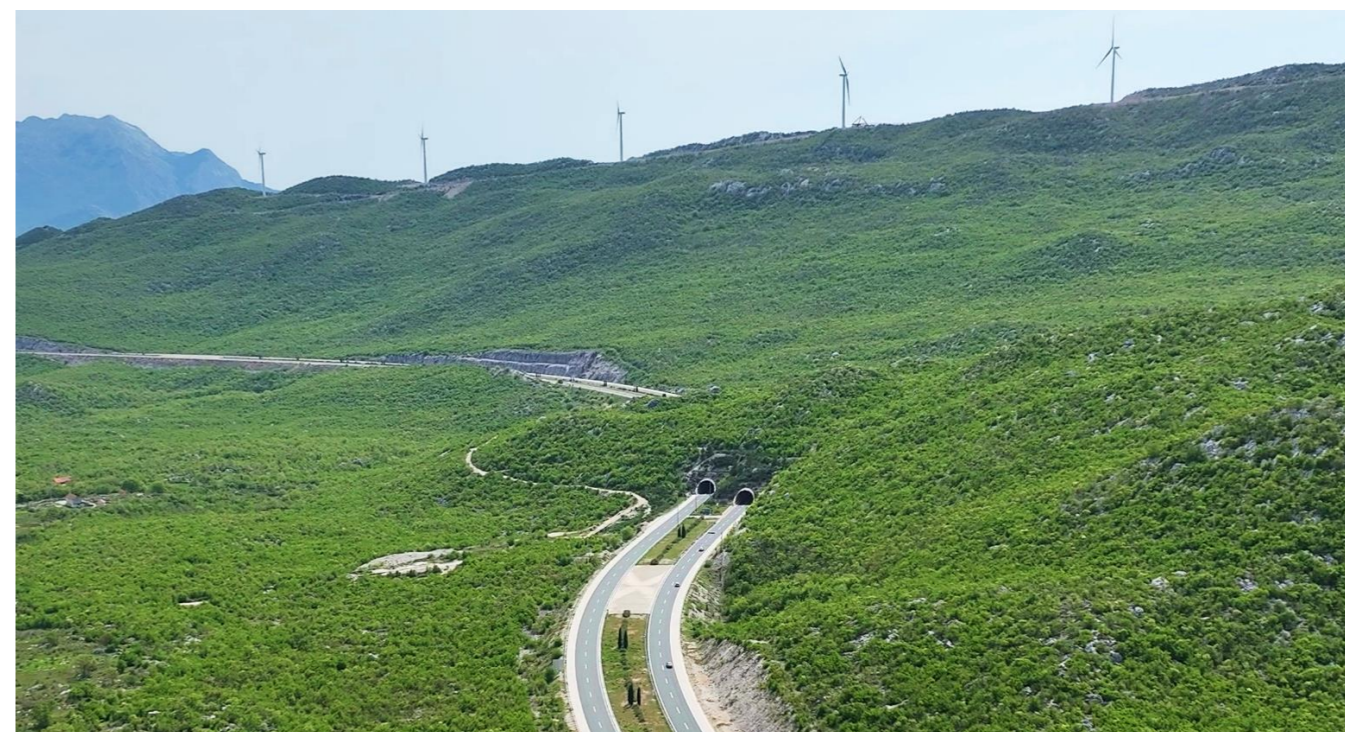
Fragmentacija staništa uzrokovana ljudskim aktivnostima još je jedna od velikih prijetnji bioraznolikosti na teritoriju Grada. Smanjenje staništa životinjama smanjuje količinu dostupnog plijena i potencijalnih partnera, uzrokuje gubitak genetičke raznolikosti i pojačava prisutnost rubnog efekta. Zeleni prijelazi ili mostovi su građevine koje divljim životinjama omogućuju da sigurno prelaze prepreke koje su postavili ljudi, a najčešće se postavljaju na prometnice kao umjetni tuneli nasuti zemljom koji se potom ozelenjuju kako bi se bolje uklopili u prirodno stanište životinja. Postavljaju se ondje gdje nema dovoljno prirodnih prijelaza za životinje i mogu biti različitih redova veličine, od onih namijenjenih malenim životinjama (širine do 20 m) pa do onih širih od 600 m namijenjenih svim životinjama. Njihova izgradnja vrlo je skupa i zbog toga ih često ima premalo, iako su izuzetno važni u smanjenju učinka fragmentacije staništa (Kajtezović, 2013).

Na području Grada prisutna su tri zelena prijelaza: Rošca, Konščica i Vrankovića ograda preko autoceste A1, a prvenstveno su namijenjeni velikim životinjama poput vuka, risa i medvjeda koje imaju jako širok areal kretanja i potrebni su im različiti ekosustavi kako bi preživjeli (Sl. 115). Na takvim prijelazima zabranjene su ljudske aktivnosti s trajnim učinkom na funkcionalnost prijelaza (lovne, gospodarske, rekreacijske i dr.) (Pravilnik o prijelazima za divlje životinje, *MM* 5/2007). Važno je osigurati da se upravo takvo stanje i održi, tj. da se životinje ne ometa u prelasku, kao i razmotriti potencijal različitih lokacija duž gradskih prometnica na kojima bi se mogli izgraditi novi prijelazi kako bi se postigla bolja povezanost staništa i protočnost gena unutar vrsta koje ovdje obitavaju.

Nažalost, mnogi od ovih mostova slabo su korišteni od strane divljih životinja jer često ne pružaju dovoljno zaštitnog staništa kojim bi se one kretale, kako je vidljivo i sa Sl. 115. Prema Izvješćima o stanju populacije vuka u Hrvatskoj (DZZP, 2014; HAOP, 2015; HAOP, 2017), praćenje kretanja vukova na prijelazima za životinje provodi na sva tri prijelaza prisutna na području Grada Omiša (Rošca, Konščica i Vrankovića ograda). Međutim, na prijelazu Vrankovića ogradi u razdoblju praćenja korištenjem fotozamki (od 2008. do 2014. g.) nije zabilježen nijedan prelazak te vrste dok je na ostalim prijelazima zabilježeno kontinuirano smanjenje učestalosti njihova prelaska. Pokazalo se da prijelaze za životinje zapravo učestalo koriste ljudi, posebice lovci, šetač i stočari, a ponegdje je prisutna i uporaba motocikla, all-terrain vehiclea (ATV) ili automobila dok divlje životinje mnogo češće koriste prirodne prijelaze ispod kojih autocesta prolazi tunelom ili prolaze ispod vijadukta jer oni pružaju veću zaštitu u vidu visoke vegetacije i prirodnijih karakteristika okoliša (Galić, 2002) odnosno nisu samo tranzicijski koridori nego sastavni dio staništa (Sl. 116). Stoga je važno unaprijediti zelene prijelaze osiguravanjem dostatnog zelenila i povezivanjem vegetacije s obje strana zelenog prijelaza.

Sl. 115. Zeleni prijelaz za životinje Vrankovića ograda

Sl. 116. Tunel Crna brda i zelena padina nad njim

Pritisci na morska i obalna staništa

Morske obale predstavljaju specifičnu skupinu staništa vrlo raznolikih karakteristika, a na području Grada Omiša prisutne su kamene, šljunčane i pješčane obale koje su nastale prirodno ili čovjekovim djelovanjem. Kako se nalaze na samoj granici dvaju medija (vode i kopna), podržavaju vrlo specifičnu zajednicu organizama prilagođenih na vrlo promjenjive stanišne uvjete (isušivanje, prskanje solju, zapljuskivanje, rastresitost podloge i sl.). Plaže su oblik morske obale najprikladniji za rekreativno korištenje, ali gotovo su svi oblici morskih obala duž Jadrana pod velikim antropogenim pritiskom, prvenstveno iz sektora turizma, ali i drugih (pomorski promet, poljoprivreda, odvodnja otpadnih voda). Posebno izražen problem predstavljaju **betonizacija kamenitih obala** te **nasipavanje šljunka ili pijeska** djelomično u vidu uništavanja organizama u samom trenutku postavljanja, a zatim i naknadnog štetnog djelovanja zbog otežavanja ponovnog nastanjivanja i promjene okolišnih uvjeta (pH vode, tekstura površine) (Abdus-Samad, 2013). Modifikacije morske obale treba svesti na minimum te spriječiti ilegalno izmjenjivanje dijelova obale za vlastite potrebe od strane privatnih osoba i turističko-ugostiteljskih objekata. U budućim bi se projektima obalne izgradnje, ali i revitalizacije morskih obala mogla razmotriti primjena novih tehnologija koje potiču bioraznolikost, poput ekološki prihvatljivih alternativa betonu (Chan, 2021).

Pritisci na urbana staništa

Do sada nisu provedena istraživanja bioraznolikosti ni ekoloških uvjeta u staništima u gradu Omišu pa ne postoje podaci o ekološkom stanju staništa ni njihovoj bioraznolikosti. Javne zelene površine su razmjerno rijetke i male pa je ljudska prisutnost u njima značajna i smanjuje njihov stanišni potencijal (osobito za životinje). S druge strane, prisutnost većih neizgrađenih, obraslih površina pruža stanišne uvjete za dio organizama, osobito ptice i kukce. Treba međutim uzeti u obzir da se radi o staništima koja će u doglednoj budućnosti nestati uslijed privođenja površina planskoj namjeni. U tom se kontekstu može očekivati načelno smanjenje urbane bioraznolikosti i usluga ekosustava koje ona pruža.

Životinje u urbanim sredinama često se povezuju s povećanim rizikom od bolesti, onečišćenjem, smatra se da predstavljaju prijetnju imovini ili kućnim ljubimcima dok pozitivni utjecaji u urbanim sredinama, kao što su doprinos očuvanju ljudskog zdravlja i poboljšanja kvalitete života, često nisu prepoznati. Međutim, životinje u gradovima ljudima pomažu u smanjenju osjećaja tjeskobe te doprinose očuvanju mentalnog zdravlja – interakcije između ljudi i životinja povećavaju razinu oksitocina, hormona povezanog s opuštanjem i stvaranjem osjećaja zadovoljstva. Životinje u urbanim sredinama reguliraju prisutne ekosustave, a pojedine životinjske vrste predatori su nad onima koji se smatraju štetočinama u gradovima pa tako primjerice ptice pjevice pomažu u kontroli populacija kukaca dok ptice grabljivice kontroliraju populacije glodavaca (University of Lincoln, 2015).

Iako pronalaženje i osiguravanje prostora za životinje u gradovima može biti zahtjevno, kroz pažljivo i stručno razmatranje i planiranje, moguće je i u gradovima ostvariti skladan suživot ljudi i životinja. Gradovi s brojnim zelenim površinama mogu privući razne skupine životinja – od sitnih beskralješnjaka poput kukaca do ptica ili sisavaca koji su karakteristični stanovnici gradskih parkova. Život u gradu često životinjama omogućuje pristup resursima kao što su hrana i zaklon koji u ruralnim područjima možda i nisu tako pristupačni (Weber, 2022).

4.4.4.2. Invazivne vrste

Invazivne strane vrste jedna su od najvećih prijetnji za bioraznolikost na globalnoj razini, odmah nakon uništavanja staništa. Destabiliziraju ekosustave u kojima se pojave, u kompeticiji su za prostor i izvore hrane sa zavičajnim vrstama, mijenjaju uvjete na staništu, prenose bolesti na zavičajne vrste te se povremeno s njima i križaju. Osim na zavičajne vrste i staništa, invazivne vrste mogu izravno utjecati i na ljudsko zdravlje, prije svega kroz širenje alergena.

Invazivne biljne vrste

Prema podacima dobivenim od Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja, na području Grada Omiša prisutne su 23 invazivne strane biljne vrste (Tab. 22). Među navedenima, **žljezdasti pajasen** (*Ailanthus altissima*) nalazi se na popisu invazivnih stranih vrsta koje izazivaju zabrinutost u Europskoj uniji (tzv. Unijin popis) što znači da je zabranjeno unošenje, držanje, uzgoj, prijevoz, stavljanje na tržište, upotreba ili razmjena, razmnožavanje ili puštanje u okoliš vrste na cijelom teritoriju EU (Sl. 117). Pajasen iznimno snažno potiskuje autohtone biljne vrste jer raste u vrlo gustim sklopovima te time znatno smanjuje prirodnu biološku raznolikost. Usto luči spoj ailanthon koji ima negativan alelopatski učinak na okolne biljke, mikrofaunu i mikroorganizme tla čime dodatno smanjuje bioraznolikost područja na kojem raste. U Gradu Omišu najčešće se pojavljuje uz prometnice i uz vodotoke. Utječe na sastav tla i hidrološki režim, a u gradovima svojim korijenom oštećuje građevinske objekte dok dodir s biljnim sokom pajasena može uzrokovati osip, naročito kod djece, pa predstavlja i javnozdravstveni problem. Na prostoru Grada zabilježen je na području Srijana i Putušića, uz Cetinu kod Zadvarja te u samom gradu Omišu.

Čivitnjača je izvorno vrsta iz Sjeverne Amerike, a u Europi i Hrvatskoj stvara značajne štete te uzrokuje smanjenje površina vlažnih travnjačkih staništa brojnih strogo zaštićenih vrsta biljaka i životinja. Brzorastuća je grmolika vrsta koja naraste do tri metra visine te stvara guste sklopove čime onemogućuje rast biljkama u svojoj sjeni. Slično kao pajasen, alelopatski nepovoljno djeluje na zavičajne biljne vrste pa mijenja strukturu biljnih zajednica i povećava rizičnost nastanjivanja drugim invazivnim vrstama. Osobito se uspješno širi poplavnim vodama, a na području Grada Omiša zabilježena je duž kanjona Cetine (kod Blata na Cetini i nizvodno od Zadvarja) te južno od HE Zakučca i u Omišu.

Invazivne životinjske vrste

Prema podacima iz projekta Uspostave nacionalnog sustava za praćenje invazivnih stranih vrsta Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja (2024) na području Grada Omiša zabilježena je jedna strana životinjska vrsta – **grivasti skakač**. Ova je vrsta papkara prirodno rasprostranjena na području Sjeverne Afrike odakle je unesena na jug Europe. Njezina je invazivnost trenutno na razmatranju zbog kompetitivnosti s domaćim vrstama i korištenja resursa.

Sl. 117. Mlado drvo pajasena uz cestu kod Čikotine lađe

4.4.4.3. Bolesti bilja

U kontekstu zelene infrastrukture najznačajnije su bolesti bilja prisutne među palmama koje se redovito koriste u uređenju i oblikovanju javnih zelenih površina, ali i na privatnim posjedima. Ističu se crvena palmina pipa i palmin dvotoč. **Crvena palmina pipa** (*Rhynchophorus ferrugineus*) trenutno je jedan od najznačajnijih štetnika palmi na Jadranu. U Hrvatskoj je prvi put registrirana u kolovozu 2011. g. u Zadarskoj županiji, a od tada se proširila duž cijele jadranske obale (Medved, 2021). Osobito velike štete pričinja na palmama iz roda *Phoenix* koji je jedan od najzastupljenijih rodova palmi u Hrvatskoj. Simptomi koji upućuju na zaraženost palmi crvenom palminom pipom su pojava oštećenih i suhih listova koji odumiru zbog ishrane ličinki u njihovoj bazi te rupe pri bazi palminih listova. Jasan znak prepoznavanja napadnutih palmi je simptom „kišobrana“ kada se stariji listovi objese te dolazi do venuća i žućenja, a sve to nalikuje na stresno stanje biljke uzrokovano sušom. Metode suzbijanja crvene palmine pipe uključuju uzgoj i sadnju kultivara palmi otpornih na ovog štetnika, mehaničke mjere uništavanja zaraženog biljnog materijala, biotehničke mjera poput primjene atraktanata i sterilizacije muških jedinki te tretiranje palmi kemijskim pripravcima i biološku kontrolu (Masten Milek i Šimala, 2013).

Tab. 22. Popis invazivnih biljnih vrsta u Gradu Omišu

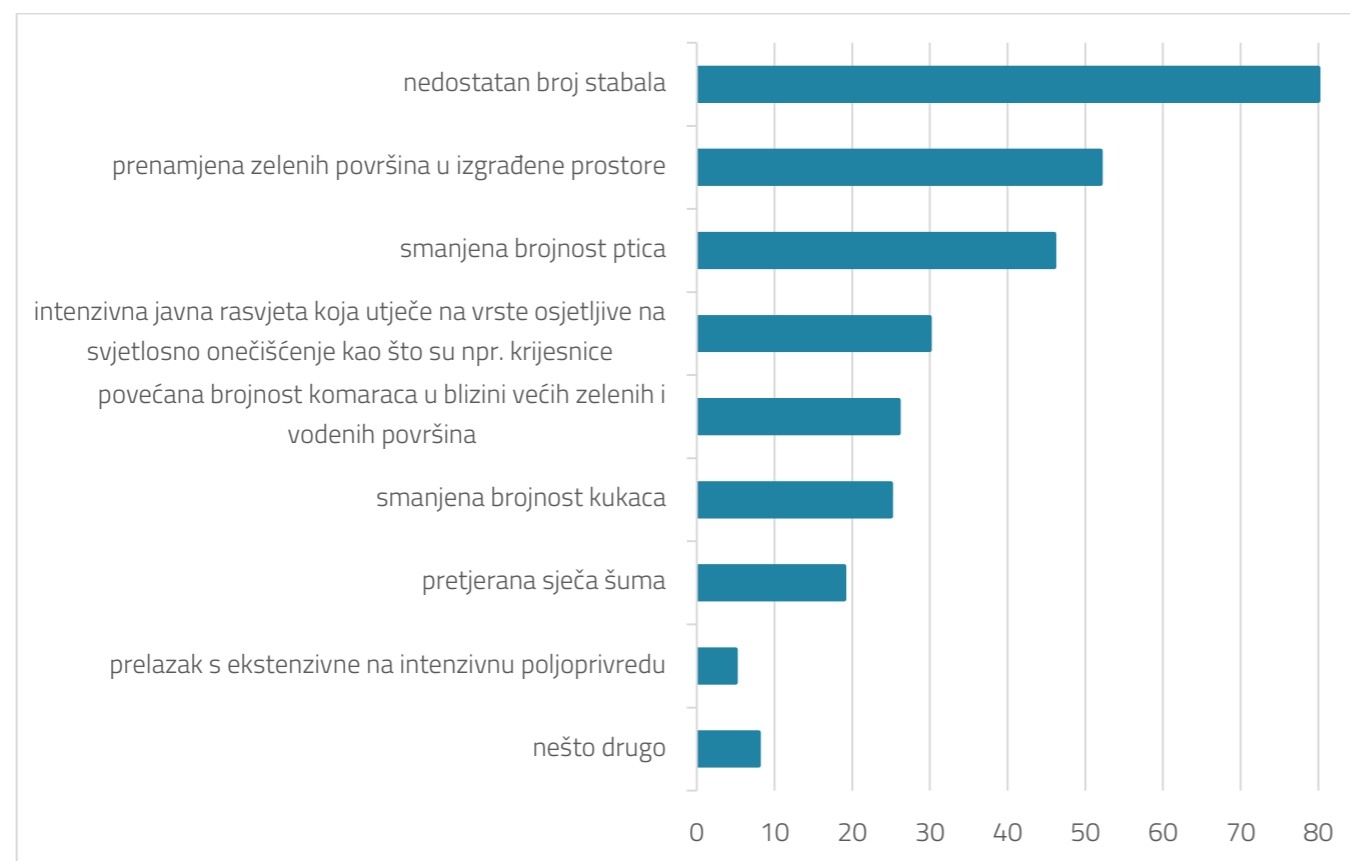
R. br.	Hrvatski naziv vrste	Latinski naziv vrste
1	žljezdasti pajasen	<i>Ailanthus altissima</i> (Mill.) Swingle
2	bijeli šćir	<i>Amaranthus albus</i> L.
3	svinuti šćir	<i>Amaranthus deflexus</i> L.
4	križani šćir	<i>Amaranthus hybridus</i> L.
5	oštrodlakavi šćir	<i>Amaranthus retroflexus</i> L.
6	ambrozija	<i>Ambrosia artemisiifolia</i> L.
7	čivitnjača	<i>Amorpha fruticosa</i> L.
8	ljuskavi zvjezdan	<i>Aster squamatus</i> (Spreng.) Hieron.
9	blago izmjenični dvozub	<i>Bidens subalternans</i> DC.
10	japanski dud	<i>Broussonetia papyrifera</i> (L.) Vent.
11	kovrčava hudoljetnica	<i>Conyza bonariensis</i> (L.) Cronquist
12	kanadska hudoljetnica	<i>Conyza canadensis</i> (L.) Cronquist
13	sumatranska hudoljetnica	<i>Conyza sumatrensis</i> (Retz.) E.Walker
14	bijeli kužnjak	<i>Datura stramonium</i> L.
15	jednogodišnja krasolika	<i>Erigeron annuus</i> (L.) Pers.
16	pjegava mlječika	<i>Euphorbia maculata</i> L.
17	poglela mlječika	<i>Euphorbia prostrata</i> Aiton
18	sitna konica	<i>Galinsoga parviflora</i> Cav.
19	čičoka	<i>Helianthus tuberosus</i> L.
20	peterodijelna lozika	<i>Parthenocissus quinquefolia</i> (L.) Planchon
21	bagrem	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.
22	piramidalni sirak	<i>Sorghum halepense</i> (L.) Pers.
23	obalna dikica	<i>Xanthium strumarium</i> L. ssp. <i>Italicum</i> (Moretti) D.Löve

Izvor podataka: podaci Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja

Uz crvenu palminu pipu velikog štetnika palmi predstavlja i **palmin drvotoč** (*Paysandisia archon*). Kada palmin drvotoč napadne palmu, može ju u potpunosti uništiti unutar svega 2–4 godine, a simptomi napada su: prisutnost piljevine na kruni i/ili na deblu, prisutnost perforiranih ili izgriženih listova, prisutnost dugačkih hodnika unutar palmina debla, deformirano i abnormalno izvijanje debla te sušenje palmi, osobito središnjih listova (Masten Milek i Šimala, 2013). Mjere suzbijanja sastoje se od mehaničkog uklanjanja inficiranih stabala, biološke kontrole prirodnim nametnicima palmina drvotoča (npr. *Steinernema carpocapsae*) i tretiranja palmi kemijskim sredstvima.

4.4.4.4. Percipirani ekološki problemi

Anketnim istraživanjem ispitana je i percepcija problema vezanih za bioraznolikost u Gradu Omišu (Sl. 118). Problem kojeg najviše ispitanika percipira (gotovo dvije trećine) je **nedostatan broj stabala** i to je tako u svim zonama (osobito u gradu Omišu) osim zone pretežito kultiviranih krajobraza. Drugi izraženi problem je **prenamjena zelenih površina** u izgrađene prostore koja je često percipirana u priobalnoj i zoni grada Omiša (dakle zonama velike izgrađenosti), a nešto manje u zoni pretežito kultiviranih krajobraza. Podjednak broj ispitanika uočio je i **smanjenu brojnost ptica**, a to se može dovesti u vezu sa sljedećim percipiranim problemima – intenzivnom rasvjetom koja utječe na vrste osjetljive na svjetlosno onečišćenje kao što su krijesnice i smanjenom brojnošću kukaca.

Sl. 118. Frekvencije percipiranih problema vezanih za bioraznolikost u Gradu Omišu

S druge strane, za čak petinu ispitanika problem je **povećana brojnost komaraca** u blizini većih zelenih i vodenih površina, a u zoni pretežito kultiviranih krajobraza taj problem percipira gotovo polovica ispitanika. **Pretjeranu sječu šuma** kao prijetnju doživljava manji broj ispitanika, a još manje prelazak s ekstenzivne na intenzivnu poljoprivredu. Od ostalih spomenutih problema ističu se odlaganje otpada na zelenim površinama i sadnja neautohtonog bilja među kojima se posebno spominju palme čije održavanje zahtijeva intenzivnu njegu i resurse, osobito u ljetnom dijelu. Uz to se spominje i nekontrolirano sidrenje duž obale uslijed kojeg dolazi do destrukcije bentičkih staništa u moru te prekomjerne aktivnosti na vodi na Cetini, osobito rafting, koje dovode do ugroze riječnih i riparijskih staništa i oštećenja sedrenih barijera.

4.4.5. Socijalni problemi i potrebe

4.4.5.1. Potrebe koje proizlaze iz sociodemografskih obilježja

U gradu Omišu živi 5.985 stanovnika što je preko dvije petine (42,3 %) ukupne ljudske populacije Grada Omiša (Popis 2021., 2022). Premda treba uzeti u obzir da ovaj broj uključuje i mali segment stanovništva u MO-u Nemiri–Ravnicama koji je prostorno odvojen od urbanog tkiva Omiša te je u funkcionalno-planskoj zonaciji pripojen priobalnoj zoni, ovaj podatak jasno ukazuje na važnost planiranja mreže zelene infrastrukture i održivog, kružnog gospodarenja prostorom i zgradama u grad u Omišu kao razmjerno gusto izgrađenom i naseljenom predjelu.

U tom predjelu živi gotovo tisuću djece čiji kognitivni, socijalni i motorički razvoj u manjoj ili većoj mjeri mogu doista imati koristi od dnevnih interakcija s urbanom prirodom. S druge strane, grad obilježava starenje stanovništva koje se odražava kroz smanjenje udjela mlađe (do 14 godina) i povećanje udjela starije (60+ godina) populacije. Upravo je iz tog razloga nužno osigurati dostatne javne zelene površine koje mogu zadovoljiti potrebe dječje i starije populacije uz istovremeno osiguravanje kvalitete životnog okoliša u ovom gusto naseljenom prostoru. Starenje stanovništva ukazuje i na to da potrebe za stambenim fondom ne proizlaze iz socijalnog, već iz turističkog resora i da ne doprinose nužno kvaliteti stanovanja u gradu već zadovoljavaju turističke potrebe. Premda je turizam važna gospodarska grana, njegova socijalna dimenzija ima kako povoljne tako i nepovoljne učinke na urbane zajednice. Stoga on ne bi smio imati prevladavajući utjecaj na urbanističko planiranje prostora.

U priobalnoj zoni smješteno je sedam naselja te najistočniji predio grada Omiša (MO Nemira–Ravnice). U tom prostoru su prema Popisu 2021. g. stalno živjele 1.753 osobe, no u ljetnim mjesecima se ljudska populacija u njemu, a osobito u obalnom pojasu, višestruko povećava. Generalno se naseljenost smanjuje od zapada prema istoku. Napuštanje poljoprivrede i turistifikacija uvjetovali su monofunkcionalno gospodarstvo koje se nepovoljno odražava i na demografske trendove (iseljavanje i starenje). Tako u ovom prostoru obitava tek 243 djece (do 14 godina) dok je broj stanovnika starijih od 60 godina 636. Takvi podaci ukazuju na povećanu potrebu za javnim prostorima koji bi mogli zadovoljiti potrebe starije populacije dok bi istovremeno unaprjeđenje i povećanje sadržaja za djecu moglo povoljno utjecati na ostanak mladih obitelji. Potrebu za povećanjem površine i uređenosti javnih zelenih prostora u toplom dijelu godine dodatno pojačava turistička populacija.

U zoni pretežito kultiviranih krajobraza smješteno je dvadeset ruralnih naselja. U njima je prema Popisu 2021. g. živio 5.741 stanovnik s tim da je raspon broja stanovnika bio između 20 (u Podašpilju) i 875 (u Tugarima), ali u većini naselja taj broj se kretao između 100 i 300. Dječja populacija (916) znatno je manja od populacije osoba starijih od 60 godina (1.658). S obzirom na unapredovalo starenje stanovništva, može se očekivati daljnje pogoršanje tog omjera iz čega slijedi i povećana potreba za uređenjem javnih zelenih površina koje će zadovoljiti potrebe starije populacije, a istovremeno omogućiti i sadržaje potrebne djeci (što može djelovati kao manji poticajni demografski faktor). Treba uzeti u obzir da krajobrazna obilježja prirodnih površina koje okružuju ova naselja uglavnom ne mogu pružiti navedene funkcije uslijed nedostatka strukture i opreme (staze, klupe, dječja igrala, slavine, dodatni sadržaji).

U zoni pretežito prirodnih krajobraza prisutna su tek tri naselja – Dubrava, Srijane i Seoca. U njima živi 660 stanovnika od čega 95 djece (do 14 godina) i 179 osoba starih 60 i više godina. Velika prisutnost prirodnih krajobraza u neposrednom okruženju naselja koja uključuje brdovite i planinske predjele te agrarne površine donekle smanjuje potrebu za javnim zelenim površinama, no one su svejedno potrebne iz razloga što površine pod prirodnim i poljoprivrednim vegetacijskim pokrovom ne mogu pružiti iste funkcije kao planirane zelene površine. To se prije svega odnosi na opremu koja omogućuje njihovo aktivno korištenje (staze, klupe, dječja igrala, slavine, dodatni sadržaji). Uzimajući u obzir unapredovalo starenje stanovništva za očekivati je da će se broj stanovnika starijih od 60 godina nastaviti povećavati u nadolazećim desetljećima uslijed čega bi moglo doći do napuštanja poljoprivrednih površina i njihova zarastanja prirodnom vegetacijom. U tom bi pogledu trebalo osigurati uređene površine koje će moći zadovoljiti potrebe starije populacije i doprinijeti povećanju kvalitete njihova života u ruralnoj sredini.

4.4.5.2. Otudjenje od prirode

Otudjenje od prirode jedan je od problema koji se javljaju kao popratna pojava općeg razvoja, a osobito je izražena u gradovima. Urbani okoliš u kojem je priroda uglavnom tek sporadično prisutna kroz parkove, park-šume i prirodni teren oko zgrada dovodi do iščeznuća doživljaja vezanih u prirodu koje rezultira otudjenjem od prirode reflektiranom kroz smanjenje svjesnosti o tome kako priroda podržava život ljudi i životinja i smanjenje brige za njeno očuvanje (Soga i Gaston, 2016). Taj je problem osobito značajan s aspekta djece koja odrastaju u izgrađenom okruženju s nedostatnim prirodnim terenom u kojem bi mogla doživjeti prirodne pojave. Otudjenje od prirode stanovnike gradova lišava nezamjenjivih dobrobiti kojima priroda doprinosi njihovom zdravstvenom, psihološkom i društvenom stanju kao i prilika za jedinstvene i ispunjujuće doživljaje (Bixler i ostali, 2002, Daniel i ostali, 2012).

Analiza u poglavlju 4.1. pokazuje nesrazmjere u prostornoj distribuciji zelenih površina u Omišu. Javne zelene površine u Omišu dostupnije su stanovnicima podzona Punte i Prika nego stanovnicima Starog grada i osobito Mlije gdje dominiraju privatne zelene površine koje su često odviše rascjepkane da bi bile dostatno iskoristive i da bi se na njima mogli doživjeti prirodni ekološki procesi.

U borbi protiv otudjenja od prirode potrebno je povećati broj i dostupnost zelenih površina u gradu, ali ih je potrebno i urediti na način da trajno privlače korisnike, da privuku one koji su već otuđeni od prirode i, konačno, da pružaju prilike za vrijedne doživljaje (Tandarić, 2022). Jedan od pristupa kojeg znanstvena zajednica predlaže je ciklički model slučajnih doživljaja prirode (engl. *Incidental Nature Experience Cycle model*) prema kojem bi slučajni doživljaji prirode (primjerice, zeleni odrazi na kišnim lokvama, oprašivači na cvijeću) u gradu mogli stimulirati ljude da počnu redovito posjećivati lokalitete na kojima bi mogli iskusiti takve doživljaje, a što bi posljedično dovelo do ponovnog povezivanja s prirodom (Beery i ostali, 2017). Za preokretanje trendova otudjenja od prirode bi takve prilike trebalo pružiti ne samo u parkovima već i na lokacijama na kojima se ljudi okupljaju i na rutama kojima prolaze na putu na posao, u trgovinu ili školu. Može se očekivati da bi dodatni stimulans potraži za takvim doživljajima mogle predstavljati društvene mreže kojima se oni promoviraju.

4.4.5.3. Nedostatak prirodnih sadržaja

Na području Grada živi veliki broj pojedinaca s vrlo širokim rasponom interesa i potreba. Dok su nekima izgrađeni javni prostori dostatni i poželjni za njihove potrebe (poput druženja), drugi za socijaliziranje preferiraju zelene površine. Dok jedni vole vrijeme provoditi u parku, drugima parkovi ne mogu zadovoljiti potrebe za fizičkom aktivnosti, prirodom ili kreativnošću pa traže druge prostore poput gradskih vrtova (Tandarić i ostali, 2022). Raznolike zelene i vodene površine nedvojbeno mogu zadovoljiti interese i potrebe velikog broja ljudi ako su uređene tako da omogućuju različite oblike njihova korištenja. Mnogim stanovnicima gusto izgrađenih podzona Starog grada i Mlije javne zelene površine slabije su dostupne dok one u Puntu i u Priku ne zadovoljavaju posve interese i potrebe onih kojima su dostupne (primjerice, neuređene zelene površine uz Vukovarsku cestu ne mogu zadovoljiti potrebe stanovnika koji možda žude za urbanim vrtlarenjem).

Prosječna površina javnih zelenih površina po stanovniku Grada Omiša iznosi 3,7 m² što je dvostruko manje od prosjeka Splitsko-dalmatinske županije koji iznosi 8,4 m² (PPGO, 2021). Osim toga, trenutno ne postoji ujednačen sustav identificiranja površina zelene infrastrukture kao ni praćenja stanja i kvalitete istih. Upravo iz tih razloga ne postoje potpuni podatci o broju, veličini i stanju javnih zelenih površina (PRGO, 2024). Razvoj javnih zelenih površina i njihovo održavanje od velike su važnosti za gusto urbanizirane prostore poput grada Omiša jer, osim što povećavaju atraktivnost područja, zelene površine imaju niz pozitivnih učinaka na kvalitetu sastavnica okoliša (tla, zraka, vode), zdravlje stanovništva i na smanjenje utjecaja klimatskih promjena na prostor.

Razvoj zelenih i vodenih površina u svim podzonama Grada trebao bi uključivati istraživanje preferencija, želja i potreba potencijalnih korisnika kako bi se osiguralo da one mogu zadovoljiti njihove interese i potrebe. Pritom bi to istraživanje osim kvantitativnog (statistika izraženih preferencija) trebalo uključivati i kvalitativnu analizu koja bi osigurala da uređenje zelenih površina bude uključivo po pitanju sadržaja i funkcija. Još veći pozitivni učinak mogao bi se postići participativnim planiranjem u kojem zainteresirani stanovnici sami mogu sudjelovati u planiranju, osmišljavanju, uređenju i održavanju javnih zelenih površina.

4.4.5.4. Potrebe i problemi koji proizlaze iz turizma

Grad Omiš jedno je od glavnih turističkih središta na području Splitsko-dalmatinske županije i opredijelio se za daljnji razvoj u pogledu turizma (SPRTGO, 2020; PRGO, 2023). Veliki broj turista značajno utječe na potrebe za zelenom i plavom infrastrukturom na području Grada. Iz sezonalnosti turističkih dolazaka i opterećenja infrastrukture koje turistička posjećenost uzrokuje proizlazi potreba za pažljivim i promišljenim planiranjem zelene infrastrukture.

Maksimalan broj dolazaka turista na područje Grada Omiša zabilježen je 2019. g. te je iznosio 161.995 dolazaka, a iste je godine po prvi puta premašeno i milijun noćenja (1.020.010) (PRGO, 2023). Turistički dolasci i noćenja do 2019. g. bilježili su rast, međutim pandemija bolesti COVID-19 (2020. i 2021. g.) dovela je do značajnog pada turističkih dolazaka, a 2022. g. zabilježen je oporavak turističkog sektora i povratak na predpandemijske rezultate. Najveći broj dolazaka tradicionalno bilježi grad Omiš, a ukupno se na području obalnog pojasa bilježi više od 90 % svih dolazaka i noćenja. Najmanje dolazaka bilježi prostor Omiške zagore i Poljica, ali potrebno je istaknuti kako upravo ta područja bilježe najbrži relativni rast po broju turističkih dolazaka.

Prema podacima iz Strateškog plana razvoja turizma Grada Omiša (2020) najveći udio turističkih dolazaka i noćenja ostvaruje se u obiteljskom smještaju (58 %) s obzirom da upravo taj smještaj prevladava u strukturi komercijalnih smještajnih kapaciteta, a zatim slijede kampovi (23 %) i hoteli (18 %). Strani turisti ostvaruju 97% ukupnih noćenja, a četiri glavna tržišta čine Poljska, Njemačka, Češka i Slovačka. Sezonalnost je u turizmu Grada i dalje vrlo izražena pa je u 2018. g. u srpnju i kolovozu realizirano 69,4 % turističkog prometa, a potom slijede lipanj (11,7 %) i rujan (10,5 %).

Pri planiranju novih elemenata zelene infrastrukture i obnovi postojećih potrebno je sagledati ne samo potrebe stanovnika, nego i posjetitelja Grada, prvenstveno onih koji dolaze u ljetnoj turističkoj sezoni, ali i razmotriti mogućnosti proširenja korištenja zelenih površina od strane turista i na ostatak godine. To se može postići raznim povremenim događanjima izvan ljetne sezone (advent, pop-up manifestacije i koncerti, sajmovi lokalnih proizvoda i proizvođača), razvojem sadržaja koji se mogu koristiti tijekom više godišnjih doba (biciklističke, pješačke i trkačke rute, poučne staze, vježbališta) te samih zelenih i plavih površina koje se mogu posjećivati i izvan ljetne sezone (botanički vrtovi, avanturistički i ekoturizam u zaleđu). Odličan primjer već postojeće ovakve površine je preuređeno staro groblje na Mliji gdje je napravljena pozornica za koncerte i povremena događanja.

Iznimno je važno pri planiranju zelene infrastrukture Grada odrediti koliki je prihvatni kapacitet potreban kako bi ih istovremeno mogli koristiti i stanovnici Grada i posjetitelji, kao i kolike su potrebe za održavanjem tih površina uslijed problema koje turističko posjećivanje uključuje. Na zelenim površinama treba osigurati dovoljan broj spremnika za odlaganje otpada, jasno naznačiti i upozoriti na nedopuštene radnje i sl. Konačno, iz perspektive turističkog posjećivanja, osobito su važni elementi zelene infrastrukture Grada reprezentativne površine koje privlače turiste na područje Grada. Postojeće reprezentativne površine grada svakako uključuju Veliku plažu, Park don Frane Bulića i litice oko Omiša, a ubuduće je potrebno dodatno promovirati sadržaje u ostalim dijelovima Grada, poput parka skulptura u priobalnoj zoni (Sl. 43), naselja i zaseoka u zaleđu (Sl. 119), raznih plaža na Cetini (Sl. 56) i vidikovaca.

Sl. 119. Pogled na kanjon Cetine na području Novih Sela

Daljnji razvoj i planiranje zelene infrastrukture Grada, kao i pripadajuće potrebe i potencijale, potrebno je uskladiti s postojećim strateškim dokumentima na lokalnoj i županijskoj razini – Strateškim planom razvoja turizma Grada Omiša 2020.–2030. (2020), Planom razvoja Grada Omiša za razdoblje do 2030. (2023) i Strategijom razvoja Urbane aglomeracije Split za razdoblje do kraja 2027. godine (2023).

4.4.6. Urbano higijenski i javnozdravstveni problemi i potrebe

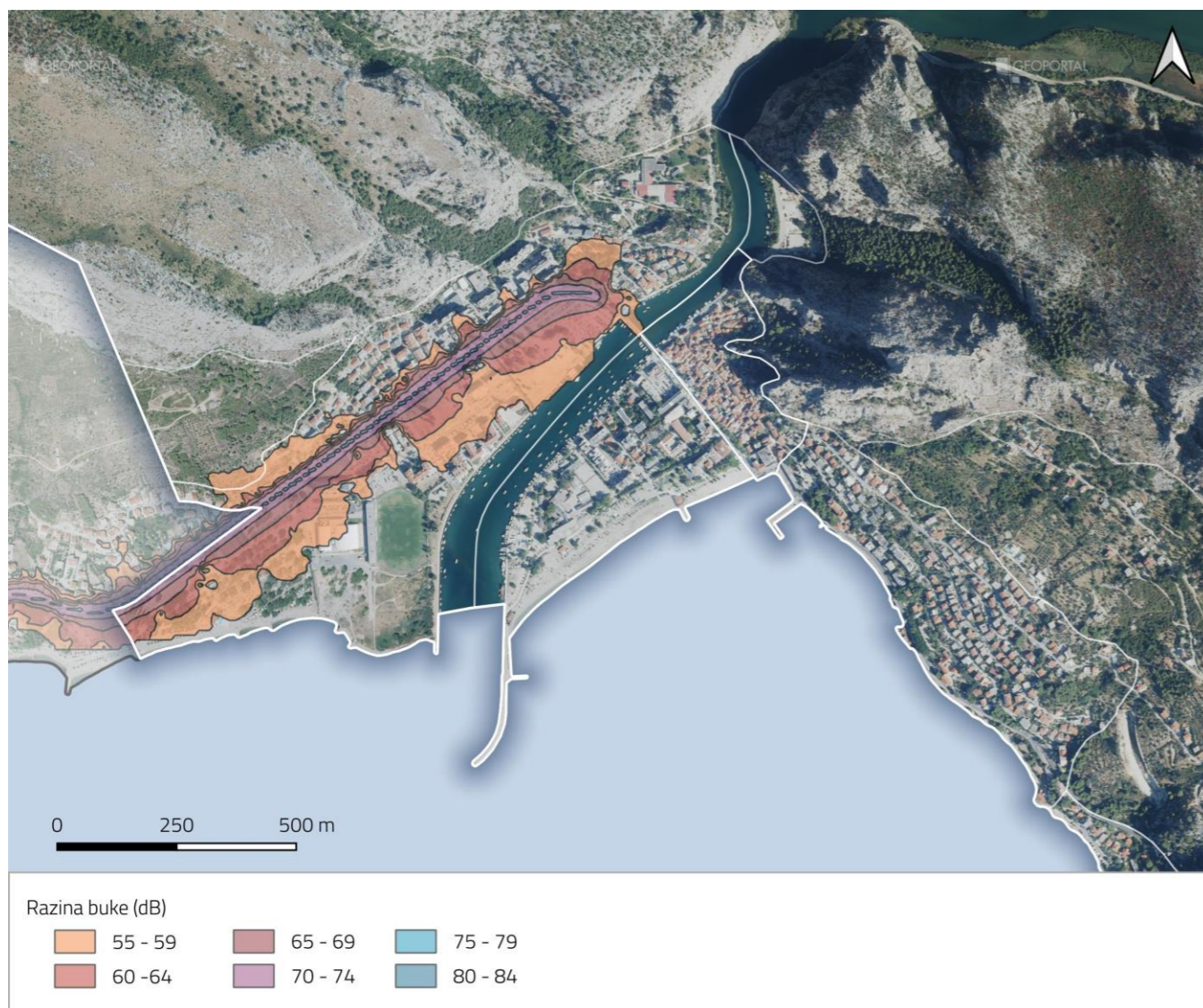
4.4.6.1. Nedovoljna tjelesna aktivnost

Jedan od glavnih javnozdravstvenih problema u Hrvatskoj, pa tako i u Omišu, je pretilost koja se pojačano javlja u zapadnom svijetu uslijed povećane dostupnosti brze i nezdrave hrane, sjedilačkog načina života te nezdravih životnih i prehrambenih navika. Pretilost je jedan od uzroka pojave bolesti kardiovaskularnog, lokomotornog, endokrinog, gastro-intestinalnog sustava i drugih (Medanić i Pucarín-Cvetković, 2012). Korak prema rješavanju tog problema je svakako povećanje broja i dostupnosti zelenih i vodenih površina koje bi mogle motivirati stanovnike na fizičke aktivnosti, no samo povećanje dostupnosti takvih površina neće nužno dovesti do povećanja korištenja. Stoga je potrebno poduzeti dodatne mjere kojima bi se stanovništvo potaknulo na fizičku aktivnost, a osobito je to važno u školskim dobnim skupinama gdje dolazi do povećanja pretilosti među djecom i mladima. Usađivanje zdravih navika poput fizičke aktivnosti u dječjoj i adolescentskoj dobi u kombinaciji s podizanjem kvalitete zelenih i vodenih površina povećava vjerojatnost prakticiranja takvih navika kroz čitav život i posljedično smanjuje vjerojatnost pojave pretilosti u odrasloj dobi (Goran i ostali, 1999).

4.4.6.2. Buka

Prema Zakonu o zaštiti od buke (NN 30/09, 55/13, 153/13, 41/16, 114/18, 14/21), buka je neželjen ili po ljudsko zdravlje i okoliš štetan zvuk u vanjskome prostoru izazvan ljudskom aktivnošću. Strateška karta buke omogućuje ocjenjivanje izloženosti stanovništva buci od različitih izvora i prikaz je postojećih i predviđenih razina emisija buke na mjestima unutar promatranog područja. Strateška karta buke hrvatskih cesta obuhvaća dionicu Poljičke ceste i Vukovarske ceste (Sl. 120). Stanovništvo grada uz te je prometnice tijekom dana izloženo buci od oko 65 dB, a buka se više širi na jugoistočni dio Prika koji je otvorniji dok na sjeverozapadu zgrade onemogućuju njezino širenje dublje u naselje. Gusta vegetacija upija vibracije zvučnih valova time smanjujući buku u okolišu pa je zelenilo za zaštitu od buke uz prometnice s velikim brojem vegetacijskih razina jedno od najboljih rješenja za smanjenje razina buke (EEA, 2020). Primjer dobre prakse je zelenilo koje razgraničuje Vukovarsku cestu i parkiralište Priko koje uz smanjenje buke pritom povećava i estetsku kvalitetu toga prostora (Sl. 121).

Sl. 120. Karta ukupne dnevne buke od cestovnog prometa za dionicu Poljičke ceste i Vukovarske ceste u Omišu

Izvor podataka: Strateške karte buke (2024)

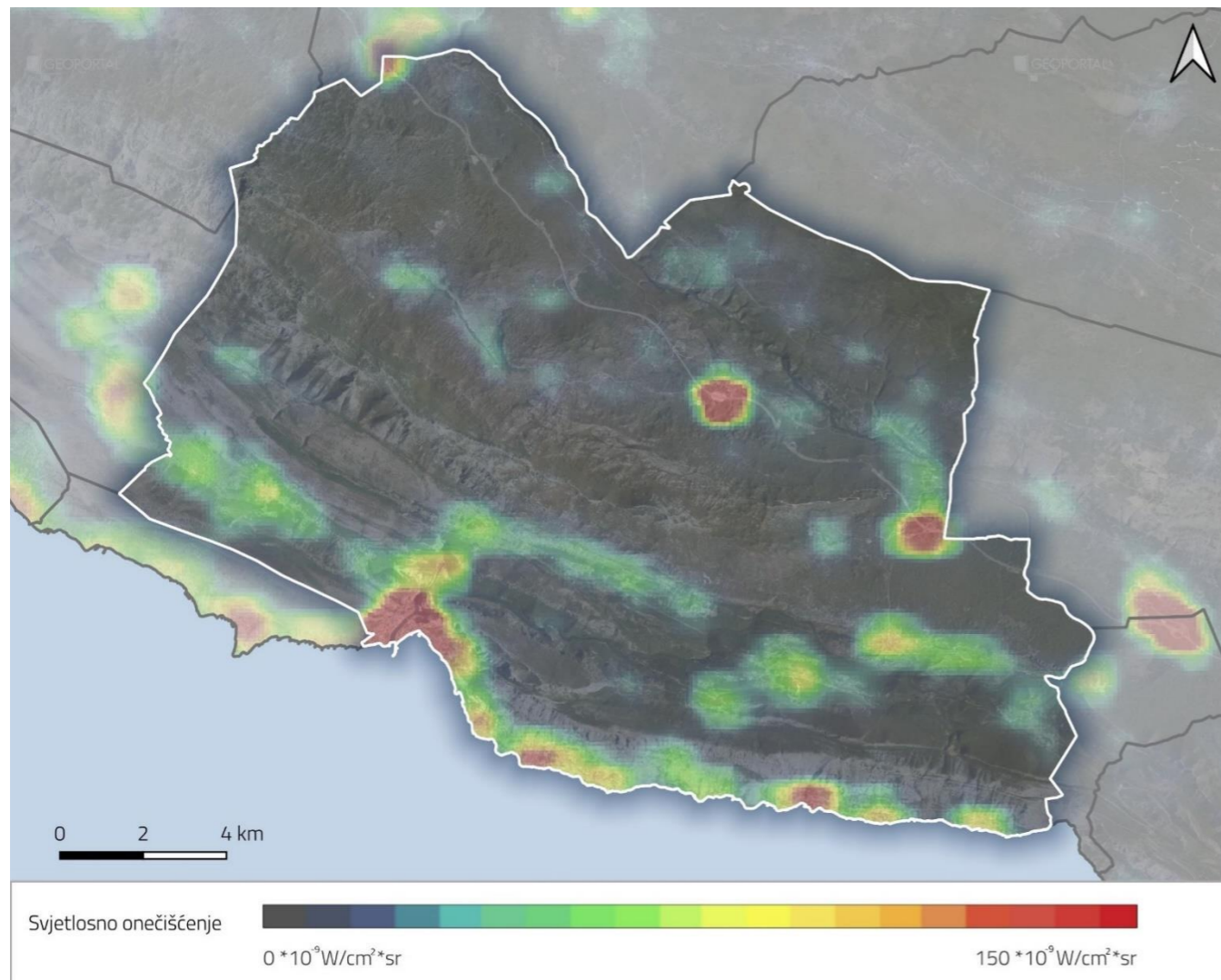
Važno je naglasiti da do nastanka buke dolazi i na drugim prometnicama u Gradu (osobito na autocesti) i iz drugih izvora buke (gospodarske zone, eksploatacijska polja), no kako oni dosad nisu obrađeni strateškim kartama buke, nisu uključeni u ovu analizu.

4.4.6.3. Svjetlosno onečišćenje

Prema Zakonu o zaštiti od svjetlosnog onečišćenja (NN 14/19) svjetlosno onečišćenje je promjena razine prirodne svjetlosti u noćnim uvjetima uzrokovana emisijom svjetlosti iz umjetnih izvora svjetlosti, odnosno svaka nepotrebna emisija svjetlosti u prostor izvan zone koju je potrebno osvijetliti. Ona štetno djeluje na ljudsko zdravlje, ugrožava sigurnost u prometu zbog bliještanja, neposrednog ili posrednog zračenja svjetlosti prema nebu, ometa astronomsko promatranje neba i nepotrebno troši energiju (Svjetlosno onečišćenje, 2023). Svjetlosno onečišćenje nastaje u prvom redu u sustavima javne rasvjete i osvjetljavanja prometnica, ali i od samog prometa te pri osvjetljavanju stambenih, poslovnih i drugih unutarnjih prostora. Takva je situacija prisutna i na području Grada gdje je najveća razina svjetlosnog onečišćenja prisutna u samom naselju Omišu (Sl. 122).

Sl. 121. Zelena „pregrada“ između Vukovarske ulice i velikog parkirališta na Priko

Sl. 122. Prostorna distribucija svjetlosnog onečišćenja prema intenzitetu na teritoriju Grada Omiša

Izvor podataka: Light Pollution Map (2023)

Uz to, povišena razina svjetlosnog onečišćenja prisutna je u priobalnoj zoni, pogotovo na području većih naselja, kao i na odmorištu Mosoru–jug uz autocestu te oko naplatnih postaja Biska i Blata na Cetini.

Svjetlosno onečišćenje negativno djeluje na čovjeka i druge organizme. Ono ometa život, orijentaciju i obrasce migracije ptica, šišmiša, kukaca i drugih životinja, utječe na rast biljaka te ugrožava prirodnu ravnotežu, a pritom narušava i sliku noćnog krajobraza (Svjetlosno onečišćenje, 2023). Prevelike količine svjetlosti u gradovima noću mogu dovesti do izostanka prirodne izmjene dana i noći, poremetiti ravnotežu hormonskog sustava, strategije traženja hrane, reproduktivne i komunikacijske sustave, odnosno zdravlje te normalno funkcioniranje većine živog svijeta. Intenzivno osvjjetljenje kod čovjeka i životinja uzrokuje nadraženost očiju i umor, a u slučaju noćnih životinja i preopterećenje osjetljivog vidnog sustava. Mnoge kukce privlače rasvjetna tijela u gradu pa se oni na njima noću nakupljaju i pritom postaju laka meta grabežljivaca dok drugima svjetlosno onečišćenje otežava razmnožavanje pa je ono povezano s njihovim izostankom u osvjjetljenim područjima (primjerice, krijesnice).

Sl. 123. Vizura Omiša noću

Razne životinje percipiraju drukčije valne duljine svjetlosti u odnosu od čovjeka pa je teško odrediti kako prekomjerne emisije svjetlosti utječu na njih, ali često su posebno osjetljive na suvremena LED svjetla koja emitiraju uglavnom bijelu i plavu svjetlost (Widmer i ostali, 2022).

Visoka vegetacija u gradu može smanjiti količinu emitiranog onečišćujućeg svjetla koje nastaje odbijanjem zraka svjetlosti od osvjjetljenih površina dok zelena boja vegetacije oporavlja i opušta vidni sustav. Međutim, kako najveći utjecaj na svjetlosno onečišćenje imaju sustav javne rasvjete i osvjjetljavanje prometnica, nužno je raditi na implementaciji naprednih sustava osvjjetljavanja koja bolje usmjeravaju zrake svjetlosti na predviđeno područje, prilagoditi intenzitet i učestalost osvjjetljavanja stvarnim potrebama te razvijati svijest o važnosti gašenja svjetla u stambenim prostorima kada se oni ne koriste.

Grad Omiš relativno dobro stoji po pitanju svjetlosnog onečišćenja u urbanom području u odnosu na druge hrvatske gradove. Velik dio sustava javne rasvjete u gradu već je oblikovan na način da usmjerava tok svjetlosti te koristi LED rasvjetna tijela. Važno je nastaviti raditi na prilagodbi rasvjetnih tijela te razmotriti mogućnosti smanjenja intenziteta svjetlosti gdje je god to moguće.

4.4.6.4. Rizici po dišni sustav

Niska kvaliteta zraka nepovoljni je čimbenik kvalitete života koji se u velikom broju situacija može odraziti kroz bolesti dišnog sustava. Onečišćivači zraka u Omišu prvenstveno su emisije onečišćujućih čestica i plinova od prometa, a u manjoj mjeri i emisije čestica koje nastaju pri trošenju guma, kočnica i cestovnih površina na prometnicama grada. Ovi su pritisci posebno naglašeni tijekom turističke sezone kada je prometna infrastruktura iznimno opterećena (SRGO, 2018). Djelomično rješenje problema osigurano je izgradnjom gradske obilaznice koja je rasteretila promet unutar samog grada.

Zelena infrastruktura i rješenja utemeljena u prirodi imaju veliki potencijal filtriranja i upijanja krutih i plinovitih čestica iz zraka. Prednost za grad Omiš svakako predstavlja činjenica da se u njegovoj okolini nalaze brojne prirodne površine koje uklanjaju onečišćujuće tvari iz zraka kao i Jadransko more koje potiče stalnu cirkulaciju zraka na području grada. Međutim, neujednačena distribucija zelenih površina i njihova nedostatna međupovezanost unutar samog urbanog tkiva smanjuju potencijal zelenih površina za upijanjem dijela onečišćujućih čestica i plinova.

Na području Grada Omiša zasad ne postoje mjerne postaje u okviru državne mreže za trajno praćenje kakvoće zraka pa je analiza kakvoće zraka moguća jedino prema podacima postaja iz lokalne mreže Grada Omiša i susjedne Općine Dugog Rata (PPGO, 2021). Praćenje kakvoće zraka na prostoru Grada Omiša provodi se na dvije lokalne postaje: Lučici i Rina Baučića, a navedene postaje prema mjerenjima imaju kategoriju iznimne kakvoće zraka, tj. zrak I. kategorije – čist ili neznatno onečišćen zrak. U svrhu što preciznijeg i kvalitetnijeg praćenja kvalitete zraka javlja se potreba postavljanje stanice za praćenje kvalitete i onečišćenosti zraka na području Grada Omiša čime će se omogućiti kontinuirano i detaljno praćenje promjena kao i preciznije određivanje potencijalnih izvora onečišćenja u gradu te za planiranje rješenja i praćenje njihove učinkovitosti u povećanju kvalitete zraka.

Kako najveći izvor zagađenja u Omišu trenutno predstavljaju veće prometnice, uz njih je potrebno zasaditi vegetaciju u više razina (nisko bilje, grmovi, drveće) koja će služiti kao pregrada koja sprječava prodiranje onečišćenja u okolne stambene i javne zone, a koja će istovremeno filtrirati i pročišćavati zrak.

4.5. Analiza planskih i legislativnih obveza i ograničenja

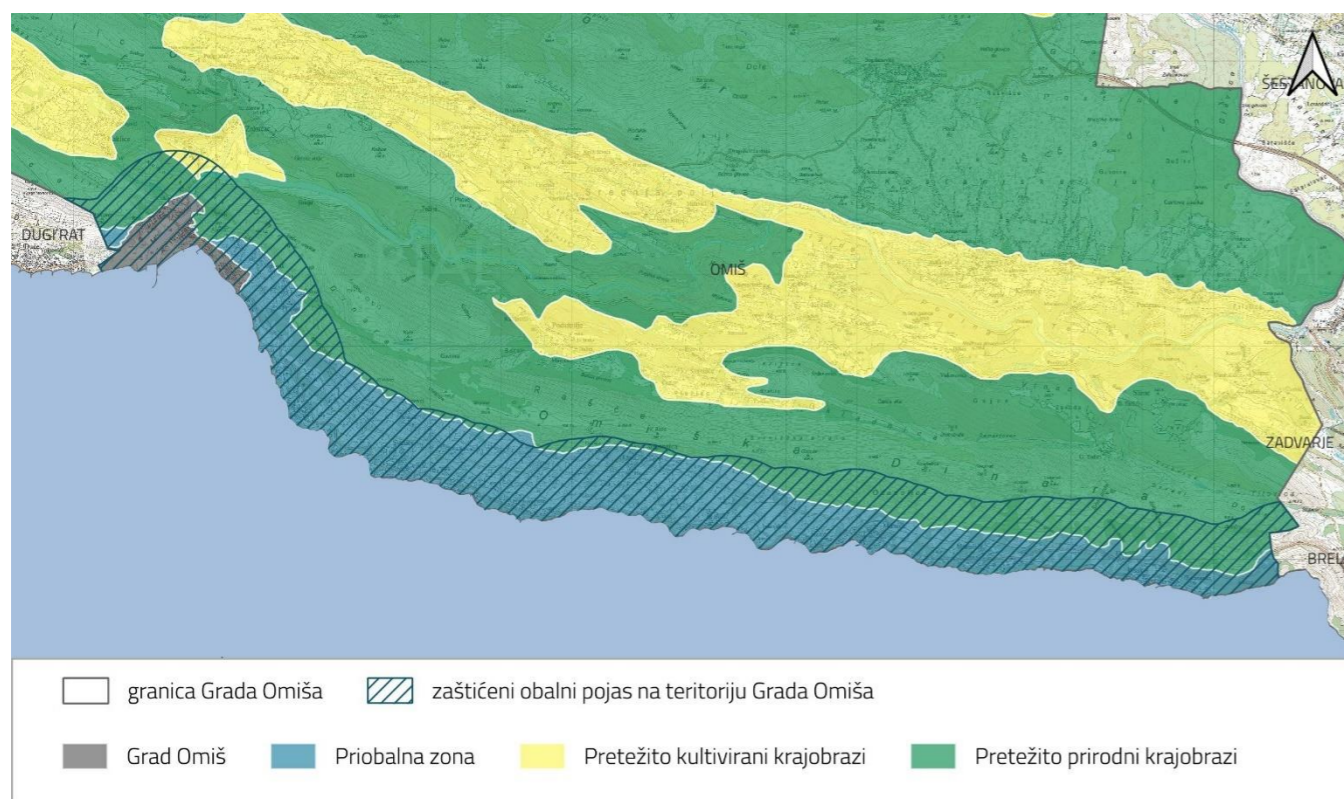
4.5.1. Prostornoplanske odredbe i ograničenja

Teritorij Grada Omiša uređen je Prostornim planom uređenja Grada Omiša (PPUGO; *Sl. gl. Grada Omiša* 4/07, 8/10, 3/13, 5/15, 10/15, 15/15, 7/16 i 9/16), a pojedini manji dijelovi tog teritorija dodatno su uređeni urbanističkim planovima uređenja. PPUGO je usklađen s Prostornim planom Splitsko-dalmatinske županije (*Sl. gl. Splitsko-dalmatinske županije* 1/03, 8/04, 5/05, 5/06, 13/07, 9/13, 14/15, 15/21, 170/21). PPUGO ne spominje pojmove zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama.

Budući da je Grad Omiš priobalna JLS koja obuhvaća kopneni i morski teritorij, dio njenog teritorija u sastavu je zaštićenog obalnog područja mora koje je od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku i čiji su korištenje i zaštita uređeni Uredbom o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora (*NN* 128/04). Radi se o pojasu kopna u širini 1.000 m od obalne crte te pojasu mora u širini 300 m od obalne crte (*Sl.* 124). Obalno more širine 300 m od obalne linije određeno je za sadržaje vezane uz korištenje kopna na obalnom rubu (rekreacija, zaštićeno područje, lučko područje i dr.) (PPUGO, 2016, čl. 12). U zaštićenom obalnom pojasu se PPUGO-om (2016, čl. 9) osiguravaju:

- › očuvanje i sanacija ugroženih područja prirodnih, kulturnopovijesnih i tradicijskih vrijednosti obalnog i zaobalnog krajobraza te poticanje prirodne obnove šuma i autohtone vegetacije,
- › mjere zaštite okoliša na kopnu i u moru (osobito resursa pitke vode),
- › slobodan pristup obali, prolaz uz obalu te javni interes u korištenju pomorskog dobra,
- › razvoj infrastrukture zaštitom i očuvanjem vrijednosti krajobraza,
- › ograničenje, međusobno povezivanje i dužobalno proširenje postojećih građevinskih područja (pri čemu se nova građevinska područja planiraju izvan površina koje su u naravi šume),
- › sanacija napuštenih eksploatacijska polja mineralnih sirovina i proizvodnih područja prvenstveno pejzažnom rekultivacijom ili planiranjem ugostiteljsko-turističke, sportsko-rekreacijske i gospodarske namjene.

Kako je vidljivo na *Sl.* 124, ZOP obuhvaća praktički cjelokupnu priobalnu zonu i cijelu zonu grad Omiša, a manjim dijelom ulazi i u zone pretežito prirodnih i pretežito kultiviranih krajobraza. U tom pogledu je u planiranju zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama potrebno poštivati gore navedena načela.

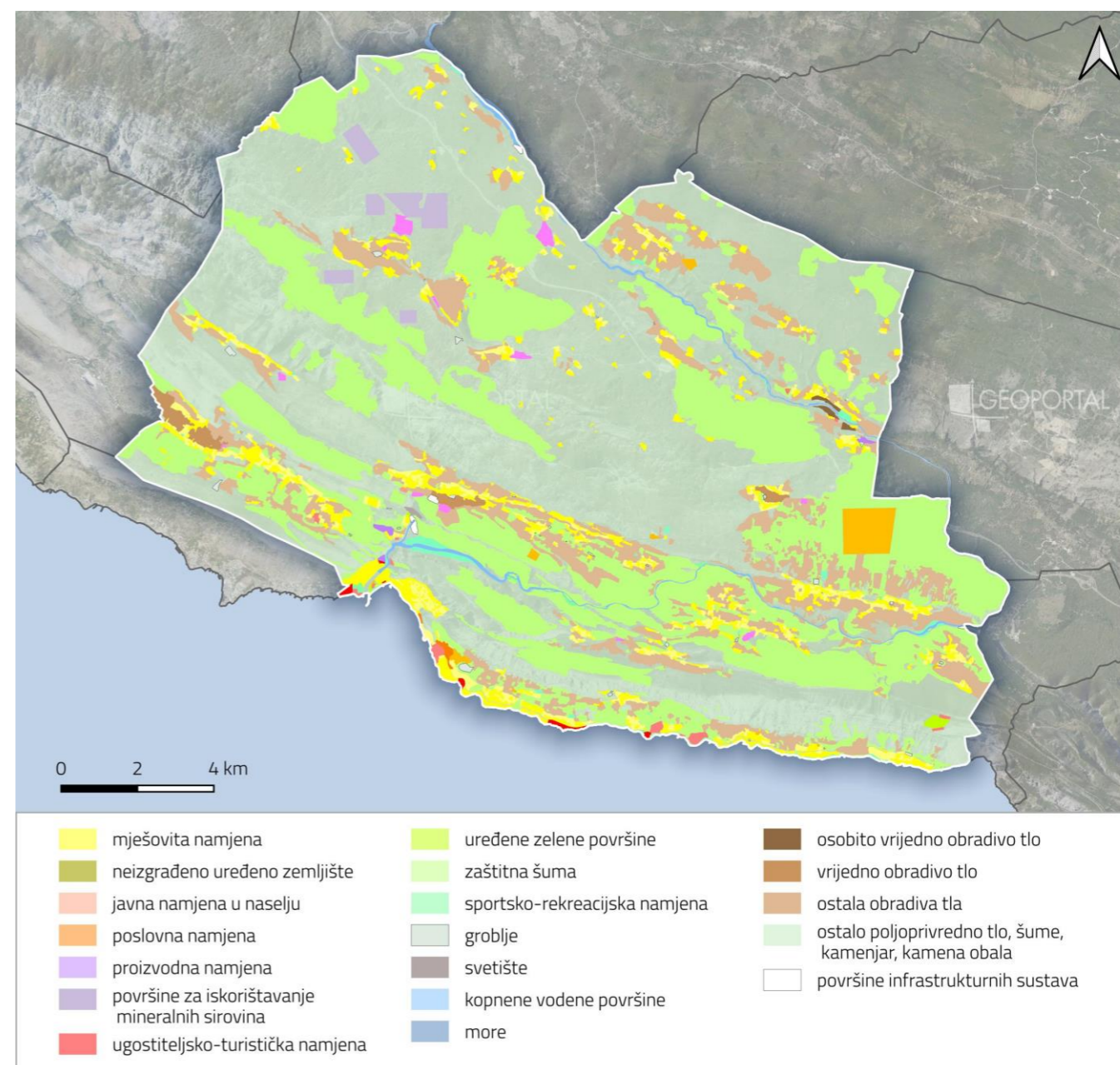
Sl. 124. Prostorni obuhvat zaštićenog obalnog pojasa i građevinskih područja na teritoriju Grada Omiša

Izvor podataka: PPUGO (2016)

4.5.1.1. Pregled relevantnih odredbi po zonama namjene

Prostorni pregled namjene zemljišta (Sl. 125) ukazuje na pravilnosti u prostornoj distribuciji planiranih oblika korištenja zemljišta. Vrijedna i osobito vrijedna obradiva tla su razmjerno slabo zastupljena. U zoni pretežito prirodnih krajobraza prevladavaju šumske površine te ostala poljoprivredna tla i kamenjari. U sjeverozapadnom dijelu zone prisutno je više eksploatacijskih polja odnosno kamenoloma dok su na platou Babajićima duž rubova uz naseljena područja (Kostanje, Podgrađe i Seoca) prisutna ostala obradiva tla. Tek je usred Seoca prisutna površina vrijednog tla. Osobito treba izdvojiti jednu veću zonu poslovne namjene gotovo u središtu platoa koja bi mogla imati nepovoljne utjecaje na ekološke karakteristike ovog prostora, osobito s aspekta mobilnosti organizama.

U zoni pretežito kultiviranih krajobraza prevladavaju obradiva tla (predviđena za poljoprivrednu proizvodnju) i mješovita namjena, s tim da su u podzoni agrarno-krških pejzaža duž Cetine u većoj mjeri prisutna ostala poljoprivredna tla, šume i kamenjar. Treba naglasiti i da je u kratkom pojasu duž Cetine kod Blata na Cetini jedini lokalitet osobito vrijednog obradivog tla u Gradu Omišu. Priobalnu zonu karakterizira mozaik ostalih obradivih tala i šume u ruralnom priobalnom pojasu te mješovite namjene i predjela ugostiteljsko-turističke namjene u turističkom obalnom pojasu. Zona grada Omiša pretežito je u mješovitoj namjeni s prisutnim drugim urbanim namjenama.

Sl. 125. Prostorna distribucija namjena zemljišta u Gradu Omišu

Izvor podataka: PPUGO (2016)

Zone mješovite namjene

Zone mješovite namjene predviđene su za razvoj i uređenje svih naselja. U tim zonama su omogućeni gradnja novih i rekonstrukcija (nadogradnja, dogradnja, prenamjena i dr.) postojećih stambenih i stambeno-poslovnih građevina, javnih i društvenih sadržaja, gospodarskih sadržaja (proizvodnih, poslovnih, ugostiteljsko-turističkih), sportsko-rekreacijskih sadržaja te uređenje zelenih i parkovnih površina, prometnih površina, komunalne infrastrukture i ostalih sadržaja naselja (PPUGO, 2016, čl. 13).

U zonama mješovite (pretežito stambene) namjene sadržaji koji prate stanovanje (gospodarski, javni i društveni sadržaji, sportsko-rekreacijske, zelene i druge otvorene površine, prometne površine, komunalni objekti i uređaji i drugi sadržaji naselja) mogu se graditi kao dio građevine osnovne namjene (do 50 % površine građevine), kao zasebna građevina na istoj parceli na kojoj je i građevina osnovne namjene te kao građevine na zasebnoj parceli, uz uvjet da ne stvaraju buku i ne zagađuju zrak ili tlo iznad dozvoljenih granica (PPUGO, 2016, čl. 13a).

Između ceste (glavne ulice) i građevine obvezno je uređenje predvrtova. Minimalna dubina predvrtova iznosi 50 % dubine građevne čestice od ograde do građevine, odnosno minimalno 1,5 m. Izuzetno, na strmim terenima nagiba preko 12 %, gdje se parkiranje rješava na građevnoj čestici između prometne površine i građevine, nije obvezno uređenje predvrta (PPUGO, 2016, čl. 29).

Na građevnim česticama za gradnju novih i rekonstrukciju postojećih manjih proizvodnih, pretežito zanatskih građevina najmanje 10 % površine treba biti uređeno kao parkovno zelenilo, a prema susjednim građevnim česticama na kojima je izgrađena stambena građevina treba osigurati tampon zelenila najmanje širine 4,0 m. Na građevnim česticama za gradnju novih i rekonstrukciju postojećih poslovnih građevina (pretežito uslužnih, pretežito trgovačkih i komunalno-servisnih) kao i ugostiteljsko-turističkih građevina najmanje 20 % površine građevinske čestice treba biti uređeno kao parkovno zelenilo (PPUGO, 2016, čl. 58).

U zonama mješovite (pretežito turističke) namjene (M3) pored gospodarskih građevina ugostiteljsko-turističke namjene, stambenih, stambeno-turističkih, stambeno-poslovnih i poslovnih građevina i građevina namijenjenih društvenim i javnim sadržajima (osobito kulturnim djelatnostima) mogu se uređivati otvorena igrališta te rekreacijske i zelene površine koji su primarno u funkciji uređenih plaža (kupališta) (PPUGO, 2016, čl. 13a). Najmanje 30 % građevne čestice u ovim zonama mora se urediti kao prirodno ili uređeno zelenilo (odnosno vodopropusni teren) (PPUGO, 2016, čl. 43b).

Zone gospodarske namjene

U zonama gospodarske namjene omogućeno je zadržavanje postojećih i gradnja novih građevina i sadržaja koji su obzirni prema okolišu. Najmanji udio građevne čestice koji treba biti uređeno kao parkovno zelenilo prema namjeni je kako slijedi:

- › proizvodna, pretežito industrijska (I1) i pretežito zanatska (I2) podzona: >20 % (PPUGO, 2016, čl. 59);
- › poslovna, pretežito uslužna (K1) i pretežito trgovačka (K2) podzona: ≥10 % (PPUGO, 2016, čl. 59a);

Sveukupno je u svakoj zoni gospodarske namjene potrebno osigurati najmanje 20 % zelene procjedne površine u koju se ne obračunava površina parkirališta (PPUGO, 2016, čl. 61). U okviru podzona ugostiteljsko-turističke namjene (T1, T2, T3) predviđa se, između ostalog, gradnja sportsko-rekreacijskih građevina te uređenje zelenih parkovnih površina i površina prirodnog zelenila, no nije definiran najmanji udio građevinske čestice koji treba biti uređeno kao parkovno zelenilo (PPUGO, 2016, čl. 12).

Zone sportsko-rekreacijske namjene

Površine sportsko-rekreacijske namjene dijele se na površine za sport (R1), površine za rekreaciju (R2) i kupališta – uređene plaže (R3). U zonama sporta (R1) unutar naselja, ovisno o veličini naselja i veličini slobodnog prostora u naselju te komplementarnosti s okolnim namjenama, omogućena je gradnja zatvorenih sportskih građevina (dvorane, bazeni i sl.) i uređenje otvorenih sportskih igrališta s pratećim sadržajima (no bez sadržaja smještaja). Površine za rekreaciju određene su uz rijeku Cetinu dok su kupališta (prirodne i uređene plaže) određena uz rijeku Cetinu i uz morsku obalu. U zonama rekreacije i kupališta (R2 i R3) mogu se graditi šetnice, trim-staze, vidikovci, odmorišta te izletišta (u šumama i na ostalim poljoprivrednim i šumskim tlima). Plaže i kupališta na rijeci Cetini uređuju se na način da se u cijelosti moraju očuvati karakteristike obale, osobito pokosa, strmina, kamenih gromada i drugih prirodnih oblika obale (PPUGO, 2016, čl. 87).

Uređene zelene površine

Javne zelene površine i postojeće parkovne površine ne mogu se prenamjenjivati, osim ukoliko se u okviru istog zahvata ne kompenziraju istom površinom. Na javnim zelenim površinama i parkovima moguće je uređivati dječja igrališta, staze i odmorišta te manje vodene površine. Moguće je graditi manje prizemne javne građevine, paviljone, sanitarne čvorove, fontane, postavljati spomen-obilježja tako da njihova ukupna površina ne prelazi 10 % ukupne javne zelene površine i parka (PPUGO, 2016, čl. 90).

Groblja i sakralne građevine

PPUGO-om su omogućeni gradnja novih i širenje postojećih groblja unutar i izvan naselja u skladu s potrebama i posebnim propisima (PPUGO, 2016, čl. 12). Uređenje novog groblja predviđeno je u Kostanjima dok je širenje i opremanje postojećih groblja predviđeno u Omišu, Pisku, Naklicama, Zakučcu, Svinišću, Kučiću, Slimenu, Zvečanju, Dubravi, Donjem Dolcu, Srijanima, Podgrađu, Blatu na Cetini i Novim Selima, no omogućeno je proširenje i drugih groblja. Prilikom uređenja novog i proširenja postojećeg groblja potrebno je osigurati minimalnu površinu zelenila, barem drvored (PPUGO, 2016, čl. 55). Građevne čestice na kojima se gradi crkva s pratećim sadržajima mogu imati koeficijent izgrađenosti do 0,3, a preostali dio čestice je potrebno hortikulturno urediti (PPUGO, 2016, čl. 88).

Zaštitne šume

Šume kao prirodni ekosustavi velikog ekološkog značenja određene su kao zaštitne šume. Gospodarenje šumama podrazumijeva održavanje biološke raznolikosti, sposobnosti obnavljanja, vitalnosti i potencijala šume kako bi ispunile ekološke i društvene funkcije. U šumama je moguće je uređivati protupožarne prosjeke, šumske putove, prometnice, parkirališta za potrebe groblja i drugih javnih sadržaja, graditi gospodarske sadržaje, javne i

društvene sadržaje te druge planirane sadržaje u skladu s PPUGO-om. Ipak, gdje god je moguće zahvate treba planirati van visoke šume i šumskog zemljišta kako ne bi došlo do uništenja i degradacije šuma (PPUGO, 2016, čl. 82).

4.5.1.2. Relevantni uvjeti gradnje i uređenja u građevinskom području

Na građevnim česticama u građevinskom području naselja, izvan starih gusto izgrađenih dijelova naselja i izvan zaštićenih ruralnih cjelina, je obvezno osigurati najmanje 15 % površine zelenila kao vodopropusni teren. Pritom se parkirališne i druge površine obrađene travnim rešetkama ili na drugi način ne smatraju vodopropusnim terenom (PPUGO, 2016, čl. 29).

Materijali koji se koriste u gradnji ili rekonstrukciji građevina moraju biti usklađeni s vrijednostima krajobraza i vrijednostima tradicijske arhitekture (PPUGO, 2016, čl. 42). Sunčani kolektori se mogu ugrađivati na svim građevinama osim u zaštićenim dijelovima naselja, a mogu se postavljati i kao nadstrešnice za zaštitu parkirališta i sl. (PPUGO, 2016, čl. 32).

Ograde na građevnim česticama za gradnju visokih stambenih i stambeno-poslovnih, javnih i sličnih građevina mogu se izvoditi kao zelenilo u potezu (niske grmolike biljke na travnatim površinama). Ograda tih građevina prema javnoprometnoj površini obvezno se izvodi kao zelenilo u potezu (PPUGO, 2016, čl. 28).

Za neizgrađena područja obavezno te za izgrađena područja gdje je to moguće je detaljnijim planovima potrebno osigurati obostrane drvorede za najmanje 50 % planiranih ulica. Ukoliko se uređuju jednostrani drvoredi, tada se oni računaju s pola svoje dužine (PPUGO, 2016, čl. 90).

4.5.1.3. Relevantni uvjeti gradnje i uređenja izvan građevinskog područja

Pri određivanju buduće namjene površina na području kopnenog zaleđa prioritet mora biti zaštita najznačajnijih prirodnih i krajobraznih obilježja Grada Omiša: kanjona rijeke Cetine u ukupnoj dužini na području Grada i planinskog masiva Mosora (posebice južne padine) (PPUGO, 2016, čl. 10).

Gradnja građevina izvan granica građevinskog područja dopuštena je ako su one u funkciji revitalizacije poljoprivredne proizvodnje kao osnovni poticaj razvitku ovog područja s tim da se kompleksi polja (osobito vrijedno obradivo tlo) moraju sačuvati od bilo kakve izgradnje te da se moraju sačuvati temeljne krajobrazne odlike prostora (šume, vegetacija, postojeća zgusnuta gradnja) (PPUGO, 2016, čl. 10).

Građenje izvan građevinskog područja mora biti uklopljeno u krajobraz na način da se (PPUGO, 2016, čl. 46):

- > očuva obličje terena, kakvoća i cjelovitost poljodjelskoga zemljišta i šuma;
- > očuvaju kvalitetni i vrijedni vidici;
- > ne promijeni tok ili na drugi način ugrozi vodno dobro, potoci i bujice;

- > očuva prirodni prostor pogodan za rekreaciju, a gospodarska namjena usmjeri na predjele koji nisu pogodni za rekreaciju;
- > osigura što veća slobodna površina čestica zemljišta, a što manja površina građevina;
- > osigura infrastruktura, a osobito zadovoljavajuće riješe odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda, zbrinjavanje otpada s prikupljanjem na čestici i odvozom na organizirani i siguran način.

Gradnja novih lovačkih i planinarskih domova nije dopuštena, ali je omogućena rekonstrukcija postojećih domova i to nadogradnjom kata i dogradnjom do najviše 60 m² tlocrtno površine. Posebno se ističe mogućnost rekonstrukcije planinarskog doma na području naselja Podašpilja koje održava udruga Imber i uređenja okoliša (gradnja podzida, uređenje platoa, sabirne jame za otpadne vode, cisterne za pitku vodu, zelenih površina i dr.) (PPUGO, 2016, čl. 51).

PPUGO (2016, čl. 51) određuje lokacije vidikovaca na istaknutim reljefnim pozicijama s atraktivnim pogledom. Vidikovci se mogu opremiti kao uređena odmorišta na kojima je moguće postavljati klupe i opremu za boravak posjetitelja bez gradnje građevina.

4.5.1.4. Uređenje i očuvanje krajobraznih vrijednosti

Od prirodnih vrijednosti osobito se štite rijeka Cetina i planinski masiv Mosora. Rijeka Cetina štiti se u ukupnoj dužini na teritoriju Grada Omiša, a na planinskom masivu se osobito štite južne padine na kojima nije planirano građevinsko područje ni eksploatacija mineralnih sirovina (PPUGO, 2016, čl. 10).

Vodotoci

Korita i tok rijeke Cetine, potoka i bujica potrebno je sačuvati pretežito u prirodnom obliku prema krajobraznim osobitostima prostora. Uz prometnice treba graditi pješačke staze kao poprečne veze do obala rijeke Cetine gdje god je to moguće. Pored toga se planira gradnja pješačke staze na desnoj obali Cetine od Omiša do Zakučca s kolnim mostom preko odvodnog kanala HE Zakučca (PPUGO, 2016, čl. 90).

U svrhu uređenja korita i tehničkog održavanja uz korito rijeke Cetine PPUGO (2016, čl. 100) određuje inundacijski pojas širine 10,0 m od gornjeg ruba korita odnosno od čestice javnoj vodnog dobra. U tom pojasu je zabranjena svaka gradnja i druge radnje koje bi mogle onemogućiti izgradnju i održavanje vodnih građevina ili na bilo koji drugi način umanjiti protočnost korita rijeke Cetine i pogoršati njen vodni režim. Izuzetno se dopušta rekonstrukcija postojećih građevina tradicijskih mlinica s pratećim sadržajima.

Kupališta uz rijeku Cetinu (R3) planirana su u Donjem Dolcu, Trnbusima i Blatu na Cetini. Ta se kupališta uređuju na način da se omogućuje gradnja pomoćnih građevina za prateće sadržaje (garderobe, sanitarni čvor, rekviziti i dr.) i rekonstrukcija postojećih mlinica u funkciji kupališta. Detaljnije uređenje kupališta na rijeci Cetini odredit će se Prostornim planom područja posebnih obilježja značajnog krajobraza kanjona Cetine (PPUGO, 2016, čl. 87).

Postojeća neregulirana korita povremenih bujičnih tokova i oborinskih kanala potrebno je regulacijskim radovima povezati i urediti na način da se u kontinuitetu sprovedu oborinske i druge površinske vode do uljeva u more (PPUGO, 2016, čl. 101a). Prilikom regulacija bujica unutar građevinskog područja treba zadržati otvoreno korito, zaštićeno kamenom oblogom i uklopljeno u sustav prometnica, pojedinačnih građevnih čestica i zelenih površina. Natkrivanje bujica se dopušta tek u iznimnim slučajevima – ako se ne mogu ostvariti planirane infrastrukturne građevine na nekom potezu (izgradnja prometnice, kanalizacije i sl.). Takovo rješenje ne smije poremetiti vodni režim i mora omogućiti odvijanje radova tehničkog i gospodarskog održavanja bujica (PPUGO, 2016, čl. 100).

Morske obale

Obalu mora treba ostaviti u što prirodnijem stanju, osobito izvan građevinskog područja. U tom nisu dopušteni mijenjanje izgleda obalne linije, nasipavanje obale i mora i betoniranje obale, a treba izbjegavati i sve ostale zahvate koji bi mogli znatno utjecati na promjenu izgleda postojećeg stanja (PPUGO, 2016, čl. 89). Na dijelu obale od istočnog kraja Fošala do radionice za remont i izradu plovila uredit će se šetnica s pojasom zelenila, prostorom za odmor (klupe za sjedenje) i javnom rasvjetom čime se taj potez komunalno oblikovati kao gradski prostor od velike važnosti za Omiš (PPUGO, 2016, čl. 12, 92).

PPUGO (2016, čl. 89) propisuje da je uz obalu obvezno uređenje dužobalne šetnice (lungo mare) minimalne širine 1,5 m od Omiša do Piska. Staze šetnice se uređuju šljunkom, popločenjem prirodnim ili umjetnim kamenom, betonskim opločnicima i sl. Kod uređenja šetnice treba poštivati topografiju terena a potrebne zahvate podzida i slično obraditi u kamenu ili u betonu u kombinaciji s trajnim zelenilom. Ukoliko je potrebno dijelovi šetnice se mogu obraditi i stubištima. Na mjestima uz šetnicu gdje zemljišni pokrov to omogućava potrebno je saditi visoko zelenilo. Šetnicu je moguće mjestimično uređivati s proširenom površinom za odmor i vidikovce, postavljenjem parkovne i likovne opreme (klupe, ograde, koševi za otpad, infopultovi i sl.) te javnom rasvjetom.

Uređene morske plaže određene su unutar građevinskog područja svih naselja i izdvojenih ugostiteljsko-turističkih zona. Plaže se uređuju na način da se u cijelosti moraju očuvati karakteristike obale, osobito pokosa, strmina, kamenih gromada (ukoliko ima takvih prirodnih odlika) i drugih prirodnih oblika plaže, a što čini posebne krajobrazne vrijednosti obale. Dozvoljene su intervencije na obalnom rubu u smislu oblikovanja plaže (obnavljanje šljunka, uređenje platoa i sunčališta) i njene zaštite izgradnjom stabilizirajućih pera (tombola) ili drugih oblika zaštite. U sklopu uređene plaže moguće je uređenje otvorenih igrališta, dječjih igrališta, platoa za sunčanje, staza i sl. do najviše 5 % površine plaže te postavljanje montažnih nadstrešnica. Na svakoj uređenoj plaži je moguće graditi jednu plažnu građevinu (osim na plaži kampa Ribnjaka i velikoj plaži Punt u Omišu gdje je moguće smjestiti više plažnih građevina) u koju je moguće smjestiti sanitarni čvor, garderobu i tuševu, a treba ju oblikovati u skladu s vrijednostima krajobraza i obraditi pročelja u kamenu (PPUGO, 2016, čl. 87).

Izvan naselja i izdvojenih ugostiteljsko-turističkih zona mogu se nalaziti prirodne morske plaže, a obala se u tim dijelovima čuva u prirodnom izgledu. Moguće je uređenje obalne šetnice bez narušavanja krajobraznih vrijednosti i odlika obale (PPUGO, 2016, čl. 12, 87). Uz pješačke pravce uz more i rijeku Cetinu je obvezno ozelenjivanje visokim zelenilom (PPUGO, 2016, čl. 95).

Prirodni krajobrazi

Prirodne krajobraze treba očuvati na način da se ne mijenjaju prostorna rasprostranjenost i biljni sastav šuma radi zadržavanja ekološke stabilnosti prirodnih oblika krajobraza. Pošumljavanje prirodnih krajobraza treba vršiti vegetacijom primjerenom prirodnim obilježjima prostora. Oblikovanje kultura je omogućeno samo kao etapa u privođenju površine uvjetima koji omogućuju pošumljavanje autohtonim vrstama (PPUGO, 2016, čl. 109). Opožarene površine treba rekultivirati radi zaštite od erozije i opće degradacije krajobraza. Na pogodnim površinama omogućena je sadnja maslinika i drugih korisnih autohtonih vrsta vegetacije (PPUGO, 2016, čl. 141).

PPUGO (2016, čl. 51) omogućuje uređenje biciklističkih staza na terenima s povoljnim uvjetima.

U Zakučcu je, neposredno podno klisure Gradca i Ilinca, određeno je zaštitno područje na kojem se može urediti biskupsko svetište. Ono se može urediti temeljem idejnog projekta i posebnih uvjeta nadležne službe zaštite prirode i spomenika kulture (PPUGO, 2016, čl. 52). Svetište može uključivati kapelicu, staze, plato, postavljanje vjerskih simbola, oblikovanje zelenih površina i druge zahvate (PPUGO, 2016, čl. 109).

Kulturni krajobrazi

PPUGO (2016) određuje niz kulturnih dobra od lokalnog značaja koja su zaštićena ili predviđena za zaštitu. Budući da su odredbe i ograničenja koja proizlaze iz nacionalne legislative vezane za kulturna dobra analizirana detaljnije u poglavlju 4.5.4, ovdje je naglasak stavljen na relevantne prostornoplane odredbe i ograničenja.

PPUGO (2016, čl. 108) propisuje sljedeće mjere za zaštitu i očuvanje kulturnih krajobraza:

- › potrebno je očuvati krajobraz od daljnje izgradnje u najvećoj mogućoj mjeri te usmjeravati izgradnju objekata interpolacijama unutar izgrađenih struktura naselja;
- › dopuštena je gradnja pojedinačnih stambenih ili gospodarskih cjelina u agrarnom prostoru ruralnih naselja, ali na način da izgradnja ne izmjeni tradicionalne osobitosti šireg prostora (terase, suhozidi, vegetacija);
- › mjere pošumljavanja u agrarnom krajobrazu neautohtonim vrstama dopuštaju se samo u neposrednoj provedbi mjera zaštite od erozije dok se predjeli iznad terasasto kultiviranih obronka trebaju obogatiti pošumljivanjem autohtonim vrstama.

Urbanistička cjelina grada Omiša upisana je u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske pod brojem Z-4066. Njena je zaštita PPUGO-om organizirana kroz dvije zone: A i B. Zona A podrazumijeva punu zaštitu povijesnih struktura u dijelu kulturnopovijesne cjeline koji sadrži dobro očuvane i osobito vrijedne povijesne strukture. S pogleda zelene infrastrukture, svim zemljanim radovima u toj zoni moraju prethoditi zaštitna arheološka istraživanja ili arheološki nadzor prema propisanim posebnim uvjetima nadležne konzervatorske službe (PPUGO, 2016, čl. 115). U praktičnom pogledu to otežava i poskupljuje bilo kakvu zamjenu izgrađenog područja prirodnim. Zona B podrazumijeva djelomičnu zaštitu povijesnih struktura u dijelu cjeline koji sadrži vrijedne elemente

povijesnih struktura različitog stupnja očuvanosti. U ovoj su zoni prihvatljive one intervencije koje ne narušavaju vizure ni povijesnu urbanističku strukturu, a zemljani radovi mogu se obavljati prema posebnim uvjetima nadležne konzervatorske službe. (PPUGO, 2016, čl. 115).

Ostale mjere zaštite urbane cjeline grada Omiša koje predstavljaju potencijalno ograničenje za planiranje zelene infrastrukture obuhvaćaju potrebu održavanja i uređenja neizgrađenih površina i pripadajuće urbane opreme uz vođenje računa o njezinim autentičnim elementima kao što su javna rasvjeta, hortikultura rješenja, uređivanje parcela i predvrtova te to što na području urbane cjeline nije dopuštena ugradnja graditeljskih elemenata i opreme koja nije u skladu s autentičnim elementima gradnje.

Zaštita ruralnih cjelina kao kulturnog dobra prepoznatog PPUGO-om temelji se na očuvanju povijesne matrice naselja, njegove prostorne organizacije, smještaja u prirodnom okolišu, kao i na očuvanje tradicijske građevne strukture i karakteristične slike naselja. Nova izgradnja mora biti prilagođena tradicionalnom načinu izgradnje naselja, mjerilom, tipologijom i rasporedom u prostoru. Poticajne mjere sa stajališta zelene infrastrukture predstavljaju očuvanje autohtonih elemenata pejzaža (šuma, oranica, voćnjaka), afirmiranje sadnje i njegovanja autohtonih pejzažnih vrsta te zaštita i sanacija vodotoka i karakterističnih krajobraznih obilježja u sastavu naselja ili njihovoj blizini. S druge strane, pojedinačna kulturna dobra (građevinski sklopovi, utvrde, stambene i građevine javne namjene, škole, hoteli, crkve, groblja i sl.) mogu se uređivati isključivo temeljem prethodnog odobrenja i uputstava nadležne službe zaštite spomenika kulture pa je i pri rekonstrukciji krajobraznog uređenja potrebno ishoditi konzervatorsku dokumentaciju.

Eksploatacijska polja

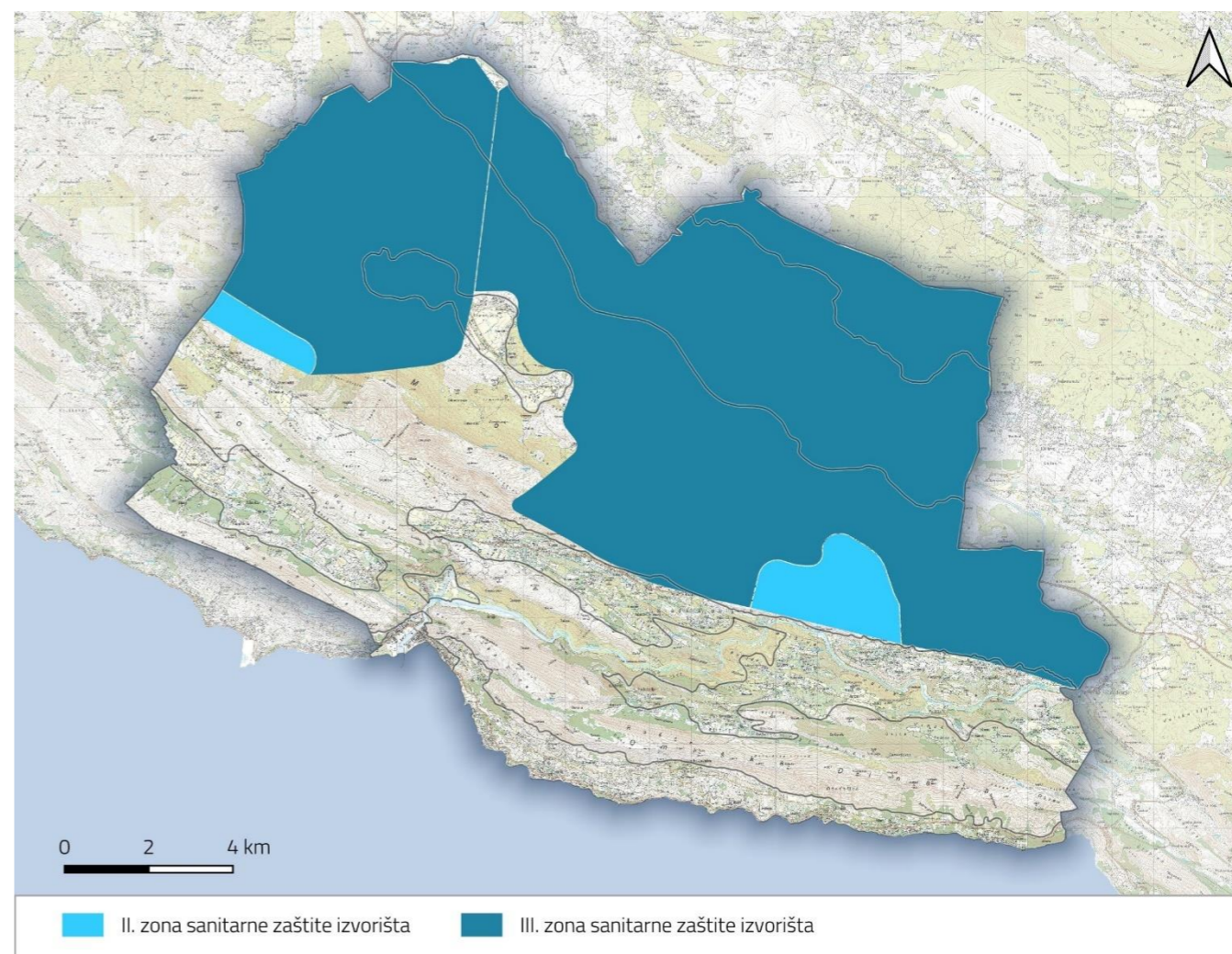
Površine za iskorištavanje mineralnih sirovina (arhitektonsko-građevnog kamena i tehničkog građevnog kamena) određene su na području Gornjih Poljica odnosno naselja Donjeg Dolca, Putišića i Srijana (Sl. 126). Za eksploatacijsko polje Zeleni Jadran predviđeno je zatvaranje i privođenje novoj namjeni – gospodarskoj (proizvodnoj, pretežito zanatskoj; I2) uz obveznu izradu urbanističkog plana uređenja. Slično tome, za eksploatacijsko polje Rošci–Pezelji predviđeno je za zatvaranje i sanaciju radi blizine autocesti. Preostalih devet eksploatacijskih polja nije predviđeno za zatvaranje (PPUGO, 2016, čl. 53). Prostorni plan propisuje da je nakon prestanka eksploatacije i zatvaranja pogona za obradu kamena potrebno u cijelosti dovršiti sanaciju područja oblikovanjem područja, biološkim radovima i drugim zahvatima (PPUGO, 2016, čl. 54). U Lokvi Rogoznici je potrebno sanirati napuštene tupinolome (PPUGO, 2016, čl. 108).

4.5.1.5. Vodozaštitna područja

Vodozaštitna područja na teritoriju Grada Omiša smještena su u njegovom zaobalnom dijelu (Sl. 127). Za izvore Studence i Jadro–Žrnovnicu određena je III. zona sanitarne zaštite izvorišta dok su prisutne još dva manja područja II. zone sanitarne zaštite izvorišta. Na područjima II. zone sanitarne zaštite izvorišta ne smiju se graditi životinjska groblja kao ni graditi ni proširivati postojeća groblja.

Sl. 126. Kamenolomi na području Donjeg Dolca

Sl. 127. Prostorna distribucija vodozaštitnih područja na teritoriju Grada Omiša

4.5.2. Strateškoplanska usmjerenja općeg razvoja

SZUOGO je dio sustava strateškoplanskih dokumenata Grada Omiša i kao takva treba biti usklađena sa strateškoplanskim usmjerenjima razvoja koja su njima zacrtana te detaljnije razraditi razvojna usmjerenja u domenama zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama. Niže su analizirani relevantni strateškoplanski dokumenti koji se odnose na razdoblje za koje se donosi i ova Strategija.

4.5.2.1. Strategija razvoja urbane aglomeracije Split za razdoblje do kraja 2027. godine

Strategija razvoja urbane aglomeracije Split predstavlja akt strateškog planiranja kojim se utvrđuju ciljevi i prioritete sveobuhvatnog razvoja područja aglomeriranog oko Splita koje obuhvaća i Grad Omiš. Zelena infrastruktura integrirana je u Strategiju i važna je njezina sastavnica. Prepoznata je kao jedan od sadržaja koji su trenutno nedostatni na području urbane aglomeracije Splita (UAS). Ključna je u sklopu prioriteta javne politike u srednjoročnom razdoblju *4. Zelenim i pametnim rješenjima do održivosti i otpornosti*. Tim se prioritetom planira uređenje i obnova prostora po principima zelenog razvoja kroz formiranje zelene infrastrukture i unaprjeđenje postojećih zelenih površina čime će se povećati otpornost prostora UAS-a, a istodobno stanovnicima i posjetiteljima pružiti sigurno i ugodno okruženje te dostupne i privlačne javne površine. Uz to, navedena je u sklopu posebnih ciljeva *2.3. Konkurentno, odgovorno, inovativno i održivo gospodarstvo, 3.1. Zelena i učinkovita mobilnost i 4.1. Zelen, siguran i otporan prostor visoke kvalitete života i zdravlja* te njima pripadajućih mjera kojima se planira razvoj nove zelene infrastrukture kao i njezina integracija s ostalim važnim ciljevima UAS-a. Razvoj sustava zelene infrastrukture provodit će se u sklopu različitih strateških projekata koji su predviđeni Strategijom.

Kružno gospodarenje prostorom i resursima obrađeno je u sklopu prioriteta *2. Diversifikacijom gospodarstva do održivog modela razvoja i 4. Zelenim i pametnim rješenjima do održivosti i otpornosti*, odnosno posebnih ciljeva *2.1. Raznovrsnost i izvrsnost ljudskih potencijala, 2.3. Konkurentno, odgovorno, inovativno i održivo gospodarstvo, 4.1. Zelen, siguran i otporan prostor visoke kvalitete života i zdravlja i 4.2 Učinkovita komunalna infrastruktura i usluge u službi očuvanog okoliša*. Kružno gospodarenje poticat će se kroz obnovu brownfield područja, povećanje energetske učinkovitosti prostora te održivo korištenje materijala.

4.5.2.2. Plan razvoja Grada Omiša za razdoblje do 2030.

Grad Omiš je izradio Plan razvoja Grada za razdoblje do 2030. g. koji se donosi u svrhu osiguravanja strateški usmjerenog, ujednačenog i resursno učinkovitog razvoja, a kroz koji se ujedno utvrđuju ciljevi za provedbu strateških i posebnih ciljeva iz strateških dokumenata višeg reda.

Zelena infrastruktura u sklopu dokumenta određena je kao važna sastavnica u postizanju održivog gospodarenja prirodnim resursima i poboljšanje kvalitete okoliša kao prioritetom Grada Omiša. Utvrđen je nedostatak ujednačenog sustava za identificiranje površina zelene infrastrukture te praćenja stanja i kvalitete istih.

Prepoznat je potencijal razvoja zelene infrastrukture na području grada, kao i važnost stvaranja novih i održavanje postojećih zelenih površina kako bi se postigao pozitivan utjecaj na klimatske promjene, kvalitetu zraka i tla, bioraznolikost, uštedu energije i smanjenje troškova energije, atraktivnost područja kao i zdravlje stanovništva. Uređenje i obnova prostora u značajnoj će se mjeri temeljiti i na principima zelenog razvoja, kroz kružno upravljanje zgradama i prostorom te dekarbonizacijom energetske sustava, pojačanim korištenjem obnovljivih izvora energije uz poštivanje načela zaštite prirode, ali i kroz formiranje zelene infrastrukture, primjenu rješenja temeljenih na prirodi i unaprjeđenje postojećih zelenih površina. Pritom su predviđeni povezivanje i razvoj zelene infrastrukture u suradnji s razvojem selektivnih oblika turizma, poput biciklističkih staza, poučnih staza, pješačkih staza i druge slične infrastrukture.

Kružno gospodarenje prostorom i resursima također je važna sastavnica Plana razvoja. Razmatrano je u sklopu srednjoročne vizije Grada, a posebno je prepoznato kao osnova za prioritetne mjere 2. Otpornim i inovativnim gospodarstvom do održivog modela napretka te 3. Održivo gospodarenje prirodnim resursima i poboljšanje kvalitete okoliša. Uređenje i obnova prostora u značajnoj će se mjeri temeljiti i na principima zelenog razvoja kroz kružno upravljanje zgradama i prostorom. Na području Grada Omiša nalazi se i nekoliko brownfield lokaliteta za koja je dokumentom predviđena priprema potrebne dokumentacije za prenamjenu, a potom i potpunu revitalizaciju temeljenu na načelima održivog i kružnog gospodarenja.

4.5.2.3. Provedbeni program Grada Omiša 2022.–2025.

Provedbeni program kratkoročni je akt strateškog planiranja za područje Grada Omiša kojim se opisuje i osigurava provedba posebnih ciljeva utvrđenih u planu razvoja JLS-a koji su povezani s odgovarajućim stavkama u proračunu. Sastoji se od analize postojećeg stanja i SWOT analize, strateškoplanskog okvira podijeljenog na prioritetne ciljeve te mjere i aktivnosti za svaki od tih ciljeva.

Zelena infrastruktura spomenuta je u prioritetnom području *P3 Održivo gospodarenje prirodnim resursima i poboljšanje kvalitete okoliša*, kao aktivnost *3.3.1. Razvoj javnih zelenih površina te primjena zelene infrastrukture*. U sklopu mjere 3.3. održavat će se i razvijati javne zelene površine uz primjenu zelenih rješenja što doprinosi provedbi zelene tranzicije.

Održivo i kružno gospodarenje prostorom i resursima jedno je od osnovnih načela i polazišta dokumenta. Zastupljeno je u mjerama i aktivnostima dvaju prioritetnih ciljeva: *P2 Konkurentno i održivo gospodarstvo* te *P3 Održivo gospodarenje prirodnim resursima i poboljšanje kvalitete okoliša*. Pritom se ističu mjere *3.1. Razvoj i unaprjeđenje komunalne infrastrukture* i *3.3. Očuvanje zelenog urbanog okoliša*, čime sa predviđaju modernizacija i unaprjeđenje zgrada i infrastrukturnih sustava te poticanje energetske obnove zgrada i učinkovitog sustava javne rasvjete.

4.5.2.4. Plan gospodarenja otpadom Grada Omiša za razdoblje 2017.–2022. godine

Gospodarenje otpadom u Republici Hrvatskoj predstavlja jedno od prioritetnih okolišnih pitanja koje propisuju i uređuju pravnozakonodavni okviri Republike Hrvatske i EU, a iz njih je proizašla i potreba za izradom Plana gospodarenja otpadom Grada Omiša. Svrha donošenja plana gospodarenja otpadom je definiranje okvira za održivo gospodarenje otpadom na području Grada Omiša koje obuhvaća skup aktivnosti, odluka i mjera usmjerenih na sprječavanje nastanka otpada, smanjivanje količine otpada, provedbu skupljanja, prijevoza, oporabe, zbrinjavanja i drugih djelatnosti vezano za otpad kao i brigu za postojeća odlagališta te odlagališta koja su zatvorena. Na području Grada Omiša većina otpada nastaje u domaćinstvima, turističkim i objektima uslužnih djelatnosti, a evidentirana su i divlja odlagališta koja je potrebno sanirati (10).

Uspostava cjelovitog sustava gospodarenja otpadom na području Grada Omiša je i provodi se nizom mjera među kojima su najvažnije uspostava Centra za gospodarenje otpadom Splitsko-dalmatinske županije te kompostane i sortirnice koje će osigurati kvalitetnije razvrstavanje otpada te oporabu i recikliranje korisnih sastojaka. Održivost gospodarenja otpadom naglašena je i ciljem 1.2. *Odvojeno prikupiti 60 % mase proizvedenog komunalnog otpada (prvenstveno papir, staklo, plastika, metal, biootpad i dr.)*. Konačno, za uspostavu održivog gospodarenja otpadom na području Grada predviđeno je ulaganje većih napora u edukaciju stanovnika Grada, ali i svih ostalih sudionika u gospodarenju otpadom. U Planu gospodarenja otpadom zelena infrastruktura se ne spominje.

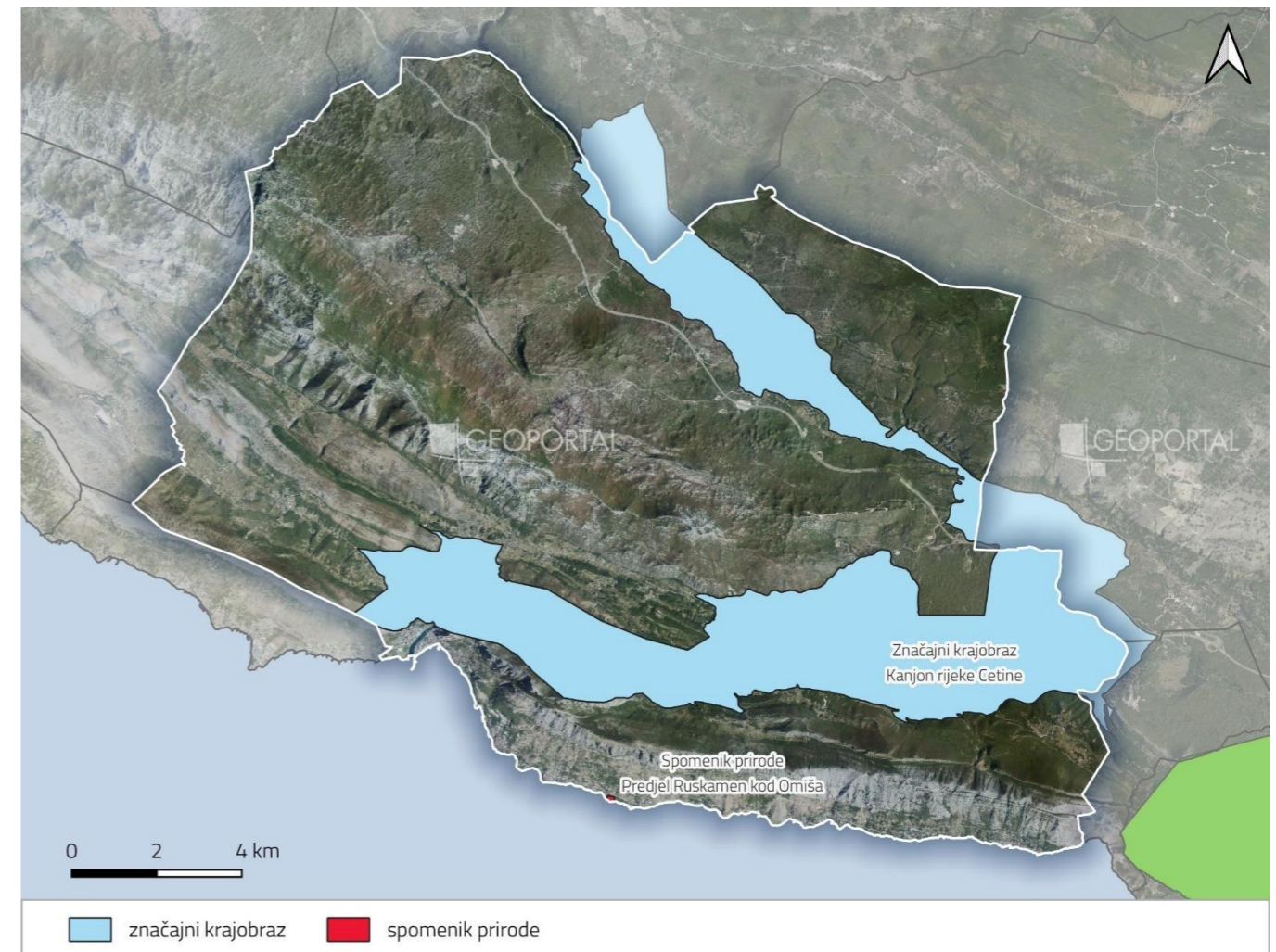
4.5.3. Ograničenja koja proizlaze iz legislativne zaštite prirode

4.5.3.1. Područja prirode zaštićena Zakonom o zaštiti prirode

Zaštićena područja prirode temeljna su vrijednost i jedna od najznačajnijih prirodnih dobara Republike Hrvatske pa tako i Grada Omiša. Zaštićena su Zakonom o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19), a njima upravljaju javne ustanove koje obavljaju djelatnost zaštite, održavanja, nadzora, praćenja stanja i promicanja zaštićenog područja. Na teritoriju Grada Omiša nalaze se dva zaštićena područja prirode: značajni krajobraz Kanjon rijeke Cetine i geomorfološki spomenik prirode Predjel Ruskamen kod Omiša koji se protežu na ukupno 5.308,3 ha na području Grada (19,9 % teritorija Grada; Tab. 23), a njihova prostorna distribucija dana je na Sl. 128.

Tab. 23. Područja prirode zaštićena Zakonom o zaštiti prirode na teritoriju Grada Omiša

Kategorija zaštite	Naziv područja	Godina zaštite	Ukupna površina (ha)	Površina unutar granica Grada Omiša (ha)	Ustanova koja upravlja područjem
značajni krajobraz	Kanjon rijeke Cetine	1963.	6.493,0	5.306,9	JU More i krš
spomenik prirode	Predjel Ruskamen kod Omiša	1968.	1,4	1,4	JU More i krš

Sl. 128. Prostorna distribucija zaštićenih područja prirode prema Zakonu o zaštiti prirode na teritoriju Grada Omiša

Izvor podataka: Bioportal (2024)

Značajni krajobraz je prirodni ili kultivirani predjel velike krajobrazne vrijednosti i bioraznolikosti i/ili georaznolikosti ili krajobraz očuvanih jedinstvenih obilježja karakterističnih za pojedino područje, a spomenik prirode je pojedinačni neizmijenjeni dio prirode koji ima ekološku, znanstvenu, estetsku ili odgojno-obrazovnu vrijednost. U značajnom krajobrazu i na spomeniku prirode dopušteni su oni zahvati i djelatnosti koje ne narušavaju njihova obilježja i vrijednosti zbog kojih su proglašeni.

Ograničenja korištenja u zaštićenim područjima prirode proizlaze prvenstveno iz zabranjenih radnji (Zakon o zaštiti prirode, NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19, čl. 139) od kojih su na području Kanjona rijeke Cetine i Predjela Ruskamena posebno primjenjiva sljedeća:

- › zabranjeno je kretati se plovilom, usidriti i/ili privezati plovila izvan mjesta određenih prostornim planom i aktom državnog tijela nadležnog za unutarnju plovidbu,
- › zabranjeno je obavljati nedozvoljeni ribolov,
- › zabranjeno je voziti i/ili parkirati vozila i bicikle izvan površina namijenjenih za vožnju ili parkiranje,

- › zabranjeno je ložiti vatru izvan naselja i/ili mjesta koja su posebno označena i određena za tu namjenu,
- › zabranjeno je kampirati odnosno logorovati izvan za to predviđenih i označenih mjesta,
- › zabranjeno je odložiti otpad izvan predviđenog i označenog mjesta,
- › zabranjeno je kupati se na mjestima određenima od strane nadležne javne ustanove kao područja zabrane kupanja.

Dodatna ograničenja odnose se na zaštitu strogo zaštićenih vrsta te na speleološke objekte, minerale i fosile pronađene na području Grada Omiša (Zakon o zaštiti prirode, *NV* 80/13, 15/18, 14/19, 127/19, čl. 104, 153 i 161) te na zabrane zahvata i radnji koji mogu negativno utjecati na stanje zaštićenog područja (Zakon o zaštiti prirode, *NV* 80/13, 15/18, 14/19, 127/19, čl. 106, 143, 144, 161...).

Zaštićenim područjima prirode upravljaju javne ustanove koje obavljaju djelatnosti zaštite, održavanja i promicanja tog zaštićenog područja. Zaštićenim područjima na području Grada Omiša upravlja JU More i krš, a Grad Omiš ima vrlo ograničenu ingerenciju u pogledu planiranja, organizacije i usmjeravanja aktivnosti vezanih za posjećivanje i korištenje zaštićenih područja.

Trenutno stanje u zaštićenim područjima prirode Grada

Prema Prostornom planu uređenja Grada Omiša (PPUGO, 2016, čl. 110) zaštitu Predjela Ruskamena kao spomenika prirode potrebno je preispitati radi izgrađenosti područja i izvršenih devastacija na samom lokalitetu. Do potencijalnog donošenja odluke o ukidanju zaštite Predjel Ruskamen štiti se planskim mjerama, na način da na zaštićenom području nije dopuštena gradnja niti bilo kakvo uređenje obale, a Planom je određeno da za njega treba donijeti i mjere zaštite.

Za značajni krajobraz Kanjon rijeke Cetine predviđeno je sukladno Zakonu o zaštiti prirode donošenje plana upravljanja koji će odrediti razvojne smjernice i smjernice za zaštitu i očuvanje prirodnih vrijednosti zaštićenog područja, način provođenje zaštite te načine korištenja i upravljanja (PPUGO, 2016, čl. 110). Svi zahvati u zaštićenom kanjonu Cetine smatraju se posebno osjetljivima i potrebno ih je svesti na najmanju mjeru u funkciji očuvanja vrijednosti tog područja. Što se tiče uređenja i korištenja prostora u značajnom krajobrazu Kanjona rijeke Cetine, u građevinskom području naselja Slimena nije dopuštena gradnja novih građevina, već samo rekonstrukcija postojećih građevina prema posebnim uvjetima nadležnih tijela. Isto tako, na planiranim površinama kupališta (R3) koja se nalaze unutar zaštićenog područja kanjona nije dopuštena gradnja novih građevina, već samo rekonstrukcija postojećih mlinica u funkciji rekreacije i to samo prema prethodnim uvjetima nadležne službe zaštite spomenika kulture i nadležnog tijela državne uprave za zaštitu prirode.

4.5.3.2. Ekološka mreža

Natura 2000 je ekološka mreža koju čine prirodni stanišni tipovi i staništa divljih vrsta od interesa za Europsku uniju odabrani kako bi se očuvalo ili ponovno uspostavilo povoljno stanje najvrjednijih i najugroženijih vrsta i stanišnih tipova u Europi. Ekološka mreža Natura 2000 Republike Hrvatske određena je Uredbom o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže (*NV* 80/19, 119/23), a sastoji se od područja očuvanja značajnih za ptice (POP), područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove (POVS) te posebnih područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove (PPOVS). Na teritoriju Grada Omiša nalazi se pet područja očuvanja od značaja za vrste i stanišne tipove (POVS) te dva područja očuvanja od značaja za ptice (POP), a ukupna površina područja ekološke mreže na teritoriju Grada iznosi 11.100 ha (41,7 %) (Tab. 24, Sl. 129).

Osnovni način upravljanja područjem ekološke mreže je provođenje mjera očuvanja za ciljne vrste i stanišne tipove. One se ugrađuju u planove upravljanja područjima ekološke mreže kao i sektorske planove gospodarenja prirodnim dobrima. Područja ekološke mreže određena su Pravilnikom o ciljevima očuvanja i mjerama očuvanja ciljnih vrsta ptica u područjima ekološke mreže (*NV* 25/20, 38/20) te Pravilnikom o ciljevima očuvanja i mjerama očuvanja ciljnih vrsta i stanišnih tipova u područjima ekološke mreže (*NV* 111/22) dok su ograničenja i njihova zaštita uređeni Zakonom o zaštiti prirode (*NV* 80/13, 15/18, 14/19, 127/19) te vrijedi većina ograničenja kao i za zaštićena područja prirode iz prethodnog potpoglavlja.

Korištenje prirodnih dobara na područjima ekološke mreže zasniva se na očuvanju bioraznolikosti, krajobrazne raznolikosti i georaznolikosti. Zabranjeno je korištenje prirodnih dobara ako uzrokuje oštećenje njihovih vrijednosti, narušavanje povoljnog stanja divljih vrsta i staništa ili smanjenje njihove raznolikosti. Ukoliko se na području ekološke mreže planira izvedba zahvata (za koje je posebnim propisima iz područja prostornog uređenja i gradnje potrebno ishoditi dozvolu za građenje), potrebno je provesti ocjenu o prihvatljivosti tog zahvata za ekološku mrežu kako bi se procijenila mogućnost negativnog utjecaja na ciljeve očuvanja i cjelovitost područja.

Tab. 24. Pregled područja ekološke mreže Natura 2000 na području Grada Omiša

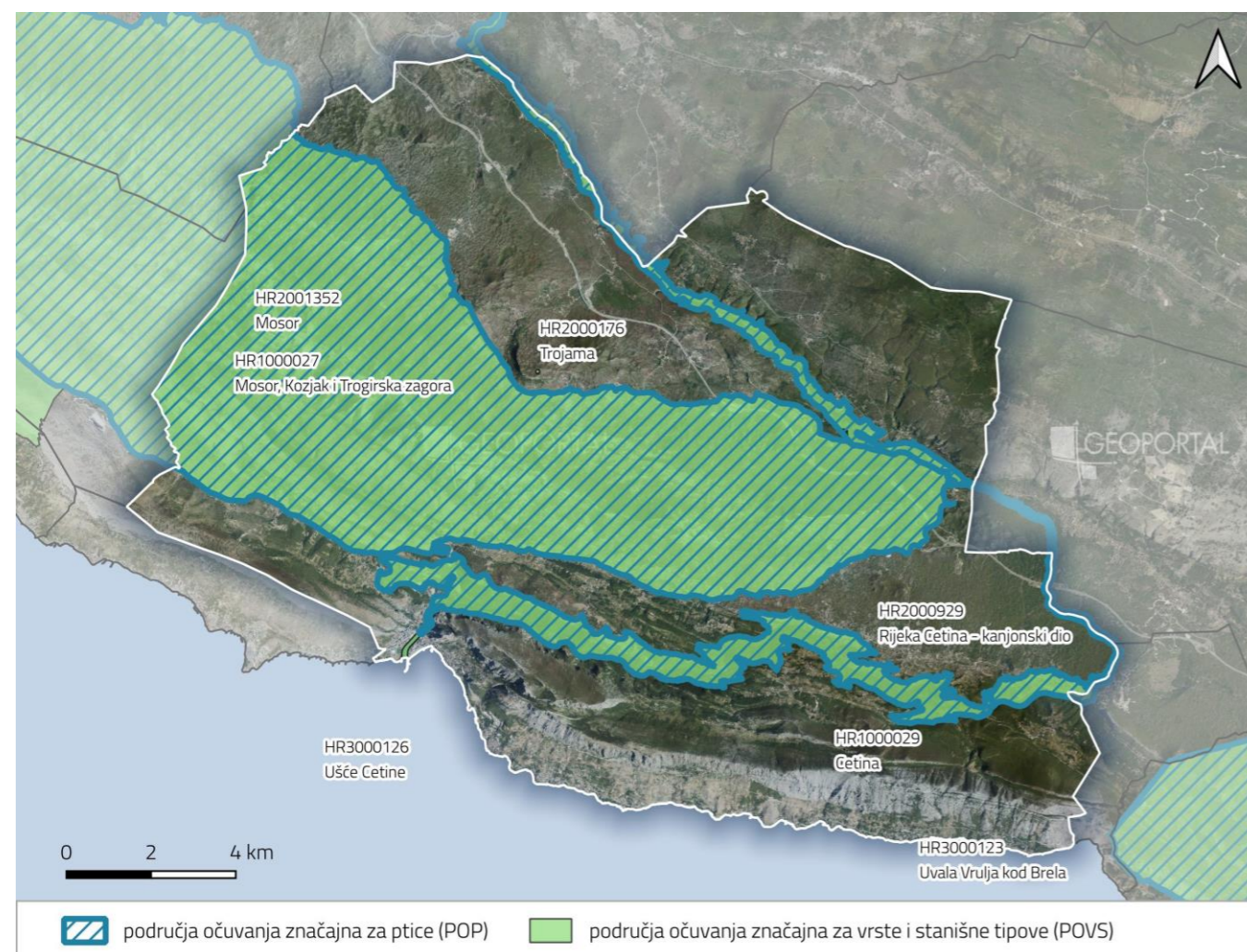
Kategorija područja	Naziv područja ekološke mreže	Ukupna površina (ha)	Površina unutar granica Grada Omiša (ha)
POP	HR1000027 Mosor, Kozjak i Trogirska zagora	46.005,4	9.495,0
POP	HR1000029 Cetina	21.319,9	1.594,3
POVS	HR2001352 Mosor	17.008,6	9.495,0
POVS	HR2000176 Trojama	0,8	0,8
POVS	HR2000929 Rijeka Cetina - kanjonski dio	1.904,5	1.594,0
POVS	HR3000126 Ušće Cetine	667,3	461,2
POVS	HR3000123 Uvala Vrulja kod Brela	30,3	1,0

Izvor podataka: Bioportal (2024)

4.5.4. Ograničenja koja proizlaze iz legislativne zaštite i očuvanja kulturnih dobara

Iako kulturna dobra nisu izravno elementi zelene infrastrukture, ona su ponekad okružena ili uključuju parkovno uređene zelene i vodene površine koje imaju potencijal pružiti niz koristi za stanovništvo, bioraznolikost, okoliš i/ili klimu i tako doprinijeti sinergijskim učincima zelene infrastrukture. Stoga su u ovom poglavlju analizirana ograničenja i potencijali za uključivanjem kulturnih dobara u sustav zelene infrastrukture Grada Omiša.

Okosnicu zaštite kulturnih dobara u Republici Hrvatskoj predstavlja Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NW 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20, 117/21, 114/22) kojim su pravno uređeni svi čimbenici (određena su svojstva kulturnog dobra, vlasništvo, nadležnosti) u postupanju prema kulturnim dobrima. Tim su zakonom propisane mjere zaštite i očuvanja kulturnih dobara, od istraživanja, dokumentiranja i praćenja stanja kulturnih dobara, preko utvrđivanja sustava mjera zaštite te posebnih uvjeta zaštite, do zaštite ugroženog kulturnog dobra i organizacije hitnih mjera zaštite u izvanrednim okolnostima.

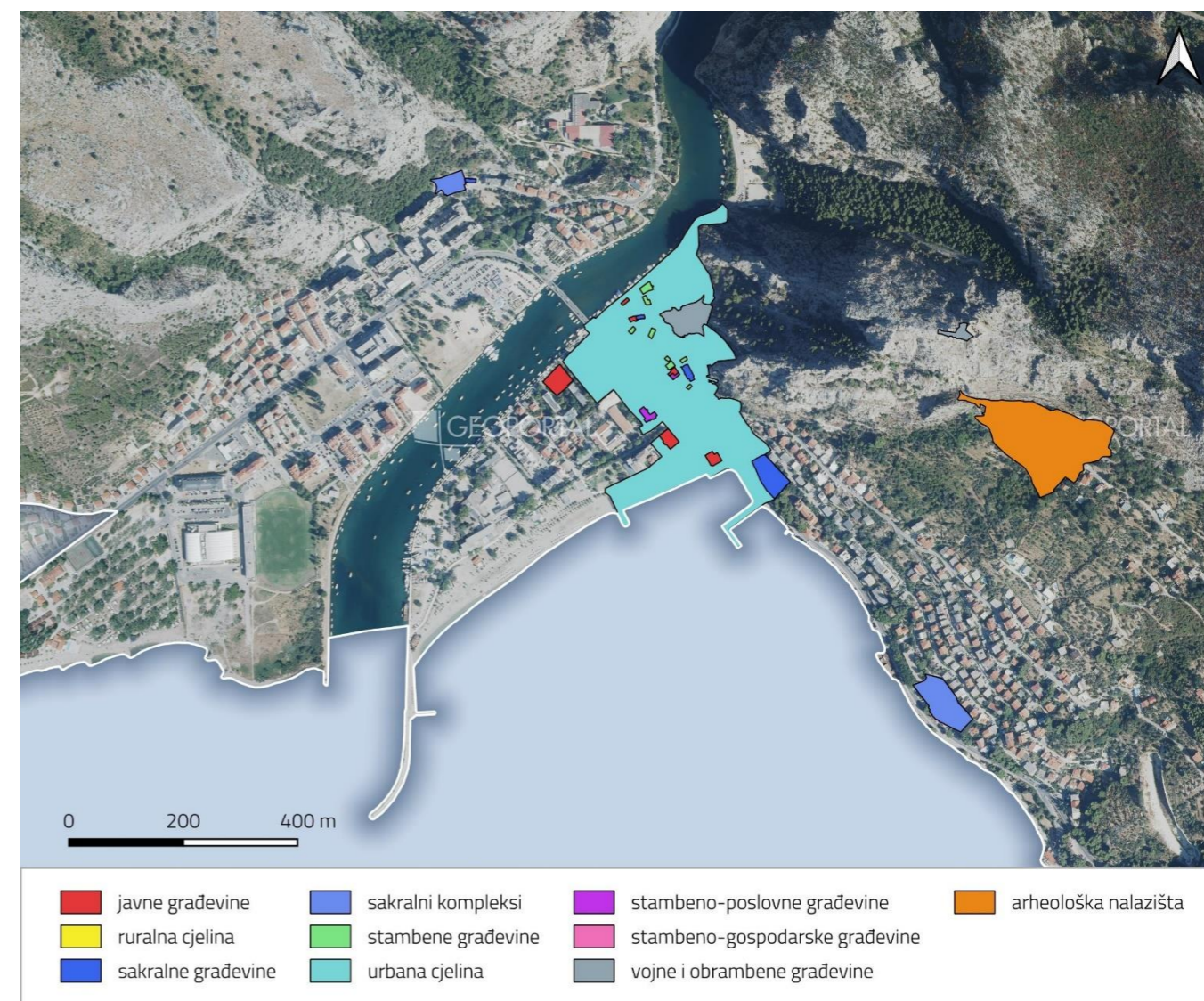

Sl. 129. Prostorna distribucija područja ekološke mreže na teritoriju Grada Omiša

Izvor podataka: Bioportal (2024)

Prema podacima Registra kulturnih dobara (2024), na području Grada Omiša nalazi se 67 zaštićenih kulturnih dobara od čega su 54 nepokretna pojedinačna kulturna dobra, šest je kulturnopovijesnih cjelina, tri su arheološka, dva pokretna pojedinačna i dva nematerijalna kulturna dobra. Na Sl. 130 dan je za šire područje grada Omiša pregled kulturnih dobara najvećeg prostornog obuhvata, a time i najvećeg potencijal za uključivanje u sustav zelene infrastrukture Grada Omiša. Kulturnih dobara pod preventivnom zaštitom nema.

Na lokacijama koje su zaštićene kao kulturna dobra Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara nije moguće izvoditi zahvate koji značajno izmjenjuju njihova svojstva bez prethodnog odobrenja restauratorskih zavoda ili drugih institucija (muzeji, galerije, arhivi, knjižnice i druge javne ustanove u kulturi) koje obavljaju poslove u svezi sa čuvanjem, obnovom i zaštitom kulturnih dobara. Stoga je pri eventualnom uključivanju kulturnih dobara u sustav zelene infrastrukture ključna kvalitetna suradnja i komunikacija s restauratorskim zavodom i njegovim odjelima kao i ishođenje svih potrebnih dozvola koje prethode bilo kakvom zahvatu.

Sl. 130. Pregled odabranih kulturnih dobara u Omišu

Izvor podataka: Registar kulturnih dobara (2024)

4.6. Analiza upravljačkih i financijskih resursa

4.6.1. Analiza upravljačkih kapaciteta za upravljanje zelenom infrastrukturom i kružno gospodarenje prostorom i zgradama

Implementacija i koordinacija sustava zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama u Gradu Omišu predstavljaju složene i obuhvatne zadaće koje zahtijevaju suradnju između različitih sektora – javnog, civilnog i privatnog. S obzirom na to da su urbani i ruralni prostori na području Omiša mozaik zemljišta i objekata u privatnom i javnom vlasništvu, neophodan je zajednički angažman svih dionika za uspostavu mreže zelene infrastrukture i implementaciju modela kružnog gospodarenja prostorom i zgradama koji će donijeti ekološke, socijalne i ekonomske koristi. U tom kontekstu, javni sektor ima dvostruku ulogu – planersku (jer je potrebno osmisliti i uspostaviti oba sustava) i izvršnu.

Planerska uloga javnog sektora manifestira se kroz razvoj mreže zelene infrastrukture u Gradu Omišu kao i kroz uspostavu sustava upravljanja koji uključuje održavanje zelenih površina i vodotoka, monitoring njihovog stanja i obnovu kada je to potrebno. Što se tiče kružnog gospodarenja, javni sektor bi trebao razviti planove za revitalizaciju, obnovu i redefiniranje korištenja postojećih prostora i zgrada, integrirati principe zelene infrastrukture i kružnosti u planske dokumente i potencijalno razviti programe podrške za njihovu primjenu u javnom, privatnom i civilnom sektoru. Jednako važno je osigurati uključivanje javnosti i svih sektora u planiranje.

Izvršna uloga javnog sektora uključuje investicije u razvoj zelene infrastrukture u Gradu Omišu, aktivnosti održavanja, monitoringa i obnove, kao i ulaganja u revitalizaciju i redefiniranje korištenja prostora i zgrada koje su u javnom vlasništvu te poticanje i podršku sličnim inicijativama od strane drugih sektora.

Privatni i civilni sektori igraju važnu ulogu u planiranju i upravljanju sustavima zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama doprinoseći realizaciji planova na svojim zemljištima i kroz različite oblike podrške, bilo financijske ili nefinancijske, za provedbu mjera na zemljištima u vlasništvu drugih dionika.

4.6.1.1. Identifikacija organizacija i tijela koji bi mogli sudjelovati u provedbi strategije

Organizacije i tijela koji bi mogli sudjelovati u provedbi strategije identificirani su u javnom i civilnom sektoru. U javnom sektoru je prepoznato pet tijela i organizacija. U civilnom sektoru je pak identificirano 95 nevladinih organizacija. Dionici iz privatnog sektora nisu pojedinačno identificirani, no treba naglasiti da će za mnoge projekte, osobito one koji se provode na zemljištima u privatnom vlasništvu, njihova uključenost biti nezaobilazna.

Organizacije i tijela iz javnog sektora

Gradska uprava Grada Omiša organizirana je u tri ustrojstvene jedinice – Ured gradonačelnika, Upravni odjel za gospodarstvo i društvene djelatnosti te Upravni odjel za komunalno stambene djelatnosti, uređenje prostora i zaštitu okoliša. Poslovni u vezi s planiranjem i uređenjem mreže zelene infrastrukture te kružnog gospodarenja prostorom i zgradama u djelokrugu su Upravnog odjela za komunalno stambene djelatnosti, uređenje prostora i zaštitu okoliša s tim da su aktivnosti vezane za sport u djelokrugu Upravnog odjela za gospodarstvo i društvene djelatnosti, Odsjeka za sport. U Upravnom odjelu za komunalno stambenu djelatnost, uređenje prostora i zaštitu okoliša Grada Omiša organiziran je Odsjek za prostorno planiranje, pomorsko dobro i zaštitu okoliša s voditeljem odsjeka i tri djelatnika kao i Odsjek za upravljanje javnim površinama i redarstvo s voditeljicom odsjeka i šest djelatnika.

Godine 2012. Grad je osnovao **Vlastiti pogon za obavljanje komunalnih djelatnosti** koje, između ostalog, obuhvaćaju upravljanje parkiralištima, javnom rasvjetom, održavanje javnih površina (osim plaža i zelenih površina), djelomično tekuće održavanje objekata u vlasništvu ili posjedu Grada te održavanje nadstrešnica na autobusnim stajalištima. Javne površine u ovom slučaju podrazumijevaju pješačke staze, pješačke zone, otvorene odvodne kanale, trgove i javne prometne površine. Javni pogon stalno zapošljava 24 osobe, a zbog povećanog obujma posla tijekom sezone još 15 osoba.

Održavanje javnih zelenih površina u nadležnosti je komunalnog poduzeća **Peovice d.o.o.** koje ima osamdeset zaposlenih. Odjel hortikulturnih radova vodi brigu o održavanju i uređenju javnih zelenih površina, uključujući parkove, stabla, grmlje, živice i cvjetnjake. Pored toga, održava i čistoću groblja Vrisovaca i zelene površine u njegovom obuhvatu te brine o čistoći i održavanju Velike plaže i plaže Brzeta tijekom cijele, godine, a tijekom ljetnih mjeseci i na ostalim plažama u Gradu Omišu. U Odjelu hortikulturnih radova zaposleno je devetnaest osoba. Odvodnja voda u resoru je **Vodovoda Omiša d.o.o.**

Kroz osmišljavanje i regulaciju turističkih aktivnosti na prostoru Grada Omiša, svoju ulogu u provedbi SZUOGO-a trebala bi imati i **Turistička zajednica Grada Omiša (TZGO)**. Znatno dio aktivnosti razvoja zelene infrastrukture, pješačko-biciklističke infrastrukture, poticanja tjelesne aktivnosti te kružnog gospodarenja prostorom i zgradama preklapa se s destinacijskim menadžmentom i stoga bi ih trebalo koordinirati s TZGO-om.

Bilo bi poželjno da kroz suradnju s gradskom upravom u provedbi SZUOGO-a sudjeluju i regionalne organizacije – prije svega Splitsko-dalmatinska županija i JU Krš i more. **Splitsko-dalmatinska županija** posjednik je dijela zemljišta na teritoriju Grada Omiša i u njihovom bi razvoju trebala uzeti u obzir strateške odrednice razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama. Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Splitsko-dalmatinske županije (**JU Krš i more**) odgovorna je za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima (zaštićenim područjima prirode i područjima ekološke mreže Nature 2000 dijelovi kojih se protežu i teritorijem Grada Omiša. U tom pogledu je njihovo sudjelovanje u provedbi ove strategije na tim područjima neizostavno. Konačnu važnu podršku u provedbi i financiranju strategije i projekata koji iz nje proizlaze Gradu bi trebala pružiti razvojna agencija **JU RERA S.D.** za koordinaciju i razvoj Splitsko-dalmatinske županije.

Organizacije iz civilnog sektora

Uvidom u Registar udruga identificirano je 96 nevladinih organizacija registriranih na području Grada Omiša koje bi, sukladno registriranom cilju i djelatnostima, mogle sudjelovati u provedbi Strategije zelene urbane obnove Grada Omiša. Relevantne udruge identificirane su u većini naselja, a pokrivaju različita područja: razvoj i uređenje javnih zelenih površina, razvoj i uređenje sportsko-rekreacijskih površina, razvoj i uređenje biciklističke infrastrukture, razvoj i uređenje pješačke infrastrukture, razvoj i uređenje plaža, razvoj i uređenje planinarske i druge infrastrukture za aktivnosti u prirodi, razvoj sportova na vodi, poticanje sportskog i rekreativnog ponašanja, unaprjeđenje ekoloških uvjeta, unaprjeđenje poljoprivrednih površina, kružna obnova prostora i zgrada, urbanistički razvoj naselja te ublažavanje prirodnih rizika. Očekivano, identificirano je najviše udruge koje bi mogle sudjelovati u poticanju sportskog i rekreativnog ponašanja te razvoju i uređenju sportsko-rekreacijskih površina. Značajan broj udruga mogao bi sudjelovati i u provedbi aktivnosti usmjerenih na unaprjeđenje ekoloških uvjeta i kružnu obnovu prostora i zgrada. S druge strane, primjetan je nedostatak udruga usmjerenih na razvoj i uređenje biciklističke i pješačke infrastrukture, kao i razvoj i uređenje plaža koje su jedan od osnovnih turističkih resursa u priobalnoj zoni.

Tab. 25. Popis identificiranih udruga koje bi mogle sudjelovati u provedbi Strategije zelene urbane obnove Grada Omiša

Područja u čijoj provedbi bi udruge mogle sudjelovati	Nazivi udruga koje bi mogle biti uključene u provedbu Strategije zelene urbane obnove Grada Omiša	Naselja u kojima su udruge registrirane
razvoj i uređenje javnih zelenih površina	Udruga za sport, kulturu i rekreacijski razvoj BLATO	Blato na Cetini
	Družba sv. Jure	Gata
	Udruga za razvoj zajednice, očuvanje i uređenje okoliša Naše Naklice	Naklice
	Društvo Naša djeca Grada Omiša	Omiš
	Udruga prijatelja kulturne i prirodne baštine Piska PUNTAPET	Pisak
razvoj i uređenje sportsko-rekreacijskih površina	Udruga za sport, kulturu i rekreacijski razvoj BLATO Malonogometni klub Oluja 95 Omiš Malonogometni klub Blato na Cetini	Blato na Cetini
	Malonogometni klub Bila njiva Sportski klub MONS	Borak
	Športsko društvo Grbice Boćarski klub Dubrava Omiš	Dubrava
	Sportsko penjački klub Omiš	Gata
	Boćarski klub Kućice	Kućice
	Udruga Zvir Kuk Lokva Rogoznica	Lokva Rogoznica

Područja u čijoj provedbi bi udruge mogle sudjelovati	Nazivi udruga koje bi mogle biti uključene u provedbu Strategije zelene urbane obnove Grada Omiša	Naselja u kojima su udruge registrirane	
	Športsko ribolovno društvo Borak Športsko ribolovna udruga DUBOČAJ - Marušići	Marušići	
	Sportska udruga Naklice Boćarski klub Sveti Ante – Naklice Boćarski klub Naklice	Naklice	
	Udruga Certe Vitae Odbojkaški klub Gusar Boćarski klub Mosor Boćarski klub Gorčina Nogometni klub Omiš Nogometni klub NAŠ PONOS Malonogometni klub Ustanik Malonogometni klub OLMISSUM Malonogometni klub Prašina - Ravnice Športska udruga malog nogometa Omiš Košarkaški klub Gusari Ženski košarkaški klub Omiš Košarkaški klub Ulična košarka Omiš Košarkaški klub OMIŠ - Čagalj Tours Atletski športski klub Omiš Vaterpolo klub Omiš	Omiš	
	Športsko kulturno društvo Podgrađe	Podgrađe	
	Udruga balotaša Slime	Slime	
	Športsko društvo Dubrava Boćarski raffa klub Tugare	Tugare	
	razvoj i uređenje biciklističke infrastrukture	Udruga za sport, kulturu i rekreacijski razvoj BLATO Udruga Zvir Kuk Lokva Rogoznica	Blato na Cetini Lokva Rogoznica
	razvoj i uređenje pješačke infrastrukture	Udruga Zvir Kuk Lokva Rogoznica	Lokva Rogoznica
	razvoj i uređenje plaža	Veliki porat Udruga privatnih iznajmljivača Mimice-Medići Naše vale	Mimice
	razvoj i uređenje planinarske i druge	Udruga za sport, kulturu i rekreacijski razvoj BLATO Planinarsko-ekološka udruga Gata	Blato na Cetini Gata

Područja u čijoj provedbi bi udruge mogle sudjelovati	Nazivi udruga koje bi mogle biti uključene u provedbu Strategije zelene urbane obnove Grada Omiša	Naselja u kojima su udruge registrirane
infrastrukture za aktivnosti u prirodi	Planinarsko društvo Imber Omiš Dalmacija Trails Udruga izviđača Omiš Penjački klub Malduk Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj kanjona i rijeke Cetine DOBRA VODA	Omiš
	Sportska udruga Trišnja Tugare	Tugare
razvoj sportova na vodi	Kajak klub Divlja rijeka Kajak-kanu klub Zlatna rijeka	Blato na Cetini
	Športska udruga Omiš - plivački maraton Športsko nautičko ribolovno društvo Omiš Športsko ribolovno društvo Gubavica Udruga Rafting Klub jedrenja na dasci Fanatik	Omiš
	Športsko ribolovna udruga Velika luka	Stanići
	Športsko-kulturno-ekološko društvo Stružica – Trnbusi	Blato na Cetini
poticanje sportskog i rekreativnog ponašanja	Malonogometni klub Bila njiva Sportski klub MONS	Borak
	Športsko društvo Grbice Boćarski klub Dubrava Omiš	Dubrava
	Planinarsko-ekološka udruga Gata	Gata
	Sportsko-rekreativno društvo Kostanje 2000	Kostanje
	Malonogometni klub Kučiče	Kučiče
	Športsko društvo Milan Buljević – Kera	Lokva Rogoznica
	Sportska udruga Naklice Boćarski klub Sveti Ante – Naklice Boćarski klub Naklice	Naklice
	Udruga Certe Vitae Udruga izviđača Omiš Društvo Naša djeca Grada Omiša Športsko društvo PRAŠINA Ravnice - Omiš Odbojkaški klub Gusar Boćarski klub Mosor	Omiš

Područja u čijoj provedbi bi udruge mogle sudjelovati	Nazivi udruga koje bi mogle biti uključene u provedbu Strategije zelene urbane obnove Grada Omiša	Naselja u kojima su udruge registrirane
unaprjeđenje ekoloških uvjeta	Boćarski klub Gorčina Nogometni klub Omiš Nogometni klub NAŠ PONOS Malonogometni klub Ustanik Malonogometni klub OLMISSUM Malonogometni klub Prašina - Ravnice Športska udruga malog nogometa Omiš Košarkaški klub Gusari Ženski košarkaški klub Omiš Košarkaški klub Ulična košarka Omiš Košarkaški klub OMIŠ - Čagalj Tours Udruga za rekreaciju BASKET-Omiš Atletski športski klub Omiš Vaterpolo klub Omiš Športsko ribolovno društvo Gubavica Udruga za djecu i mlade Gnjizdo Dalmacija Trails Udruga Volim Omiš Dalmatia u mom oku - Omiš Udruga Smokvica	
	Udruga balotaša Slime	Slime
	Udruga građana za šport, rekreaciju i kulturno-zabavnu djelatnost Neven Pavić - Zvirko Gornja poljica-Srijane	Srijane
	Športsko ribolovna udruga Velika luka Udruga Stanička rivijera	Stanići
	Malonogometni klub Sveti Luka Trnbusi	Trnbusi
	Sportska udruga Trišnja Tugare Športsko društvo Dubrava Športska udruga Poljičanin Boćarski raffa klub Tugare	Tugare
	Udruga za ekološku poljoprivredu, eko-turizam i zaštitu okoliša AGRARIA-EKO Športsko-kulturno-ekološko društvo Stružica – Trnbusi	Blato na Cetini
	Planinarsko-ekološka udruga Gata	Gata

Područja u čijoj provedbi bi udruge mogle sudjelovati	Nazivi udruga koje bi mogle biti uključene u provedbu Strategije zelene urbane obnove Grada Omiša	Naselja u kojima su udruge registrirane
	Udruga Poljički brigi	Gata
	Eko Etno udruga Gornja Poljica	Gornji Dolac
	Udruga za očuvanje tradicije rada i života u povijesnoj Poljičkoj Knežiji	
	Sportsko-rekreativno društvo Kostanje 2000	Kostanje
	Lovačka udruga Jedinstvo	Lokva Rogoznica
	Športsko ribolovno društvo Borak	Marušići
	Športsko ribolovna udruga DUBOČAJ - Marušići	
	Udruga za razvoj zajednice, očuvanje i uređenje okoliša Naše Naklice	Naklice
	Udruga Certe Vitae	Omiš
	Udruga ONEUM Omiš	
Ekološka udruga Zagora		
Društvo za zaštitu prirode		
Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj kanjona i rijeke Cetine DOBRA VODA		
Športsko ribolovno društvo Gubavica		
Poljičko lovačko društvo Mosor – Priko		
Lovački klub Hubertus – Omiš		
Športsko nautičko ribolovno društvo Omiš		
Udruga građana za šport, rekreaciju i kulturno-zabavnu djelatnost Neven Pavić - Zvirko Gornja poljica-Srijane	Srijane	
unaprjeđenje poljoprivrednih površina	Udruga za ekološku poljoprivredu, eko-turizam i zaštitu okoliša AGRARIA-EKO	Blato na Cetini
	Udruga Poljički brigi	Gata
	Družba sv. Jure	
	Pčelarska udruga CETINA	Omiš
Udruga maslinara Paičuša Pisak	Pisak	
kružna obnova prostora i zgrada	Bratovština svetog Frane	Donji Dolac
	Udruga Poljički brigi	Gata
	Informacijsko-tradicijska udruga More Cetina Mosor	
Eko Etno udruga Gornja Poljica	Gornji Dolac	

Područja u čijoj provedbi bi udruge mogle sudjelovati	Nazivi udruga koje bi mogle biti uključene u provedbu Strategije zelene urbane obnove Grada Omiša	Naselja u kojima su udruge registrirane
	Udruga za očuvanje tradicije rada i života u povijesnoj Poljičkoj Knežiji	
	Udruga Zvir Kuk Lokva Rogoznica	Lokva Rogoznica
	Veliki porat	Mimice
	Udruga privatnih iznajmljivača Mimice-Medići Naše vale	
	Udruga stanara zgrade Ribnjak C	Omiš
	Udruga suvlasnika - stanara zgrade u Omišu - Put vrila 1	
	Udruga vlasnika - suvlasnika, stanara stambene zgrade Četvrt vrilo 5	
	Kulturna udruga Vila Rustika	Ostrvica
	Lovačka udruga Gornja Poljica	Srijane
	Udruga iznajmljivača privatnih apartmana i soba Stanići	Stanići
	Udruga Stanićka rivijera	
	Udruga mladih Svinišće	Svinišće
	Udruga za očuvanje baštine Gospe od Karmena	Tugare
	Udruga za očuvanje baštine Sveti Frane	
	Udruga za očuvanje baštine Sveti Roko	
urbanistički razvoj naselja	Dica Čeline-novi, udruga za očuvanje sela Čeline	Čelina
	Udruga ONEUM Omiš	Omiš
	Udruga osoba s invaliditetom Agape – Omiš	
	Matica umirovljenika Omiš	
	Udruga roditelja djece i odraslih s posebnim potrebama Prijatelj Omiš	
	Udruga prijatelja kulturne i prirodne baštine Piska PUNTAPET	Pisak
	Udruga Stanićska rivijera	Stanići
Udruga sviniških i podašpiljskih domoljuba Vrisak	Svinišće	
ublažavanje prirodnih rizika	Vatrogasna zajednica grada Omiša	Omiš
	Dobrovoljno vatrogasno društvo Omiš	
	Športsko nautičko ribolovno društvo Omiš	

Izvor podataka: Registar udruga (2024)

Ovdje je osobito važno kao partnere u provedbi navesti i župe budući da su dvorišta crkvi u većini naselja jedine ili rijetke zelene površine javnog karaktera i mjesto su okupljanja, druženja i provođenja slobodnog vremena. Stoga bi župe trebale biti nositelji aktivnosti uređenja i unaprjeđenja zelenih površina oko crkvi kako bi one postale dijelom mreže zelene infrastrukture.

Dionici iz privatnog sektora

Dionici iz privatnog sektora mogu sudjelovati u provedbi SZUOGO-a kroz financijsku i nefinancijsku podršku. Oba oblika podrške mogu se primijeniti kako na zemljišta koja su u vlasništvu pojedinačnih poslovnih subjekata, tako i na zemljišta u javnom vlasništvu. Budući da prostornoplanski dokumenti postavljaju minimalne zahtjeve za uređenje građevinskih parcela, poslovni subjekti mogu doprinijeti realizaciji ove strategije proširenjem površina prirodnog terena i njihovim uređenjem čime se ostvaruju značajne socijalne, ekonomske, klimatske i ekološke koristi. S druge strane, implementacija strategije u području kružnog gospodarenja s napuštenim, neiskorištenim i djelomično iskorištenim privatnim prostorima i zgradama zahtijeva angažman poslovnih subjekata koji su njihovi vlasnici. U tom kontekstu, očekuje se njihovo financijsko i nefinancijsko sudjelovanje.

4.6.2. Analiza dostupnih izvora sredstava za planiranje, razvoj i održavanje zelene infrastrukture i kružno gospodarenje prostorom i zgradama

Budući da je glavni provoditelj SZUOGO-a Grad Omiš, na njemu leži i zadaća osiguravanja financijskih i drugih sredstava za provedbu pojedinih razvojnih aktivnosti. U pogledu financijskih sredstava za očekivati je da će dio biti osiguran kroz gradski proračun, dio kroz proračune odnosno doprinose drugih uključenih dionika, a dio kroz nacionalne i EU fondove.

Gradski proračun Grada Omiša puni se iz više izvora:

- › prihodi od poreza, imovine, pristojbi i kazni,
- › komunalni doprinosi i prihodi za posebne namjene,
- › prihodi od prodaje ulaznica,
- › prihodi od parkinga,
- › namjenski prihodi od prodaje nekretnina,
- › pomoći iz državnog i županijskog proračuna,
- › donacije od pravnih i fizičkih osoba.

4.6.2.1. Sredstva iz gradskog proračuna

U ovom poglavlju su analizirani proračunski rashodi Grada Omiša u sedmogodišnjem razdoblju 2017.–2023. g. koji su se odnosili na one aspekte gospodarenja prostorom koji su relevantni za domene zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama. Ti aspekti uključuju:

- › planiranje, razvoj i održavanje zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina,
- › planiranje, razvoj i održavanje pješačke i biciklističke infrastrukture,
- › gospodarenje napuštenim, nekorištenim i nedovoljno korištenim prostorima i zgradama,
- › planiranje i primjenu rješenja utemeljenih na prirodi u upravljanju prostorom i zgradama,
- › ublažavanje posljedica te prilagodbu klimatskim promjenama u sektoru zgradarstva i javnog prostora,
- › održivo upravljanje prirodnim vrijednostima i krajobrazom.

Proračunski rashodi analizirani su prema godišnjim izvještajima o realizaciji proračuna. Relevantni rashodi su kategorizirani u kategorije koje su potom grupirane u četiri nadkategorije relevantne za izradu strateškoplanskog okvira i operativnog plana razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama u Gradu Omišu. Pregled rashoda u analiziranom razdoblju dan je u Tab. 26, a grafički prikaz nadkategorija na Sl. 131. U prosjeku se za relevantne aspekte gospodarenja prostorom godišnje izdvajalo 27,2 % proračunskih sredstava, no može se uočiti znatno osciliranje i cjelokupnog proračuna i rashoda za relevantne aspekte gospodarenja prostorom – između 1,6 i 4,4 milijuna eura odnosno između 13,8 i 40,1 % ukupne vrijednosti godišnjeg proračuna. Pritom se oscilacije prije svega mogu opaziti u rashodima koji bi se mogli uložiti u razvoj zelene infrastrukture i onima koji bi se mogli uložiti u druga rješenja utemeljena u prirodi. Razlog tome su pojedinačni kapitalni projekti velike vrijednosti. U prvom dijelu analiziranog razdoblja je to bio projekt sanacije stijena, a u drugom projekti uređenja obalnog pojasa i plaže na potezu Brzet–Nemira (kao dio projekta uređenja dužobalne šetnice urbane aglomeracije Splita) te rekonstrukcija ulice Fošala. Osobito je primjetan strmi trend smanjenja ulaganja u teme od važnosti za zelenu infrastrukturu i kružno gospodarenje prostorom i zgradama nakon 2020. g.

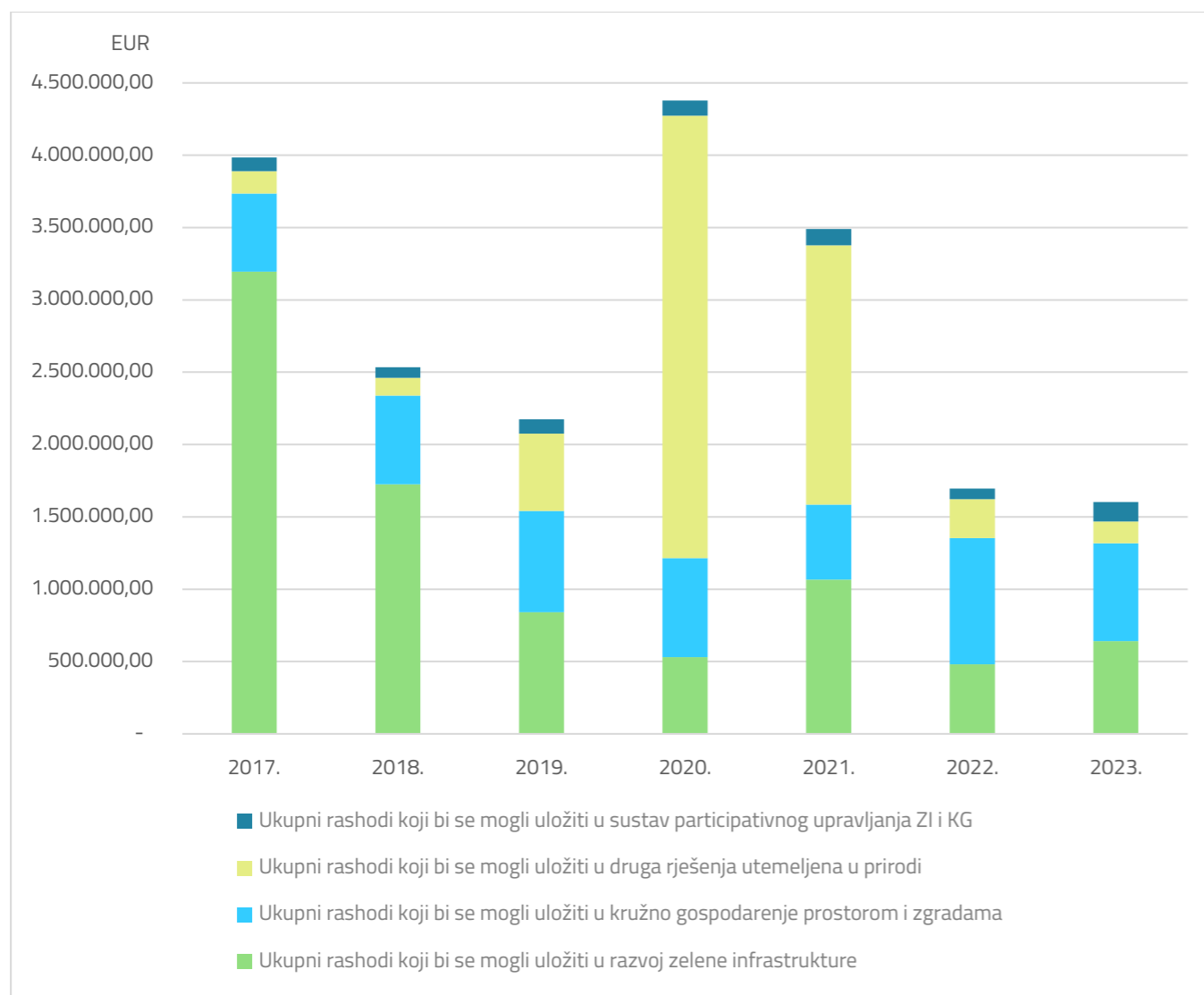
Budući da su u EU programskom razdoblju 2021.–2027. razvoj zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama definirani kao prioritetna područja koja mogu doprinijeti ublažavanju klimatskih promjena, prilagodbi na njihove posljedice, održivom razvoju, povećanju kvalitete života i unaprjeđenju ekoloških uvjeta za bioraznolikost, a s obzirom na dugoročna strateškoplanska usmjerenja EU, treba očekivati rast ulaganja u ova područja i u okviru proračuna Grada Omiša. Budući da bi razvoja u oba ta područja trebao rezultirati nizom koristi koje bi trebale dovesti do smanjenja troškova za potrošnju energije i vode, odvodnje oborinske vode, nove gradnje, zdravstvenih tretmana, za očekivati je da bi se postupno kroz razdoblje provedbe strategije sredstva namijenjena za te troškove trebala smanjivati. Dio tih sredstava trebao bi se uložiti u daljnji razvoj zelene infrastrukture i kružno gospodarenje prostorom i zgradama u cilju daljnjih ušteda, ali i povećanja kvalitete života i okoliša.

Tab. 26. Pregled proračunskih rashoda Grada Omiša za relevantne aspekte gospodarenja prostorom u razdoblju 2017.–2023. godine

Relevantni aspekti gospodarenja prostorom	Proračunski rashodi (EUR)							
	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	godišnji prosjek
Ulaganja u javne zelene površine	14.931,32	0,00	0,00	12.851,72	450.360,06	493,30	7.212,18	69.406,94
Ulaganja u dječja igrališta	2.803,77	0,00	27.998,29	107.303,32	26.627,51	73.213,19	196.552,64	62.071,25
Ulaganja u otvorene sportsko-rekreacijske objekte	942,00	7.541,20	30.094,90		14.284,29	73.112,02	67.738,64	32.285,51
Ulaganja u javne plaže	260.751,68	166.090,32	117.408,00	99.563,19	0,00	0,00	71.448,75	102.180,28
Ulaganja u groblja	50.977,43	104.278,20	62.593,79	18.330,55	395,18	4.413,03	3.807,80	34.970,86
Održavanje javnih zelenih površina	104.779,81	154.552,57	167.670,19	208.721,48	249.929,94	267.994,56	292.238,05	206.555,23
Ulaganja u smanjenje prirodnih rizika	2.759.964,37	1.266.178,31	435.001,08	26.088,33	325.094,61	61.708,70	1.393,59	696.489,86
Ulaganja u sustav javne odvodnje	0,00	26.544,56	0,00	58.020,42	0,00	0,00	0,00	12.080,71
UKUPNI RASHODI KOJI BI SE MOGLI ULOŽITI U RAZVOJ ZELENE INFRASTRUKTURE	3.195.150,37	1.725.185,17	840.766,25	530.879,00	1.066.691,60	480.934,81	640.391,65	1.211.428,41
Ulaganja u komunalne građevinske objekte	77.797,89	44.623,91	35.544,03	150.766,40	113.990,28	175.204,59	190.603,63	112.647,25
Gradnja građevinskih objekata u javnom vlasništvu	6.719,09	0,00	31.521,67	100.845,96	20.094,23	0,00	0,00	22.740,14
Obnova objekata u javnom vlasništvu	110.839,50	212.470,43	234.299,90	45.714,83	1.990,84	0,00	6.412,50	87.389,71
Subvencije za obnovu objekata	0,00	0,00	4.157,77	8.016,46	2.654,46	3.649,88	5.000,00	3.354,08
Trošak energije za zgrade	76.654,31	83.406,49	86.037,30	87.257,05	95.379,31	196.181,66	39.370,38	94.898,07
Trošak energije za javnu rasvjetu	268.235,13	272.639,80	309.472,20	291.424,90	283.984,28	497.878,95	436.650,22	337.183,64
UKUPNI RASHODI KOJI BI SE MOGLI ULOŽITI U KRUŽNO GOSPODARENJE PROSTOROM I ZGRADAMA	540.245,93	613.140,63	701.032,87	684.025,60	518.093,39	872.915,08	678.036,73	658.212,89
Ulaganja u pješačku i biciklističku infrastrukturu	8.295,09	0,00	308.825,06	1.403.910,66	543.802,95	108.802,51	75.582,73	349.888,43
Gradnja i rekonstrukcija javnih površina s građevinskim objektima	132.675,14	0,00	163.527,70	1.576.224,64	1.183.075,45	56.790,02	0,00	444.613,28
Ulaganja u urbanu opremu	7.800,78	81.363,23	0,00	10.257,35	1.851,48	1.986,20	0,00	14.751,29

Relevantni aspekti gospodarenja prostorom	Proračunski rashodi (EUR)							
	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	godišnji prosjek
Ulaganja u dostupnost vode na javnim površinama	3.036,03	41.713,37	47.194,59	53.101,56	61.560,69	74.631,10	74.316,41	50.793,39
Ulaganja u postaje javnog prijevoza	2.088,73	0,00	15.073,99	15.073,99	1.861,44	25.814,59	0,00	8.558,96
UKUPNI RASHODI KOJI BI SE MOGLI ULOŽITI U DRUGA RJEŠENJA UTEMELJENA U PRIRODI	153.895,77	123.076,60	534.621,34	3.058.568,20	1.792.152,01	268.024,41	149.899,14	868.605,35
Razvoj ljudskih kapaciteta	2.219,93	3.860,97	4.279,66	2.306,39	2.905,51	5.023,59	10.320,18	4.416,61
Upravljanje gradskom imovinom	10.176,52	20.293,32	46.759,04	49.075,30	81.442,03	53.775,96	62.412,63	46.276,40
Izrada prostornoplanskih dokumenata	64.982,75	29.497,64	20.183,82	35.295,97	14.018,85	5.806,62	37.589,51	29.625,02
Promocija	9.700,38	1.967,95	3.390,27	1.396,85	1.276,13	924,95	2.148,93	2.972,21
Informiranje i edukacija	0,00	1.260,87	4.804,57	1.327,23	0,00	0,00	0,00	1.056,09
Ulaganja u informativno-edukativne ploče	8.961,17	16.934,43	18.320,37	15.691,57	13.123,68	7.409,18	22.230,30	14.667,24
UKUPNI RASHODI KOJI BI SE MOGLI ULOŽITI U SUSTAV PARTICIPATIVNOG UPRAVLJANJA ZELENOM INFRASTRUKTUROM I KRUŽNIM GOSPODARENJEM PROSTORIMA I ZGRADAMA	96.040,75	73.815,18	97.737,73	105.093,32	112.766,21	72.940,31	134.701,55	99.013,58
UKUPNI RELEVANTNI RASHODI	3.985.332,81	2.535.217,58	2.174.158,19	4.378.566,12	3.489.703,21	1.694.814,60	1.603.029,07	2.837.260,23
<i>Ukupna vrijednost proračuna</i>	<i>9.941.726,13</i>	<i>8.794.774,51</i>	<i>10.171.320,31</i>	<i>11.377.693,39</i>	<i>11.016.217,85</i>	<i>9.966.155,15</i>	<i>11.635.701,26</i>	<i>10.414.798,37</i>
<i>Udio u ukupnoj vrijednosti proračuna (%)</i>	<i>40,1</i>	<i>28,8</i>	<i>21,4</i>	<i>38,5</i>	<i>31,7</i>	<i>17,0</i>	<i>13,8</i>	<i>27,2</i>

Izvori podataka: godišnji izvještaji o realizaciji Proračuna Grada Omiša u razdoblju od 2017. do 2023. g.

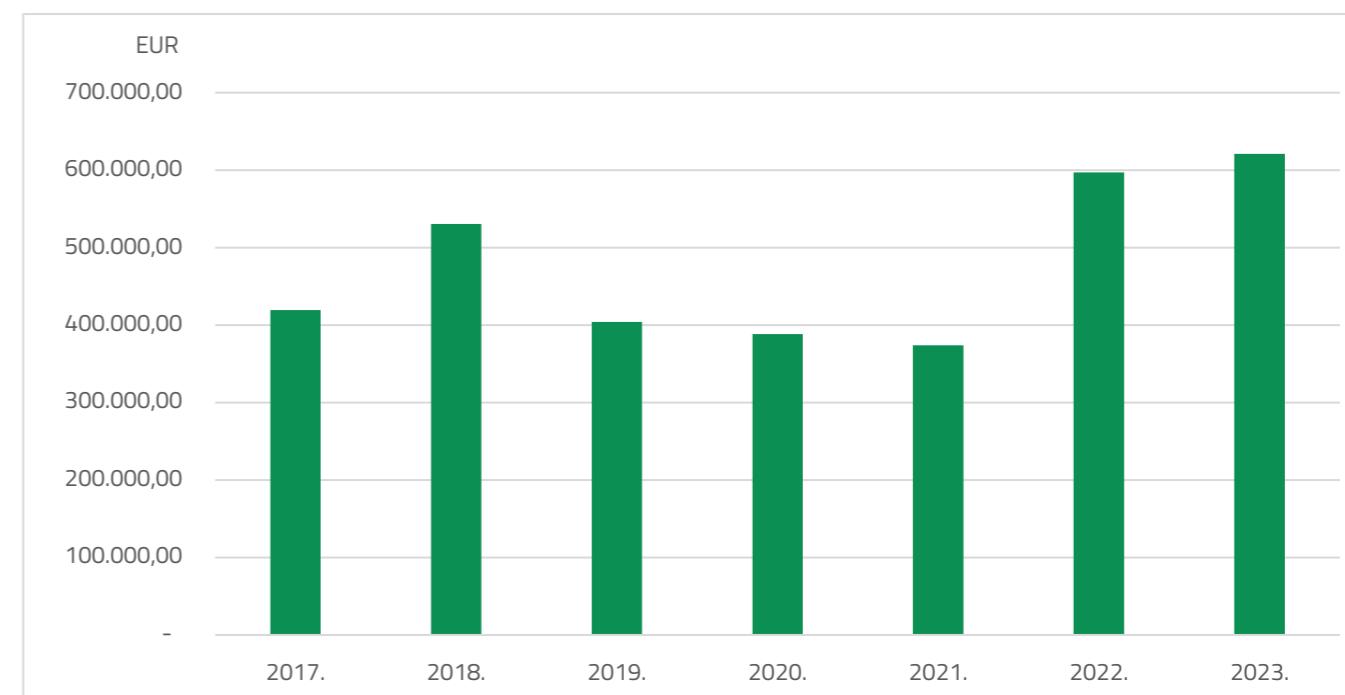
Sl. 131. Pregled kretanja proračunskih rashoda Grada Omiša za odabrane aspekte gospodarenja prostorom u razdoblju 2017.–2023. godine

Izvori podataka: godišnji izvještaji o realizaciji Proračuna Grada Omiša u razdoblju od 2017. do 2023. g.

S obzirom na značajne oscilacije u proračunskim izdvajanjima za relevantne aspekte gospodarenja prostorom, za procjenu proračunskih rashoda koji se mogu usmjeriti u razvoj zelene infrastrukture i kružno gospodarenje prostorom i zgradama u razdoblju provedbe ove strategije uzeti su godišnji prosjeci (kako stoji u posljednjem stupcu Tab. 26) koji bi se povećavali po godišnjoj stopi od 5–10 %.

U pogledu kategorija rashoda, trebat će povećati ulaganja u javne zelene površine budući da je uređenje raznolikih i multifunkcionalnih zelenih površina i koridora pretpostavka razvoj mreže zelene infrastrukture Grada Omiša. U kategoriji održavanja javnih zelenih površina može se očekivati preraspodjela troškova. S jedne strane se očekuje smanjenje troškova za održavanje travnjaka budući da bi trebalo doći do promjene režima košnje dok će se s druge strane ti troškovi usmjeriti na održavanje novih zelenih površina. Primjenom mjera kružnosti u obnovi i novoj gradnji smanjit će se troškovi potrošnje energije i vode te nepotrebne dodatne gradnje, osobito u javnom sektoru, koji će se moći uložiti u druge održive projekte.

Vlastiti pogon za obavljanje komunalnih djelatnosti (upravljanje parkiralištima, javnom rasvjetom, održavanje javnih površina osim plaža i zelenih površina, djelomično tekuće održavanje objekata u vlasništvu ili posjedu Grada te održavanje nadstrešnica na autobusnim stajalištima) financira se iz gradskog proračuna. Kako je vidljivo iz Sl. 132, proračunski rashodi za Vlastiti pogon su se u razdoblju 2017.–2023. g. kretali između 374 i 621 tisuće eura s tim da je primjetno povećanje sredstava u posljednje dvije godine. Budući da se strategijom predviđa i ozelenjivanje javnih površina koje trenutno ne uključuju vegetaciju ili ju uključuju u vrlo malom udjelu, može se očekivati da će se donekle povećati troškovi Vlastitog pogona za održavanje javnih površina, parkirališta i postaja javnog prijevoza.

Sl. 132. Pregled kretanja proračunskih rashoda Grada Omiša za Vlastiti pogon za obavljanje komunalnih djelatnosti u razdoblju 2017.–2023. godine

Izvori podataka: godišnji izvještaji o realizaciji Proračuna Grada Omiša u razdoblju od 2017. do 2023. g.

4.6.2.2. Sredstva iz proračuna drugih dionika u provedbi

Budući da se predviđa širok raspon dionika u provedbi SZUOGO-a, za očekivati je da će oni dati i financijski doprinos provedbi pojedinih razvojnih mjera. Sredstva privatnih dionika bit će neophodna za provedbu aktivnosti koje se odnose na zemljišta u privatnom vlasništvu, osobito domeni kružnog gospodarenja prostorom i zgradama. U tom pogledu se najveći doprinos može očekivati od komunalnog poduzeća Peovice d.o.o. koja brine o održavanju i uređenju javnih zelenih površina, groblja i gradskih plaža. S obzirom na to da su udruge neprofitne organizacije, može se očekivati da će njihov financijski doprinos biti malen i prije svega se odnositi na financiranje plaća osoba uključenih u provedbu te aktivnosti koje će te organizacije provoditi, a koje su već u sadašnjem djelokrugu aktivnosti tih organizacija. Kako je već navedeno, velik dio postojećih zelenih površina u ruralnim

naseljima smješten je na župnim zemljištima, a one imaju izniman potencijal za društveno korištenje. U tom pogledu se kroz partnerstvo s Gradom može očekivati i određeni doprinos župa.

4.6.2.3. Sredstva iz drugih izvora

Budući da su sredstva dionika razmjerno ograničena, Grad Omiš i drugi dionici morat će dio financijskih sredstava potražiti iz drugih izvora. Najveće i najraznovrsnije izvore svakako predstavljaju EU fondovi i programi koji obuhvaćaju širok raspon domena u kojima nude (su)financiranje, subvencije ili kredite. Pregled vanjskih izvora financiranja koji bi trebali biti dostupni u provedbenom razdoblju strategije dan je u Tab. 27.

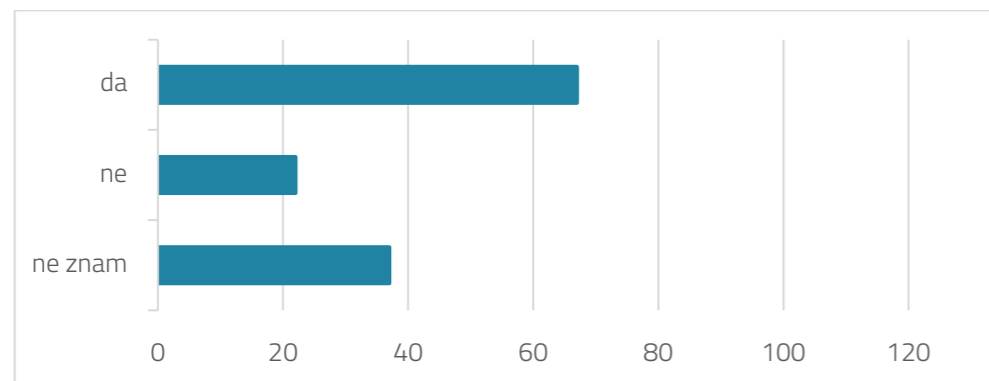
Tab. 27. Pregled vanjskih izvora financijskih sredstava za provedbu Strategije zelene urbane obnove Grada Omiša

Izvori financiranja	Razdoblje trajanja	Domene koje se (su)financiraju
EU fondovi i programi	Mehanizam za oporavak i otpornost	2021.–2026. - razvoj zelene infrastrukture - razvoj kružnog gospodarstva prostorom i zgradama - energetska obnova zgrada
	Europski fond za regionalni razvoj	2021.–2027. - ulaganja u biciklističku infrastrukturu - sanacija i revitalizacija brownfield područja u kulturnu, sportsku, društvenu, obrazovnu, socijalnu, turističku ili gospodarsku namjenu - ulaganja u višenamjensku sportsku infrastrukturu - ulaganja u energetska učinkovitost i uporabu obnovljivih izvora energije u kojima se planira sveobuhvatno rješenje za okolni prostor
	Kohezijski fond	2021.–2027. - ulaganja povezana s održivim razvojem i energijom koja donose koristi za okoliš
	Fond za pravednu tranziciju	2021.–2027. - ulaganja u obnovljivu energiju i energetska učinkovitost - ulaganja u pametnu i održivu lokalnu mobilnost, uključujući dekarbonizaciju lokalnog prometnog sektora i njegove infrastrukture - ulaganja u obnovu i nadogradnju mreža daljinskog grijanja s ciljem poboljšanje energetske učinkovitosti sustava daljinskog grijanja i ulaganja u proizvodnju topline pod uvjetom da se opskrbljuju isključivo obnovljivim izvorima energije

Izvori financiranja	Razdoblje trajanja	Domene koje se (su)financiraju
		- ulaganja u regeneraciju i dekontaminaciju postojećih (brownfield) lokacija, prenamjenu zemljišta i, uključujući gdje je to potrebno, zelenu infrastrukturu i projekte za prenamjenu - ulaganja u poboljšanje kružnoga gospodarstva
Modernizacijski fond	2021.–2030.	- proizvodnja i korištenje energije iz obnovljivih izvora - povećanje energetske učinkovitosti
Inovacijski fond	2021.–2030.	- hvatanje i korištenje ugljičnog dioksida
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj	2023.–2027.	- smanjenje emisija ugljičnog dioksida - hvatanje ugljičnog dioksida - održivo gospodarstvo šumama - zaštita i povećanje bioraznolikosti
Program LIFE	2021.–2027.	- kružno gospodarstvo i kvaliteta života - priroda i bioraznolikost - ublažavanje klimatskih promjena i prilagodba tim promjenama - prijelaz na čistu energiju
INTERREG	2021.–2027.	- energetska učinkovitost - smanjenje emisija stakleničkih plinova - prilagodba klimatskim promjenama - sprječavanje rizika od katastrofa - pristupi utemeljeni na ekosustavima
nacionalni fondovi i programi	Proračun Republike Hrvatske	po odluci Vlade - prema odluci Vlade Republike Hrvatske
	Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost	trajno - energetska učinkovitost - zaštita okoliša
drugi izvori	sredstva privatnih subjekata	po odluci privatnih subjekata - prema odluci privatnih subjekata
	sredstva udruga	po odluci udruge - prema odluci udruge
	javno-privatna partnerstva	po ugovoru - prema odluci ugovornih strana
	bankovni krediti	po odluci korisnika - prema odluci korisnika kredita

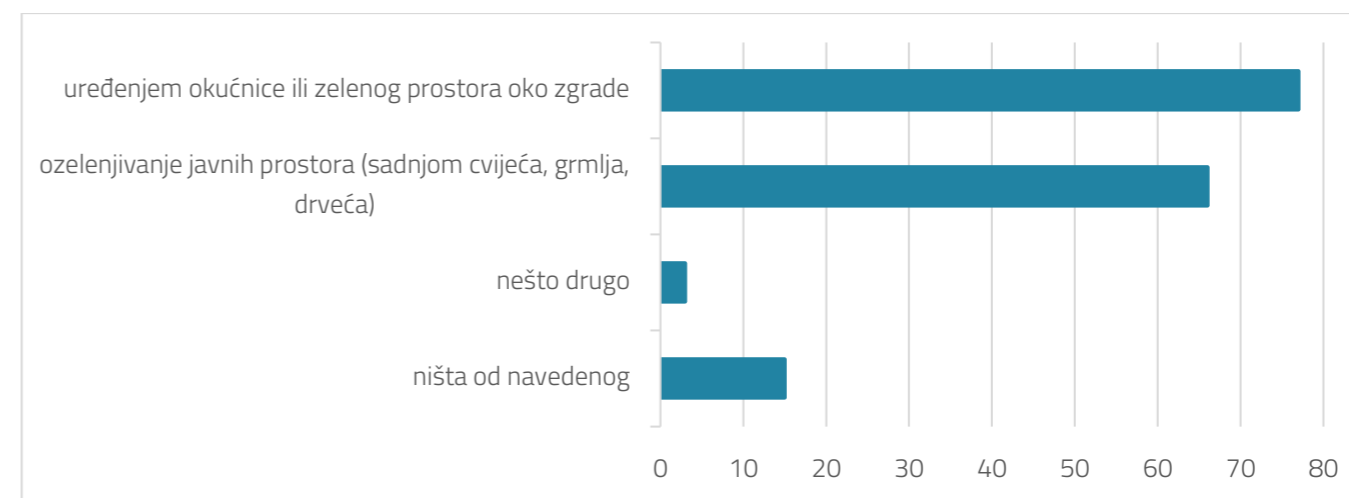
4.6.3. Analiza participativnog kapaciteta javnosti

Oko polovice sudionika anketnog istraživanja izrazilo je želju da budu uključeni u upravljanje i uređenje zelenih i vodenih površina u naselju u kojem stanuju (Sl. 133). S druge strane, gotovo jedna trećina ispitanika nije sigurna želi li biti uključena, a oko petine ih ne želi biti uključeno. U pogledu globalnog trenda uključivanja građana u upravljanje neposrednim okolišem u kojem žive, ovi podaci pokazuju da je potrebno senzibilizirati javnost o važnosti sudjelovanja u planiranju i uređenju prostora, ali i odgovornosti za kvalitetu okruženja u kojem žive i provode slobodno vrijeme. Situacija je najozbiljnija u gradu Omišu gdje tek 46 % ispitanika želi sudjelovati što se može dovesti u vezu s tradicijom u kojoj je odgovornost za uređenje javnih (zelenih) površina preuzela gradska uprava odnosno delegirala komunalnom poduzeću. S druge strane, u priobalnoj i zoni pretežito kultiviranih krajobraza sudjelovati želi 62 odnosno 72 % ispitanika. U tim je zonama udio javnih (zelenih) površina vrlo mali, a gotovo svako kućanstvo posjeduje dvorište za koje brine. Stoga bi taj osjećaj odgovornosti za zelenilo mogao biti potencijal na kojem treba graditi i odgovornost za uređenje i brigu o javnim površinama.

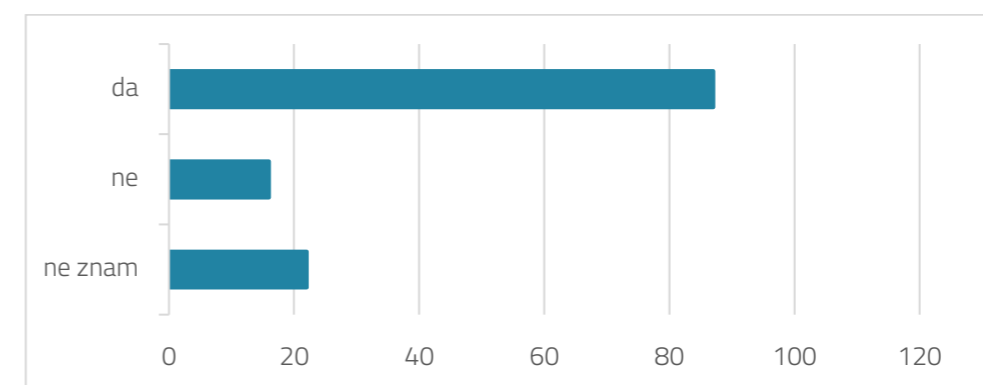
Sl. 133. Frekvencije izraženih želja za sudjelovanjem u upravljanju i uređenju zelenih i vodenih površina u svom naselju

Što se tiče volje za uključivanjem u akcije ozelenjavanja, preko 60 % ispitanika uključilo bi se uređenjem okućnice ili zelenog prostora oko zgrade u kojoj žive, preko polovice ispitanika bi se uključilo u akcije ozelenjavanja javnih prostora (sadnjom cvijeća, grmlja, drveća), a manji dio ispitanika u akcije čišćenja okoliša i skupljanja smeća (Sl. 134). Neki od oblika participacije koje su ispitanici predložili kroz anketno istraživanje uključuju sudjelovanje u ozelenjavanju prikladnih površina po gradu, osobito manjih površina oko zgrada, poticanje ozelenjavanja privatnih balkona i besplatnu podjelu sadnica građanima koje bi oni posadili na svojim posjedima. Neki ispitanici smatraju i da bi škole trebalo uključiti u akcije ozelenjavanja i na taj način početi usadivati vrijednosti vezane za urbano zelenilo u djecu i mlade.

Sl. 134. Frekvencije preferencija prema akcijama ozelenjavanja u koje bi se ispitanici uključili kada bi se one provodile

Anketni podaci su nešto povoljniji u pogledu kružnog gospodarenja gdje bi preko dvije trećine ispitanika voljelo da ih se pita za mišljenje kod planiranja novog korištenja napuštenih, nekorištenih i obraslih prostora i zgrada u naselju u kojem stanuju (Sl. 135). Manje od petine ispitanika ne zna bi li to voljelo, a još manje ispitanika ne bi to voljelo. Udio pozitivnog odgovora najveći je u priobalnoj zoni (83 % nasuprot 67 % u drugim zonama). Povoljniji rezultati vjerojatno su posljedica formulacije pitanja („Biste li voljeli da Vas se pita za mišljenje...“) gdje je uključenosť manje zahtjevana u odnosu na sudjelovanje u upravljačkim i procesima uređenja koji impliciraju aktivniji angažman. Takvi rezultati indiciraju da je potencijal za uključivanjem donekle inhibiran percipiranim naporom kojeg je potrebno uložiti u sudjelovanje u plansko-upravljačkim postupcima, a potencijalno se može dovesti u vezu i sa znanjima i vještinama koje ispitanici percipiraju kao potrebne za uključivanje. Proizlazi da je nužno raditi na povećanju participativnog kapaciteta stanovništva Grada Omiša u pogledu razumijevanja participacijskih procesa, različitih modaliteta sudjelovanja i građanske odgovornosti za upravljanje prostorom u kojem žive.

Sl. 135. Frekvencije izraženih želja za uključenošću u planiranje novog korištenja napuštenih, nekorištenih i obraslih prostora i zgrada u svom naselju

5. SINTEZA REZULTATA ANALIZE STANJA I KONCEPTUALIZIRANJE RAZVOJA

5.1. Gdje smo sada?

Sinteza rezultata analize stanja provedena je kroz SWOT analizu čiji su rezultati potom kombinirani s uvidima iz terenskog istraživanja kako bi se identificirali razvojni potencijali i potrebe.

5.1.1. SWOT analiza

SWOT analiza obuhvatila je rezultate proizašle iz analize razvojnih potreba i potencijala u kontekstu zelene urbane obnove. Na temelju njih prepoznati su snage, slabosti, prilike i prijetnje koje će trebati uzeti u obzir u planiranju razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama (Tab. 28).

5.1.2. Identificirani razvojni potencijali i potrebe

Sukladno rezultatima analize stanja i terenskog istraživanja te SWOT analize identificirani su razvojni potrebe i potencijali koje bi planski dio ovog dokumenta trebao adresirati. Pregled identificiranih razvojnih potencijala dan je u Tab. 30, a potreba u Tab. 29.

Tab. 28. Rezultati SWOT analize

<ul style="list-style-type: none"> › iznimna krajobrazna raznolikost › velik broj prirodnih i doprirodnih terena › kanjon rijeke Cetine › potoci u naseljima › atraktivni pogledi s planinskih područja čija ukupna nadmorska visina raste od obale prema unutrašnjosti › velika raznolikost stanišnih tipova te biljnih i životinjskih vrsta › znatne površine na rubu grada Omiša prostornoplanski designirane kao zaštitne zelene površine › razmjerno velika površina s vodopropusnom podlogom u južnom dijelu Prika u Omišu › izražena želja građana za uređenjem novih zelenih površina › izražen interes građana za uređenjem urbanog vrta i/ili voćnjaka › zelene površine oko crkvi u seoskim naseljima 	<ul style="list-style-type: none"> › akumulacijsko jezero Prančevići › povećani broj neizgrađenih zemljišta na Prik u Omišu › neizgrađenost Planova u Omišu › uređenje dužobalne šetnice od Omiša do Piska › uređenje planinarskih i edukativnih staza u pošumljenim jarugama › primjena rješenja utemeljenih na prirodi u smanjenju rizika od poplava › razmjerno velik broj organizacija civilnog društva koje bi mogle sudjelovati u provedbi › sredstva iz nacionalnih i fondova EU za provedbu Strategije › interes građana za sudjelovanje u upravljanju i uređenju zelenih i vodenih površina › interes građana za smanjenje toplinskog otoka grada sadnjom novih stabala i drvoreda › interes građana za što većom raznolikošću zelenih površina u Omišu › veći broj brownfield površina s mogućnošću obnove i novih oblika korištenja
snage	prilike
slabosti	prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> › nedostatak javnih zelenih površina u većini seoskih naselja i Omišu, osobito Starom gradu i Mlji › kanalizirana korita većine potoka (uklj. korito Cetine uređeno za privezivanje plovila) › niska razina zadovoljstva stanovništva javnim zelenim i vodenim površinama u Omišu › uske ulice i trgovi u Starom gradu u Omišu, posve lišeni vegetacije › korištenje površine na Punt u Omišu protivno prostornoplanskoj namjeni (parku) › prisutnost privatnog posjeda u Parku don Frane Bulića u Omišu › toplinski otok nad Omišem (osobito nad Prikom) › trend betonizacije kamenitih obala (uklj. degradiranost spomenika prirode Predjela Ruskamena) › nedostatan broj stabala u svim zonama, osobito gradu Omišu › toplinski otok nad gusto građenim priobalnim naseljima › intenzivna rasvjeta koja štetno djeluje na bioraznolikost › intenzivna buka uz glavne prometnice u gradu › znatna prisutnost mješovitog sustava odvodnje › divlja odlagališta otpada u ruralnim dijelovima › veliko prometno opterećenje, posebice tijekom turističke sezone › pritisak na postojeće prirodne terene u gradu Omišu zbog nemogućnosti širenja građevinskog područja › nedostatna zastupljenost i uređenost biciklističkih i pješačkih staza, osobito u zaleđu › nepostojanje ujednačenog sustava identificiranja i praćenja stanja zelenih i vodenih površina 	<ul style="list-style-type: none"> › nastavak prekomjerne turistifikacije u zoni grada Omiša i priobalnoj zoni › nedostatak financijskih sredstava za provedbu zelene urbane obnove › klimatske promjene › nestanak autohtone klimazonalne vegetacije › širenje invazivnih biljnih vrsta › daljnja fragmentacija staništa › bolesti bilja, osobito palmi › veliki antropogeni pritisak na morska staništa › nestanak urbanih staništa izgradnjom na neizgrađenim zemljišnim česticama › prenamjena zelenih površina u izgrađene prostore u gradu Omišu i priobalnoj zoni › percipirana povećana brojnost komaraca u blizini većih zelenih i vodenih površina › nekontrolirano odlaganje otpada na zelenim površinama › izražena seizmička aktivnost › urušavanje stijena u Omišu, Borku i Zakučcu › fluvijalne i bujične poplave › sve povoljniji okolišni uvjeti za nastanak i širenje požara

Tab. 29. Identificirane razvojne potrebe

Domena	Identificirane potrebe	Oznaka
zelena infrastruktura	uspostaviti mrežu zelene infrastrukture Grada Omiša	ZI1
	unaprijediti društveno-rekreativnu kvalitetu zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina	ZI2
	unaprijediti ekološku kvalitetu postojećih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina	ZI3
	unaprijediti održavanje javnih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina	ZI4
	urediti raznolike i multifunkcionalne zelene površine u svim naseljima	ZI5
	unaprijediti uvjete za ekološku mobilnost u antropogeno izmijenjenim prostorima	ZI6
	ublažiti toplinske otoke	ZI7
	ublažiti nepovoljne utjecaje sive infrastrukture na ekološke uvjete	ZI8
	smanjiti intenzitet motornog prometa	ZI9
	ublažiti neminovne nepovoljne posljedice motornog prometa (emisije ispušnih plinova, prašine i buke)	ZI10
	ublažiti neminovne nepovoljne posljedice proizvodnih i eksploatacijskih aktivnosti (emisije ispušnih plinova, prašine i buke)	ZI11
	snažnije regulirati aktivnosti koje negativno utječu na krajobraznu, biološku i georaznolikost	ZI12
	povećati pješačku i biciklističku dostupnost različitih lokaliteta	ZI13
	unaprijediti uvjete za korištenje prirodnih brdsko-planinskih prostora	ZI14
	zadovoljiti potrebe različitih sociodemografskih skupina za kvalitetnim provođenjem vremena u vanjskom prostoru	ZI15
	povećati tjelesnu aktivnost građana	ZI16
	preokrenuti trend otuđivanja od prirode	ZI17
	smanjiti rizik od poplava	ZI18
	smanjiti rizik od erozije tla na padinama	ZI19
	unaprijediti kvalitetu ruralnih i prirodnih krajobraza	ZI20
	razmotriti mogućnosti unaprjeđenja korita rijeke Cetine u gradu Omišu	ZI21

Domena	Identificirane potrebe	Oznaka
	jačati svijest o društvenoj i ekološkoj vrijednosti zelene infrastrukture	ZI22
	uspostaviti sustav upravljanja zelenom infrastrukturom	ZI23
kružno gospodarjenje prostorom i zgradama	prijeći s linearnog na kružni model gospodarjenja prostorom i zgradama u vlasništvu Grada	KG1
	obnoviti pogodne napuštene, nekoristene i nedovoljno korištene prostore i zgrade	KG2
	oporabiti materijale i konstruktivne elemente nastale uklanjanjem izgrađenih objekata	KG3
	povećati korištenje obnovljivih energenata u zgradarstvu i na javnim prostorima	KG4
	graditi energetske i resursno učinkovite prostore i zgrade	KG5
	informirati i educirati građane i poslovne subjekte o mogućnostima i koristima primjene načela kružnosti u gospodarjenju prostorima i zgradama	KG6
	uspostaviti upravljački mehanizam kružnog gospodarjenja prostorom i zgradama	KG7
zajednički razvojni potencijali	povećati kvalitetu javnog prostora	ZP1
	obnoviti kulturnopovijesne lokalitete	ZP2
	jačati svijest o primjerenom ponašanju u javnom prostoru	ZP3
	jačati svijest o dijeljenoj odgovornosti za javni prostor	ZP4
	osnažiti ulogu Grada u upravljanju prirodnim resursima	ZP5
	jačati ulogu dionika iz privatnog i civilnog sektora u planiranju, uređenju i upravljanju prostorom	ZP6
	snažnije adresirati preferencije, želje i potrebe korisnika javnog prostora	ZP7
	razmotriti preobrazbu gospodarske zone na Puntima u Omišu	ZP8
	osigurati prostornoplanske preuvjete za realizaciju SZUOGO-a	ZP9
	osigurati financijske preuvjete za realizaciju SZUOGO-a	ZP10
	osigurati stručne kapacitete i ljudske resurse potrebne za realizaciju SZUOGO-a	ZP11

Tab. 30. Identificirani razvojni potencijali

Domena	Identificirani potencijali
zelena infrastruktura	<ul style="list-style-type: none"> › blizina planinskog „okvira“ gradu Omišu i većini naselja › „rast“ planina od obale prema unutrašnjosti s atraktivnim pogledima u smjeru mora › kanjonska dolina rijeke Cetine pogodna za sportske i rekreacijske aktivnosti na vodi › jezero Prančevići › potok Smova i vodopad Ilinac › plastičnost krajobraza na teritoriju Grada Omiša › razmjerno atraktivni brdsko-planinski i suhozidni agrarni krajobrazi › razmjerno duga obala mora › potkapine duž obale, osobito Medovača › panoramični makadamski putovi u priobalnoj zoni › velika neizgrađenost zemljišta na Priku u Omišu › neizgrađenost Planova u Omišu › prisutna drvenasta i grmolika vegetacija na neizgrađenim zemljištima u gradu › prostor crkve sv. Stjepana u Borku › tvrđave Peovica i Starigrad › velik udio prirodnog terena na teritoriju Grada Omiša › razmjerno derutni prostor gospodarske zone na Punti › interes građana za javnim zelenim površinama
kružno gospodarenje prostorom i zgradama	<ul style="list-style-type: none"> › veći broj napuštenih, nekorisćenih i nedovoljno korištenih prostora i zgrada s mogućnošću obnove i novih oblika korištenja › velik broj prostora koji zahtijevaju obnovu u vlasništvu Grada Omiša › interes građana za korištenjem zgrada za javne i civilne potrebe
zajednički razvojni potencijali	<ul style="list-style-type: none"> › velik broj koncepata razvijenih od strane znanstvenoistraživačkih i drugih organizacija koje se mogu primijeniti u planiranju i upravljanju mrežom zelene infrastrukture i kružnom gospodarenju prostorom i zgradama › mogućnost transformacije dijela napuštenih, nekorisćenih i nedovoljno korištenih prostora i njihove integracije u mrežu zelene infrastrukture › interes gradske uprave za teme zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama › velik dio sredstava utrošenih u uređenje javnih površina, komunalne infrastrukture i gospodarenje brownfield površinama može se preusmjeriti u provedbu SZUOGO-a

5.2. Gdje smo sada?

Grad Omiš obiluje prirodnim vrijednostima i prostorima, no u naseljima, osobito seoskima, nedostaje javnih zelenih i vodenih površina koje bi stanovnici mogli aktivno koristiti. Postojeće javne zelene površine prvenstveno su prisutne u gradu Omišu, no i ondje ih obilježavaju nedostatna prisutnost i razina uređenosti te potreba za unaprjeđenjem. S druge strane, grad Omiš i većinu naselja priobalne zone odlikuje visok intenzitet motornog prometa, osobito tijekom turističke sezone, koji zahtijeva znatne parkirne površine, a istovremeno emitira znatne količine ispušnih plinova, prašine i buke. Pješačke rute u najvećem dijelu naselja podrazumijevaju korištenje kolnika u uskim koridorima koji rijetko uključuju drvorede koji bi stvorili ugodne uvjete za pješčenje to dodatno potiče korištenje osobnih automobila.

Budući da je grad Omiš smješten u uski prostor između planinskog okvira i mora, širenje građevinskog područja iznimno je ograničeno i stoga postoji veliki pritisak na „ispunjavanje“ praznina u urbanom tkivu odnosno gradnju na neizgrađenim zemljištima. To je dodatno potaknuto porastom turističkih dolazaka i noćenja i trendom apartmanizacije. Gusta izgradnja još je i prisutnija u naseljima priobalne zone. Općenito je stupanj izgrađenosti i popločenosti javnih površina znatno visok, a površina pod krošnjama mala i prisutna točkasto zbog čega grad Omiš kao i većinu naselja priobalne zone obilježavaju toplinski otoci koji obeshrabruju boravak vani i povećavaju potrebu za klimatiziranjem unutarnjih prostora.

S obzirom na to da je najveći dio unutrašnjosti zahvaćen procesom depopulacije uslijed kojeg dolazi do napuštanja stambenih, gospodarskih i drugih objekata i zemljišta ili prestanka brige o njima, u većini naselja prisutni su brojni napušteni, nekorisćeni i nedovoljno korišćeni zgrade i prostori čije stanje kontinuirano deteriorira. Većinom se radi o privatnim stambenim objektima dok je u gradu Omišu prisutan i velik broj zemljišta i objekata u vlasništvu Grada. Prisutna je i duga tradicija uklanjanja napuštenih i nekorisćenih objekata radi oslobađanja zemljišta za novu gradnju po modelu linearnog gospodarenja prostorom i zgradama, kako u javnom, tako i u privatnom sektoru.

Treba spomenuti i da se uslijed klimatskih promjena očekuje niz negativnih hidrometeoroloških prilika čiji se obrisi naziru već danas. Povećanje intenziteta i varijabilnosti oborina već je sada prisutno pa se može očekivati i povećanje bujičnih poplava, a povećanje vodostaja i prijetnja od fluvijalnih poplava može se očekivati i duž Cetine što bi najnepovoljnije utjecaje imalo upravo u gradu Omišu gdje kanjon prelazi u deltu podložnu plavljenju. Istovremeno se može očekivati i porast morske razine između 0,33 i 0,58 m do 2100. g. koji će ugroziti Puntu i Priko. Povećanje temperature zraka u kombinaciji sa sušnim ljetnim razdobljem također će povećati rizik od šumskih požara. Očekuje se i povećanje broja vrućih dana i tropskih noći čijem će neugodnom bioklimatološkom osjećaju dodatno doprinijeti i učinak toplinskog otoka uslijed velike izgrađene površine, osobito popločanja, koja tijekom dana apsorbira Sunčevu radijaciju te ju oslobađa tijekom dana i noći i dodatno zagrijava zrak u okolnom prostoru.

5.3. Gdje želimo biti?

Dok se neki problemi navedeni u prethodnom potpoglavlju pojavljuju već desetljećima, klimatske promjene već su sada dovele do njihova intenziviranja, a štete koje bi njima mogle nastati u budućnosti će biti još veće. Projicirane promjene u okolišu i životnom prostoru te prirodni rizici i ekološki gubici koji će iz toga proizaći obvezuju nas na održivo gospodarenje prostorom, ali i jačanje otpornosti prostora, infrastrukture, lokalnih zajednica i biocenoza. Premda neke negativne posljedice neće imati znatniji utjecaj u razdoblju provedbe Strategije, otpornost treba planirati i graditi prije nego se one pojave. Stoga bi Grad Omiš trebao početi poduzimati potrebne korake već sada kako bi nastupanje tih posljedica dočekaao spreman i spriječio ljudske žrtve, štete na imovini i infrastrukturi i visoke financijske izdatke za oporavak.

Poželjno buduće stanje je ono u kojem će otpornost prostora, zajednice i infrastrukture te ekološko stanje i kvaliteta otvorenih prostora na čitavom teritoriju Grada Omišu biti vidljivo unaprijeđeni. U svim naseljima bi trebale biti prisutne multifunkcionalne zelene, vodene i druge prirodne površine koje će građanima i turistima pružiti mogućnosti kvalitetnog, ugodnog i raznovrsnog provođenja vremena na otvorenom, potaknuti ih na fizičku aktivnost, kontakt s prirodom i održive oblike mobilnosti (pješačenje, bicikljanje) dok istovremeno unaprjeđuju kvalitetu okoliša, smanjuju prirodne rizike i ublažavaju posljedice klimatskih promjena. Prirodna područja najvećim su dijelom očuvana i međupovezana s povoljnim ekološkim uvjetima, a potrebno je omogućiti veće društveno-rekreativno iskorištavanje, osobito u brdsko-planinskim predjelima. To podrazumijeva uređenje pješačko-planinarskih staza i vidikovaca koji će potaknuti kontakte s prirodom, a istovremeno donekle rasteretiti turistički pritisak na obalno područje.

U ruralnim područjima treba osigurati javne zelene površine koje će omogućiti urbane načine provođenja slobodnog vremena u vanjskom prostoru, osobito za djecu, mlade i starije građane. Isto tako bi u većim poljoprivrednim i infrastrukturnim zonama, osobito onima s dominantnim linearnim pružanjem, trebalo osigurati ekološke koridore za mobilnost divljih životinja te revitalizirati i renaturalizirati vodotoke radi poboljšanja ekološkog i hidromorfološkog stanja i većeg društveno-rekreativnog korištenja. Konačno, treba unaprijediti mogućnosti korištenja prirodnih prostora na održiv i ekološki prihvatljiv način. U obalnom pojasu izgradit će se kontinuirana ozelenjena dužobalna šetnica s pješačkim i biciklističkim stazama od Dugog rata do Piska na taj način će se osigurati ambijentalno vrijedna i bioklimatski ugodna trasa održive urbane mobilnosti koja će povezati različite obalne resurse i povezati rijetke javne zelene površine u naseljima.

Premda su uslijed depopulacije napušteni mnogi prostori i zgrade ili se više ne koriste dovoljno, stanovništvo koje živi u naseljima i dalje ima različite socijalne, kulturne, poslovne i druge potrebe koje bi ti prostori i zgrade mogli ispuniti. U gradu Omišu su mnogi od njih u vlasništvu Grada i obuhvaćaju znatne površine dok se u naseljima u unutrašnjosti često radi o privatnim stambenim objektima čijim bi se otkupom, obnovom i privođenjem novoj namjeni stvorili multifunkcionalni prostori za građane, poduzetnike, udruge i druge interesne skupine. Obnova postojećih prostora i zgrada te njihovo efikasno i pluralno korištenje smanjit će neprekidni pritisak za novim izgrađenim prostorima, a oslobođene plohe koristit će se za razvoj zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina važnih za razvoj mreže zelene infrastrukture.

Zbog svoje veličine, grad Omiš ima većinu pretpostavki za primjenu koncepta petnaestominutnog grada koji će stanovnicima omogućiti da većinu svojih potreba mogu obaviti pješačenjem ili bicikljanjem u klimatski i vizualno ugodnom ambijentu unutar petnaest minuta od napuštanja svog doma. Primjena ovog koncepta unaprijedit će kvalitetu života i rada u gradu te smanjiti prometne gužve i negativne posljedice motornog prometa na fosilna goriva. Nedostaci će se apsolvirati uređenjem ambijenata ulica kako bi omogućili ugodnu šetnju, osobito u pojedinim dijelovima grada poput Prika i Mlije. Na važnim pješačkim pravcima poput Vukovarske ceste i većine ulica na Mliji rješavat će se problem nedostatka hladovine koja je gotovo neizostavni preduvjet pješačenja u toplom dijelu godine, a uslijed predviđenih klimatskih promjena će se njena važnost samo povećati. Isto tako će se osigurati infrastruktura za druge održive oblike mobilnosti poput korištenja bicikla i romobila te pristup pitkoj vodi.

5.3.1. Vizija razvoja

Problemi i potrebe navedeni u poglavlju 5.2 te perspektiva napretka i željenog stanja dana u poglavlju 5.3 u skladu su s konceptima razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama koji promišljanju, planiranju i upravljanju prostorom pristupaju s aspekta održivog razvoja, jačanja otpornosti i osiguravanja povoljnih životnih i ekoloških uvjeta u prostoru. Ta je perspektiva na Grad Omiš 2034. g., ali i kasnije, sažeta u sljedećoj viziji razvoja:

„Omiš je održivi grad u kojem se cjelokupni razvoj temelji na načelima zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama koji neprestano unaprjeđuju kvalitetu života, promiču bioraznolikost i grade otpornost na klimatske i okolišne promjene.“

5.4. Kako ćemo tamo stići?

Grad se u 21. stoljeću ne može i ne smije promišljati na način na koji se razvijao u 20. stoljeću. Dok se tada grad prilagođavalo populacijskom *boomu* i novim transportnim tehnologijama (prije svega automobilu) bez pridavanja važnosti zaštiti okoliša i ispunjenom životu, danas nas negativne posljedice takvog pristupa usmjeravaju prema održivom prostornom razvoju i oblikovanju prostora. Premda se proces automobilizacije nije zaustavio i svjedočimo daljnjem povećanju broja automobila (i posljedično potrebe za parkirnim mjestima), gradovi moraju iznaći načine da smanje njegove negativne klimatske, okolišne, ekološke, urbanohigijenske i socijalne učinke te planiraju i oblikuju prostor grada kroz održive perspektive. Svaki podbačaj da se to učini sada vrlo vjerojatno će rezultirati još težim nepovoljnim posljedicama koje se neće moći popraviti ili će njihova sanacija koštati još više nego da se provede danas.

Mnogi problemi navedeni u poglavlju 5.2 pojavljuju se već desetljećima i do sada su se najčešće adresirali tzv. sivim rješenjima ili zanemarivali dok su se drugi problemi počeli javljati uslijed uznapredovalih klimatskih promjena ili se njihova pojava očekuje u budućim desetljećima. Primjena sivih rješenja doprinijela je rješavanju nekih problema, no u mnogim slučajevima je istovremeno dovela do novih. Primjerice, rješavanje problema bujičnih poplava regulacijom i kanaliziranjem vodotoka rezultiralo je pogoršanjem ekološkog stanja i narušavanjem estetike krajobraza. Osim vizualnih nedostataka, ta rješenja često imaju i niz drugih, manje vidljivih posljedica poput sprječavanja brojnih usluga ekosustava koje omogućuju i/ili potpomažu funkcioniranje i prirodnih, ali i ljudskih sustava te obavljaju niz korisnih funkcija. Sve to zahtijeva novi pristup koji će biti usmjeren na rješenja utemeljena na prirodi koja rješavaju različite probleme u prostoru, a istovremeno generiraju brojne usluge ekosustava i na taj način dugoročno smanjuju troškove koje iziskuje gradnja i održavanje sivih rješenja i nadoknada koristi od prirodnih sustava koje su izgubljene zbog sivih rješenja.

Dva komplementarna pristupa koja kombiniraju i umrežavaju rješenja utemeljena na prirodi pružajući niz pozitivnih učinaka su već spomenuti zelena infrastruktura i kružno gospodarenje prostorom i zgradama. Njihovom primjenom u prostornom planiranju, uređenju i gradnji moguće je postići gotov sav napredak i željeno stanje u Gradu Omišu. Uzimajući u obzir da većinu teritorija Grada čine prirodne i neznatno izmijenjene prirodne površine, prisutne su sve predispozicije za formiranje velike mreže zelene infrastrukture, a u nju će biti potrebno integrirati i zelene, vodene i druge prirodne površine u naseljima te poljoprivredne površine. Potonje će biti potrebno povezati novim elementima i urediti na način koji će osigurati pozitivne učinke na različite klimatske, okolišne, ekološke, socijalne, urbanohigijenske i javnozdravstvene probleme i potrebe te prirodne rizike.

Da bi se prilagodili novonastalim klimatskim i okolišnim uvjetima te dugoročno smanjili izdatke za održavanje i osiguravanje uporabnih uvjeta, u obnovi prostora i zgrada će se primjenjivati načela kružnosti poput osiguravanja energetske učinkovitosti, korištenja obnovljivih energenata, prikupljanja kišnice, primjene zelenih konstruktivnih elemenata, dizalica topline i sl. Osim toga u obnovi i uklanjanju postojećih te gradnji novih prostora i zgrada obzirno će se gospodariti materijalima kroz oporabu materijala i postojećih dijelova zgrada koje se uklanjaju, ali i koristiti materijali koji će se moći oporabiti na kraju životnog vijeka nove zgrade.

S obzirom da nijedan od navedenih pristupa nije dosad aktivno primjenjivan u prostornom planiranju, uređenju i gradnji, bit će potrebno stvoriti preduvjete za njihovu integraciju u razvojno i prostorno planiranje i upravljanje njihovim razvojem što će osim prilagodbe upravljačkih procesa zahtijevati i razvoj stručnih kapaciteta. Budući da se oba pristupa prožimlju kroz prostor u javnom i privatnom vlasništvu i za uspješno funkcioniranje zahtijevaju napore svih korisnika prostora, neophodno će biti raditi na podizanju svijesti javnosti i dionika iz javnog, privatnog i civilnog sektora o održivom razvoju, ovim konceptima i vrijednosti prirodnih i doprirodnih ekosustava za otpornost ljudskog društva.

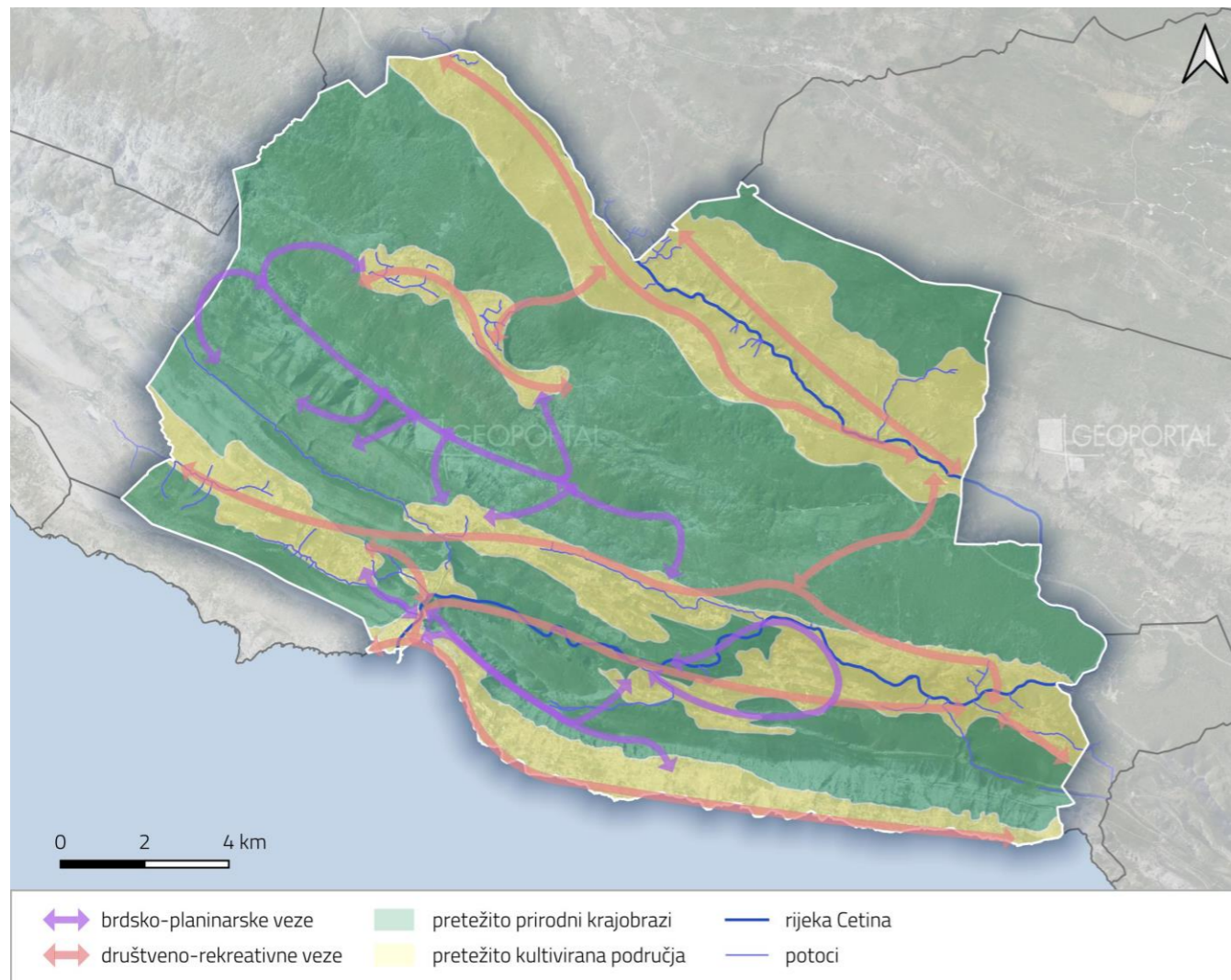
5.4.1. Koncept razvoja zelene infrastrukture Grada Omiša

Omiš 21. stoljeća treba odmak od preizgrađenosti, sivih ulica podređenih automobilima i velikih parkirnih površina i fokus na ugodne ulice uređene za pješake, bogate vegetacijom i funkcionalnom zelenim površinama i elementima koji će osim društveno-rekreacijske obavljati i druge važne, lokalno potrebne funkcije poput filtriranja zraka, inhibicije buke, ublažavanja učinka toplinskog otoka, infiltracije oborinskih voda u podzemlje i sl. Da bi funkcije tih površina/elemenata bile pristupačne svim stanovnicima i osiguravale pozitivne učinke na razini čitavog grada i pojedinih cjelina, neophodan je sustavni pristup njihovom smještanju, dimenzioniranju, uređenju, oblikovanju i međusobnom povezivanju. Takav pristup sastavni je dio koncepta zelene infrastrukture.

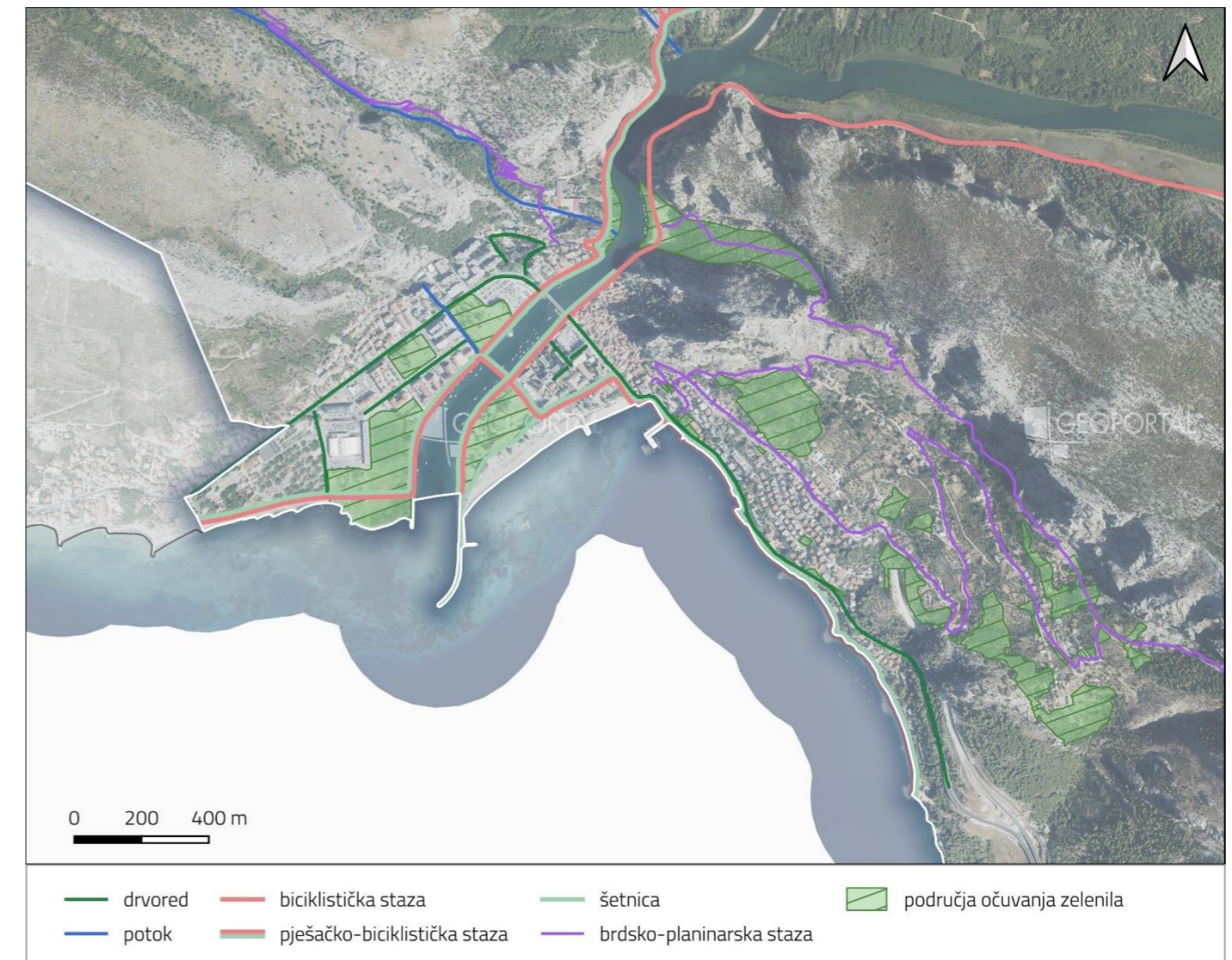
Najveći dio teritorija Grada Omiša obuhvaćaju prirodne ili uređene zelene i vodene² površine (83,4 %) dok su izgrađena i ratarska područja (16,6 %) prilično raštrkana. Veće izgrađene zone prisutne su u Poljicima, južno od platoa Babajića, u priobalnom pojasu i gradu Omišu. U tom pogledu se može zaključiti da je povezanost zelene infrastrukture na najvećem dijelu teritorija osigurana kroz prirodne veze, a glavni separatori su cestovne prometnice koje ipak u većini slučajeva ne predstavljaju značajne barijere među staništima. Izuzetak je autocesta koja se proteže sjevernim dijelom Grada i uključuje tek tri izgrađena mosta i dva prirodna koridora koje životinje mogu koristiti za mobilnost između doline rijeke Cetine i podmosorskog područja. Budući da je u sitnom mjerilu ekološka povezanost najvećim dijelom osigurana, naglasak će biti na unaprjeđenje postojećih i povećanje novih društveno-rekreativnih veza u tom prirodnom i doprirodnom prostoru (Sl. 136). To se prije svega odnosi na uređenje pješačkih, biciklističkih i planinarskih staza, vidikovaca i pojedinih lokaliteta za društveno-rekreativno korištenje, osobito u blizini naselja. Na taj način će se potaknuti aktivno korištenje prirodnih područja od strane stanovnika i turista što je osobito važno za adresiranje problema otuđivanja od prirode i nedovoljne tjelesne aktivnosti te zdravstvenih problema koji iz toga proizlaze.

U krupnijem mjerilu su razvidne razlike među zonama. Naselja u zoni pretežito prirodnih krajobraza su mala i okružena prirodnim područjima pa je potrebno tek osigurati multifunkcionalne javne zelene površine koje će omogućiti urbane oblike korištenja slobodnog vremena za različite generacije. U zoni pretežito kultiviranih krajobraza naselja su često izdužena po reljefnim longitudinalama i okružena poljoprivrednim površinama, a prirodni teren prisutan je na razmjerno malim udaljenostima. Ekološke i društveno-rekreativne veze u tom mjerilu osigurat će se drvoredima u ulicama, osobito onim transverzalnim, zelenim međama na agrarnim arealima te ozelenjenim i po potrebi/mogućnosti renaturaliziranim koridorima potoka. Svakako će se i ovdje urediti multifunkcionalne javne zelene površine u naseljima, no zbog izduženosti naselja trebat će osigurati njihovu prostornu dostupnost što može pretpostavljati nužnost uređenja više takvih površina po naselju.

² Uzimajući u obzir samo kopno, bez mora.

Sl. 136. Koncept razvoja društveno-rekreativnih veza na području Grada

Sl. 137. Koncept razvoja mreže zelene infrastrukture, odnosno zelenih i vodenih površina na području Omiša te zelenih ili plavih veza među njima i prema prirodnim resursima u neposrednom okruženju grada

Primarni prirodni resurs u priobalnoj zoni je more pa će jedan pravac razvoja biti osiguravanje krošnji i društveno-rekreativnih sadržaja na obalama gdje to prostorni uvjeti omogućuju. Budući da se radi o manjim naseljima, ostvarivanje ekoloških veza nije neophodno, no zbog rješavanja okolišnih problema poput toplinskog otoka nastojat će se iznalaziti načini za ozelenjivanje dijelova naselja, osobito ulica. Uređenje multifunkcionalnih javnih zelenih površina omogućit će da stanovnici različitih dobni skupina u svom naselju ostvaruju mogućnosti boravka na otvorenom i urbanih oblika korištenja slobodnog vremena. U ruralnom priobalnom pojasu poticat će se poljoprivredno korištenje površina i pošumljavanje radi unaprjeđenja krajobraznih kvaliteta i mogućnosti korištenja tih predjela od strane stanovništva i posjetitelja priobalnih naselja.

Zona grada Omiša najgušće je naseljen i izgrađen prostor uslijed čega doživljava niz urbanih problema koji će se adresirati uspostavom gradske mreže zelene infrastrukture koja će uključivati niz kvalitetnih zelenih i vodenih površina i zelenih ili plavih veza među njima i prema prirodnim resursima u neposrednom okruženju grada (Sl. 137). Postojeće zelene i vodene površine će se unaprijediti kako bi zadovoljile preferencije, želje i potrebe korisnika kao i kriterije za uključivanje u mrežu ZI te međusobno povezati kvalitetnim vezama (prije svega

drvoređima). Radi ublažavanja posljedica klimatskih promjena gradom će se što ravnomjernije osigurati zelene površine pod krošnjama koje će ublažiti učinak toplinskog otoka i istovremeno omogućiti ugodniju i održivu urbanu mobilnost. Budući da su trenutno prisutne brojne zelene površine predviđene za izgradnju javnih i društvenih sadržaja, u njihovoj transformaciji zadržat će se što veće površine zelenila uz osiguravanje njihove krajobrazne kvalitete. U starim, gusto građenim dijelovima grada poticat će se povećanje biljnog materijala u posudama kako bi se aproksimirala prisutnost vegetacije uslijed nemogućnosti fizičkog povezivanja u mrežu ZI. Također se će tražiti rješenja za unaprjeđenje dijela toka rijeke Cetine kroz grad i jačanje njenih društveno-rekreativnih i ekoloških funkcija kako bi ona postala okosnicom urbane mreže ZI.

U planiranju i razvoju zelenih i vodenih površina odnosno mreže zelene infrastrukture, a osobito one urbane, primjenjivat će se načela opisana u poglavlju 1.1.1. Prije svega će se planirati raznolike i multifunkcionalne zelene, vodene i druge prirodne površine koje će omogućavati da različiti korisnici na njima mogu zadovoljiti svoje različite potrebe. One će se integrirati u urbano tkivo kako bi se oslabili negativni učinci koje izgrađeni prostor ima

na klimatske, ekološke, okolišne socijalne i javnozdravstvene aspekte života u gradu. Planirat će se i male površine od lokalnog značenja (dječja igrališta, džepni parkovi...) i veće površine od gradskog značenja (gradski park, urbani vrt, šetnice...) koje će privlačiti stanovništvo cijeloga grada kao i posjetitelje. Sustavnim povezivanjem tih površina ostvarit će se urbana mreža zelene infrastrukture s rutama prema prirodnim područjima u okruženju naselja koja će pružati drukčije oblike korištenja slobodnog vremena kao i drukčije benefite.

Premda do ugroze porastom morske razine neće doći tijekom provedbe Strategije, neophodna je prilagodba tom neminovnom događaju. Stoga će se početi razmatrati rješenja utemeljena na prirodi, a neka od njih će se i primijeniti do 2034. g. S obzirom na to da su prirodne vrijednosti i baština glavne kvalitete prostora Grada Omiša, iskoristit će se njihov potencijal za ponovno povezivanje ljudi s prirodom, podizanje svijesti o važnosti prirodnog okruženja za funkcioniranje ljudskog organizma, ali i opstojnost i otpornost ljudskih zajednica.

Konačno, uspostaviti će se sustav upravljanja zelenom infrastrukturom kroz kojeg će se rješavati potrebni preduvjeti za razvoj mreže zelene infrastrukture (osiguravanje kvalitete postojećih i novih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina kako bi zadovoljavale kriterije uključivanja u mrežu ZI, planiranje širenja mreže, osiguravanje kvalitetnih veza među njima), prikladno održavati elementi mreže, osiguravati inkluzivno i participativno upravljanje mrežom i njenim pojedinim elementima te kontinuirano podizati svijest javnosti i dionika prostornog razvoja o koristima uspostave i održavanja mreže ZI.

5.4.2. Model kružnog gospodarenja prostorom i zgradama u Gradu Omišu

Uzimajući u obzir strukturu i prostornu distribuciju prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja, model kružnog gospodarenja prostorom i zgradama osmišljen za Grad Omiš uključivat će četiri modula:

1. kružna obnova i reprogramiranje korištenja prostora i zgrada,
2. kružna obnova i revitalizacija prostora i zgrada,
3. uklanjanje izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada,
4. planiranje i gradnja novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti.

Većina prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja su djelomično derutni ili održavani, stoga je za njih osmišljen prvi modul – [kružna obnova i reprogramiranje korištenja prostora i zgrada](#). Cilj je obnovom utemeljenom na načelima kružnosti produljiti trajnost prostora i zgrada odnosno omogućiti daljnje korištenje, uravnotežiti troškove održavanja i osigurati optimalniju iskorištenost prostora. Neovisno o tome je li došlo do obnove, većina korištenih prostora zahtijeva reprogramiranje korištenja koje podrazumijeva davanje prostora na korištenje korisnicima sukladno njihovim potrebama i kapacitetima. Budući da se mnogi prostori koriste samo dio vremena, moguće je uvođenje vremenske raspodjele korištenja istog prostora od strane dva ili više korisnika (engl. *time and space sharing*).

Nekorišteni i napušteni prostori najvećim su dijelom derutni, no u većini slučajeva je moguća njihova obnova, stoga je za njih osmišljen drugi modul – [kružna obnova i revitalizacija prostora i zgrada](#). Cilj je obnovom osigurati novo korištenje prostora i zgrada koji su se prestali koristiti prije završetka njihova cjeloživotnog vijeka. Predviđeno novo korištenje treba dati osnovne smjernice za obnovu prostora. Primjenom načela kružnosti zadržat će se funkcionalnost i ekonomska vrijednost prostora odnosno zgrada te smanjiti građevni otpad. Po završetku obnove prostori odnosno zgrade trebaju biti održivi, energetske i resursno učinkoviti te preoblikovani i opremljeni za nove oblike korištenja.

Za izgrađene prostore i zgrade za koje se utvrdi da nisu prikladni za kružnu obnovu (a takvih bi trebalo biti vrlo malo), predviđen je treći modul – [uklanjanje izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada](#). Prije uklanjanja se provodi procjena materijala i dijelova zgrada u cilju očuvanja svih oporabljivih materijala kao i dijelova zgrada koji se mogu koristiti u budućim projektima. Grad će osigurati prostor za skladištenje takvih materijala i dijelova zgrada, koristiti ih u svojim projektima izgradnje, ali i poticati privatne investitore na njihovo korištenje. Prostori prikladni za ovaj modul mogu se koristiti za širenje mreže zelene infrastrukture.

Konačno, novi projekti gradnje kojima su investitori javna tijela i organizacije (a isto će se poticati i u privatnim projektima) uvažavat će načela kružnosti. Ovaj aspekt kružnog gospodarenja provodit će se kroz četvrti modul – [planiranje i gradnju novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti](#). Već sada je Zakonom o gradnji (NN 153/13, 20/17, 39/19, 125/19) regulirano da od 31. prosinca 2019. g. sve zgrade za koje se podnosi zahtjev za građevinsku ili lokacijsku dozvolu moraju ispunjavati zahtjeve za zgrade gotovo nulte energije (nZEB). Kako bi se izbjeglo nepotrebno trošenje materijala, resursa i energije i u konačnici smanjila količina građevnog otpada, primjenjivat će se načela „right sizing“ i/ili „demand-driven construction“ koja nalažu da se zgrade grade u skladu sa što konkretnijim potrebama krajnjih korisnika.

Prijedlog lokaliteta iz indikativnog popisa izgrađenih prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja izrađenog u okviru poglavlja 4.2.1 dan je u Tab. 31.

Tab. 31. Prijedlog lokaliteta za primjenu pojedinih modula modela kružnog gospodarenja prostorom i zgradama u Gradu Omišu

Modul	Prijedlog lokaliteta
kružna obnova i reprogramiranje korištenja prostora i zgrada	<p>Zona grada Omiša: zgrada gradske uprave; zimsko kino; Kuća Festivala dalmatinskih klapa Omiš; tvornica Galeb na Puntima; kuglana na Puntima; sportsko igralište na Puntima; bivši restoran Neptun na Velikoj plaži; mala škola na Puntima, nekadašnja tvornica Cetina; stari hotel između ambulante i Studenca na Mliji; Dom zdravlja</p> <p>Priobalna zona: mjesni dom i igralište u Nemirama</p> <p>Zona pretežito kultiviranih krajobraza: stara škola u Donjem Dolcu; stara škola u Gornjem Dolcu; škola u Srijanima; Dom zdravlja u Srijanima; stara škola u Trnbusima; stara škola i mjesni dom u Novim Selima; mjesni dom u Blatu na Cetini; stara škola u Podgrađu; poslovni objekt u Podgrađu; mjesni dom u Slimenu; mjesni dom u Kostanjima; mjesni dom u Kučićima; mjesni dom u Svinišću; stara škola u Svinišću; mjesni dom u Zvečanju; mjesni dom u Gatima; dječji vrtić u Gatima; mjesni dom u Zakučcu; mjesni dom u Naklicama; mjesni dom u Tugarima;</p> <p>Zona pretežito prirodnih krajobraza: područna škola u Dubravi; stara škola u Seocima; zgrada na Trgu satnika Dražena Bogdanovića u Seocima; tvrđava Peovica</p>
kružna obnova i revitalizacija prostora i zgrada	<p>Zona grada Omiša: nekadašnja tiskara Franjo Kluz; Ilirsko sjemenište</p> <p>Priobalna zona: mjesni dom u Stanićima; škola u Lokvi Rogoznici; mjesni dom u Lokvi Rogoznici; spomendom u Marušićima; stara škola u Pisku; bunker iz Drugog svjetskog rata u Borku</p> <p>Zona pretežito kultiviranih krajobraza: nekadašnji vojni kompleks u Ostrvici; Vila Rustika u Ostrvici; stara škola u Ostrvici; Uma i Čažin Dolac u Tugarima; mjesni dom u Trnbusima</p> <p>Zona pretežito prirodnih krajobraza: napušteni vojni kompleks u Slimenu</p>
uklanjanje izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada	<p>Zona grada Omiša: barake na Puntima</p> <p>Priobalna zona: nekadašnja tvornica cementa Palaveršić; izgrađeni prostori i zgrade nekadašnje tvornice Renka Šperca; derutne zgrade uz Crkvu sv. Stjepana u Borku</p>

5.4.2.1. Područja pogodna za urbanu preobrazbu i/ili urbanu sanaciju

Budući da na teritoriju Grada Omiša nema generalnih urbanističkih planova, nisu planski određena područja pogodna za urbanu preobrazbu ni urbanu sanaciju. Analizom prostora provedenom u poglavlju 4.2 utvrđeno je jedno područje koje je pogodno za urbanu preobrazbu – prostor Punte južno od Puta Mostine. Radi se o prostoru substandardne razine urbaniziranosti s organskom morfološkom strukturom u kojoj dominiraju gospodarski i djelomično derutni objekti te neuređeno parkiralište i istezalište brodova. Uzimajući u obzir da se radi o centralnom gradskom prostoru, trebalo bi ga podvrgnuti urbanoj preobrazbi kroz koju će gospodarski sadržaji

biti izmješteni, objekti pogodni za obnovu obnovljeni sukladno načelima kružnosti te promijenjena urbana mreža javnih površina, namjene i oblikovanja građevina u skladu s centralitetom lokacije. Tijekom urbane preobrazbe osobitu pažnju treba posvetiti očuvanju vrijednog biljnog materijala, osobito drveća i grmlja te ga uklopiti u novo urbanističko uređenje prostora. Za prostor Punte izrađen je Urbanistički plan uređenja Punte (*Službeni glasnik Grada Omiša* 13/10, 8/11, 3/17), no trenutno je u izradi studija usmjerena na rješavanje urbanističkih problema i unaprjeđenje prostora Punte koja će dati detaljnije smjernice za urbanu preobrazbu ovog prostora.

5.4.3. Horizontalna načela

Horizontalna načela predstavljaju opće i interdisciplinarnе teme koje se odnose na osnovna društvena načela poput demokracije, jednakosti (uključujući nediskriminaciju, rodnu ravnopravnost i pristupačnost za osobe s invaliditetom), održivosti (uključujući očuvanje resursa i održivi razvoj) te kvalitetnog upravljanja i suradnje s civilnim sektorom. Cilj načela jednakih mogućnosti i nediskriminacije je omogućiti svim građanima pristup javnim resursima i sudjelovanje u javnom i društvenom životu. Društvena vrijednost zelene infrastrukture ogleda se u poboljšanju kvalitete života u urbanim sredinama kroz mogućnosti provođenja vremena na otvorenom i korištenje javnih rekreacijskih, sportskih, kulturnih, zdravstvenih i obrazovnih sadržaja u sklopu ili u blizini elemenata zelene infrastrukture.

Strategija urbane zelene obnove Grada Omiša postavlja ciljeve koji sinergijski doprinose razvoju i unaprjeđenju zelene infrastrukture, očuvanju ekološki i socijalno vrijednih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina, upravljanju prostorom i zgradama prema principima kružnosti, podršci razvoju zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja te podizanju svijesti o značaju i prednostima održivog upravljanja prostorom. SZUOGO također definira mjere i ciljeve usklađene s načelima održivog razvoja i poboljšanja kvalitete života, uključujući povećanje i očuvanje bioraznolikosti, prilagodbu i ublažavanje klimatskih promjena te poboljšanje kvalitete života građana kroz unaprjeđenje zelenih površina i zgrada.

Projekti i aktivnosti će omogućiti različitim društvenim skupinama pristup kvalitetnim zelenim i vodenim površinama bez diskriminacije, te će poticati njihovu interakciju i povezanost. Sve to bit će usklađeno s nacionalnim zakonodavstvom, uključujući Zakon o ravnopravnosti spolova (*NV* 82/08, 69/17) i Zakon o suzbijanju diskriminacije (*NV* 85/08, 112/12), kao i s Pravilnikom o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (*NV* 78/13), osiguravajući pristupačnost osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti u fizičkom i informacijsko-komunikacijskom smislu.

6. STRATEŠKOPLANSKI OKVIR

6.1. Strateški ciljevi razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama

Temeljem vizije razvoja (pogl. 5.3.1), koncepta razvoja zelene infrastrukture (pogl. 5.4.1) i modela kružnog gospodarenja prostorom i zgradama (pogl. 5.4.2) definirana su četiri strateška cilja:

1. Zeleno, održivo, kružno gospodarenje prostorom.
2. Zeleno kao zadana postavka u prostoru.
3. Održivi, energetske učinkoviti i zeleniji prostori i zgrade.
4. Participativno upravljanje prostorom i zgradama.

6.1.1. Strateški cilj 1. Zeleno, održivo, kružno gospodarenje prostorom

Strateški cilj Zeleno, održivo, kružno gospodarenje prostorom usmjeren je na stvaranje planskih i upravljačkih preduvjeta za razvoj zelene infrastrukture Grada Omiša i kružno gospodarenje prostorom i zgradama. U pogledu zelene infrastrukture razvit će se geoinformacijski sustav za evidenciju i analitiku zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina koji će omogućiti praćenje stanja, planiranje razvoja mreže ZI i upravljanje pojedinim elementima. Ta će evidencija omogućiti provedbu analiza prirodnih i doprirodnih resursa u pogledu ekoloških, okolišnih, klimatskih, društveno-rekreativnih, javnozdravstvenih i urbanohigijenskih potreba koje će zajedno sa samom evidencijom omogućiti izradu detaljnog plana razvoja zelene infrastrukture na teritoriju Grada Omiša. Preduvjete za razvoj tog plana trebat će ostvariti kroz prostornoplanske dokumente pa će odrednice plana biti ugrađene u Prostorni plan uređenja Grada Omiša i provedbene urbanističke planove koji iz njega proizlaze. Konačno, radi osiguravanja kvalitete zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina, ali i drugih ozelenjenih prostora koji će činiti mrežu zelene infrastrukture razvit će se standardi za njihovo uređenje i održavanje.

U pogledu kružnog gospodarenja prostorom i zgradama razvit će se geoinformacijski sustav za cjelovitu evidenciju i analitiku prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja. Temeljem evidencije proved će se analize potreba za obnovom i optimizacijom korištenja što će biti ulazni podaci za izradu plana kružne obnove prostora i zgrada u vlasništvu grada čije će se odredbe ugraditi u prostornoplanske dokumente. Radi osiguravanja prijelaza s linearnog na kružni model gospodarenja prostorom i zgradama, definirat će se standardi za svaki od četiri modula kružnog gospodarenja prostorom i zgradama (kružna obnova i reprogramiranje korištenja prostora i zgrada; kružna obnova i revitalizacija prostora i zgrada; uklanjanje

izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada; planiranje i gradnja novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti).

Upravo je definiranje standarda za uređenje i održavanje javnih i prirodnih površina temeljni preduvjet za uspostavu mreže zelene infrastrukture Grada Omiša budući da ona može uključivati jedino kvalitetne i međusobno povezane zelene, vodene, prirodne i ozelenjene površine koje su u stanju pružiti niz usluga ekosustava. Ovi standardi će definirati krajobrazno oblikovanje, hortikulture tehnike i opremanje tih površina kako bi one mogle zadovoljiti navedene kriterije i sinergijski obavljati različite klimatske, okolišne, ekološke, socijalne, urbanohigijenske i javnozdravstvene funkcije. U tom pogledu će krajobrazno uređenje podrazumijevati oblikovanje raznolikih ambijenata, a s obzirom na lokalne klimatske uvjete osobito će se paziti da se sade stabla na prisojnim obodima javnim zelenih površina radi stvaranja zasjenjenja tijekom toplih i vrućih mjeseci. U oblikovanju će se koristiti raznoliki niski, srednji i visoki biljni materijal koji će unaprijediti ambijentalne i klimatske kvalitete prostora kao i ekološke uvjete, osobito za ornitofaunu. Prednost će se davati autohtonim mediteranskim vrstama i onima koje privlače oprašivače, a gdje je primjereno saditi će se i plodonosno drveće i grmlje. U opremanju će se neadekvatna rasvjeta zamijeniti ekološki prihvatljivom i prilagoditi intenzitet osvjetljenja, a omogućit će se i prisut pitkoj vodi, nasušno potreban u ljetnim mjesecima.

Što se tiče održavanja zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina i ozelenjenih prostora, ponajprije će se povećati intenzitet održavanja javnih zelenih i vodenih površina i plaža, ali će se istovremeno prilagoditi režim košnje trave i orezivanja drveća i grmlja radi osiguravanja povoljnih uvjeta za bioraznolikost. Isto tako će se provoditi i postupna zamjena neotpornih alohtonih trajnica (poput palmi) autohtonim trajnicama.

6.1.2. Strateški cilj 2. Zeleno kao zadana postavka u prostoru

Strateški cilj Zeleno kao zadana postavka u prostoru usmjeren je na uspostavu obuhvatne mreže zelene infrastrukture koja će unaprijediti kvalitetu života građana i boravka turista te osigurati ekološku otpornost i održivost urbanog prostora. U svim naseljima trebaju treba uspostaviti multifunkcionalne zelene, vodene i druge prirodne površine koje će pružiti mogućnosti kvalitetnog provođenja vremena na otvorenom, poticati fizičku aktivnost, kontakt s prirodom i održive oblike mobilnosti. Posebno važna komponenta ovog cilja je smanjiti prirodne rizike i ublažiti posljedice klimatskih promjena. Planski i upravljački aspekti razvoja zelene infrastrukture

Mrežu zelene infrastrukture treba ostvariti fizičkim i funkcionalnim povezivanjem prirodnih cjelina i postojećih javnih zelenih i vodenih površina uz osiguravanje povoljnih ekoloških uvjeta te mogućnosti za njihovo optimalno društveno-rekreativno korištenje. Prvi korak podrazumijeva razvoj čvorišta u mreži ZI što će se postići unaprjeđenjem postojećih i uređenjem novih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina prema odgovarajućim

standardima razvijenim u okviru prethodnog cilja. Uredit će se raznolike, multifunkcionalne nove zelene i vodene površine, a na pojedinim lokalitetima će se urediti specifični sadržaji. U svakom naselju osigurat će se barem jedan multifunkcionalni park koji će uključivati sadržaje za djecu (dječja igrališta) i starije osobe (stolove i klupe, balotališta). Konačno, definirat će se i najmanji prirodni teren na parcelama predviđenim za gradnju kao i obveza očuvanja postojeće vegetacije prilikom gradnje na parceli.

Drugo korak je razvoj veza odnosno koridora među čvorištima. U zonama pretežito prirodnih i pretežito kultiviranih krajobrazu to podrazumijeva pješačke, biciklističke i brdsko-planinarske staze i povezane sadržaje dok će se u obalnom pojasu izgraditi kontinuirana ozelenjena šetnica s pješačkim i biciklističkim stazama od Dugog rata do Piska, što će povezati obalne resurse i rijetke javne zelene površine u naseljima. Buduću dužobalnu šetnicu treba opremiti društveno-rekreativnim sadržajima budući da će u većini naselja to biti jedine ili rijetke javne površine. U poljoprivrednim zonama osigurat će se linearne veze koje će omogućiti ekološku mobilnost divljih životinja uz unaprjeđenje krajobraznih obrazaca. U prvom redu će se unaprijediti postojeći zeleno-plavi koridori (šetnice, drvoredi, vodotoci) gdje se osobito ističe revitalizacija i renaturalizacija potoka koji teku naseljima. U tim će se koridorima pored unaprjeđenja ekoloških uvjeta unaprijediti i društveno-rekreativni uvjeti uređenjem šetnica s drvoredima i drugim sadržajima koji omogućuju boravak na otvorenom, a renaturalizacija će se provoditi primjenom mjera definiranih Smjernicama za tehničko projektiranje i procjenu socioekonomske izvedivosti mjera zelene infrastrukture u smanjenju rizika od poplava (Vita projekt, 2022). Osobit naglasak stavit će se na ozelenjivanje ulica i trgova kao glavne sastavnice ostvarenja koncepta petnaestominutnog grada koji će omogućiti stanovnicima da većinu svojih potreba obave pješačenjem ili bicikliranjem u klimatski ugodnom ambijentu. Uređenjem ulica za pješake, bogatih vegetacijom i funkcionalnim zelenim površinama koje će obavljati važne funkcije poput filtriranja zraka, smanjenja buke i ublažavanja učinka toplinskog otoka, omogućit će se ugodna šetnja, osobito u dijelovima grada poput Prika i Mlije, gdje će se osigurati hladovina i infrastruktura za održive oblike mobilnosti.

U mrežu zelene infrastrukture integrirat će se i drugi prostorni elementi poput prometnih površina i koridora, groblja, agrarnih i devastiranih krajobrazu. Da bi oni mogli postati elementima mreže ZI, doći će do njihovog sustavnog ozelenjivanja i očuvanja vegetacije, a kod devastiranih krajobrazu njihove sanacije i krajobraznog uređenja ili pošumljivanja. Konačno, unaprijedit će se ekološke i boravišne kvalitete na prostorima koji će biti dijelom mreže zelene infrastrukture.

6.1.3. Strateški cilj 3. Održivi, energetske učinkoviti i zeleniji prostori i zgrade

Strateški cilj Održivi, energetske učinkoviti i zeleniji prostori i zgrade omogućit će primjenu koncepta kružnog gospodarenja prostorom i zgradama na teritoriju Grada Omiša. Kroz prvi posebni cilj provest će se moduli predviđeni modelom kružnog gospodarenja na prostorima i zgradama u vlasništvu Grada Omiša kao i onima koji nisu u vlasništvu Grada. Pored toga će se u priobalnoj ili zoni pretežito kultiviranih krajobrazu osnovati i oporabilište građevinskog otpada koje će omogućiti deponiranje oporabljenih materijala i dijelova zgrada nastalih uklanjanjem radi korištenja u drugim projektima kružne obnove i gradnje. Kroz drugi posebni cilj unaprijedit će se

održivost i boravišne kvalitete prostora i zgrada kojima nije potrebna obuhvatna obnova, ali ugradnjom solarnih ćelija i zelenih krovova mogu doprinijeti prostornoj održivosti. Ovdje se osobito ističe i izgradnja mreže slavina pitkom vodom na javnim površinama u gradu Omišu i priobalnim naseljima. Kroz treći posebni cilj provest će se urbana preobrazba prostora Punte jugozapadno od puta Mostine primjenom prikladnih modula kružnog gospodarenja prostorom i zgradama.

Modul **kružna obnova i reprogramiranje korištenja prostora i zgrada** primijenit će se na održanim i djelomično derutnim prostorima i zgradama. Ovisno o specifičnim potrebama objekta, on uključuje energetske obnovu, primjenu energetske sustava na obnovljive energente, zamjenu konstruktivnih elemenata zelenima (poput zelenih krovova, fasada, zidova i nadstrešnica), ugrađivanje sustava za učinkovitije korištenje resursa (poput kišnice), korištenje oporabljenih i oporabljenih materijala i dijelova zgrada i, konačno, odgovorno gospodarenje građevnim otpadom tijekom obnove kroz koje će se oporabljeni materijali i dijelovi zgrada koji se uklanjaju sačuvati i sustavno skladištiti radi ponovne upotrebe u drugim projektima. Za obnovljene prostore i zgrade, ali i one koji su u dobrom stanju no ne koriste se optimalno, provest će se reprogramiranje korištenja koje podrazumijeva davanje prostora na korištenje korisnicima sukladno njihovim potrebama i kapacitetima. Budući da se mnogi prostori koriste samo dio vremena, moguće je uvođenje vremenske raspodjele korištenja istog prostora od strane dva ili više korisnika (engl. *time and space sharing*).

Modul **kružna obnova i revitalizacija prostora i zgrada** primijenit će se na derutnim i djelomično derutnim prostorima i zgradama koje je moguće obnoviti. Taj modul uključuje energetske obnovu, primjenu energetske sustava na obnovljive energente, zamjenu konstruktivnih elemenata zelenima, ugrađivanje sustava za učinkovitije korištenje resursa, korištenje oporabljenih i oporabljenih materijala i dijelova zgrada i odgovorno gospodarenje građevnim otpadom tijekom obnove. Po završetku obnove prostori i zgrade će biti održivi, energetske i resursno učinkoviti te preoblikovani i opremljeni za nove oblike korištenja.

Modul **uklanjanje izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljenih materijala i dijelova zgrada** primijenit će se na izgrađenim prostorima i zgradama koji nisu prikladni za kružnu obnovu. Svi oporabljeni materijali i dijelovi zgrada će se sačuvati tijekom uklanjanja i deponirati u oporabilištu građevinskog otpada.

Modul **planiranje i gradnja novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti** primjenjivat će se u javnim i poticati u privatnim projektima gradnje. Taj modul uključuje korištenje oporabljenih i oporabljenih materijala i dijelova zgrada, osiguravanje energetske učinkovitosti, primjenu energetske sustava na obnovljive energente, primjenu zelenih konstruktivnih elemenata (poput zelenih krovova, fasada, zidova i nadstrešnica) i ugrađivanje sustava za učinkovitije korištenje resursa (poput kišnice).

6.1.4. Strateški cilj 4. Participativno upravljanje prostorom i zgradama

Strateški cilj Participativno upravljanje prostorom i zgradama svojevrsni je horizontalni cilj usmjeren na osiguravanje uspješne provedbe strategije. U tom pogledu ponajprije će se uspostaviti sustav za provedbu strategije kroz uspostavu ili određivanje ustrojstvene jedinice unutar gradske uprave koja će biti zadužena za

koordinaciju provedbe strategije te izradu petogodišnjih akcijskih planova. Isto tako će se razvijati kapaciteti gradske uprave i komunalnih poduzeća za upravljanje prostorima i zgradama sukladno načelima zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja. Drugi važan posebni cilj odnosi se na jačanje participativnosti u upravljanju prostorom i zgradama i tu će se prije svega razviti interna strategija participacije kao i program prikupljanja mišljenja i potreba građana. Provođit će se programi kroz koje će građani i organizacije sudjelovati u upravljanju pojedinim prostorima, a jačat će se i suradnja s drugim javnim organizacijama (Hrvatskim šumama, Hrvatskim vodama i JU Kršem i morem) radi zajedničkog gospodarenja vrijednim prirodnim resursima sukladno SZUOGO-u. Ovdje se osobito ističe program dodjele vrtnih parcela zainteresiranim građanima nakon uređenja gradskih vrtova predviđenog u okviru strateškog cilja 2.

Konačno, za uspješnu implementaciju strategije i novih koncepata zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama iznimno je važno senzibilizirati građane i organizacije na prostoru Grada Omiša za održivi razvoj, ali i sudjelovanje u upravljanju prostorom i zgradama. U tu će se svrhu izraditi i diseminirati priručnici za ozelenjivanje okućnica, jačanje uvjeta za bioraznolikost i primjenu načela kružnosti u zgradarstvu, a provodit će se i edukacije o važnosti kontrole i sprječavanja širenja invazivnih biljnih i životinjskih vrsta. U cilju senzibiliziranja i educiranja javnosti na lokalitetima na kojima će se provoditi intervencije definirane ovom strategijom postavljat će se informativno-edukativne ploče koje će pobliže objašnjavati primijenjena rješenja i njihove brojne koristi. Pored toga će se poticati održive prakse usklađene s konceptom zelene infrastrukture poput bicikliranja i tjelesnih aktivnosti.

6.2. Strateški plan razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama u Gradu Omišu

Svaki strateški cilj razrađen je kroz niz posebnih ciljeva, pripadajućih razvojnih mjera i aktivnosti. Pritom svaka razvojna aktivnost odgovara na jednu ili više identificiranih razvojnih potreba. Isto tako je za aktivnosti s prostornom dimenzijom definirano u kojim funkcionalno-planskim zonama će se provoditi. Prikaz planskog okvira dan je u Tab. 32.

Budući da sve intervencije definirane u okviru strateških ciljeva 2 i 3 imaju prostornu dimenziju odnosno predviđaju implementaciju koncepta zelene infrastrukture i modela kružnog gospodarenja prostorom i zgradama na konkretnim lokacijama, za svaku funkcionalno-plansku zonu izrađen je specifičan planski okvir koji proizlazi iz Tab. 32, a dodatno predlaže i projekte koji će omogućiti prostorno specifično planiranje i programiranje provedbe strategije. Popis predloženih projekata nije obuhvatan ni cjelovit već se radi o projektima proizašlim iz analize stanja u ovom dokumentu, a za očekivati je da će Grad Omiš kroz razdoblje provedbe nastaviti identificirati projekte koji odgovaraju predloženim razvojnim mjerama i aktivnostima. Specifični planski okviri prikazani su u potpoglavljima niže.

Tab. 32. Planski okvir za ostvarenje strateških ciljeva u Gradu Omišu

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Funkcionalno-planske zone u kojima se provodi pojedina aktivnost/projekt				Razvojne potrebe na koje aktivnost odgovara
				Zona grada Omiša	Priobalna zona	Zona pretežito kultiviranih krajobraza	Zona pretežito prirodnih krajobraza	
1. Zeleno, održivo, kružno gospodarenje prostorom	1.1. Razvoj alata za planiranje i upravljanje prostorom i zgradama	1.1.1. Razvoj geoinformacijskog sustava za evidenciju, planiranje i praćenje zelene infrastrukture	1.1.1.1. Izrada geoinformacijskog sustava za evidenciju, planiranje i praćenje zelene infrastrukture					ZI1, ZI23, ZP5
			1.1.1.2. Detaljna inventarizacija zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina					ZI1, ZI23, ZP5
			1.1.1.3. Kartiranje popločenih površina radi identifikacije nepotrebnih i njihovog uklanjanja					ZI1, ZI23, ZP5
			1.1.1.4. Redovito ažuriranje geoprostorne evidencije zelene infrastrukture					ZI1, ZI23
		1.1.2. Razvoj geoinformacijskog sustava za evidenciju, planiranje i praćenje prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja	1.1.2.1. Izrada geoinformacijskog sustava za evidenciju, planiranje i praćenje prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja					KG1, KG7
			1.1.2.2. Detaljna inventarizacija prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja					KG1, KG7
			1.1.2.3. Redovito ažuriranje geoprostorne evidencije prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja					KG1, KG7
		1.2. Razvoj planskih podloga za razvoj zelene infrastrukture	1.2.1. Izrada studijskih podloga za planiranje razvoja zelene infrastrukture	1.2.1.1. Prostorna analiza postojećih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina i resursa				
	1.2.1.2. Izrada studije i plana razvoja ozelenjenih biciklističkih staza							ZI1, ZI13
	1.2.1.3. Izrada studije za iznalaženje rješenja za zaštitu grada od podizanja morske razine i plavljenja Cetine							ZI18
	1.2.1.4. Izrada studije percepcije i evaluacije ušća Cetine kao lučkog prostora i alternativnih mogućnosti uređenja i korištenja tog prostora (uključujući njegove obale)							ZI21, ZP7
	1.2.1.5. Izrada studije utjecaja vodenih aktivnosti na bioraznolikost i georaznolikost kanjona Cetine							ZI3, ZI12
	1.2.1.6. Izrada studije mogućnosti društveno-rekreativnog korištenja šumskih predjela oko naselja							ZI2, ZI14

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Funkcionalno-planske zone u kojima se provodi pojedina aktivnost/projekt				Razvojne potrebe na koje aktivnost odgovara	
				Zona grada Omiša	Priobalna zona	Zona pretežito kultiviranih krajobraza	Zona pretežito prirodnih krajobraza		
			1.2.1.7. Izrada studije speleoturističkog potencijala					ZI2	
		1.2.2. Određivanje nosivog kapaciteta izrazito posjećenih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina, osobito onih vrijednih	1.2.2.1. Određivanje nosivog kapaciteta rijeke Cetine					ZI3	
			1.2.2.2. Određivanje nosivog kapaciteta plaža					ZI3	
			1.2.2.3. Određivanje nosivog kapaciteta spomenika prirode Ruskamena					ZI3	
		1.2.3. Izrada studijskih podloga za planiranje kružnog gospodarenja prostorom i zgradama	1.2.3.1. Analiza stanja prostora i zgrada u vlasništvu Grada Omiša i potreba za obnovom u kontekstu kružnosti					KG1	
			1.2.3.2. Analiza korištenja prostora i zgrada u vlasništvu Grada Omiša radi optimizacije korištenja					KG1	
	1.3. Razvoj planskih instrumenata razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama	1.3.1. Izrada plana razvoja zelene infrastrukture	1.3.1.1. Izrada plana razvoja zelene infrastrukture					ZI1, ZI23	
			1.3.1.2. Ažuriranje prostornoplanskih dokumenata relevantnim rješenjima iz plana razvoja zelene infrastrukture					ZP9	
		1.3.2. Izrada plana kružnog gospodarenja prostorom i zgradama	1.3.2.1. Izrada plana kružne obnove prostora i zgrada u vlasništvu Grada Omiša					KG1, KG7	
			1.3.2.2. Ažuriranje prostornoplanskih dokumenata radi omogućivanja i obvezivanja primjene načela kružnosti					ZP9	
		1.3.3. Izrada drugih planskih dokumenata važnih za zelenu infrastrukturu i bioraznolikost	1.3.3.1. Donošenje Prostornog plana područja posebnih obilježja značajnog krajobraza kanjona Cetine					ZP9	
			1.3.3.2. Donošenje Plana upravljanja za značajni krajobraz Kanjon rijeke Cetine					ZP5	
			1.3.3.3. Izrada strategije kontrole populacije komaraca					ZP1	
		1.4. Razvoj procedura i standarda za uređenje prostora prema načelima zelene infrastrukture i kružnog	1.4.1. Definiranje standarda za uređenje zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina	1.4.1.1. Izrada standarda za uređenje javnih zelenih površina					ZI2, ZI3, ZI15, ZI16, ZI17, ZP1
				1.4.1.2. Izrada standarda za uređenje javnih plaža					ZI2, ZI3, ZI15, ZI16, ZI17, ZP1
	1.4.1.3. Izrada standarda za uređenje brdsko-planinarskih staza i vidikovaca							ZI2, ZI13, ZI14, ZI16, ZI17	

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Funkcionalno-planske zone u kojima se provodi pojedina aktivnost/projekt				Razvojne potrebe na koje aktivnost odgovara	
				Zona grada Omiša	Priobalna zona	Zona pretežito kultiviranih krajobraza	Zona pretežito prirodnih krajobraza		
	gospodarenja prostorom i zgradama	1.4.2. Definiranje standarda za uređenje javnih prostora uz ozelenjivanje	1.4.2.1. Izrada standarda za uređenje ulica i trgova					ZI7, ZI9, ZI10, ZI13, ZI16, ZP1	
			1.4.2.2. Izrada standarda za uređenje pješačkih i biciklističkih staza izvan uličnih koridora					ZI9, ZI13, ZI16, ZP1	
			1.4.2.3. Izrada standarda za uređenje groblja					ZI2	
			1.4.2.4. Izrada standarda za ozelenjivanje prometnih površina					ZI7, ZI10, ZP1	
		1.4.3. Definiranje standarda za gradnju i obnovu prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti	1.4.3.1. Izrada standarda za kružnu obnovu i reprogramiranje korištenja prostora i zgrada					KG3, KG4	
			1.4.3.2. Izrada standarda za kružnu obnovu i revitalizaciju prostora i zgrada					KG3, KG4	
			1.4.3.3. Izrada standarda za uklanjanje izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada					KG3	
			1.4.3.4. Izrada standarda za planiranje i gradnju novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti					KG3, KG4, KG5	
		1.5. Razvoj procedura i standarda za održavanje javnih površina u skladu s načelima zelene infrastrukture	1.5.1. Definiranje standarda za održavanje zelenih i vodenih površina	1.5.1.1. Izrada standarda za održavanje javnih zelenih površina					ZI4
				1.5.1.2. Izrada standarda za održavanje javnih plaža					ZI4
	1.5.2. Usmjeravanje održavanja zelenih površina na posjedima u privatnom vlasništvu		1.5.2.1. Izrada strategije gospodarenja kamenjarskim pašnjacima					ZI20	
			1.5.2.2. Postroženje komunalnog reda radi osiguravanja primjerenih javnozdravstvenih i urbanohigijenskih uvjeta u dvorištima u privatnom vlasništvu					ZI8	
	2. Zeleno kao zadana postavka u prostoru	2.1. Razvoj čvorišta u mreži zelene infrastrukture	2.1.1. Unaprjeđenje postojećih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina	2.1.1.1. Unaprjeđenje parkovnih površina					ZI2, ZI3, ZI5, ZI15, ZI16, ZI17, ZP1
				2.1.1.2. Unaprjeđenje džepnih parkova (uključujući dječja igrališta i vježbališta na otvorenom)					ZI2, ZI3, ZI5, ZI15, ZI16, ZI17, ZP1
2.1.1.3. Unaprjeđenje zelenih površina između i oko zgrada								ZI2, ZI3, ZI5, ZI15, ZI16, ZI17, ZP1	
2.1.1.4. Unaprjeđenje otvorenih sportsko-rekreacijskih površina								ZI2, ZI5, ZI15, ZI16	

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Funkcionalno-planske zone u kojima se provodi pojedina aktivnost/projekt				Razvojne potrebe na koje aktivnost odgovara
				Zona grada Omiša	Priobalna zona	Zona pretežito kultiviranih krajobraza	Zona pretežito prirodnih krajobraza	
			2.1.1.5. Unaprjeđenje parkova za pse					Z15
			2.1.1.6. Unaprjeđenje javnih plaža					Z12, Z13, Z15, Z115, Z116, Z117, ZP1
			2.1.1.7. Unaprjeđenje vodenih površina					Z12
			2.1.1.8. Unaprjeđenje zaštitnih zelenih površina					Z12, Z110, Z111, Z119
			2.1.1.9. Provođenje strategije gospodarenja kamenjarskim pašnjacima					Z13, Z120
		2.1.2. Uređenje novih multifunkcionalnih javnih zelenih površina	2.1.2.1. Uređenje multifunkcionalnih zelenih površina					Z15, Z17, Z115, Z117
			2.1.2.2. Uređenje džepnih parkova na manjim parcelama u naseljima					Z15, Z17, Z117
			2.1.2.3. Uređenje novih plaža					Z15, Z115
			2.1.2.4. Uređenje zelenih površina za primjenu rješenja utemeljenih na prirodi za prikupljanje oborinskih voda					Z118, Z17
			2.1.2.5. Uklanjanje nepotrebnih popločanih površina i njihovo ozelenjivanje					Z15, Z17, Z117
		2.1.3. Uređenje specifičnih sadržaja na zelenim i vodenim površinama	2.1.3.1. Uređenje specifičnih sportsko-rekreativnih sadržaja u okviru novih ili postojećih zelenih i vodenih površina					Z12, Z115, Z116, Z117, ZP7
			2.1.3.2. Označavanje plaža na kojima je dopušteno kupanje pasa					ZP7
			2.1.3.3. Postavljanje hranilica za ptice i hotela za kukce na odabranim javnim zelenim površinama					Z13
		2.1.4. Osiguravanje zelenih površina na parcelama predviđenim za izgradnju	2.1.4.1. Povećanje najmanjeg prirodnog terena na građevnim česticama propisanog u zonama mješovite i gospodarske namjene prostora					Z17, Z118
			2.1.4.2. Očuvanje što više kvalitetnog biljnog materijala na obraslim površinama predviđenim za gradnju					Z17, Z112

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Funkcionalno-planske zone u kojima se provodi pojedina aktivnost/projekt				Razvojne potrebe na koje aktivnost odgovara
				Zona grada Omiša	Priobalna zona	Zona pretežito kultiviranih krajobraza	Zona pretežito prirodnih krajobraza	
	2.2. Razvoj koridora u mreži zelene infrastrukture	2.2.1. Unaprjeđenje postojećih zeleno-plavih koridora	2.2.1.1. Unaprjeđenje šetnica					Z12
			2.2.1.2. Evaluacija i obnova postojećih drvoreda					Z12
			2.2.1.3. Revitalizacija i renaturalizacija potoka					Z12, Z16
			2.2.1.4. Revitalizacija rijeke Cetine					Z12, Z16, Z121
			2.2.1.5. Primjena rješenja utemeljenih u prirodi prigodom regulacije bujica radi smanjenja rizika od poplava					Z118
			2.2.1.6. Unaprjeđenje međa na poljoprivrednim površinama radi ostvarivanja ekoloških koridora					Z16, Z120
		2.2.2. Ozelenjivanje ulica i trgova	2.2.2.1. Ozelenjivanje ulica i trgova sadnjom drvoreda					Z15, Z16, Z17, Z19, Z110, Z116, Z117
			2.2.2.2. Ozelenjivanje ulica i trgova u kojima nije moguća sadnja u tlo primjenom bilja u sadnim posudama					Z17, Z116, Z117,
			2.2.2.3. Ozelenjivanje rasvjetnih stupova postavljanjem cvjetnjaka					Z17
		2.2.3. Razvoj ozelenjenih pješačko-biciklističkih staza	2.2.3.1. Uređenje dužobalne šetnice od Omiša do Piska					Z15, Z16, Z17, Z19, Z113, Z116, Z117
			2.2.3.2. Izgradnja pješačko-biciklističkog mosta između Ribnjaka i Punte					Z113, Z19, Z116
			2.2.3.3. Uređenje pješačko-biciklističke staze od Omiša do Radmanovih mlinica					Z15, Z16, Z17, Z19, Z113, Z116, Z117
			2.2.3.4. Uređenje pješačko-biciklističke staze od Omiša do Zakučca duž Cetine i odteretnog kanala					Z15, Z16, Z17, Z19, Z113, Z116, Z117, Z120
		2.2.4. Unaprjeđenje postojećih i uređenje novih zelenih komunikacijskih veza u prirodnim područjima	2.2.4.1. Uređenje brdsko-planinarskih staza					Z114, Z116, Z120
			2.2.4.2. Unaprjeđenje postojećih i uređenje novih vidikovaca					Z114, Z120
			2.2.4.3. Unaprjeđenje zelenih koridora nužnih za ekološku mobilnost					Z13, Z112, Z120

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Funkcionalno-planske zone u kojima se provodi pojedina aktivnost/projekt				Razvojne potrebe na koje aktivnost odgovara
				Zona grada Omiša	Priobalna zona	Zona pretežito kultiviranih krajobraza	Zona pretežito prirodnih krajobraza	
	2.3. Integracija drugih prostornih resursa u mrežu zelene infrastrukture	2.3.1. Ozelenjivanje prometnih površina i koridora	2.3.1.1. Ozelenjivanje neprometnih dijelova kolnika					ZI8, ZI10, ZI17
			2.3.1.2. Ozelenjivanje parkirališta					ZI8, ZI10, ZI17
		2.3.2. Unaprjeđenje zelenih površina na grobljima	2.3.2.1. Unaprjeđenje zelenih površina na grobljima radi povećanja njihova društvenog korištenja					ZI2, ZI15, ZI17
			2.3.3. Obnova devastiranih dijelova krajobraza	2.3.3.1. Pošumljivanje ogoljenih zemljišta				
		2.3.3.2. Saniranje i krajobrazno uređenje eksploatacijskih površina						ZI12, ZI20
		2.3.4. Očuvanje vrijednih agrarnih krajobraza	2.3.4.1. Očuvanje maslinika, voćnjaka i vinograda poticanjem njihova održavanja					ZI3, ZI4, ZI20
			2.3.4.2. Poticanje poljoprivredne proizvodnje radi očuvanja agrarnih krajobraza					ZI3, ZI4, ZI20
			2.3.4.3. Poticanje seoskog i agroturizma					ZI4, ZI17, ZI20
	2.4. Unaprjeđenje ekoloških i boravišnih kvaliteta u mreži zelene infrastrukture	2.4.1. Osiguravanje povoljnih ekoloških i okolišnih uvjeta na zelenim, vodenim i drugim prirodnim površinama	2.4.1.1. Očuvanje pošumljenih predjela					ZI3, ZI4, ZI14
			2.4.1.2. Jačanje napora u uklanjanju invazivnih vrsta (osobito žljezdastog pajasena i čivitnjače)					ZI3, ZI14, ZI20
			2.4.1.3. Snažnija kontrola sidrenja duž obale radi očuvanja bentičkih staništa					ZI3, ZI12, ZP5
			2.4.1.4. Sanacija ilegalnih odlagališta otpada čim se pojave					ZI2, ZI3, ZI12, ZI20
		2.4.2. Unaprjeđenje boravišnih kvaliteta prostora	2.4.2.1. Provođenje strategije kontrole populacije komaraca					ZP1
			2.4.2.2. Poduzimanje mjera ograničavanja prekomjerno korištenja zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina na kojima je evidentirano premašivanje nosivog kapaciteta					ZI2, ZI3
3. Održivi, energetske učinkoviti i zeleniji prostori i zgrade	3.1. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama	3.1.1. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama u vlasništvu Grada Omiša	3.1.1.1. Kružna obnova i reprogramiranje korištenja prostora i zgrada					KG2, KG3, KG4
			3.1.1.2. Kružna obnova i revitalizacija prostora i zgrada					KG2, KG3, KG4, ZP2
			3.1.1.3. Uklanjanje izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada					KG2, KG3

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Funkcionalno-planske zone u kojima se provodi pojedina aktivnost/projekt				Razvojne potrebe na koje aktivnost odgovara	
				Zona grada Omiša	Priobalna zona	Zona pretežito kultiviranih krajobraza	Zona pretežito prirodnih krajobraza		
			3.1.1.4. Planiranje i gradnja novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti					KG2, KG3, KG4, KG5	
		3.1.2. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama koji nisu u vlasništvu Grada Omiša	3.1.2.1. Poticanje kružne obnove i reprogramiranja korištenja prostora i zgrada					KG2, KG3, KG4	
			3.1.2.2. Poticanje kružne obnove i revitalizacije prostora i zgrada					KG2, KG3, KG4	
			3.1.2.3. Poticanje uklanjanja izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada					KG2, KG3	
			3.1.2.4. Poticanje gradnje novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti					KG2, KG3, KG4, KG5	
		3.1.3. Osiguravanje preduvjeta za primjenu načela kružnosti	3.1.3.1. Osnivanje oporabilišta građevinskog otpada					KG3	
3.2. Unaprjeđenje održivosti i boravišnih kvaliteta prostora i zgrada	3.2.1. Unaprjeđenje održivosti zgrada kojima nije potrebama obnova	3.2.1.1. Poticanje ugradnje solarnih ćelija na krovove						KG4	
		3.2.1.2. Poticanje ugradnje zelenih krovova na zgradama koje to mogu podržati						KG5	
		3.2.1.3. Poticanje obnove fasada na privatnim objektima						KG5, ZP1	
	3.2.2. Unaprjeđenje održivosti i boravišnih kvaliteta drugih građevina i prostora	3.2.2.1. Unaprjeđenje nadstrešnica javnog prijevoza ozelenjivanjem i ugradnjom solarnih ćelija							KG5
		3.2.2.2. Izgradnja mreže slavina pitkom vodom na javnim površinama u gradu Omišu i priobalnim naseljima							ZP1
	3.3. Urbana preobrazba prostora Punte jugozapadno od Puta Mostine	3.3.1. Provedba urbane preobrazbe na prostoru gospodarske zone na Punt	3.3.1.1. Primjena prikladnih modula kružnog gospodarenja prostorom i zgradama u urbanoj preobrazbi						KG2, KG3, KG4, KG5, ZP8
3.3.1.2. Izmještanje istezališta brodova i parkirališta te uređenje parka								ZI5, ZI7, ZP1, ZP8	
3.3.1.3. Obnova igrališta prema načelima kružnosti									KG2
3.3.1.4. Podrška kružnoj obnovi objekata u privatnom vlasništvu koji se zadržavaju									KG2, KG3, KG4, KG5, ZP8

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Funkcionalno-planske zone u kojima se provodi pojedina aktivnost/projekt				Razvojne potrebe na koje aktivnost odgovara
				Zona grada Omiša	Priobalna zona	Zona pretežito kultiviranih krajobraza	Zona pretežito prirodnih krajobraza	
4. Participativno upravljanje prostorom i zgradama	4.1. Uspostava sustava za provedbu Strategije	4.1.1. Uspostava upravljačkih mehanizama za provedbu Strategije	4.1.1.1. Određivanje ustrojstvene jedinice ili radnog mjesta zaduženog za koordinaciju provedbe strategije zelene urbane obnove					ZI23, ZP5
			4.1.1.2. Izrada akcijskih planova za provedbu strategije zelene urbane obnove					ZI23
		4.1.2. Razvoj kapaciteta gradske uprave za upravljanje prostorima i zgradama	4.1.2.1. Jačanje kapaciteta gradske uprave u područjima zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama					ZP11
			4.1.2.2. Jačanje kapaciteta gradske uprave za razvoj projekata i pisanje prijava za njihovo (su)financiranje iz EU fondova					ZP10
		4.1.3. Razvoj kapaciteta komunalnih poduzeća za upravljanje prostorima i zgradama	4.1.3.1. Promjena procedura održavanja javnih zelenih površina i plaža prema izrađenim standardima za održavanje javnih površina u skladu s načelima zelene infrastrukture					ZI4
			4.1.3.2. Jačanje ljudskih kapaciteta komunalnih poduzeća radi povećanja obujma poslova do kojeg će doći provedbom strategije zelene urbane obnove					ZP11
			4.1.3.3. Educiranje djelatnika komunalnih poduzeća o upravljanju i održavanju javnih zelenih i vodenih površina i koridora kao dijela zelene infrastrukture					ZP11
			4.1.3.4. Izrada i diseminacija priručnika za uređenje javnih zelenih i vodenih površina i koridora kao dijela zelene infrastrukture					ZI4, ZP11
		4.1.4. Osiguravanje preduvjeta za razvoj zelene infrastrukture i kružno gospodarenje prostorom i zgradama	4.1.4.1. Iznalaženje (i otkup) zemljišta za razvoj novih zelenih površina					ZI5, ZP9
			4.1.4.2. Iznalaženje (i otkup) zemljišta za razvoj pješačko-biciklističke infrastrukture					ZI13, ZP9
	4.2. Jačanje participativnosti u upravljanju prostorom i zgradama	4.2.1. Razvoj sustava participativnog upravljanja prostorom i zgradama	4.2.1.1. Razvoj strategije sudjelovanja dionika u planiranju i upravljanju prostorom					ZP6
			4.2.1.2. Razvoj programa iskazivanja preferencija, želja i potreba u vezi razvoja javnih prostora					ZP7

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Funkcionalno-planske zone u kojima se provodi pojedina aktivnost/projekt				Razvojne potrebe na koje aktivnost odgovara
				Zona grada Omiša	Priobalna zona	Zona pretežito kultiviranih krajobraza	Zona pretežito prirodnih krajobraza	
		4.2.2. Uključivanje javnosti u upravljanje prostorom i zgradama	4.2.2.1. Provedba programa iskazivanja preferencija, želja i potreba u vezi razvoja javnih prostora					ZP7
			4.2.2.2. Uspostava i provedba programa uključivanja stanara u održavanje zelenih površina oko višestambenih zgrada					ZP4, ZP6, ZP7
			4.2.2.3. Uspostava i provedba bilateralnih programa za uređenje i upravljanje zelenim površinama oko crkvi između Grada i župa					ZP4, ZP6
		4.2.3. Jačanje suradnje s javnim tijelima i organizacijama	4.2.3.1. Jačanje suradnje s Hrvatskim vodama radi unaprjeđenja, renaturalizacije i društveno-rekreativnog korištenja vodenih površina					ZP6
			4.2.3.2. Jačanje suradnje s Hrvatskim šumama radi obnove i društveno-rekreativnog korištenja šumskih površina					ZP6
			4.2.3.3. Jačanje suradnje s JU Kršem i morem radi održivog gospodarenja Kanjonom Cetine, Ruskamenom i područjima ekološke mreže					ZP6
		4.2.4. Uspostava programa za dodjeljivanje prostora i zgrada na korištenje i upravljanje građanima i organizacijama	4.2.4.1. Uspostava programa dodjeljivanja prostora na korištenje građanima i organizacijama					ZP6
			4.2.4.2. Provođenje godišnjih poziva za iskazivanje interesa i potreba za korištenjem prostora sukladno programu dodjeljivanja prostora na korištenje građanima i organizacijama					ZP6, ZP7
			4.2.4.3. Uspostava programa dodjeljivanja vrtne parcela na gradskim vrtovima i voćnjacima na korištenje građanima					ZP6, ZP7
			4.2.4.4. Provođenje godišnjih poziva za iskazivanje interesa za korištenjem vrtne parcela					ZP6, ZP7
	4.3. Podizanje svijesti javnosti o održivom prostornom razvoju	4.3.1. Jačanje kapaciteta građana i organizacija za primjenu pristupa zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama	4.3.1.1. Izrada i diseminacija priručnika za primjenu načela kružnosti u zgradarstvu					KG6
			4.3.1.2. Izrada i diseminacija priručnika za ozelenjivanje okućnica i jačanje uvjeta za bioraznolikost					ZI22
			4.3.1.3. Educiranje javnosti o važnosti sprječavanja puštanja invazivnih biljnih i životinjskih vrsta u prirodu					ZI22

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Funkcionalno-planske zone u kojima se provodi pojedina aktivnost/projekt				Razvojne potrebe na koje aktivnost odgovara
				Zona grada Omiša	Priobalna zona	Zona pretežito kultiviranih krajobraza	Zona pretežito prirodnih krajobraza	
		4.3.2. Razvoj informativno-edukativnih sadržaja u prostoru	4.3.2.1. Postavljanje informativno-edukativnih ploča o koristima primijenjenih zelenih i kružnih rješenja na lokacijama na kojima su primijenjena					ZI22
			4.3.2.2. Postavljanje informativno-edukativnih ploča o dopuštenim i poželjnim načinima korištenja specifičnih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina					ZP3, ZP4
			4.3.2.3. Postavljanje informativno-edukativnih ploča o primjerenoj brizi o psima na javnim površinama					ZP3, ZP4
			4.3.2.4. Uspostava edukativno-interpretacijskog centra za prirodnu baštinu poljičkog kraja					ZI22, ZP5
		4.3.3. Poticanje održivih praksi	4.3.3.1. Promocija bicikliranja kao zdravog, učinkovitog i održivog oblika prometovanja					ZI16
			4.3.3.2. Poticanje građana na rekreativne i sportske aktivnosti radi zdravstvenih i društvenih koristi					ZI16
			4.3.3.3. Poticanje građana na iskorjenjivanje invazivnih biljnih vrsta na zemljištima u privatnom vlasništvu					ZI3, ZI22, ZP6

6.2.1. Strateški plan razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama za zonu grada Omiša

Zona grada Omiša prostorno je mala, no istovremeno je razmjerno visokourbaniziran i gusto naseljen prostor u kojem će se odvijati najveći broj planiranih aktivnosti razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama. Osobitu pažnju treba posvetiti razvoju gradske mreže zelene infrastrukture kojom će se unaprijediti postojeće i formirati nove zelene i vodene površine te ozeleniti drugi prostori i koridori unutar urbanog tkiva. To bi trebalo dovesti do povećanja funkcija koje urbana priroda obavlja umjesto tradicionalno skupih i nedovoljno multifunkcionalnih sivih rješenja. Rezultat toga trebalo bi biti značajno povećanje socijalnih, ekoloških, okolišnih, klimatskih, javnozdravstvenih i urbanohigijenskih koristi. Plan uspostave gradske mreže zelene infrastrukture izrađen je na temelju provedene analize postojećeg stanja, potreba i potencijala ovoj strategiji i dan je na Sl. 138. Taj će se plan dopunjavati i mijenjati sukladno daljnjem razvoju prostora i rezultatima dubinskih analiza na temelju podataka iz geoprostorne evidencije zelene infrastrukture predviđenih u okviru strateškog cilja 1.

Sl. 138. Plan uspostave gradske mreže zelene infrastrukture

Tab. 33. Strateški plan razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama za zonu grada Omiša

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
2. Uspostava mreže zelene infrastrukture	2.1. Razvoj čvorišta u mreži zelene infrastrukture	2.1.1. Unaprjeđenje postojećih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina	2.1.1.1. Unaprjeđenje parkovnih površina	Unaprjeđenje Parka don Frane Bulića
				Unaprjeđenje parkovne površine posvećene Antunu Mihanoviću
				Unaprjeđenje Parka hrvatskih branitelja
				Krajobrazno uređenje zelene površine na Trgu kralja Tomislava
				Povećanje površine pod krošnjama na starom groblju
			2.1.1.2. Unaprjeđenje džepnih parkova (uključujući dječja igrališta i vježbališta na otvorenom)	Unaprjeđenje dječjeg igrališta i vježbališta na Ribnjaku
				Unaprjeđenje džepnog parka iza glazbene škole na Puntićima
			2.1.1.3. Unaprjeđenje zelenih površina između i oko zgrada	Program participativnog unaprjeđenja i održavanja zelenih površina između i oko zgrada radi omogućavanja njihova korištenja
		Podrška krajobraznom uređenju zelenih površina oko INA-ine benzinske postaje		
		2.1.1.4. Unaprjeđenje otvorenih sportsko-rekreacijskih površina		
		2.1.1.5. Unaprjeđenje parkova za pse	Povećanje i unaprjeđenje parka za pse na Puntićima	
			Unaprjeđenje i opremanje parka za pse na Priku	
		2.1.1.6. Unaprjeđenje javnih plaža	Krajobrazno i sadržajno unaprjeđenje Velike plaže	
			Unaprjeđenje plaže Galeba uz kamp	
Unaprjeđenje plaže Slavinja				
2.1.1.8. Unaprjeđenje zaštitnih zelenih površina	Uvođenje minimalnog krajobraznog uređenja i opreme u zaštitne zelene površine određene Urbanističkim planom uređenja Mlija–Borak			
2.1.2. Uređenje novih multifunkcionalnih javnih zelenih površina	2.1.2.1. Uređenje multifunkcionalnih zelenih površina	Uređenje parka ponad plaže Slavinja		
		Uređenje rekreacijske zone uz Cetinu u Lisičinama		
		Uređenje parka uz ušće Cetine na Puntićima		
		Uređenje parka u šumi iza Četvrti Žarka Dražojevića		

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
				Sanacija prostora i uređenje sportsko-rekreacijske zone u Planovu s uređenjem infrastrukture za penjače sportove
				Uređenje gradskog vrta
				Uređenje gradskog voćnjaka
				Uređenje botaničkog vrta s autohtonim biljem i edukativnom funkcijom
			2.1.2.2. Uređenje džepnih parkova na manjim parcelama u naseljima	Uređenje džepnog parka na Ribnjaku sjeveroistočno od stadiona
				Uređenje terasastog džepnog parka na zelenoj površini istočno od starog groblja
				Rješavanje imovinskopravnih problema i dovršetak uređenja dječjeg igrališta u ulici Fra Stjepana Vrića
				Uređenje džepnog parka s dječjim igralište i vježbalište u istočnom dijelu Mlije
			2.1.2.4. Uređenje zelenih površina za primjenu rješenja utemeljenih na prirodi za prikupljanje oborinskih voda	
			2.1.2.5. Uklanjanje nepotrebnih popločanih površina i njihovo ozelenjivanje	Program uklanjanja nepotrebnih popločanih površina i njihovo ozelenjivanje
		2.1.3. Uređenje specifičnih sadržaja na zelenim i vodenim površinama	2.1.3.1. Uređenje specifičnih sportsko-rekreativnih sadržaja u okviru novih ili postojećih zelenih i vodenih površina	Uređenje pomoćnog nogometnog igrališta i staze za trčanje južno od stadiona
				Uređenje skateparka
				Uređenje bike parka
				Uređenje novog vaterpolskog igrališta na moru s gledalištem
			2.1.3.2. Označavanje plaža na kojima je dopušteno kupanje pasa	
			2.1.3.3. Postavljanje hranilica za ptice i hotela za kukce na odabranim javnim zelenim površinama	
		2.1.4. Osiguravanje zelenih površina na parcelama predviđenim za izgradnju	2.1.4.1. Povećanje najmanjeg prirodnog terena na građevnim česticama propisanog u zonama mješovite i gospodarske namjene prostora	

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
			2.1.4.2. Očuvanje što više kvalitetnog biljnog materijala na obraslim površinama predviđenim za gradnju	
	2.2. Razvoj koridora u mreži zelene infrastrukture	2.2.1. Unaprjeđenje postojećih zeleno-plavih koridora	2.2.1.1. Unaprjeđenje šetnica	Dodatno ozelenjivanje i opremanje šetnice na Obali gusara
				Dodatno ozelenjivanje i opremanje šetnice duž Cetine na Priku
			2.2.1.2. Evaluacija i obnova postojećih drvoreda u ulicama	Procjena i obnova drvoreda na Punt
			2.2.1.3. Revitalizacija i renaturalizacija potoka	Renaturalizacija potoka Vrila uz uređenje drvoreda i šetnice
				Renaturalizacija potoka Lisičine uz uređenje drvoreda i šetnice
			2.2.1.4. Revitalizacija rijeke Cetine	Čišćenje korita Cetine u Omišu od otpada i motornih ulja
		Modernizacija i standardizacija privezišta za plovila na Cetini		
			2.2.1.5. Primjena rješenja utemeljenih u prirodi prigodom regulacije bujica radi smanjenja rizika od poplava	
		2.2.2. Ozelenjivanje ulica i trgova	2.2.2.1. Ozelenjivanje ulica i trgova sadnjom drvoreda	Uređenje obostranog drvoreda duž Vukovarske ceste
				Uređenje obostranog drvoreda duž Mosorske ceste
				Ozelenjivanje Trga kneza Miroslava uz izmještanje prometa i obnovu funkcije trga
			2.2.2.2. Ozelenjivanje ulica i trgova u kojima nije moguća sadnja u tlo primjenom bilja u sadnim posudama	Ozelenjivanje ulica i trgova Starog grada postavljanjem bilja u sadnim posudama
			2.2.2.3. Ozelenjivanje rasvjetnih stupova postavljanjem cvjetnjaka	Ozelenjivanje rasvjetnih stupova u Omišu postavljanjem cvjetnjaka
		2.2.3. Razvoj ozelenjenih pješačko-biciklističkih staza	2.2.3.1. Uređenje dužobalne šetnice od Omiša do Piska	Dužobalna biciklistička staza i šetnica na području Grada Omiša
			2.2.3.2. Izgradnja pješačko-biciklističkog mosta između Ribnjaka i Punte	
	2.2.3.3. Uređenje pješačko-biciklističke staze od Omiša do Radmanovih mlinica			

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
			2.2.3.4. Uređenje pješačko-biciklističke staze od Omiša do Zakučca duž Cetine i odteretnog kanala	
		2.2.4. Unaprjeđenje postojećih i uređenje novih zelenih komunikacijskih veza u prirodnim područjima	2.2.4.1. Unaprjeđenje brdsko-planinarskih staza	Unaprjeđenje planinarske staze u Planovu Unaprjeđenje planinarskih staza iz Mlije prema Omiškoj Dinari Unaprjeđenje planinarske staze u Lisičinama
	2.3. Integracija drugih prostornih resursa u mrežu zelene infrastrukture	2.3.1. Ozelenjivanje prometnih površina i koridora	2.3.1.1. Ozelenjivanje neprometnih dijelova kolnika	Uređenje travnatih i cvjetnih otoka na prometnicama kao dijela prezentacije identiteta grada Omiša
			2.3.1.2. Ozelenjivanje parkirališta	Ozelenjivanje velikog parkinga na Priku Ozelenjivanje parkirališta oko sportske dvorane Ribnjaka Ozelenjivanje drugih većih parkirališta u gradu
		2.3.2. Unaprjeđenje zelenih površina na grobljima	2.3.2.1. Unaprjeđenje zelenih površina na grobljima radi povećanja njihova društvenog korištenja	
	2.4. Unaprjeđenje ekoloških i boravišnih kvaliteta u mreži zelene infrastrukture	2.4.1. Osiguravanje povoljnih ekoloških i okolišnih uvjeta na zelenim, vodenim i drugim prirodnim površinama	2.4.1.2. Jačanje napora u uklanjanju invazivnih vrsta (osobito žljezdastog pajasena i čivitnjače)	
			2.4.1.3. Snažnija kontrola sidrenja duž obale radi očuvanja bentičkih staništa	
		2.4.2. Unaprjeđenje boravišnih kvaliteta prostora	2.4.2.1. Provođenje strategije kontrole populacije komaraca	
			2.4.2.2. Poduzimanje mjera ograničavanja prekomjerno korištenja zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina na kojima je evidentirano premašivanje nosivog kapaciteta	
3. Održivi, energetske učinkoviti i zeleniji prostori i zgrade	3.1. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama	3.1.1. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama u vlasništvu Grada Omiša	3.1.1.1. Kružna obnova i reprogramiranje korištenja prostora i zgrada	Kružna obnova i reprogramiranje korištenja zgrade na Trgu kralja Tomislava 5 Kružna obnova i reprogramiranje korištenja zgrade zimskog kina Kružna obnova i reprogramiranje korištenja Kuće Festivala dalmatinskih klapa Omiša

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)	
			3.1.1.2. Kružna obnova i revitalizacija prostora i zgrada	Kružna obnova i revitalizacija nekadašnje tiskare Franje Kluza	
			3.1.1.3. Uklanjanje izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada		
			3.1.1.4. Planiranje i gradnja novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti	Izgradnja centralne zgrade Dječjeg vrtića Omiša u skladu s načelima kružnosti Uređenje rekreacijske zone u Planovu u skladu s načelima zelene infrastrukture i kružnosti	
		3.1.2. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama koji nisu u vlasništvu Grada Omiša	3.1.2.1. Poticanje kružne obnove i reprogramiranja korištenja prostora i zgrada	Podrška kružnoj obnovi i reprogramiranju korištenja bivšeg restorana Neptuna na Velikoj plaži Podrška kružnoj obnovi i reprogramiranju korištenja nekadašnje tvornice Cetine Podrška kružnoj obnovi i reprogramiranju korištenja starog hotela između ambulante i Studenca Podrška kružnoj obnovi Doma zdravlja Program podrške kružnoj obnovi i reprogramiranju korištenja prostora i zgrada koji nisu u vlasništvu Grada Omiša	
			3.1.2.2. Poticanje kružne obnove i revitalizacije prostora i zgrada	Podrška kružnoj obnovi i revitalizaciji Ilirskog sjemeništa Program podrške kružnoj obnovi i revitalizaciji napuštenih prostora i zgrada koji nisu u vlasništvu Grada Omiša	
			3.1.2.3. Poticanje uklanjanja izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada	Program podrške uklanjanju izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada	
			3.1.2.4. Poticanje gradnje novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti	Podrška primjeni načela kružnosti u izgradnji nove zgrade Srednje škole Jure Kaštelana Podrška primjeni načela kružnosti u izgradnji hotelskog kompleksa i luke nautičkog turizma južno od stadiona Program podrške gradnji novih prostora i zgrada koji nisu u vlasništvu Grada Omiša u skladu s načelima kružnosti	
	3.2. Unaprjeđenje održivosti i boravišnih kvaliteta prostora i zgrada		3.2.1. Unaprjeđenje održivosti zgrada kojima nije potrebama obnova	3.2.1.1. Poticanje ugradnje solarnih ćelija na krovove	Program poticanja ugradnje solarnih ćelija na krovove
3.2.1.2. Poticanje ugradnje zelenih krovova na zgradama koje to mogu podržati				Program poticanja ugradnje zelenih krovova na zgradama koje to mogu podržati	
3.2.1.3. Poticanje obnove fasada na privatnim objektima				Program poticanja obnove fasada na privatnim objektima	

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
		3.2.2. Unaprjeđenje održivosti i boravišnih kvaliteta drugih građevina i prostora	3.2.2.1. Unaprjeđenje nadstrešnica javnog prijevoza ozelenjivanjem i ugradnjom solarnih ćelija	Unaprjeđenje nadstrešnica javnog prijevoza ozelenjivanjem i ugradnjom solarnih ćelija
			3.2.2.2. Izgradnja mreže slavina pitkom vodom na javnim površinama u gradu Omišu i priobalnim naseljima	Izgradnja mreže slavina pitkom vodom na javnim površinama u gradu Omišu
	3.3. Urbana preobrazba prostora Punte jugozapadno od Puta Mostine	3.3.1. Provedba urbane preobrazbe na prostoru gospodarske zone na Punt	3.3.1.1. Primjena prikladnih modula kružnog gospodarenja prostorom i zgradama u urbanoj preobrazbi	
			3.3.1.2. Izmještanje istezališta brodova i parkirališta te uređenje parka	
			3.3.1.3. Obnova igrališta prema načelima kružnosti	Kružna obnova sportskog igrališta na Punt
			3.3.1.4. Podrška kružnoj obnovi objekata u privatnom vlasništvu koji se zadržavaju	

6.2.2. Strateški plan razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama za priobalnu zonu

Tab. 34. Strateški plan razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama za priobalnu zonu

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
2. Uspostava mreže zelene infrastrukture	2.1. Razvoj čvorišta u mreži zelene infrastrukture	2.1.1. Unaprjeđenje postojećih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina	2.1.1.1. Unaprjeđenje parkovnih površina	Krajobrazno uređenje parka oko Crkve sv. Stjepana u Borku
				Unaprjeđenje parka skulptura u Lokvi Rogoznici
				Parkovno unaprjeđenje zelenih površina oko crkvi za društveno korištenje
			2.1.1.2. Unaprjeđenje džepnih parkova (uključujući dječja igrališta i vježbališta na otvorenom)	Uređenje dječjeg igrališta i balotališta na makadamskom parkiralištu u Ivašnjaku u Lokvi Rogoznici
			2.1.1.3. Unaprjeđenje zelenih površina između i oko zgrada	Program participativnog unaprjeđenja i održavanja zelenih površina između i oko zgrada radi omogućavanja njihova korištenja
			2.1.1.6. Unaprjeđenje javnih plaža	Krajobrazno i sadržajno unaprjeđenje plaže Brzeta
				Krajobrazno i sadržajno unaprjeđenje plaža u priobalnim naseljima
			2.1.1.8. Unaprjeđenje zaštitnih zelenih površina	Uvođenje minimalnog krajobraznog uređenja i opreme u zaštitne zelene površine određene Urbanističkim planom uređenja Mlija–Borak
			2.1.1.9. Provođenje strategije gospodarenja kamenjarskim pašnjacima	
		2.1.2. Uređenje novih multifunkcionalnih javnih zelenih površina	2.1.2.1. Uređenje multifunkcionalnih zelenih površina	Program uređenja najmanje jednog multifunkcionalnog parka u svakom naselju
				Uređenje zajedničkog vrta u Stanićima ili Čelini
			2.1.2.2. Uređenje džepnih parkova na manjim parcelama u naseljima	Uređenje džepnog parka u Borku na Putu sv. Stipana
			2.1.2.3. Uređenje novih plaža	
			2.1.2.4. Uređenje zelenih površina za primjenu rješenja utemeljenih na prirodi za prikupljanje oborinskih voda	
		2.1.2.5. Uklanjanje nepotrebnih popločanih površina i njihovo ozelenjivanje		
		2.1.3.2. Označavanje plaža na kojima je dopušteno kupanje pasa		

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
		2.1.3. Uređenje specifičnih sadržaja na zelenim i vodenim površinama	2.1.3.3. Postavljanje hranilica za ptice i hotela za kukce na odabranim javnim zelenim površinama	
		2.1.4. Osiguravanje zelenih površina na parcelama predviđenim za izgradnju	2.1.4.1. Povećanje najmanjeg prirodnog terena na građevnim česticama propisanog u zonama mješovite i gospodarske namjene prostora	
			2.1.4.2. Očuvanje što više kvalitetnog biljnog materijala na obraslim površinama predviđenim za gradnju	
	2.2. Razvoj koridora u mreži zelene infrastrukture	2.2.1. Unaprjeđenje postojećih zeleno-plavih koridora	2.2.1.1. Unaprjeđenje šetnica	
			2.2.1.2. Evaluacija i obnova postojećih drvoreda	
			2.2.1.5. Primjena rješenja utemeljenih u prirodi prigodom regulacije bujica radi smanjenja rizika od poplava	
			2.2.1.6. Unaprjeđenje međa na poljoprivrednim površinama radi ostvarivanja ekoloških koridora	
		2.2.2. Ozelenjivanje ulica i trgova	2.2.2.1. Ozelenjivanje ulica sadnjom drvoreda	
			2.2.2.2. Ozelenjivanje ulica i trgova u kojima nije moguća sadnja u tlo primjenom bilja u sadnim posudama	
			2.2.2.3. Ozelenjivanje rasvjetnih stupova postavljanjem cvjetnjaka	
		2.2.3. Razvoj ozelenjenih pješačko-biciklističkih staza	2.2.3.1. Uređenje dužobalne šetnice od Omiša do Piska	
		2.2.4. Unaprjeđenje postojećih i uređenje novih zelenih komunikacijskih veza u prirodnim područjima	2.2.4.1. Uređenje brdsko-planinarskih staza	
			2.2.4.2. Unaprjeđenje postojećih i uređenje novih vidikovaca	Uređenje vidikovaca na makadamskim putovima

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
	2.3. Integracija drugih prostornih resursa u mrežu zelene infrastrukture	2.3.1. Ozelenjivanje prometnih površina i koridora	2.3.1.1. Ozelenjivanje neprometnih dijelova kolnika	
			2.3.1.2. Ozelenjivanje parkirališta	
		2.3.2. Unaprjeđenje zelenih površina na grobljima	2.3.2.1. Unaprjeđenje zelenih površina na grobljima radi povećanja njihova društvenog korištenja	
		2.3.3. Obnova devastiranih dijelova krajobraza	2.3.3.1. Pošumljivanje ogoljenih zemljišta	Pošumljivanje opožarenih površina autohtonim biljnim materijalom otpornim na požare Pošumljavanje goleti
			2.3.3.2. Saniranje i krajobrazno uređenje eksploatacijskih površina	Sanacija napuštenih tupinoloma u Lokvi Rogoznici i preobrazba u geoturističke lokalitete
	2.3.4. Očuvanje vrijednih agrarnih krajobraza	2.3.4.1. Očuvanje maslinika, voćnjaka i vinograda poticanjem njihova održavanja		
	2.4. Unaprjeđenje ekoloških i boravišnih kvaliteta u mreži zelene infrastrukture	2.4.1. Osiguravanje povoljnih ekoloških i okolišnih uvjeta na zelenim, vodenim i drugim prirodnim površinama	2.4.1.1. Očuvanje pošumljenih predjela	
			2.4.1.2. Jačanje napora u uklanjanju invazivnih vrsta (osobito žljezdastog pajasena)	
			2.4.1.3. Snažnija kontrola sidrenja duž obale radi očuvanja bentičkih staništa	
			2.4.1.4. Sanacija ilegalnih odlagališta otpada čim se pojave	
2.4.2. Unaprjeđenje boravišnih kvaliteta prostora		2.4.2.1. Provođenje strategije kontrole populacije komaraca		
		2.4.2.2. Poduzimanje mjera ograničavanja prekomjerno korištenja zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina na kojima je evidentirano premašivanje nosivog kapaciteta		

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
3. Održivi, energetski učinkoviti i zeleniji prostori i zgrade	3.1. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama	3.1.1. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama u vlasništvu Grada Omiša	3.1.1.1. Kružna obnova i reprogramiranje korištenja prostora i zgrada	Kružna obnova i reprogramiranje korištenja prostor mjesnog doma i igrališta u Nemirama
			3.1.1.2. Kružna obnova i revitalizacija prostora i zgrada	Kružna obnova i revitalizacija mjesnog doma u Stanićima
				Kružna obnova i revitalizacija zgrade škole u Lokvi Rogoznici
				Kružna obnova i revitalizacija zgrade mjesnog odbora u Lokvi Rogoznici
				Kružna obnova i revitalizacija spomendoma u Marušićima
				Kružna obnova i revitalizacija napuštene zgrade škole u Pisku
			Kružna obnova i revitalizacija bunkera iz Drugog svjetskog rata u Borku	
			3.1.1.3. Uklanjanje izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada	Uklanjanje izgrađenih objekata na nekadašnje tvornice cementa Palaveršića uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada
				Uklanjanje derutnih zgrada uz Crkvu sv. Stjepana u Borku uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada
			3.1.1.4. Planiranje i gradnja novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti	
		3.1.2. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama koji nisu u vlasništvu Grada Omiša	3.1.2.1. Poticanje kružne obnove i reprogramiranja korištenja prostora i zgrada	Program podrške kružnoj obnovi i reprogramiranju korištenja prostora i zgrada koji nisu u vlasništvu Grada Omiša
			3.1.2.2. Poticanje kružne obnove i revitalizacije prostora i zgrada	Program podrške kružnoj obnovi i revitalizaciji napuštenih prostora i zgrada koji nisu u vlasništvu Grada Omiša
			3.1.2.3. Poticanje uklanjanja izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada	Podrška uklanjanju izgrađenih prostora i zgrada nekadašnje tvornice Renka Šperca uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada
				Program podrške uklanjanju izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada
		3.1.2.4. Poticanje gradnje novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti	Program podrške gradnji novih prostora i zgrada koji nisu u vlasništvu Grada Omiša u skladu s načelima kružnosti	
3.1.3. Osiguravanje preduvjeta za primjenu načela kružnosti	3.1.3.1. Osnivanje oporabilišta građevinskog otpada	Uspostava oporabilišta građevinskog otpada		

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
	3.2. Unaprjeđenje održivosti i boravišnih kvaliteta prostora i zgrada	3.2.1. Unaprjeđenje održivosti zgrada kojima nije potrebama obnova	3.2.1.1. Poticanje ugradnje solarnih ćelija na krovove	Program poticanja ugradnje solarnih ćelija na krovove
			3.2.1.2. Poticanje ugradnje zelenih krovova na zgradama koje to mogu podržati	Program poticanja ugradnje zelenih krovova na zgradama koje to mogu podržati
			3.2.1.3. Poticanje obnove fasada na privatnim objektima	Program poticanja obnove fasada na privatnim objektima
	3.2.2. Unaprjeđenje održivosti i boravišnih kvaliteta drugih građevina i prostora	3.2.2.1. Unaprjeđenje nadstrešnica javnog prijevoza ozelenjivanjem i ugradnjom solarnih ćelija	3.2.2.1. Unaprjeđenje nadstrešnica javnog prijevoza ozelenjivanjem i ugradnjom solarnih ćelija	Unaprjeđenje nadstrešnica javnog prijevoza ozelenjivanjem i ugradnjom solarnih ćelija
			3.2.2.2. Izgradnja mreže slavina pitkom vodom na javnim površinama u gradu Omišu i priobalnim naseljima	Izgradnja mreže slavina pitkom vodom na javnim površinama u gradu Omišu

6.2.3. Strateški plan razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama za zonu pretežito kultiviranih krajobraza

Tab. 35. Strateški plan razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama za zonu pretežito kultiviranih krajobraza

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
2. Uspostava mreže zelene infrastrukture	2.1. Razvoj čvorišta u mreži zelene infrastrukture	2.1.1. Unaprjeđenje postojećih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina	2.1.1.1. Unaprjeđenje parkovnih površina	Unaprjeđenje parka uz svetište u Zakuću
				Unaprjeđenje parkovne površine uz groblje u Svinišću
				Unaprjeđenje memorijalnog parka u Donjem Dolcu
				Otkup i unaprjeđenje džepnog parka pored Crkve uznesenja Blažene Djevice Marije u Podgrađu
				Unaprjeđenje parkovnih površina pored groblja u Blatu na Cetini
				Parkovno uređenje zelenih površina oko crkvi za društveno korištenje
			2.1.1.2. Unaprjeđenje džepnih parkova (uključujući dječja igrališta i vježbališta na otvorenom)	Unaprjeđenje džepnog parka uz Čikotinu lađu
				Unaprjeđenje džepnog parka između crkve i ceste u Trnbusima
			2.1.1.4. Unaprjeđenje otvorenih sportsko-rekreacijskih površina	Unaprjeđenje rekreativne zone u Slimenu
				2.1.1.6. Unaprjeđenje javnih plaža
		Krajobrazno i sadržajno unaprjeđenje plaže uz Čikotinu lađu		
		2.1.1.7. Unaprjeđenje vodenih površina	Jačanje potencijala jezera Prančevića za društveno-rekreativno korištenje	
			2.1.1.9. Provođenje strategije gospodarenja kamenjarskim pašnjacima	
		2.1.2. Uređenje novih multifunkcionalnih javnih zelenih površina		2.1.2.1. Uređenje multifunkcionalnih zelenih površina
Parkovno uređenje zelene površine uz dječji vrtić u Tugarima s uređenjem parka za djecu s poteškoćama u razvoju				
Parkovno uređenje zelene površine uz školu u Tugarima				
Uređenje gradskog vrta u Zakuću				
2.1.2.2. Uređenje džepnih parkova na manjim parcelama u naseljima				

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)	
			2.1.2.3. Uređenje novih plaža	Uređenje plaža na Cetini u Smolonju, Podgrađu i Slimenu	
				Uređenje plaža na Cetini u Blatu na Cetini, Trnbusima, Donjem Dolcu i Novim Selima	
			2.1.2.4. Uređenje zelenih površina za primjenu rješenja utemeljenih na prirodi za prikupljanje oborinskih voda		
				2.1.2.5. Uklanjanje nepotrebnih popločanih površina i njihovo ozelenjivanje	
		2.1.3. Uređenje specifičnih sadržaja na zelenim i vodenim površinama	2.1.3.1. Uređenje specifičnih sportsko-rekreativnih sadržaja u okviru novih ili postojećih zelenih i vodenih površina		
			2.1.3.3. Postavljanje hranilica za ptice i hotela za kukce na odabranim javnim zelenim površinama		
		2.1.4. Osiguravanje zelenih površina na parcelama predviđenim za izgradnju	2.1.4.1. Povećanje najmanjeg prirodnog terena na građevnim česticama propisanog u zonama mješovite i gospodarske namjene prostora		
			2.1.4.2. Očuvanje što više kvalitetnog biljnog materijala na obraslim površinama predviđenim za gradnju		
		2.2. Razvoj koridora u mreži zelene infrastrukture	2.2.1. Unaprjeđenje postojećih zeleno-plavih koridora	2.2.1.1. Unaprjeđenje šetnica	Unaprjeđenje šetnice do groblja u Naklicama
				2.2.1.2. Evaluacija i obnova postojećih drvoreda	
2.2.1.3. Revitalizacija i renaturalizacija potoka	Renaturalizacija Velikog potoka uz uređenje drvoreda i šetnice				
	Renaturalizacija potoka Furnaše u Naklicama uz uređenje drvoreda i šetnice				
	Renaturalizacija potoka Smove u Zakučcu uz uređenje drvoreda i šetnice				
2.2.1.5. Primjena rješenja utemeljenih u prirodi prigodom regulacije bujica radi smanjenja rizika od poplava	Renaturalizacija potoka Drinka				

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
			2.2.1.6. Unaprjeđenje međa na poljoprivrednim površinama radi ostvarivanja ekoloških koridora	
		2.2.2. Ozelenjivanje ulica i trgova	2.2.2.1. Ozelenjivanje ulica i trgova sadnjom drvoreda	
		2.2.3. Razvoj ozelenjenih pješačko-biciklističkih staza	2.2.3.4. Uređenje pješačko-biciklističke staze od Omiša do Zakučca duž Cetine i odteretnog kanala	
		2.2.4. Unaprjeđenje postojećih i uređenje novih zelenih komunikacijskih veza u prirodnim područjima	2.2.4.1. Uređenje brdsko-planinarskih staza	
			2.2.4.2. Unaprjeđenje postojećih i uređenje novih vidikovaca	
			2.2.4.3. Unaprjeđenje zelenih koridora nužnih za ekološku mobilnost	Unaprjeđenje zelenih mostova za životinje radi smanjenja fragmentacije staništa
	2.3. Integracija drugih prostornih resursa u mrežu zelene infrastrukture	2.3.1. Ozelenjivanje prometnih površina i koridora	2.3.1.2. Ozelenjivanje parkirališta	Ozelenjivanje većih parkirališta u seoskim naseljima
		2.3.2. Unaprjeđenje zelenih površina na grobljima	2.3.2.1. Unaprjeđenje zelenih površina na grobljima radi povećanja njihova društvenog korištenja	
		2.3.3. Obnova devastiranih dijelova krajobraza	2.3.3.1. Pošumljivanje ogoljenih zemljišta	Pošumljivanje opožarenih površina autohtonim biljnim materijalom otpornim na požare
				Pošumljivanje površina ogoljenih tijekom izgradnje autoceste
				Pošumljivanje goleti
			2.3.3.2. Saniranje i krajobrazno uređenje eksploatacijskih površina	Saniranje kamenoloma i preobrazba u geoturističke lokalitete
		2.3.4. Očuvanje vrijednih agrarnih krajobraza	2.3.4.1. Očuvanje maslinika, voćnjaka i vinograda poticanjem njihova održavanja	
				2.3.4.2. Poticanje poljoprivredne proizvodnje radi očuvanja agrarnih krajobraza
				2.3.4.3. Poticanje seoskog i agroturizma

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
	2.4. Unaprjeđenje ekoloških i boravišnih kvaliteta u mreži zelene infrastrukture	2.4.1. Osiguravanje povoljnih ekoloških i okolišnih uvjeta na zelenim, vodenim i drugim prirodnim površinama	2.4.1.1. Očuvanje pošumljenih predjela	
			2.4.1.2. Jačanje napora u uklanjanju invazivnih vrsta (osobito žljezdastog pajasena i čivitnjače)	
			2.4.1.4. Sanacija ilegalnih odlagališta otpada čim se pojave	
		2.4.2. Unaprjeđenje boravišnih kvaliteta prostora	2.4.2.1. Provođenje strategije kontrole populacije komaraca	
			2.4.2.2. Poduzimanje mjera ograničavanja prekomjerno korištenja zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina na kojima je evidentirano premašivanje nosivog kapaciteta	
		3. Održivi, energetski učinkoviti i zeleniji prostori i zgrade	3.1. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama	3.1.1. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama u vlasništvu Grada Omiša
Kružna obnova i reprogramiranje zgrade stare škole u Gornjem Dolcu				
Kružna obnova i reprogramiranje škole u Srijanima				
Kružna obnova Doma zdravlja u Srijanima				
Kružna obnova i reprogramiranje zgrade stare škole u Trnbusima				
Kružna obnova i reprogramiranje zgrada stare škole i mjesnog doma u Novim Selima				
Kružna obnova i reprogramiranje zgrade mjesnog doma u Blatu na Cetini				
Kružna obnova i reprogramiranje zgrade stare škole u Podgrađu				
Kružna obnova i reprogramiranje poslovnog objekta u Podgrađu				
Kružna obnova i reprogramiranje zgrade mjesnog doma u Slimenu				
Kružna obnova i reprogramiranje zgrade mjesnog doma u Kostanjima				
Kružna obnova i reprogramiranje zgrade mjesnog doma u Kučićima				
Kružna obnova i reprogramiranje zgrade mjesnog doma u Svinišću				

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
				Kružna obnova i reprogramiranje zgrade stare škole u Svinišću
				Kružna obnova i reprogramiranje zgrade mjesnog doma u Zvečanju
				Kružna obnova i reprogramiranje zgrade mjesnog doma u Gatima
				Kružna obnova i reprogramiranje zgrade dječjeg vrtića u Gatima
				Kružna obnova i reprogramiranje zgrade mjesnog doma u Zakučcu
				Kružna obnova i reprogramiranje zgrade mjesnog doma u Naklicama
				Kružna obnova i reprogramiranje zgrade mjesnog doma u Tugarima
			3.1.1.2. Kružna obnova i revitalizacija prostora i zgrada	Kružna obnova i revitalizacija zgrade mjesnog doma u Trnbusima
				Kružna obnova i revitalizacija Vile Rustike u Ostrvici
				Kružna obnova i revitalizacija lokaliteta Ume i Čažinog Dolca u Tugarima
				Kružna obnova stare škole u Ostrvici uz prenamjenu u javnu kuhinju centralnog objekta dječjeg vrtića u Omišu
			3.1.1.3. Uklanjanje izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada	
			3.1.1.4. Planiranje i gradnja novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti	
		3.1.2. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama koji nisu u vlasništvu Grada Omiša	3.1.2.1. Poticanje kružne obnove i reprogramiranja korištenja prostora i zgrada	Program podrške kružnoj obnovi i reprogramiranju korištenja prostora i zgrada koji nisu u vlasništvu Grada Omiša
			3.1.2.2. Poticanje kružne obnove i revitalizacije prostora i zgrada	Podrška kružnoj obnovi nekadašnjeg vojnog kompleksa u Ostrvici i uspostavi poduzetničkog centra za potporu poljoprivrednicima
				Program podrške kružnoj obnovi i revitalizaciji napuštenih prostora i zgrada koji nisu u vlasništvu Grada Omiša
			3.1.2.3. Poticanje uklanjanja izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada	Program podrške uklanjanju izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
			3.1.2.4. Poticanje gradnje novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti	Program podrške gradnji novih prostora i zgrada koji nisu u vlasništvu Grada Omiša u skladu s načelima kružnosti
		3.1.3. Osiguravanje preduvjeta za primjenu načela kružnosti	3.1.3.1. Osnivanje oporabišta građevinskog otpada	Uspostava oporabišta građevinskog otpada
	3.2. Unaprjeđenje održivosti i boravišnih kvaliteta prostora i zgrada	3.2.1. Unaprjeđenje održivosti zgrada kojima nije potrebama obnova	3.2.1.1. Poticanje ugradnje solarnih ćelija na krovove	Program poticanja ugradnje solarnih ćelija na krovove
3.2.1.2. Poticanje ugradnje zelenih krovova na zgradama koje to mogu podržati			Program poticanja ugradnje zelenih krovova na zgradama koje to mogu podržati	
3.2.1.3. Poticanje obnove fasada na privatnim objektima			Program poticanja obnove fasada na privatnim objektima	
3.2.2. Unaprjeđenje održivosti i boravišnih kvaliteta drugih građevina i prostora		3.2.2.1. Unaprjeđenje nadstrešnica javnog prijevoza ozelenjivanjem i ugradnjom solarnih ćelija	Unaprjeđenje nadstrešnica javnog prijevoza ozelenjivanjem i ugradnjom solarnih ćelija	
		3.2.2.2. Izgradnja mreže slavina pitkom vodom na javnim površinama u gradu Omišu i priobalnim naseljima	Izgradnja mreže slavina pitkom vodom na javnim površinama u gradu Omišu	

6.2.4. Strateški plan razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama za zonu pretežito prirodnih krajobraza

Tab. 36. Strateški plan razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama za zonu pretežito prirodnih krajobraza

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
2. Uspostava mreže zelene infrastrukture	2.1. Razvoj čvorišta u mreži zelene infrastrukture	2.1.1. Unaprjeđenje postojećih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina	2.1.1.1. Unaprjeđenje parkovnih površina	Opremanje šume uz groblje u Seocima stazama i klupama
			2.1.1.2. Unaprjeđenje džepnih parkova (uključujući dječja igrališta i vježbališta na otvorenom)	Unaprjeđenje dječjeg igrališta u Seocima
			2.1.1.6. Unaprjeđenje javnih plaža	
			2.1.1.9. Provođenje strategije gospodarenja kamenjarskim pašnjacima	
		2.1.2. Uređenje novih multifunkcionalnih javnih zelenih površina	2.1.2.1. Uređenje multifunkcionalnih zelenih površina	Program uređenja najmanje jednog multifunkcionalnog parka u svakom naselju
			2.1.2.2. Uređenje džepnih parkova na manjim parcelama u naseljima	
			2.1.2.3. Uređenje novih plaža	
			2.1.2.5. Uklanjanje nepotrebnih popločanih površina i njihovo ozelenjivanje	
		2.1.3. Uređenje specifičnih sadržaja na zelenim i vodenim površinama	2.1.3.1. Uređenje specifičnih sportsko-rekreativnih sadržaja u okviru novih ili postojećih zelenih i vodenih površina	Uređenje piknik parkova duž Cetine Uređenje penjačkih staza na Omiškoj Dinari i Poljičkoj planini
			2.1.3.3. Postavljanje hranilica za ptice i hotela za kukce na odabranim javnim zelenim površinama	
		2.1.4. Osiguravanje zelenih površina na parcelama predviđenim za izgradnju	2.1.4.1. Povećanje najmanjeg prirodnog terena na građevnim česticama propisanog u zonama mješovite i gospodarske namjene prostora	
			2.1.4.2. Očuvanje što više kvalitetnog biljnog materijala na obraslim površinama predviđenim za gradnju	

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
	2.2. Razvoj koridora u mreži zelene infrastrukture	2.2.1. Unaprjeđenje postojećih zeleno-plavih koridora	2.2.1.1. Unaprjeđenje šetnica	Unaprjeđenje šetnice do groblja u Naklicama
			2.2.1.2. Evaluacija i obnova postojećih drvoreda	
			2.2.1.3. Revitalizacija i renaturalizacija potoka	Renaturalizacija klisure potoka Smove
			2.2.1.4. Revitalizacija rijeke Cetine	Identifikacija i uklanjanje ilegalno postavljenih montažnih objekata u kanjonu Cetine
			2.2.1.5. Primjena rješenja utemeljenih u prirodi prigodom regulacije bujica radi smanjenja rizika od poplava	
			2.2.1.6. Unaprjeđenje međa na poljoprivrednim površinama radi ostvarivanja ekoloških koridora	
		2.2.2. Ozelenjivanje ulica i trgova	2.2.2.1. Ozelenjivanje ulica i trgova sadnjom drvoreda	
		2.2.3. Razvoj ozelenjenih pješačko-biciklističkih staza	2.2.3.3. Uređenje pješačko-biciklističke staze od Omiša do Radmanovih mlinica	
			2.2.3.4. Uređenje pješačko-biciklističke staze od Omiša do Zakučca duž Cetine i odteretnog kanala	
		2.2.4. Unaprjeđenje postojećih i uređenje novih zelenih komunikacijskih veza u prirodnim područjima	2.2.4.1. Unaprjeđenje brdsko-planinarskih staza	Unaprjeđenje brdsko-planinarskih staza na Mosoru
				Unaprjeđenje brdsko-planinarskih staza na Omiškoj Dinari
				Unaprjeđenje brdsko-planinarskih staza na Poljičkoj planini
				Razvoj poučnih staza duž brdsko-planinarskih staza
		2.2.4.2. Unaprjeđenje postojećih i uređenje novih vidikovaca	Unaprjeđenje vidikovaca na planinarskim stazama	
			Unaprjeđenje vidikovaca uz ceste	
2.3. Integracija drugih prostornih resursa u mrežu zelene infrastrukture	2.3.2. Unaprjeđenje zelenih površina na grobljima	2.3.2.1. Unaprjeđenje zelenih površina na grobljima radi povećanja njihova društvenog korištenja		

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)	
		2.3.3. Obnova devastiranih dijelova krajobraza	2.3.3.1. Pošumljivanje ogoljenih zemljišta	Pošumljivanje opožarenih površina autohtonim biljnim materijalom otpornim na požare	
				Pošumljivanje površina ogoljenih tijekom izgradnje autoceste	
				Pošumljivanje goleti	
		2.3.3.2. Saniranje i krajobrazno uređenje eksploatacijskih površina	Saniranje kamenoloma i preobrazba u geoturističke lokalitete		
			2.3.4. Očuvanje vrijednih agrarnih krajobraza	2.3.4.1. Očuvanje maslinika, voćnjaka i vinograda poticanjem njihova održavanja	
	2.4. Unaprjeđenje ekoloških i boravišnih kvaliteta u mreži zelene infrastrukture	2.4.1. Osiguravanje povoljnih ekoloških i okolišnih uvjeta na zelenim, vodenim i drugim prirodnim površinama	2.4.1.1. Očuvanje pošumljenih predjela		
				2.4.1.2. Jačanje napora u uklanjanju invazivnih vrsta (osobito žljezdastog pajasena i čivitnjače)	
				2.4.1.4. Sanacija ilegalnih odlagališta otpada čim se pojave	
		2.4.2. Unaprjeđenje boravišnih kvaliteta prostora	2.4.2.2. Poduzimanje mjera ograničavanja prekomjerno korištenja zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina na kojima je evidentirano premašivanje nosivog kapaciteta		
3. Održivi, energetski učinkoviti i zeleniji prostori i zgrade	3.1. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama	3.1.1. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama u vlasništvu Grada Omiša	3.1.1.1. Kružna obnova i reprogramiranje korištenja prostora i zgrada	Kružna obnova i reprogramiranje korištenja zgrade stare škole u Seocima	
				Kružna obnova i reprogramiranje korištenja zgrade na Trgu satnika Dražena Bogdanovića u Seocima	
				Kružna obnova i reprogramiranje zgrade područne škole u Dubravi	
				Kružna obnova tvrđave Peovice	
			3.1.1.2. Kružna obnova i revitalizacija prostora i zgrada	Kružna obnova napuštenog vojnog kompleksa u Slimenu i uspostavi interpretacijskog centra adrenalinskog turizma	
			3.1.1.3. Uklanjanje izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada		

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Predviđeni projekti (gdje je primjenjivo)
			3.1.1.4. Planiranje i gradnja novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti	
		3.1.2. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama koji nisu u vlasništvu Grada Omiša	3.1.2.1. Poticanje kružne obnove i reprogramiranja korištenja prostora i zgrada	Program podrške kružnoj obnovi i reprogramiranju korištenja prostora i zgrada koji nisu u vlasništvu Grada Omiša
			3.1.2.2. Poticanje kružne obnove i revitalizacije prostora i zgrada	Program podrške kružnoj obnovi i revitalizaciji napuštenih prostora i zgrada koji nisu u vlasništvu Grada Omiša
			3.1.2.3. Poticanje uklanjanja izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada	Program podrške uklanjanju izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada
			3.1.2.4. Poticanje gradnje novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti	Program podrške gradnji novih prostora i zgrada koji nisu u vlasništvu Grada Omiša u skladu s načelima kružnosti
	3.2. Unaprjeđenje održivosti i boravišnih kvaliteta prostora i zgrada	3.2.1. Unaprjeđenje održivosti zgrada kojima nije potrebama obnova	3.2.1.1. Poticanje ugradnje solarnih ćelija na krovove	Program poticanja ugradnje solarnih ćelija na krovove
			3.2.1.2. Poticanje ugradnje zelenih krovova na zgradama koje to mogu podržati	Program poticanja ugradnje zelenih krovova na zgradama koje to mogu podržati
			3.2.1.3. Poticanje obnove fasada na privatnim objektima	Program poticanja obnove fasada na privatnim objektima
		3.2.2. Unaprjeđenje održivosti i boravišnih kvaliteta drugih građevina i prostora	3.2.2.1. Unaprjeđenje nadstrešnica javnog prijevoza ozelenjivanjem i ugradnjom solarnih ćelija	Unaprjeđenje nadstrešnica javnog prijevoza ozelenjivanjem i ugradnjom solarnih ćelija
			3.2.2.2. Izgradnja mreže slavina pitkom vodom na javnim površinama u gradu Omišu i priobalnim naseljima	Izgradnja mreže slavina pitkom vodom na javnim površinama u gradu Omišu

7. OPERATIVNI PLAN PROVEDBE I PRAĆENJA

Operativni plan provedbe i praćenja definira vremenski raspored provedbe sastavnica strateškoplanskog okvira, ključne točke njihova ostvarenja, zaduženja u provedbi, pokazatelje rezultata i procijenjene troškove provedbe.

7.1. Institucionalni okvir za provedbu, praćenje i vrednovanje provedbe strategije

Institucionalni okvir za provedbu Strategije zelene urbane obnove Grada Omiša definira strukturu tijela, institucija i organizacija koji će biti odgovorni za provedbu planiranih intervencija definiranih ovom strategijom te praćenje njene provedbe. Budući da SZUOGO obuhvaća više sektora, a njome definirani strateški ciljevi, mjere i aktivnosti pokrivaju cijeli obuhvat Grada Omiša, njena provedba i praćenje zahtijeva institucionalnu organizaciju koja će uključivati upravna tijela, komunalna poduzeća i druge javne institucije i poduzeća te dionike iz privatnog i civilnog sektora.

Za koordinaciju provedbe strategije bit će zadužen Upravni odjel za komunalno stambene djelatnosti, uređenje prostora i zaštitu okoliša odnosno ustrojstvena jedinica ili radno mjesto koje će se definirati kroz provedbu aktivnosti 4.1.1.1.

U provedbi, praćenju i vrednovanju SZUOGO-a će sudjelovati sljedeća tijela i organizacije:

- › Upravni odjel za komunalno stambene djelatnosti, uređenje prostora i zaštitu okoliša,
- › Upravni odjel za gospodarstvo i društvene djelatnosti
- › Vlastiti pogon za obavljanje komunalnih djelatnosti
- › Peovica d.o.o.
- › Vodovod Omiš d.o.o.
- › Turistička zajednica Grada Omiša
- › Splitsko-dalmatinska županija
- › JU Krš i more
- › JU RERA S.D.
- › drugi zainteresirani dionici iz javnog sektora,
- › drugi zainteresirani dionici iz civilnog sektora,
- › zainteresirani dionici iz privatnog sektora.

7.2. Okvir za provedbu s pokazateljima te indikativnim terminskim i financijskim planom

Strategija zelene urbane obnove Grada Omiša usmjeravat će razvoj zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama u Gradu Omišu u razdoblju od 2024. do 2034. godine. Na taj način će biti usklađena s dvama programskim i financijskim razdobljima Europske unije. Okvir za provedbu (Tab. 37) definiran je na razini razvojnih aktivnosti.

Okvir definira:

- › razdoblje provedbe za svaku aktivnost,
- › pokazatelje rezultata (s definiranim ključnim točkama ostvarenja, mjernim jedinicama i ciljanim vrijednostima),
- › procijenjeni trošak izvršena svake aktivnosti, te
- › druge aktivnosti koje je potrebno provesti kao preduvjet za provedbu svake pojedine aktivnosti.

Tab. 37. Okvir za provedbu SZUOGO-a s pokazateljima te indikativnim terminskim i financijskim planom

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Razdoblje provedbe	Pokazatelji rezultata				Procijenjeni trošak (EUR)
					ključna točka ostvarenja	mjerna jedinica	početna vrijednost	ciljana vrijednost	
1. Zeleno, održivo, kružno gospodarenje prostorom	1.1. Razvoj alata za planiranje i upravljanje prostorom i zgradama	1.1.1. Razvoj geoinformacijskog sustava za evidenciju, planiranje i praćenje zelene infrastrukture	1.1.1.1. Izrada geoinformacijskog sustava za evidenciju, planiranje i praćenje zelene infrastrukture	2025.	izrađen geoinformacijski sustav	broj	0	1	100.000
			1.1.1.2. Detaljna inventarizacija zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina	2025.	provedena inventarizacija	broj	0	1	50.000
			1.1.1.3. Kartiranje popločenih površina radi identifikacije nepotrebnih i njihovog uklanjanja	2025.	provedeno evidentiranje	broj	0	1	15.000
			1.1.1.4. Redovito ažuriranje geoprostorne evidencije zelene infrastrukture	2025.–2034.	provedeno ažuriranje (min. jednom godišnje)	broj	0	10	5.000
		1.1.2. Razvoj geoinformacijskog sustava za evidenciju, planiranje i praćenje prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja	1.1.2.1. Izrada geoinformacijskog sustava za evidenciju, planiranje i praćenje prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja	2025.	izrađen geoinformacijski sustav	broj	0	1	100.000
			1.1.2.2. Detaljna inventarizacija prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja	2025.	provedena inventarizacija	broj	0	1	50.000
			1.1.2.3. Redovito ažuriranje geoprostorne evidencije prostora i zgrada koji zahtijevaju obnovu i unaprjeđenje korištenja	2025.–2034.	provedeno ažuriranje (min. jednom godišnje)	broj	0	10	5.000
			1.2. Razvoj planskih podloga za razvoj zelene infrastrukture	1.2.1. Izrada studijskih podloga za planiranje razvoja zelene infrastrukture	1.2.1.1. Prostorna analiza postojećih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina i resursa	2025.–2026.	izrađena studija	broj	0
	1.2.1.2. Izrada studije i plana razvoja ozelenjenih biciklističkih staza	2025.			izrađeni studija i plan	broj	0	1	15.000
	1.2.1.3. Izrada studije za iznalaženje rješenja za zaštitu grada od podizanja morske razine i plavljenja Cetine	2025.			izrađena studija	broj	0	1	20.000
	1.2.1.4. Izrada studije percepcije i evaluacije ušća Cetine kao lučkog prostora i alternativnih mogućnosti uređenja i korištenja tog prostora (uključujući njegove obale)	2025.			izrada studije	broj	0	1	20.000
	1.2.1.5. Izrada studije utjecaja vodenih aktivnosti na bioraznolikost i georaznolikost kanjona Cetine	2025.–2026.			izrada studije	broj	0	1	20.000

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Razdoblje provedbe	Pokazatelji rezultata				Procijenjeni trošak (EUR)
					ključna točka ostvarenja	mjerna jedinica	početna vrijednost	ciljana vrijednost	
			1.2.1.6. Izrada studije mogućnosti društveno-rekreativnog korištenja šumskih predjela oko naselja	2025.	izrađena studija	broj	0	1	15.000
			1.2.1.7. Izrada studije speleoturističkog potencijala	2025.	izrađena studija	broj	0	1	15.000
		1.2.2. Određivanje nosivog kapaciteta izrazito posjećenih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina, osobito onih vrijednih	1.2.2.1. Određivanje nosivog kapaciteta rijeke Cetine	2026.	izrađena studija	broj	0	1	30.000
			1.2.2.2. Određivanje nosivog kapaciteta plaža	2026.	izrađena studija	broj	0	1	30.000
			1.2.2.3. Određivanje nosivog kapaciteta spomenika prirode Ruskamena	2026.	izrađena studija	broj	0	1	13.000
		1.2.3. Izrada studijskih podloga za planiranje kružnog gospodarenja prostorom i zgradama	1.2.3.1. Analiza stanja prostora i zgrada u vlasništvu Grada Omiša i potreba za obnovom u kontekstu kružnosti	2024.–2025.	izrađena studija	broj	0	1	15.000
			1.2.3.2. Analiza korištenja prostora i zgrada u vlasništvu Grada Omiša radi optimizacije korištenja	2024.–2025.	izrađena studija	broj	0	1	15.000
	1.3. Razvoj planskih instrumenata razvoja zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama	1.3.1. Izrada plana razvoja zelene infrastrukture	1.3.1.1. Izrada plana razvoja zelene infrastrukture	2025.	izrađen plan	broj	0	1	20.000
			1.3.1.2. Ažuriranje prostornoplanskih dokumenata relevantnim rješenjima iz plana razvoja zelene infrastrukture	2025.	izmijenjeni prostornoplanski dokumenti	broj	0	1	0
		1.3.2. Izrada plana kružnog gospodarenja prostorom i zgradama	1.3.2.1. Izrada plana kružne obnove prostora i zgrada u vlasništvu Grada Omiša	2025.	izrađen plan	broj	0	1	20.000
			1.3.2.2. Ažuriranje prostornoplanskih dokumenata radi omogućivanja i obvezivanja primjene načela kružnosti	2025.	izmijenjeni prostornoplanski dokumenti	broj	0	1	0
		1.3.3. Izrada drugih planskih dokumenata važnih za zelenu infrastrukturu i bioraznolikost	1.3.3.1. Donošenje Prostornog plana područja posebnih obilježja značajnog krajobraza kanjona Cetine	2025.–2026.	donesen Prostorni plan	broj	0	1	75.000
			1.3.3.2. Donošenje Plana upravljanja za značajni krajobraz Kanjon rijeke Cetine	2025.–2026.	donesen Plan upravljanja	broj	0	1	40.000
			1.3.3.3. Izrada strategije kontrole populacije komaraca	2025.	izrađena strategija	broj	0	1	15.000

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Razdoblje provedbe	Pokazatelji rezultata				Procijenjeni trošak (EUR)
					ključna točka ostvarenja	mjerna jedinica	početna vrijednost	ciljana vrijednost	
1.4. Razvoj procedura i standarda za uređenje prostora prema načelima zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama	1.4.1. Definiranje standarda za uređenje zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina	1.4.1.1. Izrada standarda za uređenje javnih zelenih površina	2026.	izrađeni standardi	broj	0	1	10.000	
		1.4.1.2. Izrada standarda za uređenje javnih plaža	2026.	izrađeni standardi	broj	0	1	10.000	
		1.4.1.3. Izrada standarda za uređenje brdsko-planinarskih staza i vidikovaca	2026.	izrađeni standardi	broj	0	1	7.000	
	1.4.2. Definiranje standarda za uređenje javnih prostora uz ozelenjivanje	1.4.2.1. Izrada standarda za uređenje ulica i trgova	2026.	izrađeni standardi	broj	0	1	10.000	
		1.4.2.2. Izrada standarda za uređenje pješačkih i biciklističkih staza izvan uličnih koridora	2026.	izrađeni standardi	broj	0	1	7.000	
		1.4.2.3. Izrada standarda za uređenje groblja	2026.	izrađeni standardi	broj	0	1	7.000	
		1.4.2.4. Izrada standarda za ozelenjivanje prometnih površina	2026.	izrađeni standardi	broj	0	1	7.000	
	1.4.3. Definiranje standarda za gradnju i obnovu prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti	1.4.3.1. Izrada standarda za kružnu obnovu i reprogramiranje korištenja prostora i zgrada	2026.	izrađeni standardi	broj	0	1	10.000	
		1.4.3.2. Izrada standarda za kružnu obnovu i revitalizaciju prostora i zgrada	2026.	izrađeni standardi	broj	0	1	10.000	
		1.4.3.3. Izrada standarda za uklanjanje izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada	2026.	izrađeni standardi	broj	0	1	10.000	
		1.4.3.4. Izrada standarda za planiranje i gradnju novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti	2026.	izrađeni standardi	broj	0	1	10.000	
	1.5. Razvoj procedura i standarda za održavanje javnih površina u skladu s načelima zelene infrastrukture	1.5.1. Definiranje standarda za održavanje javnih zelenih i vodenih površina	1.5.1.1. Izrada standarda za održavanje javnih zelenih površina	2026.	izrađeni standardi	broj	0	1	10.000
			1.5.1.2. Izrada standarda za održavanje javnih plaža	2026.	izrađeni standardi	broj	0	1	7.000
		1.5.2. Usmjeravanje održavanja zelenih površina na posjedima u privatnom vlasništvu	1.5.2.1. Izrada strategije gospodarenja kamenjarskim pašnjacima	2027.	izrađeni standardi	broj	0	1	8.000
			1.5.2.2. Postroženje komunalnog reda radi osiguravanja primjerenih javnozdravstvenih i urbanohigijenskih uvjeta u dvorištima u privatnom vlasništvu	2026.	izmijenjen komunalni red	broj	0	1	0

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Razdoblje provedbe	Pokazatelji rezultata				Procijenjeni trošak (EUR)
					ključna točka ostvarenja	mjerna jedinica	početna vrijednost	ciljana vrijednost	
2. Zeleno kao zadana postavka u prostoru	2.1. Razvoj čvorišta u mreži zelene infrastrukture	2.1.1. Unaprjeđenje postojećih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina	2.1.1.1. Unaprjeđenje parkovnih površina	2024.–2034.	unaprijeđen park	broj	0	8	3.700.000
			2.1.1.2. Unaprjeđenje džepnih parkova (uključujući dječja igrališta i vježbališta na otvorenom)	2024.–2034.	unaprijeđen park	broj	0	5	250.000
			2.1.1.3. Unaprjeđenje zelenih površina između i oko zgrada	2024.–2034.	unaprijeđena površina	broj	0	20	570.000
			2.1.1.4. Unaprjeđenje otvorenih sportsko-rekreacijskih površina	2024.–2034.	unaprijeđena površina	broj	0	3	100.000
			2.1.1.5. Unaprjeđenje parkova za pse	2024.–2034.	unaprijeđen park	broj	0	2	90.000
			2.1.1.6. Unaprjeđenje javnih plaža	2024.–2034.	unaprijeđena plaža	broj	0	5	550.000
			2.1.1.7. Unaprjeđenje vodenih površina	2024.–2034.	unaprijeđena površina	broj	0	5	100.000
			2.1.1.8. Unaprjeđenje zaštitnih zelenih površina	2024.–2034.	unaprijeđena površina	broj	0	15	270.000
			2.1.1.9. Provođenje strategije gospodarenja kamenjarskim pašnjacima	2024.–2034.	provedene aktivnosti strategije (min. jednom godišnje)	broj	0	10	10.000
		2.1.2. Uređenje novih multifunkcionalnih javnih zelenih površina	2.1.2.1. Uređenje multifunkcionalnih zelenih površina	2024.–2034.	uređena zelena površina	broj	0	35	30.000.000
			2.1.2.2. Uređenje džepnih parkova na manjim parcelama u naseljima	2024.–2034.	uređen džepni park	broj	0	10	4.000.000
			2.1.2.3. Uređenje novih plaža	2024.–2034.	uređena plaža	broj	0	8	4.000.000
			2.1.2.4. Uređenje zelenih površina za primjenu rješenja utemeljenih na prirodi za prikupljanje oborinskih voda	2024.–2034.	uređena zelena površina	broj	0	5	10.000.000
			2.1.2.5. Uklanjanje nepotrebnih popločanih površina i njihovo ozelenjivanje	2024.–2034.	uklonjena i ozelenjena popločana površina	ha	0	1	500.000
		2.1.3. Uređenje specifičnih sadržaja na zelenim i vodenim površinama	2.1.3.1. Uređenje specifičnih sportsko-rekreativnih sadržaja u okviru novih ili postojećih zelenih i vodenih površina	2024.–2034.	uređen sportsko-rekreativni sadržaj	broj	0	10	2.000.000

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Razdoblje provedbe	Pokazatelji rezultata				Procijenjeni trošak (EUR)
					ključna točka ostvarenja	mjerna jedinica	početna vrijednost	ciljana vrijednost	
			2.1.3.2. Označavanje plaža na kojima je dopušteno kupanje pasa	2024.	označena plaža	broj	0	5	5.000
			2.1.3.3. Postavljanje hranilica za ptice i hotela za kukce na odabranim javnim zelenim površinama	2025.	postavljena hranilica za ptice/hotel za kukce	broj	0	100	10.000
		2.1.4. Osiguravanje zelenih površina na parcelama predviđenim za izgradnju	2.1.4.1. Povećanje najmanjeg prirodnog terena na građevnim česticama propisanog u zonama mješovite i gospodarske namjene prostora	2025.	izmijenjeni prostornoplanski dokumenti	broj	0	1	0
			2.1.4.2. Očuvanje što više kvalitetnog biljnog materijala na obraslim površinama predviđenim za gradnju	2024.–2034.	očuvan biljni materijal	n/a	n/a	n/a	0
2.2. Razvoj koridora u mreži zelene infrastrukture	2.2.1. Unaprjeđenje postojećih zeleno-plavih koridora	2.2.1.1. Unaprjeđenje šetnica	2024.–2034.	unaprijeđena šetnica	km	0	3	300.000	
		2.2.1.2. Evaluacija i obnova postojećih drvoreda	2024.–2034.	obnovljen drvored	broj	0	2	500.000	
		2.2.1.3. Revitalizacija i renaturalizacija potoka	2024.–2034.	revitalizirana i renaturalizirana dionica potoka	km	0	10	18.000.000	
		2.2.1.4. Revitalizacija rijeke Cetine	2024.–2034.	revitalizirana dionica rijeke Cetine	km	0	1	2.500.000	
		2.2.1.5. Primjena rješenja utemeljenih u prirodi prigodom regulacije bujica radi smanjenja rizika od poplava	2024.–2034.	primijenjeno rješenje	n/a	n/a	n/a	5.000.000	
		2.2.1.6. Unaprjeđenje međa na poljoprivrednim površinama radi ostvarivanja ekoloških koridora	2024.–2034.	unaprjeđena međa	km	0	5	5.000.000	
	2.2.2. Ozelenjivanje ulica i trgova	2.2.2.1. Ozelenjivanje ulica i trgova sadnjom drvoreda	2024.–2034.	ozelenjena ulica/trg	broj	0	10	5.000.000	
		2.2.2.2. Ozelenjivanje ulica i trgova u kojima nije moguća sadnja u tlo primjenom bilja u sadnim posudama	2024.–2034.	ozelenjena ulica/trg	broj	0	10	500.000	
		2.2.2.3. Ozelenjivanje rasvjetnih stupova postavljanjem cvjetnjaka	2024.–2034.	ozelenjen rasvjetni stup	broj	0	50	500.000	

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Razdoblje provedbe	Pokazatelji rezultata				Procijenjeni trošak (EUR)	
					ključna točka ostvarenja	mjerna jedinica	početna vrijednost	ciljana vrijednost		
	2.2.3. Razvoj ozelenjenih pješačko-biciklističkih staza		2.2.3.1. Uređenje dužobalne šetnice od Omiša do Piska	2024.–2034.	uređena dionica dužobalne šetnice	km	0	20	15.000.000	
			2.2.3.2. Izgradnja pješačko-biciklističkog mosta između Ribnjaka i Punte	2024.–2034.	izgrađen pješačko-biciklistički most	broj	0	1	200.000	
			2.2.3.3. Uređenje pješačko-biciklističke staze od Omiša do Radmanovih mlinica	2024.–2034.	uređena pješačko-biciklistička staza	broj	0	1	3.500.000	
			2.2.3.4. Uređenje pješačko-biciklističke staze od Omiša do Zakučca duž Cetine i odteretnog kanala	2024.–2034.	uređena pješačko-biciklistička staza	broj	0	1	3.000.000	
	2.2.4. Unaprjeđenje postojećih i uređenje novih zelenih komunikacijskih veza u prirodnim područjima		2.2.4.1. Uređenje brdsko-planinarskih staza	2024.–2034.	uređena dionica staze	km	0	50	3.000.000	
			2.2.4.2. Unaprjeđenje postojećih i uređenje novih vidikovaca	2024.–2034.	unaprjeđen/uređen vidikovac	broj	0	10	1.500.000	
			2.2.4.3. Unaprjeđenje zelenih koridora nužnih za ekološku mobilnost	2024.–2034.	unaprjeđen zeleni koridor	km	0	5	100.000	
	2.3. Integracija drugih prostornih resursa u mrežu zelene infrastrukture	2.3.1. Ozelenjivanje prometnih površina i koridora		2.3.1.1. Ozelenjivanje neprometnih dijelova kolnika	2024.–2034.	unaprjeđen dio kolnika	broj	0	20	1.300.000
				2.3.1.2. Ozelenjivanje parkirališta	2024.–2034.	ozelenjeno parkiralište	broj	0	5	4.000.000
		2.3.2. Unaprjeđenje zelenih površina na grobljima	2.3.3. Obnova devastiranih dijelova krajobraza	2.3.2.1. Unaprjeđenje zelenih površina na grobljima radi povećanja njihova društvenog korištenja	2024.–2034.	unaprjeđena zelena površina na groblju	broj	0	15	1.500.000
2.3.3.1. Pošumljivanje ogoljenih zemljišta		2024.–2034.		pošumljeno ogoljeno zemljište	broj	0	20	7.000.000		
		2.3.3.2. Saniranje i krajobrazno uređenje eksploatacijskih površina	2024.–2034.	sanirana i uređena eksploatacijska površina	broj	0	5	1.300.000		
2.3.4. Očuvanje vrijednih agrarnih krajobraza			2.3.4.1. Očuvanje maslinika, voćnjaka i vinograda poticanjem njihova održavanja	2024.–2034.	dodijeljena poticajna sredstva	broj	0	100	500.000	
			2.3.4.2. Poticanje poljoprivredne proizvodnje radi očuvanja agrarnih krajobraza	2024.–2034.	dodijeljena poticajna sredstva	broj	0	100	500.000	
			2.3.4.3. Poticanje seoskog i agroturizma	2024.–2034.	dodijeljena poticajna sredstva	broj	0	100	500.000	

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Razdoblje provedbe	Pokazatelji rezultata				Procijenjeni trošak (EUR)		
					ključna točka ostvarenja	mjerna jedinica	početna vrijednost	ciljana vrijednost			
	2.4. Unaprjeđenje ekoloških i boravišnih kvaliteta u mreži zelene infrastrukture	2.4.1. Osiguravanje povoljnih ekoloških i okolišnih uvjeta na zelenim, vodenim i drugim prirodnim površinama	2.4.1.1. Očuvanje pošumljenih predjela	2024.–2034.	nije mijenjana površina pod šumom	n/a	n/a	n/a	0		
			2.4.1.2. Jačanje napora u uklanjanju invazivnih vrsta (osobito žljezdastog pajasena i čivitnjače)	2025.–2034.	uklonjene invazivne vrste	godina	0	10	50.000		
			2.4.1.3. Snažnija kontrola sidrenja duž obale radi očuvanja bentičkih staništa	2024.–2034.	provedena stroža kontrola	godina	0	10	500.000		
			2.4.1.4. Sanacija ilegalnih odlagališta otpada čim se pojave	2024.–2034.	sanirano ilegalno odlagalište otpada	broj	0	10	300.000		
		2.4.2. Unaprjeđenje boravišnih kvaliteta prostora	2.4.2.1. Provođenje strategije kontrole populacije komaraca	2025.–2034.	provedena strategija	godina	0	10	100.000		
			2.4.2.2. Poduzimanje mjera ograničavanja prekomjerno korištenja zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina na kojima je evidentirano premašivanje nosivog kapaciteta	2025.–2034.	poduzete mjere	godina	0	10	500.000		
			3.1. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama	3.1.1. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama u vlasništvu Grada Omiša	3.1.1.1. Kružna obnova i reprogramiranje korištenja prostora i zgrada	2025.–2034.	obnovljen objekt	broj	0	35	70.000.000
					3.1.1.2. Kružna obnova i revitalizacija prostora i zgrada	2025.–2034.	obnovljen objekt	broj	0	15	45.000.000
3.1.1.3. Uklanjanje izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada	2025.–2034.	obnovljen objekt			broj	0	5	10.000.000			
3.1.1.4. Planiranje i gradnja novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti	2025.–2034.	obnovljen objekt			broj	0	10	30.000.000			
3.1.2. Primjena načela kružnosti u gospodarenju prostorima i zgradama koji nisu u vlasništvu Grada Omiša	3.1.2.1. Poticanje kružne obnove i reprogramiranja korištenja prostora i zgrada	2026.–2034.	obnovljen objekt	broj	0	10	1.000.000				
	3.1.2.2. Poticanje kružne obnove i revitalizacije prostora i zgrada	2026.–2034.	obnovljen objekt	broj	0	10	1.000.000				
	3.1.2.3. Poticanje uklanjanja izgrađenih prostora i zgrada uz očuvanje oporabljivih materijala i dijelova zgrada	2026.–2034.	obnovljen objekt	broj	0	5	500.000				

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Razdoblje provedbe	Pokazatelji rezultata				Procijenjeni trošak (EUR)
					ključna točka ostvarenja	mjerna jedinica	početna vrijednost	ciljana vrijednost	
			3.1.2.4. Poticanje gradnje novih prostora i zgrada u skladu s načelima kružnosti	2026.–2034.	obnovljen objekt	broj	0	5	500.000
		3.1.3. Osiguravanje preduvjeta za primjenu načela kružnosti	3.1.3.1. Osnivanje oporabilišta građevinskog otpada	2026.	oporabilište pušteno u rad	broj	0	1	2.300.000
	3.2. Unaprjeđenje održivosti i boravišnih kvaliteta prostora i zgrada	3.2.1. Unaprjeđenje održivosti zgrada kojima nije potrebama obnova	3.2.1.1. Poticanje ugradnje solarnih ćelija na krovove	2025.–2034.	dodijeljena poticajna sredstva	broj	0	100	5.000.000
3.2.1.2. Poticanje ugradnje zelenih krovova na zgradama koje to mogu podržati			2025.–2034.	dodijeljena poticajna sredstva	broj	0	20	1.000.000	
3.2.1.3. Poticanje obnove fasada na privatnim objektima			2025.–2034.	dodijeljena poticajna sredstva	broj	0	100	1.000.000	
3.2.2. Unaprjeđenje održivosti i boravišnih kvaliteta drugih građevina i prostora		3.2.2.1. Unaprjeđenje nadstrešnica javnog prijevoza ozelenjivanjem i ugradnjom solarnih ćelija	2026.–2034.	unaprjeđena nadstrešnica	broj	0	50	1.900.000	
		3.2.2.2. Izgradnja mreže slavina pitkom vodom na javnim površinama u gradu Omišu i priobalnim naseljima	2026.–2034.	postavljena slavina s pitkom vodom	broj	0	15	1.000.000	
3.3. Urbana preobrazba prostora Punte jugozapadno od Puta Mostine		3.3.1. Provedba urbane preobrazbe na prostoru gospodarske zone na Puntima	3.3.1.1. Primjena prikladnih modula kružnog gospodarenja prostorom i zgradama u urbanoj preobrazbi	2027.–2034.	obnovljen ili izgrađen objekt u skladu s načelima kružnosti	broj	0	5	15.000.000
	3.3.1.2. Izmještanje istezališta brodova i parkirališta te uređenje parka		2027.–2028.	uređen park	broj	0	1	1.500.000	
	3.3.1.3. Obnova igrališta prema načelima kružnosti		2027.–2028.	obnovljeno igralište	broj	0	1	1.200.000	
	3.3.1.4. Podrška kružnoj obnovi objekata u privatnom vlasništvu koji se zadržavaju		2027.–2034.	obnovljen objekt u skladu s načelima kružnosti	broj	0	5	5.000.000	
4. Participativno upravljanje prostorom i zgradama	4.1. Uspostava sustava za provedbu Strategije	4.1.1. Uspostava upravljačkih mehanizama za provedbu Strategije	4.1.1.1. Određivanje ustrojstvene jedinice ili radnog mjesta zaduženog za koordinaciju provedbe strategije zelene urbane obnove	2024.	ustrojena nova ustrojstvena jedinica ili radno mjesto	broj	0	1	200.000
			4.1.1.2. Izrada akcijskih planova za provedbu strategije zelene urbane obnove	2024. / 2029.	izrađen akcijski plan	broj	0	2	30.000

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Razdoblje provedbe	Pokazatelji rezultata				Procijenjeni trošak (EUR)
					ključna točka ostvarenja	mjerna jedinica	početna vrijednost	ciljana vrijednost	
	4.1.2. Razvoj kapaciteta gradske uprave za upravljanje prostorima i zgradama	4.1.2.1. Jačanje kapaciteta gradske uprave u područjima zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama	4.1.2.1. Jačanje kapaciteta gradske uprave u područjima zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama	2024.–2034.	provedena aktivnost edukacije / osposobljavanja	broj	0	15	150.000
			4.1.2.2. Jačanje kapaciteta gradske uprave za razvoj projekata i pisanje prijave za njihovo (su)financiranje iz EU fondova	2024.–2034.	provedena aktivnost edukacije / osposobljavanja	broj	0	10	100.000
		4.1.3. Razvoj kapaciteta komunalnih poduzeća za upravljanje prostorima i zgradama	4.1.3.1. Promjena procedura održavanja javnih zelenih površina i plaža prema izrađenim standardima za održavanje javnih površina u skladu s načelima zelene infrastrukture	2025.	izmijenjena procedura	broj	0	2	100.000
			4.1.3.2. Jačanje ljudskih kapaciteta komunalnih poduzeća radi povećanja obujma poslova do kojeg će doći provedbom strategije zelene urbane obnove	2024.–2034.	zaposlena osoba	broj	0	3	450.000
			4.1.3.3. Educiranje djelatnika komunalnih poduzeća o upravljanju i održavanju javnih zelenih i vodenih površina i koridora kao dijela zelene infrastrukture	2025.–2034.	provedena aktivnost edukacije / osposobljavanja	broj	0	10	50.000
			4.1.3.4. Izrada i diseminacija priručnika za uređenje javnih zelenih i vodenih površina i koridora kao dijela zelene infrastrukture	2025.	izrađen priručnik	broj	0	1	15.000
	2025.–2034.	diseminirane tiskane kopije priručnika		broj	0	20	500		
	2025.–2034.	mrežna poveznica dostupna		godina	0	10	0		
	4.1.4. Osiguravanje preduvjeta za razvoj zelene infrastrukture i kružno gospodarenje prostorom i zgradama	4.1.4.1. Iznalaženje (i otkup) zemljišta za razvoj novih zelenih površina	2025.–2034.	otkupljeno zemljište	ha	0	20	5.000.000	
		4.1.4.2. Iznalaženje (i otkup) zemljišta za razvoj pješačko-biciklističke infrastrukture	2025.–2034.	otkupljeno zemljište	ha	0	15	4.000.000	
	4.4. Jačanje participativnosti u upravljanju prostorom i zgradama	4.1.5. Razvoj sustava participativnog upravljanja prostorom i zgradama	4.1.5.1. Izrada strategije sudjelovanja dionika u planiranju i upravljanju prostorom	2024.–2025.	izrađena strategija	broj	0	1	15.000
			4.1.5.2. Razvoj programa iskazivanja preferencija, želja i potreba u vezi razvoja javnih prostora	2024.–2025.	uspostavljen program	broj	0	1	10.000

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Razdoblje provedbe	Pokazatelji rezultata				Procijenjeni trošak (EUR)
					ključna točka ostvarenja	mjerna jedinica	početna vrijednost	ciljana vrijednost	
		4.1.6. Uključivanje javnosti u upravljanje prostorom i zgradama	4.1.6.1. Provedba programa iskazivanja preferencija, želja i potreba u vezi razvoja javnih prostora	2025.–2034.	proveden program	godina	0	10	20.000
			4.1.6.2. Uspostava i provedba programa uključivanja stanara u održavanje zelenih površina oko višestambenih zgrada	2025.–2034.	proveden program	godina	0	10	100.000
			4.1.6.3. Uspostava i provedba bilateralnih programa za uređenje i upravljanje zelenim površinama oko crkvi između Grada i župa	2025.–2034.	proveden program	godina	0	10	3.000.000
		4.1.7. Jačanje suradnje s javnim tijelima i organizacijama	4.1.7.1. Jačanje suradnje Hrvatskim vodama radi unaprjeđenja, renaturalizacije i društveno-rekreativnog korištenja vodenih površina	2025.–2034.	godišnji izvještaj o radu nove ustrojstvene jedinice / radnog mjesta	godina	0	10	0
			4.1.7.2. Jačanje suradnje s Hrvatskim šumama radi obnove i društveno-rekreativnog korištenja šumskih površina	2025.–2034.	godišnji izvještaj o radu nove ustrojstvene jedinice / radnog mjesta	godina	0	10	0
			4.1.7.3. Jačanje suradnje s JU Kršem i morem radi održivog gospodarenja Kanjonom Cetine, Ruskamenom i područjima ekološke mreže	2025.–2034.	godišnji izvještaj o radu nove ustrojstvene jedinice / radnog mjesta	godina	0	10	0
		4.1.8. Uspostava programa za dodjeljivanje prostora i zgrada na korištenje i upravljanje građanima i organizacijama	4.1.8.1. Uspostava programa dodjeljivanja prostora na korištenje građanima i organizacijama	2025.	uspostavljen program	broj	0	1	10.000
			4.1.8.2. Provođenje godišnjih poziva za iskazivanje interesa i potreba za korištenjem prostora sukladno programu dodjeljivanja prostora na korištenje građanima i organizacijama	2025.–2034.	proveden poziv	godina	0	10	25.000
			4.1.8.3. Uspostava programa dodjeljivanja vrtnih parcela na gradskim vrtovima i voćnjacima na korištenje građanima	2025.	uspostavljen program	broj	0	1	10.000
			4.1.8.4. Provođenje godišnjih poziva za iskazivanje interesa za korištenjem vrtnih parcela	2025.–2034.	proveden poziv	godina	0	10	25.000

Strateški ciljevi	Posebni ciljevi	Razvojne mjere	Razvojne aktivnosti	Razdoblje provedbe	Pokazatelji rezultata				Procijenjeni trošak (EUR)
					ključna točka ostvarenja	mjerna jedinica	početna vrijednost	ciljana vrijednost	
	4.2. Podizanje svijesti javnosti o održivom prostornom razvoju	4.2.1. Jačanje kapaciteta građana i organizacija za primjenu pristupa zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama	4.2.1.1. Izrada i diseminacija priručnika za primjenu načela kružnosti u zgradarstvu	2025.	izrađen priručnik	broj	0	1	18.000
				2025.–2034.	diseminirane tiskane kopije priručnika	broj	0	50	1.000
				2025.–2034.	mrežna poveznica dostupna	godina	0	10	0
			4.2.1.2. Izrada i diseminacija priručnika za ozelenjivanje okućnica i jačanje uvjeta za bioraznolikost	2025.	izrađen priručnik	broj	0	1	18.000
				2025.–2034.	diseminirane tiskane kopije priručnika	broj	0	50	1.000
				2025.–2034.	mrežna poveznica dostupna	godina	0	10	0
		4.2.1.3. Educiranje javnosti o važnosti sprječavanja puštanja invazivnih biljnih i životinjskih vrsta	2025.–2034.	provedena aktivnost edukacije / osposobljavanja	broj	0	10	75.000	
		4.2.2. Razvoj informativno-edukativnih sadržaja u prostoru	4.2.2.1. Postavljanje informativno-edukativnih ploča o koristima primijenjenih zelenih i kružnih rješenja na lokacijama	2024.–2034.	postavljene ploče na lokalitetu	broj	0	100	30.000
			4.2.2.2. Postavljanje informativno-edukativnih ploča o dopuštenim i poželjnim načinima korištenja specifičnih zelenih, vodenih i drugih prirodnih površina	2024.–2034.	postavljene ploče na lokalitetu	broj	0	20	6.000
	4.2.2.3. Postavljanje informativno-edukativnih ploča o primjerenoj brizi o psima na javnim povr.		2024.–2034.	postavljene ploče na lokalitetu	broj	0	10	3.000	
	4.2.2.4. Uspostava edukativno-interpretacijskog centra za prirodnu baštinu poljičkog kraja		2026.–2030.	uspostavljen centar	broj	0	1	1.000.000	
	4.2.3. Poticanje održivih praksi	4.2.3.1. Promocija bicikliranja kao zdravog, učinkovitog i održivog oblika prometovanja	2025.–2034.	provedena promotivna aktivnost (min. jednom godišnje)	godina	0	10	30.000	
		4.2.3.2. Poticanje građana na rekreativne i sportske aktivnosti radi zdravstvenih i društvenih koristi	2025.–2034.	provedena promotivna aktivnost (min. jednom godišnje)	godina	0	10	15.000	
		4.2.3.3. Poticanje građana na iskorjenjivanje invazivnih biljnih vrsta na zemljištima u privatnom vlasništvu	2025.–2034.	provedena promotivna aktivnost (min. jednom godišnje)	godina	0	10	20.000	

8. SMJERNICE ZA UGRADNJU STRATEŠKOPLANSKOG OKVIRA U PROSTORNOPLANSKE DOKUMENTE

Strategija zelene urbane obnove Grada Omiša predstavlja ključni strateškoplanski dokument koji definira razvoj mreže zelene infrastrukture i kružno gospodarenje prostorom i zgradama. Budući da nijedan od ta dva koncepta nije do sada sustavno planiran, ovaj dokument daje okvire za razvoj mreže zelene infrastrukture i implementaciju modela kružnog gospodarenja prostorom i zgradama u specifičnom prostoru Grada Omiša, predlažući moderne pristupe i koncepte te konkretne intervencije. Da bi to bilo moguće provesti u prostoru, neophodno je odrednice ovog dokumenta ugraditi u prostornoplanske dokumente. U ovom su poglavlju dane smjernice za ugradnju strateškoplanskog okvira u prostornoplanske dokumente Grada Omiša.

Integracija ovih smjernica u postojeće prostornoplanske dokumente od vitalnog je značenja za održivi prostorni razvoj na teritoriju Grada Omiša. Ugradnjom smjernica ostvarit će se prostornoplanski preduvjeti za provedbu većine aktivnosti čime će doći do ubrzanja provedbe SZUOGO-a, a sinergija između strateških i prostornih planova omogućit će bolju upotrebu resursa, očuvanje prirode i unaprjeđenje urbanog okoliša. Smjernice su izrađene s ciljem ugradnje u, prije svega, Prostorni plan Grada Omiša, a potom i sve planove niže razine koji iz njega proizlaze.

U Tab. 38 je dan popis prijedloga za ugradnju u prostornoplanske dokumente Grada Omiša. Za svaki prijedlog definirana je razvojna aktivnost iz koje prijedlog proizlazi.

Tab. 38. Popis prijedloga za ugradnju odrednica strateškoplanskog okvira SZUOGO-a u prostornoplanske dokumente Grada Omiša

Oznaka razvojne aktivnosti	Prijedlog
/	Uvesti definicije zelene infrastrukture i kružnog gospodarenja prostorom i zgradama u pojmovnike. Pojašnjenje: Premda ZPU definirana zelenu infrastrukturu, predlažemo definiciju Europske komisije koju smo koristili u Strategiji i koja više odgovara onome što želimo postići.
1.2.1.2	Predvidjeti trase za ozelenjene biciklističke staze sukladno planu razvoja ozelenjenih biciklističkih staza.
1.2.1.3	Predvidjeti rješenja za zaštitu grada od podizanja morske razine i plavljenja Cetine sukladno izrađenoj studiji.

Oznaka razvojne aktivnosti	Prijedlog
1.2.1.4, 2.2.1.4	Predvidjeti preobrazbu ušća Cetine sukladno provedenoj studiji percepcije i evaluacije ušća Cetine kao lučkog prostora i alternativnih mogućnosti uređenja i korištenja tog prostora (uključujući njegove obale).
1.2.2.1	Odrediti mjere zaštite rijeke Cetine u kontekstu njenog društveno-gospodarskog korištenja sukladno utvrđenom nosivom kapacitetu rijeke Cetine.
1.2.2.2	Odrediti mjere zaštite javnih plaža u kontekstu njihova društveno-gospodarskog korištenja sukladno utvrđenom nosivom kapacitetu plaža.
1.2.2.3	Odrediti mjere zaštite spomenika prirode Ruskamena i njegova društveno-gospodarskog korištenja sukladno utvrđenom nosivom kapacitetu lokaliteta.
1.3.1.1, 1.3.1.2	Integrirati rješenja predviđena izrađenim planom razvoja zelene infrastrukture u tekstualne i grafičke dijelove prostornoplanskih dokumenata.
1.3.2.1, 1.3.2.2	Integrirati rješenja predviđena izrađenim planom kružne obnove prostora i zgrada u vlasništvu Grada Omiša u tekstualne i grafičke dijelove prostornoplanskih dokumenata.
1.4.2.1, 2.2.2.1	Za neizgrađena područja obavezno te za izgrađena područja gdje je to moguće je detaljnijim planovima potrebno osigurati obostrane drvorede u svim ulicama.
1.4.2.1, 2.2.2.2	Odrediti obvezu ozelenjivanja ulica i trgova u kojima nije moguća sadnja u tlo primjenom bilja u sadnim posudama.
1.4.2.3, 2.3.2.1	Odrediti da se zelene površine na grobljima moraju krajobrazno uređivati i opremiti na način da se omogući njihovo šire društveno korištenje koje nije u konfliktu s primarnom namjenom. Pojašnjenje: groblja su jedinstvene zelene površine koje mogu uključivati parkovno uređene i primjereno opremljene dijelove koji će omogućavati tihe aktivnosti poput kontemplacije, meditacije, soliranja i kontakta s prirodom koje mnoge druge zelene površine i javni prostori ne mogu omogućiti.
1.4.2.4, 2.3.1.2	Odrediti obvezu uređivanja zelenog otoka sa stablom između svaka četiri parkirna mjesta na površinskim parkiralištima. Odrediti obvezu uređivanja zelenih pojaseva s grmljem koje apsorbira ispušne plinove i prašinu iz motornog prometa između redova parkirnih mjesta na površinskim parkiralištima.

Oznaka razvojne aktivnosti	Prijedlog
1.4.3.1, 1.4.3.2, 1.4.3.3, 1.4.3.4, 3.1.1.1, 3.1.1.2, 3.1.1.3, 3.1.1.4, 3.1.2.1, 3.1.2.2, 3.1.2.3, 3.1.2.4, 3.2.1.1, 3.2.1.2, 3.3.1.1, 3.3.1.3	Omogućiti primjenu energetskih sustava na obnovljive energente, primjenu/zamjenu konstruktivnih elemenata zelenima (poput zelenih krovova, fasada, zidova i nadstrešnica), ugrađivanje sustava za učinkovitije korištenje resursa (poput kišnice), korištenje oporabljivih i oporabljenih materijala i dijelova zgrada u obnovi i gradnji prostora i zgrada.
2.1.1.8	Na građevnim česticama za gradnju novih i rekonstrukciju postojećih manjih proizvodnih, pretežito zanatskih građevina u zoni mješovite namjene, tampon zone zelenila trebaju uključivati živice visine minimalno 1,5 m ili gustu kompoziciju sastavljenu od grmlja i stabala.
2.1.2.1	U odredbama i na karti namjene i korištenja površina (gdje je relevantno) predvidjeti uređene zelene površine u svakom naselju.
2.1.2.4	Omogućiti primjenu rješenja utemeljenih na prirodi za prikupljanje oborinskih voda (poput kišnih vrtova, bioretencija, infiltracijskih ili filtracijskih sustava, umjetnih močvara i dr.).
2.1.2.5	Odrediti uklanjanje svih nepotrebnih popločanih površina i njihovo ozelenjivanje radi smanjenja vodonepropusne podloge i posljedično smanjenja opasnosti od poplava, pritiska na infrastrukturu odvodnje oborinskih voda i doprinosa toplinskom otoku.
2.1.4.1	U zoni mješovite namjene, na građevnim česticama za gradnju novih i rekonstrukciju postojećih manjih proizvodnih, pretežito zanatskih građevina najmanje 20 % površine treba biti uređeno kao parkovno zelenilo.
	U zoni mješovite namjene, na građevnim česticama za gradnju novih i rekonstrukciju postojećih poslovnih građevina (pretežito uslužnih, pretežito trgovačkih i komunalno-servisnih) kao i ugostiteljsko-turističkih građevina najmanje 30 % površine građevinske čestice treba biti uređeno kao parkovno zelenilo.
	U zoni mješovite namjene, na građevnim česticama za gradnju gospodarskih građevina ugostiteljsko-turističke namjene, stambenih, stambeno-turističkih, stambeno-poslovnih i poslovnih građevina i građevina namijenjenih društvenim i javnim sadržajima najmanje 35 % površine građevne čestice mora se urediti kao prirodno ili uređeno zelenilo.
	U zoni gospodarske namjene, na građevnim česticama za gradnju proizvodnih sadržaja – pretežito industrijskih i pretežito zanatskih (I1, I2) najmanje 30 % površine treba biti uređeno kao parkovno zelenilo.

Oznaka razvojne aktivnosti	Prijedlog
	U zoni gospodarske namjene, na građevnim česticama za gradnju poslovnih sadržaja – pretežito uslužnih i pretežito trgovačkih (K1, K2), najmanje 35 % površine treba biti uređeno kao parkovno zelenilo.
	U zoni gospodarske namjene, na građevnim česticama za gradnju sadržaja ugostiteljsko-turističke namjene (T1, T2, T3) najmanje 35 % površine treba biti uređeno kao parkovno zelenilo.
2.1.4.2	Odrediti obvezu očuvanja što više kvalitetnog biljnog materijala na obraslim površinama predviđenim za gradnju.
2.2.1.3	Odrediti obvezu ili preporuku revitalizacije i renaturalizacije koridora potoka s obnovom korita, obala i riparijskih zona te opremanjem društveno-rekreativnim sadržajima koji neće negativno utjecati na ekološke i hidromorfološke značajke potoka.
2.2.1.5	Odrediti obvezu ili preporuku primjene rješenja utemeljenih u prirodi prigodom regulacije bujica radi smanjenja rizika od poplava
2.2.1.6	Odrediti obvezu uređenja i unaprjeđenja međa na poljoprivrednim površinama radi ostvarivanja ekoloških koridora na većim agrarnim arealima
2.2.2.1	Za neizgrađena područja obavezno te za izgrađena područja gdje je to moguće detaljnijim planovima treba osigurati obostrane drvorede u svim ulicama.
2.2.3.3	Omogućiti uređenje pješačko-biciklističke staze uz Cetinu od Omiša do Radmanovih mlinica.
2.2.3.4	Omogućiti uređenje pješačko-biciklističke staze od Omiša do Zakučca duž Cetine i odteretnog kanala.
2.3.3.1	Odrediti obvezu pošumljivanja ogoljenih površina (uključujući opožarene) korištenjem pasivnih pirofitnih vrsta rasi smanjenja opasnosti od šumskih požara.
2.3.3.2	Odrediti obvezu sanacije napuštenih tupinoloma u Lokvi Rogoznici i preobrazbu u geoturističke lokalitete uz odgovarajuće promjene u odredbama i na karti namjene i korištenja površina.
3.1.3.1	Odrediti obvezu osnivanja oporablišta građevinskog otpada na prikladnoj lokaciji.
3.2.2.2	Odrediti obvezu izgradnje mreže slavina pitkom vodom na javnim površinama u gradu Omišu i priobalnim naseljima.
4.2.1.1, 4.2.1.2, 4.2.2.1	Odrediti obvezu sudjelovanja javnosti u postupcima krajobraznog uređenja javnih prostora uključujući javne zelene površine.
/	Odrediti obvezu ili preporuku primjene podloga koje imaju svojstvo upojnosti.

9. LITERATURA I IZVORI PODATAKA

- Abdus-Samad S. (2013). *The Effect of the Composition of Concrete on Biodiversity and Ecology on Benthic Organisms*, Urban Assembly New York Harbor School, Marine Biology Research Program Manhattan, New York.
- Abdus-Samad, S. (2013). *The Effect of the Composition of Concrete on Biodiversity and Ecology on Benthic Organisms*, New York.
- Arbanas, Ž., Vivoda, M., Dugonjić Jovančević, S., Peranić, J., Udovič, D., Bernat Gazibara, S., Krkač, M., Sečanj, M., Mihalić Arbanas, S. (2019). Rockfall Modelling and Rockfall Protection at the Slopes above the City of Omiš, U: Mišćević, P. (ur.), *Proceedings of the ISRM Specialised Conference „Geotechnical challenges in karst“*, Hrvatsko geotehničko društvo, Split, 121–126.
- Barišić Marenčić, Z., Perković Jović, V. (2023). Modernism in the Mediterranean: Omiš, Croatia, Urban and Architectural Development of the Dalmatian City in the Second Half of the 20th Century, *Heritage* 6, 3921–3984.
- Bartulović, V. (2018). *Cetinski kraj od kraja Drugog svjetskog do početka Domovinskog rata*, disertacija. Sveučilište u Splitu, Split.
- Beery, T.H., Raymond, C.M., Kyttä, M., Olafsson, A.S., Plieninger, T., Sandberg, M., Stenseke, M., Tengö, M., Jönsson, K.I. (2017). Fostering incidental experiences of nature through green infrastructure planning, *Ambio* 46, 717–730.
- Bioportal (2024). Bioportal, WMS servis. Preuzeto od <https://services.bioportal.hr/wms>.
- Bixler, R.D., Floyd, M.F., Hammitt, W.E. (2002). Environmental Socialization: Quantitative Tests of the Childhood Play Hypothesis, *Environment and Behavior* 34, 795–818.
- Building a GI (2013). *Building a Green Infrastructure in Europe*, European Commission, Bruxelles.
- Bulkeley, H. (2020). *Nature-based solutions towards sustainable communities: Analysis of EU-funded projects*, Directorate-General for Research and Innovation, Bruxelles.
- Chan, M. (2021). This underwater concrete attracts marine life and gets stronger at the same time, CNN Business (pristupljeno 13.3.2024.)
- Climate Central (2021). Coastal Risk Screening Tool, https://coastal.climatecentral.org/map/15/16.6917/43.448/?theme=water_level&map_type=water_level_above_mhwh&basemap=roadmap&contiguous=true&elevation_model=best_available&refresh=true&water_level=0.6&water_unit=m.
- Daily, G.C. (1997). Introduction: what are ecosystem services?. U: Daily, G. C. (ur.), *Societal Dependence On Natural Ecosystems*, Island Press, Washington, 1–10.
- Dalmatinski portal (2020). OMIŠ: Dio grada zbog poplava potpuno odsječen od svijeta, Dalmatinski portal, <https://dalmatinskiportal.hr/vijesti/omis-dio-grada-zbog-poplava-potpuno-odsjecen-od-svijeta/82617>. (pristupljeno 11.3.2024.)
- Daniel, T.C., Muhar, A., Arnberger, A., Aznar, O., Boyd, J.W., Chan, K.M.A., Costanza, R., Elmqvist, T., Flint, C.G., Gobster, P.H., Grêt-Regamey, A., Lave, R., Muhar, S., Penker, M., Ribe, R.G., Schauppenlehner, T., Sikor, T., Soloviy, I., Spierenburg, M., Taczanowska, K., Tam, J., von der Dunk, A. (2012). Contributions of cultural services to the ecosystem services agenda, *Proceedings of the National Academy of Sciences* 109, 8812–8819.
- DHMZ (2023). Srednje mjesečne vrijednosti i ekstremi (Split Marjan). Preuzeto od https://meteo.hr/klima.php?section=klima_podaci&param=k1&Grad=split_marjan.
- Di Marino, M., Tiitu, M., Lapintie, K., Viinikka, A., Kopperoinen, L. (2019). Integrating green infrastructure and ecosystem services in land use planning. Results from two Finnish case studies, *Land Use Policy* 82, 643–656.
- DZZP (2014). *Izješće o stanju populacije vuka u Hrvatskoj u 2014. godini*, Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb.
- EEA (2020). *Environmental noise in Europe — 2020*, European Environment Agency, Luxembourg.
- EEA (2024). Global and European sea level rise. Preuzeto od <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/global-and-european-sea-level-rise>.
- European Commission (2013). *Green Infrastructure (GI) — Enhancing Europe's Natural Capital*, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Bruxelles.
- Galić, N. (2002). *Važnost cestovnih prijelaza za divlje životinje*, diplomski rad, Prirodoslovno-matematički fakultet, Zagreb.
- Geografija.hr (2013). Utjecaj izgradnje autocesta na fragmentaciju staništa, <https://geografija.hr/utjecaj-izgradnje-autocesta-na-fragmentaciju-stanista>.
- Goran, M.I., Reynolds, K.D., Lindquist, C.H. (1999). Role of physical activity in the prevention of obesity in children, *International Journal of Obesity* 23, S18–S33.

- HAOP (2015). *Izješće o stanju populacije vuka u Hrvatskoj u 2015. godini*, Hrvatska agencija za okoliš i prirodu, Zagreb.
- HAOP (2017). *Izješće o stanju populacije vuka u Hrvatskoj u 2016. godini*, Hrvatska agencija za okoliš i prirodu, Zagreb.
- Herak, M., Allegretti, I., Herak, D., Ivančić, I., Kuk, V., Marić, K., Markušić, S., Sović, I. (2011a). *Karta potresnih područja Republike Hrvatske (za povratno razdoblje 95 godina)*, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geofizički odsjek, Državna geodetska uprava, Zagreb.
- Herak, M., Allegretti, I., Herak, D., Ivančić, I., Kuk, V., Marić, K., Markušić, S., Sović, I. (2011b). *Karta potresnih područja Republike Hrvatske (za povratno razdoblje 475 godina)*, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geofizički odsjek, Državna geodetska uprava, Zagreb.
- Herceg-Bulić, I., Zlonoga, M., Novosel, T., Tustanovski, I., Vrček, S., Šegon, V., Babić, M. (2021). *Program cjelovite obnove povijesne urbane cjeline grada Zagreba: Prilagodba učincima klimatskih promjena i primjena zelene infrastrukture*, Zagreb.
- Hrvatske vode (2019a). Karta opasnosti od poplava po vjerojatnosti pojavljivanja. U: *Plan upravljanja vodnim područjima 2022.–2027.*, Hrvatske vode, Zagreb.
- Hrvatske vode (2019b). Karta rizika od poplava za malu vjerojatnost pojavljivanja. U: *Plan upravljanja vodnim područjima 2022.–2027.*, Hrvatske vode, Zagreb.
- Kajtezović, N. (2013). Utjecaj izgradnje autocesta na fragmentaciju staništa. Preuzeto od <https://geografija.hr/utjecaj-izgradnje-autocesta-na-fragmentaciju-stanista>.
- Karta staništa (2016). Karta kopnenih nešumskih staništa Republike Hrvatske. Preuzeto od <https://www.haop.hr/hr/baze-i-portali/karta-kopnenih-nesumskih-stanista-republike-hrvatske-2016>.
- Khan, A., Chatterjee, S., Weng, Y. (2021). *Urban Heat Island Modeling for Tropical Climates*, Elsevier, Amsterdam.
- Landsat (2023). Landsat 8 Imagery. U.S. Geological Survey, Reston.
- Light Pollution Map (2024). Light Pollution Map. Preuzeto od <https://www.lightpollutionmap.info>.
- Lovrenčić Butković, L., Mihaljević, M. (2021). Poznavanje koncepta kružne ekonomije u građevinskom sektoru, *Ekonomika misao i praksa* 30, 587–608.
- Masten Milek, T., Šimala, M. (2013). *Crvena palmovina pipa Rhynchophorus ferrugineus (Olivier, 1790) i palmin drvotoč Paysandisia archon (Burmeister, 1880)*, Hrvatski centar za poljoprivredu, hranu i selo, Zagreb.
- Medanić, D., Pucarín-Cvetković, J. (2012). Pretilost – javnozdravstveni problem i izazov, *Acta medica Croatica* 66, 347–354.
- Medved, I. (2021). Crvena palmovina pipa, <https://www.agroportal.hr/hortikultura/35243> (pristupljeno 6.3.2024.).
- Mimica, B. (2003). *Omiška krajina – Poljica – Makarsko primorje: od antike do 1918. godine*, Vitagraf, Rijeka.
- Monteiro, R., Ferreira, J.C., Antunes, P. (2020). Green Infrastructure Planning Principles : An Integrated Literature Review, *Land* 9, 525.
- NASA (2024). Sea Level Projection Tool, IPCC 6th Assessment Report Sea Level Projections, <https://sealevel.nasa.gov/ipcc-ar6-sea-level-projection-tool>.
- NPOO (2021). *Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.–2026.*, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb.
- Pasarić, M., Orlić, M. (2001). Long-term meteorological preconditioning of the North Adriatic coastal floods, *Continental Shelf Research* 21, 263–278.
- Perković Jović, V. (2013). Arhitekt Frano Gotovac., U: Divić, V., Trogrlić, B., Gotovac, H. (ur.), *Zajednički temelji - zbornik sažetaka*, Udruga hrvatskih građevinskih fakulteta, Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije Sveučilišta u Splitu, Split, 65–66.
- PGOGO (2017). Plan gospodarenja otpadom Grada Omiša za razdoblje 2017.–2022. godine, *Službeni glasnik Grada Omiša* 3A.
- Popis 2021. (2022). *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021. – stanovništvo po naseljima*, Državni zavod za statistiku, Zagreb.
- PPGO (2021). *Provedbeni program Grada Omiša*, Urbanex d.o.o., Zagreb.
- PPUGO (2016). Prostorni plan uređenja Grada Omiša, *Službeni glasnik Grada Omiša* 4/07, 8/10, 3/13, 5/15, 10/15, 15/15, 7/16 i 9/16.
- Pravilnik o ciljevima očuvanja i mjerama očuvanja ciljnih vrsta i stanišnih tipova u područjima ekološke mreže, *NW* 111/22.
- Pravilnik o ciljevima očuvanja i mjerama očuvanja ciljnih vrsta ptica u područjima ekološke mreže, *NW* 25/20, 38/20.
- Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti, *NW* 78/13.
- Pravilnik o prijelazima za divlje životinje, *NW* 5/07.
- PRGO (2024). *Plan razvoja Grada Omiša za razdoblje do 2030. g.*, Urbanex d.o.o., Zagreb.
- Procjena rizika (2021). *Procjena rizika od velikih nesreća za Grad Omiš*, Grad Omiš, Split.
- Program KG (2021). Program razvoja kružnog gospodarenja prostorom i zgradama za razdoblje 2021. do 2030. godine, *NW* 143/21.
- Program ZI (2021). Program razvoja zelene infrastrukture u urbanim područjima za razdoblje od 2021. do 2030. godine, *NW* 147/21.

- Radanović, G. (2019). Nevjerojatni prizori iz poplavljenog Omiša: Auti 'plove' cestom koja prolazi kroz grad, neki ljudi su odlučili doslovno veslati kroz grad!, *Jutarnji list*, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/foto-nevjerojatni-prizori-iz-poplavljenog-omisa-auti-plove-cestom-koja-prolazi-kroz-grad-neki-ljudi-su-odlucili-doslovno-veslati-kroz-grad-9781360>. (pristupljeno 11.3.2024.)
- Registar kulturnih dobara (2024). Registar kulturnih dobara, Ministarstvo kulture i medija, zagreb. Preuzeto od <https://registar.kulturnadobra.hr>.
- Registar udruga Republike Hrvatske, <https://registri-npo-mpu.gov.hr/#!udruga> (pristupljeno 29.3.2024.).
- Slobodna Dalmacija (2021). Ne, ovo nije Venecija nego je Omiš opet 'u čizmama': izlila se Cetina, ulice su poplavljene, onaj tko ne mora ne mrda iz kuće, ali fotografije su nam impresivne, *Slobodna Dalmacija*, <https://slobodnadalmacija.hr/dalmacija/obala/omis-je-opet-u-cizmama-izlila-se-cetina-ulice-su-poplavljene-onaj-tko-ne-mora-ne-mrda-iz-kuce-1146807> (pristupljeno 11.3.2024.).
- Soga, M., Gaston, K.J. (2016). Extinction of experience: the loss of human-nature interactions, *Frontiers in Ecology and the Environment* 14, 94–101.
- SPRTGO (2020). *Strateški plan razvoja turizma Grada Omiša 2020.-2030.*, Institut za turizam, Zagreb.
- SRGO (2018). *Strategija razvoja Grada Omiša do 2020.*, Urbanex d.o.o., Zagreb.
- SRUAS (2023). *Strategija razvoja Urbane aglomeracije Split za razdoblje do kraja 2027. godine*, Urbanex d.o.o., Zagreb.
- Strateške karte buke (2024). Strateške karte buke, Hrvatska agencija za okoliš i prirodu, Zagreb. Preuzeto od <http://buka.haop.hr>.
- Svjetlosno onečišćenje (2023). Svjetlosno onečišćenje. Preuzeto od <https://mingor.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug/uprava-za-klimatske-aktivnosti-1879/svjetlosno-oneciscenje/1324>.
- Tandarić, N. (2022). *Planning for Cultural Ecosystem Services: A Study of Socialist and Post-Socialist Zagreb, Croatia*, disertacija. University of Nottingham, Nottingham.
- Tandarić, N., Watkins, C., Ives, C.D. (2022). "In the garden, I make up for what I can't in the park": Reconnecting retired adults with nature through cultural ecosystem services from urban gardens, *Urban Forestry & Urban Greening* 77, 127736.
- Tekić, I., Fürst-Bjeliš, B., Durbešić, A. (2014). Rasprostranjenost alepskog bora (*Pinus halepensis* Mill.) i njegov utjecaj na vegetaciju i strukturu pejzaža šireg šibenskog područja, *Šumarski list* 138, 593–600.
- University of Lincoln (2015). Wildlife in built-up areas: An undervalued part of our urban ecosystems. Preuzeto od <https://shorturl.at/dei67>.
- Urbanistički plan uređenja Mlija–Borak, *Službeni glasnik Grada Omiša* 5A/19.
- Urbanistički plan uređenja Punta, *Službeni glasnik Grada Omiša* 13/10, 8/11, 3/17.
- Uredba o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže, *NV* 80/19, 119/23.
- Vita projekt (2022). *Smjernice za tehničko projektiranje i procjenu socioekonomske izvedivosti mjera zelene infrastrukture*, Vita projekt d.o.o., Zagreb.
- Vučetić, V., Vučetić, M. (1997). Klimatski uvjeti u morskome parku Silba, *Hrvatski meteorološki časopis* 32, 27–36.
- Weber, C. (2022). Animals in Cities. Preuzeto od <https://www.animalsaroundtheglobe.com/animals-in-cities/>.
- Widmer, K., Beloconi, A., Marnane, I., Vounatsou, P. (2022). *Review and Assessment of Available Information on Light Pollution in Europe*, Kjeller.
- Zakon o ravnopravnosti spolova, *NV* 82/08, 69/17.
- Zakon o suzbijanju diskriminacije, *NV* 85/08, 112/12.
- Zakon o zaštiti od buke, *NV* 30/09, 55/13, 153/13, 41/16, 114/18, 14/21.
- Zakon o zaštiti od svjetlosnog onečišćenja, *NV* 14/19.
- Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, *NV* 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20, 117/21, 114/22.
- Zakonom o zaštiti prirode, *NV* 80/13, 15/18, 14/19, 127/19.
- Zaninović, K., Gajić-Čapka, M., Perčec Tadić, M., Vučetić, M., Milković, J., Bajić, A., Cindrić, K., Cvitan, L., Katušin, Z., Kaučić, D., Likso, T., Lončar, E., Lončar, Ž., Mihajlović, D., Pandžić, K., Patarčić, M., Srnec, L., Vučetić, V. (2008). *Klimatski atlas Hrvatske (1961-1990., 1971-2000.)*, Zaninović, K. (ur.), Zagreb, Državni hidrometeorološki zavod.
- Zimmann, R., O'Brien, H., Hargrave, J., Morrell, M. (2016). *The Circular Economy in the Built Environment*, Arup, London.
- Žižić, D., Marasović, K. (2014). Tvornica cementa i tvorničko naselje u Ravnicama pokraj Omiša, *Prostor* 22, 38–49.

